

ACTA
S. JACOBI
MAJORIS.

~~1. 2. 3. 4. 5.~~

ACTA
S. JACOBI
MAJORIS

APOSTOLI & MARTYRIS,
HISPANIARUM PATRONI,

COMPOSTELLÆ IN GALLÆCIA

frequentissimo Fidelium concursu

piè celebrati ,

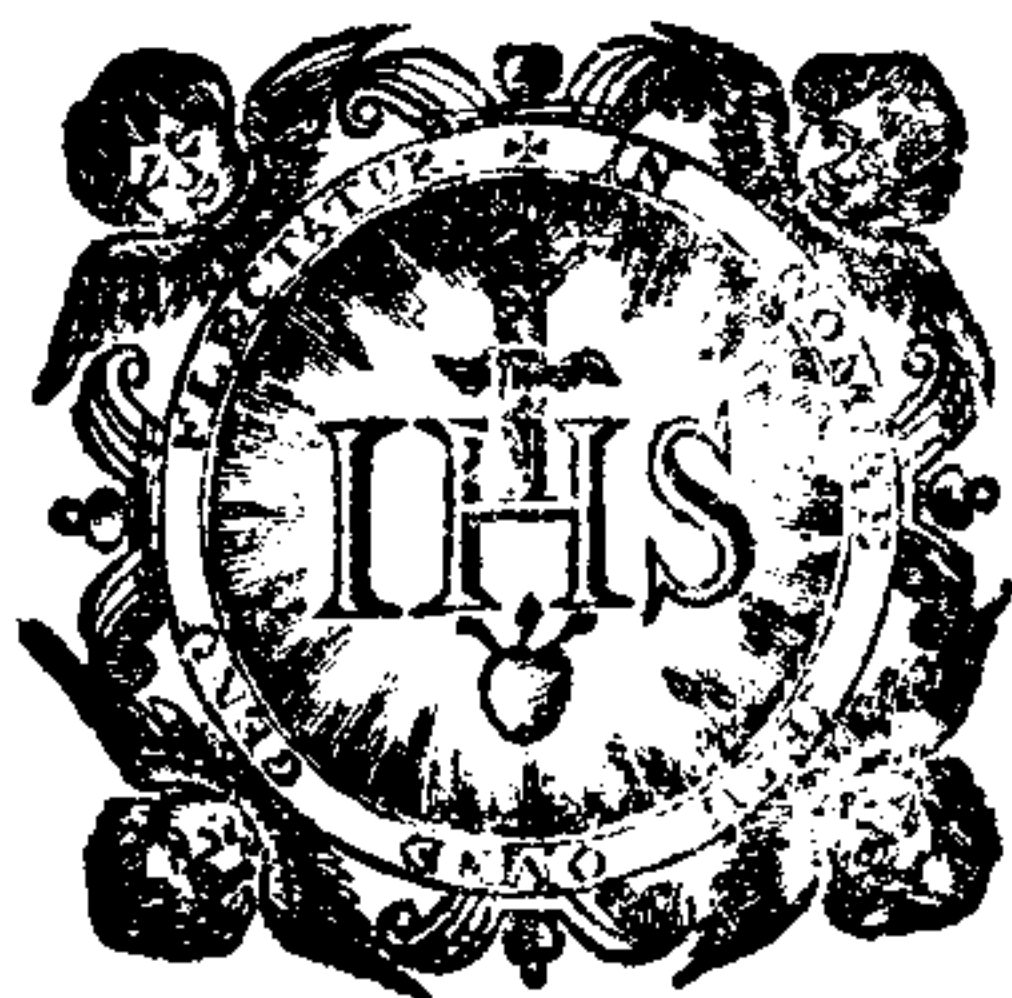
QUÆ

COLLEGIT, DIGESSIT,

vindiciis ac observationibus illustravit

GUILIELMUS CUPERUS

Societatis Jesu Theologus

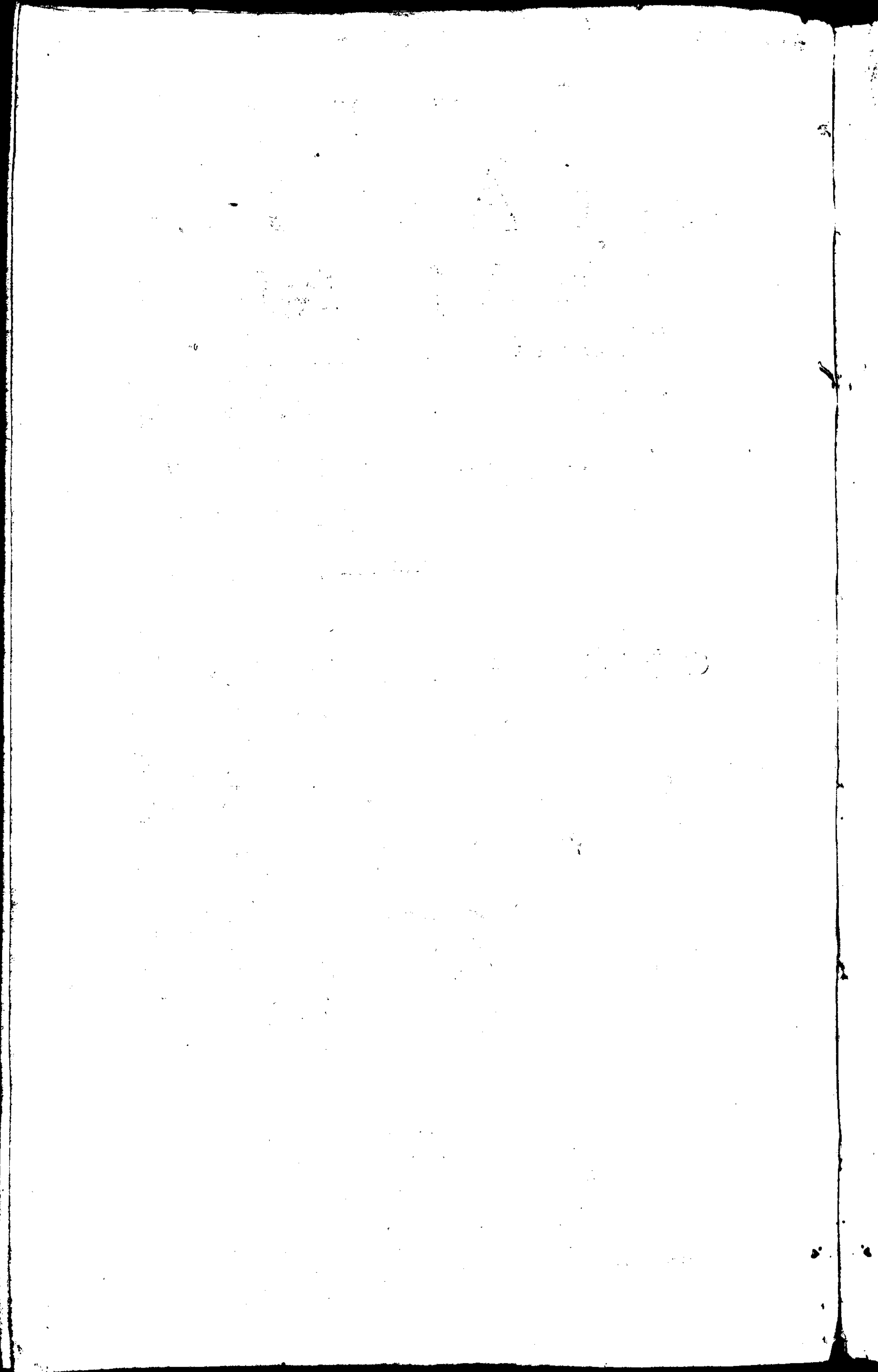
ANTVERPIÆ

Apud JACOBUM DU MOULIN

Anno Domini MDCCXXIX.

Cum Privilegio & Approbatione.

DIE VIGESIMA QUINTA JULII.

S
D

GUILIELMI CUPERI S. J. T.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

DE S. JACOBO MAJORE,

APOSTOLO ET MARTYRE,

COMPOSTELLÆ IN HISPANIA.

PARS PRIMA.

*Sancti distinctio, cultus, Acta, martyrii palæstra & tempus;
reliquiæ, gloria posthuma, patrocinium, & miracula.*

§ I. Hujus sancti Jacobi ab aliis homonymis distinctio,
& cultus ex variis monumentis.

ÆRÆ
VULGARIS
AN. XLIII,
SIVE XLIV.

Aliqui distin-
guunt tres
Jacobos,

Enschienus noster cum Combefi-
sio, Florentinio, aliisque scri-
ptoribus tres Christi discipulos,
Jacobi nomine insignitos, distin-
guit. Primus juxta ipsius opinio-
nem est Jacobus filius Zebedæi
& frater Joannis Evangeliste, qui ab Herode
Agrippa gladio occisus est. Alter est Jacobus,
Alphæi filius, qui post annuntiatam pluribus
locis Christi doctrinam tandem cruci affixus O-
stracine martyr occubuit. Tertius vero est filius
Cleopha & Mariæ, vulgo frater Domini dictus,
& primus Hierosolymorum episcopus ordinatus,
qui post diurnam ecclesiæ Hierosolymitanæ gu-
bernationem e pinna templi precipitatus ac ful-
onis fuisse percussus martyrium complevit. Duo-
rum posteriorum Acta ad diem primam Maii
ab Henschenio illustrata sunt. Primus autem
hac die colitur, de quo tam multa tamque va-
ria examinanda occurrunt, ut hunc Commen-
tarium in plures partes dividere coactus fuerim,
ut rerum dicendarum copia & diversitas consi-
sionem aut obscuritatem parerent.

C
ex quibus
Bzovius duos
imperiali con-
fudit,
2 Baronius quidem in Annalibus Ecclesiasti-
cis ad annum Christi 44 num. 36 tantum duos
agnoscit Jacobos, & Jacobum Hierosolyma epi-
scopum cum Jacobo, Alphæi filio, eundem
esse existimavit, quam sententiam etiam alii
defenderunt. Sed non capio, quomodo R. P. A-
brahamus Bzovius ex Ordine Prædicatorum, sa-
cræ theologia doctor, Jacobum Hierosolymitanum
episcopum cum Jacobo filio Zebedæi confundere
potuerit, dum in sua Historia ecclesiastica, ex
Baronii Annalibus aliisque monumentis contra-
ræ, ad annum Christi 44 num. 1 ita impe-
ritæ scripsit: Verosimile est, quod Jacobus,
quamquam Hierosolymorum episcopus, tunc
Hispanias adierit, fidei mysteria docuerit, ec-
clesiamque aliquam Cæsar-Augustæ Virginis Ma-
rtis nomine ejus monitu indidem condiderit: nam
& Petrus, quamquam Antiochenus tunc episco-

pus, pertransibat universos, & tum multi ex
Patribus, tum traditiones ecclesiarum testantur,
Jacobum Alphæi lumine Evangelii aliquam Hi-
spaniarum partem illustrasse. Hunc itaque ex
Hispaniis reducem comprehendit Herodes, & gla-
dio percussit. At an bonus vir non legerat Act. cap.
12 sequentia? Eodem autem tempore misit Hero-
des rex manus, ut affligeret quosdam de eccle-
sia: occidit autem Jacobum FRATREM JOANNIS
gladio. An non sciebat, Hispanos sibi apostolum
vindicare Jacobum Majorem, Zebedæi filium?
An denique non meminerat, se ad eundem an-
num paulo supra de Herodis Agrippa persecutio-
ne sic scripsisse: Erat Jacobus, non quidem ille
Alphæi, qui, dictus frater Domini, Hierosoly-
morum fuit episcopus, sed frater Joannis, filius
Zebedæi, vitæ sanctitate, rerum gestarum glo-
riâ & propagatione fidei cum in Palæstina tum
alibi locorum longe clarissimus. Videtur itaque
hic dormitasse Bzovius, quem Joannes Georgius
Herwartus, Bavaria cancellarius, in Mantif-
sa ob crassos hujusmodi errores acriter exagitavit.
Nos ad antiquum Sancti nostri cultum demon-
strandum pergitur.

3 In sacris omnium penè gentium fastis A- inter quos S.
postolus iste celebratur. Græci plerique ad diem Jacobus Ma-
xxx Aprilis eam referunt, quando in Typico S. jor Officio,
Saba ita legitur: Τὸ αἶμα ἀποστόλου Ἰακώβου,
ἀδελφοῦ τοῦ αἵματος Ἰωάννου τοῦ θεολόγου. Id est:
Sancti apostoli Jacobi, fratris sancti Joannis
theologi. Tum ibidem assignatur Officium, quod
eo die recitandum est. Menæa impressa præter
Officium proprium, in quo sancti Apostoli lau-
des fese decantantur, eodem die habent sequen-
tes versiculos:

Ὁς ἀμὼς Ἰακώβου ἀχθεῖς ἐσθλάη,
τῆς ἀσκήσεως μενεύων σὺν λόγῳ.
Καὶ τὸ μέγαλα φόνε Ἰακώβου ἐν τριαντηῇ.
Ut agnus, ensi sponte cervicem dedit
Jacobus, atque ruminatis verbum Dei.
Occisus est trigesima Aprilis die.

A 3

Ni

AUCTORE
G.C.

Nihil in his notatu dignum est, nisi quod in impressis legatur verbum *μεγαλυν*, cujus significationem in nullis lexicis reperire potui. Igitur suspicatus sum, hic irrepsisse mendam typographicum (id in istis libris rarum non esse experientia didici) & transpositis duabus litteris substitui *μεγαλυν*, quod proprie ruminantem significat. Præterea tertium carmen, quod est hexametrum, à Papebrochio translatus fuit in Ephemerides Græco-Moscas, tomo primo Maii præfixas, ubi in Aprilis Græcorum metrico hic versus Græcus eodem metri genere ita Latine redditur

Jacobum gladio trigesima mactat iniquo.

Elogio de-
coratur à
Græcis,

B

4 In Menais jam citatis post istos versiculos sequitur elogium, quod ita è Græco Latinum facio: Hic erat filius Zebedæi, & frater Joannis theologi, qui post Andree & Petri vocationem ab ipso Salvatore ad discipulatum cum fratre vocatus est. Illi statim patrem, navim, & simpliciter omnia relinquentes secuti sunt Dominum, qui eos adeo dilexit, ut uni concesserit gratiam recumbendi supra pectus ipsius, & alteri bibendi calicem, quem ipse bibit. Isti autem tantum zelum erga ipsum ostenderunt, ut ignem è cælo accersere, & incredulos perdere voluerint. Et sane fecissent, nisi Christi bonitas eos inhibuisset. Propterea igitur Christus hos & principem Apostolorum Petrum ad orationes & alia negotia assumpsit, sublimioribus & maxime arcanis dogmatibus eos imbuens. Herodes vero post passionem & ascensionem Domini nostri Jesu Christi non ferens hunc Jacobum, & liberè loquentem ac salutare Evangelium prædicantem comprehendens gladio sustulit, & secundum à Stephano martyrem ad Christum Dominum transmisit. Eadem leguntur in novo Anthologio Græcorum. Multum tamen ab his differunt ea, quæ habentur in Ms. Basilii Imperatoris Menologio, ex quo postmodum alia occasione elogium ejusdem Apostoli exhibebimus.

ac in synaxa-
riis Rutheno-
rum, aliarum-
que nationum
celebratur.

C

5 Mosci in signanda cultus die Græcos imitantur: nam xxx Aprilis in Menologio Slavico, quod nobilissimus Baro de Sparwensfeld nobis Latine vertit, ita annuntiatur: Sancti apostoli Jacobi, fratris sancti Joannis theologi, qui jugulatus [est] ab Herode Hierosolymis anno quadregesimo quarto sub Claudio, alter post sanctum Stephanum martyr. Rutheni in suo Sobornik id est synaxario, quod interprete P. Georgio David, Societatis nostræ missionario, circa annum 1688 Moscuâ accepimus, eundem Apostolum ita referunt: Sancti apostoli Jacobi, fratris Joannis theologi, qui ab Herode rege Hierosolymis decapitatus [est.] Martyrologium Arabico-Egyptium, quod Gratia Simonius, Roma Maronitici collegii alumnus, ac postea Tripolitanus in Syria archiepiscopus, interpretatus est, eadem die xxx Aprilis sic habet: Certamen sancti Jacobi Apostoli, filii Zebedæi, quem Christus cum suo fratre Joanne vocavit ad apostolatam. Ethiopes & Coptita in Fastis sacris, à Jobo Ludolfo editis, de eodem ad diem v Maii sic brevissime meminerunt: Jacobus filius Zebedæi. In alio Menologio Coptico, quod Seldenus in Synedriis veterum Hebræorum cap. 15 typis vulgavit, pag. 397 idem sanctus Apostolus die xii Aprilis refertur. Hæc de Græcorum, aliorumque orientalium populorum cultu dicta sufficiant. Jam aliqua Latinorum Martyrologia & ecclesiastica Officia proferamus.

6 In antiquissimo Carthaginensis ecclesiæ Ka-

lendario, quod Mabillonius inter vetera anallecta tom. 3 à pag. 398 edidit, vi Kal. Jan. colitur festum Jacobi apostoli, quem Herodes occidit. Tamen Romanum parvum & pleraque alia Latinorum Martyrologia hunc Apostolum die xxv Julii commemorant. Sic Martyrologium, quod Edmundus Martene ex Ms. monasterii S. Germani Antissiodorensis Thesaurò nova anecdotorum tom. 3 à col. 1547 inseruit, quodque ab annis circiter mille sub nomine S. Hieronymi compactum fuisse asserit; in Breviario Apostolorum viii Kalendas Augusti de S. Jacobo meminit his verbis: Jacob, qui interpretatur supplantator, filius Zebedæi, frater Joannis. Hic Spaniæ & occidentalia loca prædicat, & sub Herode gladio cæsus occubuit, sepultusque est in Achaia Marmarica viii Kalendas Augusti. Huic consonat Martyrologium Gellonense, quod Lucas Dacherius in nova Spicilegii editione tomo 2, pag. 25 ineunte seculo ix exaratum fuisse affirmat, & in quo ibidem leguntur sequentia: Jacobus, qui interpretatur supplantator, filius Zebedæi, frater Joannis: hic Spaniæ & occidentalia loca prædicat, & sub Herode gladio cæsus, sepultusque est in Achaia marmarica viii Kalendas Augustas. Eadem fere habet codex Blumiannus, seculo viii scriptus, & à Florentinio post Martyrologia Hieronymiana editus, cujus verba postmodum dabimus. De loco sepultura, quæ hic Achaia vel Achaia marmarica appellatur, postea pluribus differemus.

7 Ado in libello de festivitatibus Apostolorum ad eundem diem habet sequentia: Natalis beati Jacobi apostoli, fratris Joannis Evangelistæ, qui decollatus est ab Herode rege Jerosolymis, ut liber Actuum Apostolorum docet. Hujus beatissimi Apostoli sacra ossa ad Hispanias translata, & in ultimis earum finibus, videlicet contra mare Britannicum condita, celeberrimâ illarum gentium veneratione excoluntur. Usuardus in suo Martyrologio Adonem contraxit, ut satis patet ex his ejus verbis: Natalis beati Jacobi apostoli, fratris Joannis Evangelistæ, qui ab Herode rege decollatus est. Hujus sacratissima ossa ab Hierosolymis ad Hispanias translata, & in ultimis earum finibus condita, celeberrima illarum gentium veneratione excoluntur. Haud dubie utrumque hunc Martyrologum præ oculis habuit auctor Martyrologii Romani, in quo hodieum ita legimus: Sancti Jacobi apostoli, fratris beati Joannis Evangelistæ, qui prope festum Paschæ ab Herode Agrippa decollatus est. Ejus sacra ossa ab Hierosolymis ad Hispanias hoc die translata, & in ultimis earum finibus apud Galæciam recondita, celeberrima illarum gentium veneratione, & frequenti Christianorum concursu, religionis & voti causâ illuc adeuntium, pie coluntur. Superfluum judico hic alios Martyrologiorum textus accumulare.

8 Post diem natalem Christi & festum S. Stephani protomartyris hic Apostolus una cum fratre suo Joanne colitur in Missali Gothico, quod Thomasius & Mabillonius ex vetustis codicibus Mss. ediderunt: At die xxv Julii solenniter ejus festivitas celebratur in Missali & Breviario Mazarabum (de horum librorum auctoritate & antiquitate videri potest tractatus huic tomo præfixus) ex quibus pleraque ad S. Jacobum spectantia tomo v Junii à pag. 215 alia occasione exhibuimus. Idem Officium iterum typis subjecit Cardinalis de Aguirre tom. 3 Conciliorum Hispania

D
Antiquis La-
tinorum
Martyrolo-
giis,

E

F

aliisque mo-
numentis ec-
clesiasticis,

DIE VIGESIMA QUINTA JULII.

7

A^c à pag. 271. Prædicatio hujus sancti Apostoli in Hispania indicatur in isto Officio Muzarabico, ex quo postmodum aliqua excerpemus.

idem Sanctus Casar Augusta celebretur, patet ex statuto istius ecclesie metropolitanae, quod anno 1471 conceptum est his verbis: Considerantes, quod primam hujus civitatis ecclesiam ipse (nempe S. Jacobus, de quo agitur) fundaverit, & suam præsentiam Dei verbum in nostra hac prædicaverit urbe, ejusdem gloriosissimi Apostoli natalitium diem vigesimum quintum Julii ordinamus & statuimus sub solennitate sex Capparum (is etiam festivitatum celebrandarum modus apud Muzarabes solennissimus est) in metropolitana ecclesia Casar Augusta perpetuis temporibus celebrandum. Et licet in ceteris Octavis Virginis Officium propter solennitatem augendam communiter omittitur, in iis tamen ob memoriam apparitionis, qua adhuc vivens hac in civitate eidem Apostolo Virgo gloriosissima apparuit, non duximus omittendum. Horum in appendice meminisse juvabit.

§ II. Sancti hujus Apostoli parentes, patria, vitæ institutum, aliaque Acta ante martyrium.

C^c I Pseudo-Juliano credere lubeat, detexit ille rarum thesaurum, nempe authenticam S. Jacobi Vitam, ab ipsomet Apostolo descriptam: postquam enim in Adversariis suis integrum mendaciorum plaustrum in Hispaniam invexit, hæc num. 47 addere non veretur: Hæc & alia collecta sunt etiam ex Actis sinceris sancti Jacobi, quæ S. Apostolus, Zebedæi filius, de seipso scripsit. Imo, ut majorem commentis suis fidem conciliet, num. 407 ita scribit: Ego transtuli de lingua Latina Vitam S. Jacobi Majoris in Hispaniam, qui multa fecit miracula, & Gadibus, ut à quodam auctore gravi scribitur, evertit templum Herculis Gaditani. O infelix posteritas, cui nec Latinum hujus Vita exemplar, nec Hispanicam versionem invenire contigit! Nonne amanuensium labore millena hujus tam pretiosi opusculi egrapha in totum terrarum orbem dispergere oportuit? Nonne omnium Christianorum intererat præclara tanti Apostoli gesta cognoscere? At quid ego Acta, tantum in Pseudo-Juliani cerebro heri nata, in bibliothecis reperiri volo? Cur antiquum recentioris fabellæ exemplar frustra requiro? Jam eruditus Hispanis & ceteris notum est Pseudo-Juliani similiumque fabulatorum ingenium, ad qualibet fingenda promptum. Quis enim credat, Gaditanum Herculis templum à S. Jacobo eversum esse, quod diu post ejus martyrium existit, & impio idololatræ cultu famosum fuit, ut Pomponius Mela lib. 3 Geographia cap. 6, Philostratus in Vita Apollonii lib. 5, Silius Italicus lib. 3, alique veteres scriptores de suo tempore testantur. Videri etiam de hac re potest Joannes Baptista Suarez de Salazar in Antiquitatibus Gaditanis lib. 3, cap. 1, quas anno 1610 Gadibus Hispanicè edidit. Ultro fatcor, me genuina & antiqua S. Jacobi Acta (nam quæ sub nomine Abdia primi Babylonie episcopi prodierunt, nihili faciendæ sunt) hæcenus nondum vidisse. Quare de illius gestis hic ea tantum colligam & examinabo, quæ apud auctores fide dignos invenero.

11 Imprimis quis fuerit sancti hujus Apostoli AUCTORE pater, clare indicat Matthæus cap. 4, v. 21 G. C. his verbis: Et procedens inde (nempe Jesus) hujus S. Apostoli vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum reficientes retia sua: & vocavit eos.

Huic Evangelico textui novam, si superis placeat, notitiam superaddit Pseudo-Julianus, dum in Adversariis num. 60 de thesauro suo neo-antiquo profert sequentia: Consecratus est primus Britannie episcopus Aristobulus, qui & Zebedæus, pater Joannis & Jacobi Apostolorum; qui etiam frater Cleophae & Josephi, Genitricis Dei sponsi, socrusque Petri & Andree. Post secutus est Petrum Romam, post mortem Jacobi filii, quem ad Hispanias secutus est. Inde secutus Petrum Romam, & in Gallias missus est; & anno 1x cum Josepho ab Arimathia patruale & aliis in Britanniam profectus, relicto fratre suo Barnaba in Cipro, egregie prædicans Evangelium Christi prius cum filio in Hibernia, pontificales infulas martyrii gloriâ decoravit. Non abutar hic eruditi lectoris patientiâ refellendo hanc fabulam. Si cui lubeat hanc rem discutere, videat ea, quæ in Actis nostris ad diem xv Martii de Aristobulo Britannie apostolo dicta sunt. Ego autem firmiter decrevi in toto hoc Commentario non amplius similibus commentis referendis chartam contaminare, multo minus iisdem refutandis tempus perdere.

12 Quamvis sacra Scriptura non diserte exprimat, quam fuerit mater S. Jacobi, tamen Origenes recte nomen ejus colligit, ita scribens in Matthæum tractatu 35 circa finem: Si autem oportet opinari, & dicere etiam nomen matris filiorum Zebedæi, dico quoniam hæc ipsa fuerat Salome pacifica appellata. Deinde opinionis suæ rationem reddit: Opinatus sum autem hoc, inquit, videns apud Matthæum & Marcum tres præcipuas mulieres nominatas, de quibus præsens sermo habetur: & duas quidem esse, præsens (nempe Matthæus, in quem tractatus suos scribit) Evangelista exponit, Mariam Magdalenam & Mariam Jacobi; tertiam autem dici matrem filiorum Zebedæi. Apud Marcum autem tertia illa Salome appellatur; & secundum Marcum, quæ secute fuerant Jesum à Galilæa, cum Christo ascenderunt in Hierusalem. Miror igitur, quod eadem à Nicephoro Callisto lib. 1, Hist. Eccles. cap. 33 appelletur Joanna, filiorum Zebedæi, Jacobi & Joannis mater. Nihil etiam hic moror quosdam Græcos, qui dicunt, eam fuisse filiam S. Josephi, ut nempe Jacobum & Joannem faciant Christi consanguineos. Nisi propositi mei memor essem, afferrem hic ea, quæ Pseudo-Julianus in Adversariis num. 61 & 408 de hac Sancti nostri matre fabulatur.

13 Adrichomius in Theatro Terra sanctæ, patria, citans recentiores quosdam auctores, patriam SS. Jacobi & Joannis in tribu Zabulon num. 83 ita collocat: Saffa vel Saffra civitas in monte sita, à Nazareth tribus distans milliaribus, patria Zebedæi, Alphæi, & Jacobi atque Joannis Apostolorum, in quorum nativitatis loco pulcra visitur ecclesia. Quaresmius in Elucidatione Terra sanctæ tom. 2, lib. 7, peregrinat. 4, cap. 1 de eodem loco ita scribit: A Nazareth ascendendo per montes inter meridiem & occidentem, absoluto trium milliarium itinere, invenitur viculus SAFFA appellatus, Arabicè DEIR, id est monasterium. . . . Celebris & venerabilis est hic locus, quod credatur patria Zebedæi, pa-

AUCTORE patris sanctorum Apostolorum Jacobi & Joannis.
G. C.

Dein post citata Adrichomii verba sic prosequitur: Adverte, Adrichomium longius à Nazareth designare Saffam, quia non ut nos, distantiam trium Italicorum milliarium, sed quæ unâ horâ conficiuntur, & ita novem Italicis. Ecclesiam, de qua ipse, non vidi: fortasse demolita, & in summitate illius fuit ædificata. Traditio illa non videtur satis probabilis, cum Saffa in mappis geographicis à mari Galilæa seu lacu Genesareth minimum distet, & verosimile non sit, nautas vel piscatores tam longe à mari habitasse. Certum autem est ex sacris Litteris, quod Jesus ambulans juxta mare Galilæa Petrum & Andream piscantes vocaverit, & procedens inde pusillum viderit Jacobum & Joannem in navi cum Zebedæo patre eorum reficientes retia sua. Quare potius assentior Theodoro, qui in Græco-Latina Sirmondi nostri editione tom. 1, pag. 659 interpretans psalmum LXVII, patriam eorum sic breviter & clare exprimit: Petrus autem & Andreas, & Jacobus & Joannes & Philippus ex vico Betsaida fuerunt.

B
vita conditio, quam aliqui extollunt,
14 Ex dictis vix videtur dubitari posse de obscura Jacobi stirpe, & ignobili vitæ professione, quam ante apostolatam exercuit. Attamen hic scrupulum movet S. Hieronymus, qui in epistola 96 alias 16 ad Principiam virginem de Jacobi nostri fratre ita scribit: Unde & Jesus Johannem Evangelistam amabat plurimum; qui propter GENERIS NOBILITATEM erat notus pontifici, & Judæorum insidias non timebat: in tantum, ut Petrum introduceret in atrium, & staret solus Apostolorum ante crucem, matremque Salvatoris in sua reciperet. Nicephorus Callistus lib. 2 Hist. Eccles. cap. 3 aliam hujus notitiae causam reddit: affirmat enim, Joannem fuisse notum pontifici, quia Caïpha (lib. 1, cap. 28 vocat Annam) hereditatem sibi à patre Zebedæo relictam vendiderat. Sed nos juniore isti Graculo, qui historia sua multa apocrypha inseruit, non tam facile credimus. Imo Jansenius Gandensis in Commentariis suis ad concordiam evangelicam cap. 138 non improbabilis affert rationes, ob quas suspicari licet, illum discipulum, notum pontifici, non fuisse Joannem. Sed ad rem nostram redeamus.

C
alii depri-
munt,
15 Plerique Patres nullam in his fratribus generis nobilitatem agnoscunt: nam Basilius Magnus in Regulis fufius disputatis cap. 8 indicat, omnes eorum opes in unica navi positas fuisse: Quomodo sane ut faceremus, ait, exemplo suo admonuerunt nos sancti Domini discipuli, Jacobus quidem & Joannes, relicto patre suo Zebedæo, ipsoque, de quo tota illorum victus ratio pendeat, navigio. Sanctus Hilarius lib. 2 de Trinitate num. 13 Joannem, tamquam infima sortis hominem, describit hoc modo: Consistit enim mecum, in patrocinium editarum superius difficultatum, piscator egens, ignotus, indoctus, manibus lino occupatus, veste uvida, pedibus limo oblitus, totus è navi:.... ait enim, IN PRINCIPIO ERAT VERBUM &c. Sanctus Petrus Chrysologus serm. 28 simili modo loquitur: Est ergo, inquit, virtutibus cognata paupertas, & si paupertas virtutum parens, virtutum socia sic habetur, sapere convenit, quare Christus ad virtutis officium pauperes sic elegit. Petrus & Andreas, Jacobus & Joannes, germanitas combinata, imo congeminata paupertas, in Apostolorum principes eliguntur; pauperes censu, loco humiles, viles arte, obscuri

vita, labore communes, addicti vigiliis, fluctibus mancipati, negati honoribus, injuriis dati, presidio retis, solo piscium captu, victum vestitumque conquirentes. Hæc profecto non magnam generis nobilitatem sonant.

D
16 Origenes mediam viam eligit, & inter juxta probabilior sententiam investigantur.
nautas ac piscatores distinguit: nam lib. 1 contra Celsum eo titulo Jacobum & Joannem supra Petri & Andreæ conditionem ita elevat: Manifestum est versantibus Evangelia, quæ Celsus ne legisse quidem videtur, duodecim Apostolos à Jesu electos, publicanum quidem Matthæum; quos verò confuse nautas vocat, fortasse Jacobum & Joannem dicit, quia relicta nave, & patre suo Zebedæo secuti sunt Jesum: nam Petrum ejusque fratrem Andream, retibus necessarium victum sibi quærentes, non inter nautas, sed ut Scriptura tradit, inter piscatores censere debemus. At frivola videtur hæc distinctio: Evangelia enim innuunt, etiam Jacobum & Joannem fuisse piscatores, cum retia sua rescicerent. Admittam quidem, ut Nicephorus Callistus lib. 2 Hist. Eccles. cap. 3 loquitur, quod eorum pater Zebedæus fuerit ἰδιοῦντας id est propriæ navis rector seu nauta qui propriam navem habebat, quia illud aliquo modo eruitur ex Evangelio Marci 1 v. 20, ubi in Zebedæi navigio dicuntur fuisse servi mercede conducti. Hoc tamen conditionis diversitatem, ab Origene excogitatam, nondum inducit: Petrus quippe videtur etiam navim propriam habuisse, cum Luca 5 v. 3 dicatur Christus ascendisse in unam navim, quæ erat Simonis. Denique in eodem Luca capite v. 10 Jacobus & Joannes vocantur socii Simonis Græcè ἁγῶντες τῷ Σίμωνι, quasi in captura piscium communem cum Simone societatem habentes. Interpretationem nostram confirmat S. Epiphanius hæresi 31 alias 51 in editione Petavii nostri tom. 1, pag. 438, ubi sic loquitur: Quorum unus erat Andreas, alterum verò unum è Zebedæi liberis fuisse, propter artis societatem ac communionem rectissimâ conjecturâ suspicati sumus. Græcè δὲ τὸ ἁγῶντες, ἢ μετοχὴν ἢ ἁγῶνισίν. Hæc autem atque alia non obscure indicant, Jacobum reliquis apostolis ignobili sorte parem fuisse. Omnibus itaque mature expensis, Basilio Magno, Hilario, Petro Chrysologo aliisque adhaereo, & ab Hieronymo cum reverentia recedo.

F
17 In codicibus nostris Mss. multa de Jacobo Aetis narrantur, ac præsertim ea, quæ incertis quibusdam narrationibus, contra Hermogenem magum (alii hereticum appellant) sanctus Apostolus gessit. Verum cum illa ex Pseudo-Abdia Babylonii officina prodiant, nobis non parum de fitione suspecta sunt: homini quippe mendaci, ut vulgaris habet paræmia, etiam verum dicenti credere non solemus. Joachimus Perionius, monachus Benedictinus, gesta S. Jacobi stylo satis eleganti conscripsit; sed partem historia sua ex infecto aut saltem suspecto fonte hausisse videtur. Ne igitur narrationes parum certas, aut forte etiam fabulas hisce Aetis immisceamus, præcipua S. Jacobi gesta, ex sacra Scriptura aliisque monumentis vetustis collecta, hic in compendium redigemus.

18 Imprimis sanctus Marcus cap. 1 à v. 19 præcipua vocationem illius ad apostolatam ita explicat: Sancti Aetæ ante martirium, Et progressus inde pusillum (scilicet Jesus) vidit Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi: & statim vocavit illos: & relicto patre suo Zebedæo

A

dæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum. *Matthæus autem cap. 4, v. 22 promptam ejus obedientiam sic clarius exprimit: Illi autem statim, relictis retibus & patre, secuti sunt eum. De vocationis hujus tempore & ordine videri hic possunt passim obviæ sacra Scriptura interpretes, ac præsertim S. Epiphanius, qui in editione Petaviana tom. 1, lib. 2 her. 31, aliàs 51, à num. 14 de hoc textu curiose differit. Idem sanctus scriptor heresi 38, aliàs 58, in editione jam citata pag. 491 & 492 asserit, S. Jacobum nostrum perpetuam virginitatem servasse. Præterea heresi 58, aliàs 78, pag. 1045 de altero Jacobo, Hierosolymorum episcopo, hæc habet: Qui quidem nonaginta sex annos natus ex hac vita discessit, cum perpetuam virginitatem servasset: cujus caput numquam ferro detonsum est: neque is balneis usus est, neque animatum quidquam ad cibum adhibuit, neque tunicam alteram induit; sed lineo palliolo dumtaxat usus est. Deinde ad rem nostram hæc subdit: Joannes & Jacobus unà cum Jacobo nostro idem illud vitæ institutum amplexi sunt; quorum duo priores Zebedæi filii. Hæc Epiphanius, cui in ea re prudenter fidem adhibemus, cum hic à communi Ecclesiæ aut sanctorum Patrum sensu non discedat.*

B

ex sacris Lit-
teris

C

19 Salvator noster S. Jacobum tanto amore prosecutus fuit, ut eum pluribus miraculis & arcanis mysteriis præsentem esse voluerit. Hinc Christo adjuit, quando socrum Petri, magnis febribus oppressam, subito sanavit, & filiam Jairi archisynagogi à morte suscitavit. Testis etiam fuit prodigiosa transfigurationis, quando Jesus in monte Thabor Petro, ipsique, ac Joanni gloriam suam manifestavit. Forte hæc singularis Christi benevolentia Jacobo ejusque fratri animos addidit, ut primas in regno ejus sedes peterent; quod S. Marcus cap. 10 à v. 35 ita narrat: Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis. At ille dicit eis: Quid vultis, ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. *Matthæus autem cap. 20 à v. 20 affirmat, matrem Jacobi & Joannis hanc prærogativam filiis suis petiisse. Quidam sacra Scriptura interpretes hanc diversam Evangelistarum narrationem facile conciliant, dicuntque, matris petitionem ex filiorum petitione processisse: cum enim ipsi non auderent, inquit, primas has dignitates à Christo petere, subornarunt matrem, ut illa id postularet. Quare filii sunt locuti per os matris, vel forte ejus petitioni suam quoque adjunxerunt. Alii aliter hæc explicant. Ut ut est, Christus illis, tamquam præcipuis ambitiose petitionis auctoribus, respondit, & passionis calicem proposuit, docuitque in regno suo majorem esse eum, qui cupit esse minor. Ambo hanc Magistri sui doctrinam tam alte animo inculperunt, ut postea omnem ambitionis speciem fugerint, sicut testatur antiquissimus scriptor, quem Eusebius lib. 2 Hist. Eccles. cap. 1 citat hoc modo: Clemens certe in sexto Institutionum libro ita tradit: Ait enim post Servatoris ascensum Petrum, Jacobum, & Joannem, quamvis Dominus ipsos ceteris prætulisset, non idcirco de primo honoris gradu inter se contendisse; sed Jacobum, cognomine justum, Hierosolymorum episcopum elegisse. Chrysostomus,*

aliique Ecclesiæ Patres eleganter de hæc Apostolorum imperfectione differunt.

G. C.

20 Non etiam sine mysterio Christus nomina colliguntur horum fratrum mutavit, ut Marci 3 v. 17 legimus, vocavitque eos boanerges id est filios tonitru, quia illos destinaverat ad illustrem Evangelii sui propagationem, ut prædicationis fragore essent quasi tonitrua, qua hominum infidelium ac barbarorum mentes commoverent, & ad poenitentiam vitamque sanctam traducerent. Quantus porro fuerit eorum zelus, vel ex eo colligi potest, quod Samaritanos, Christum hospitio excipere nolentes, fulmine consumere voluerint, uti S. Lucas cap. 9 à v. 54 refert his verbis: Cum vidissent autem (inhumanitatem Samaritanorum) discipuli ejus Jacobus & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus, ut ignis descendat de cælo, & consumat illos? Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus sitis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Quamvis nimis ille fervor reprehensione dignus esset, tamen ex eo patet, quis fuerit horum discipulorum sensus ob injuriam Magistro suo illatam. Manifestum quoque peculiaris favoris indicium fuit, quod Jesus Jacobum cum aliis duobus, qui in monte Thabor gloriosa transfigurationis testes fuerant, agonia sua in horto Gethsemani interesse voluerit. Atque hæc sunt præcipua, quæ de S. Jacobi Actis ante martyrium occurrerunt. Si quæ levioris momenti gesta hic omissa sint, ea studiosus sacra Scriptura lector facile inveniet. Denique multi auctores, quos in altera hujus Commentarii parte proferemus, asserunt, S. Jacobum post divisionem Apostolorum in Hispaniam profectum esse, indeque Hierosolymam rediisse, ac ibidem consummasse martyrium, de quo nunc agendum est.

E

§ II. Martyrium, ejusque tempus, ac locus.

Spiritus sanctus nos voluit certos reddere de Apostoli nostri martyrio, quod Act. 12 v. 1 & 2 sic breviter narratur: Eodem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio. Notabilem hujus martyrii circumstantiam memoria prodidit antiquissimus auctor, ex quo Eusebius in editione Valesiana lib. 2 Hist. Eccles. cap. 9 eam ita refert: Eodem tempore, Claudii scilicet Augusti principatu, Herodes rex aggressus est affligere quosdam ex Ecclesia, & Jacobum Joannis fratrem gladio interfecit. De hoc Jacobo rem prorsus memoriâ dignam refert Clemens in septimo Institutionum libro, prout eam à majoribus acceperat. Ait enim, eum, qui Jacobum judicio obrulerat, cum illum vidisset Christi fidem libere confitentem, commotum Viri constantiâ, se quoque Christianum esse affirmasse. Ambo igitur, inquit, simul ad supplicium ducti sunt. Cumque inter eundem rogasset Jacobum comes, ut sibi veniam daret, paulisper moratus Jacobus: Pax tibi, inquit, statimque illum osculatus est. Ita simul ambo capite truncati interiëre. *Suidas tom. 1 sui Lexici pag. 1201 ad vocem Ἰακώβος eadem fere narrat; sed is, qui cum Jacobo capite truncatus est, vocatur illic ὁ μαρτυρῶν αὐτοῦ,*

S. Jacobus
martyrio affe-
ctus est,
F.

B

id

AUCTORE

G. C.

id est accusator ipsius. At siue illum iudicio obtulerit, ut vertit Valesius, siue accusarit, parum interest, & hoc discrimen videtur facile posse conciliari. Pseudo-Abdias lib. 4 Apostolica historie multis hoc martyrium ornat epifodius, quæ hic cedit referre, quia in hoc fabuloso scriptore vera à falsis discernere non possumus. Nunc oportet hujus cædis annum indagare.

juxta chrono-
logiam no-
stram,

22 At præmonendus est lector, hujus martyrii disquisitionem procedere juxta systema de morte Christi sub duobus Germanis consulibus anno vulgaris ære vigesimo nono, quod Henschenius & Janningus in Diatriba præliminari ante tomum primum Aprilis, & tomo quinto Junii in Commentario prævio ad Acta SS. Petri & Pauli die XXIX istius mensis § 2 & 3 ac alibi tam solidis rationibus probarunt, ut Papebrochius iis convictus priorem opinionem suam deseruerit, & paragrapho proxime citato in Anamnesi num. 21 ita candidè scripserit: Interim fateor ego, in Henschenii magistri mei sententia non vacillaturum me fuisse, si magnam illam solis obscurationem, à Phlegonte notatam, ad annum XXIX reduci posse tunc credidissem. Norisius, Pagius, Schelstratus, aliique viri doctissimi eundem annum mortis Christi tucuntur, & non ita pridem R. P. Honoratus à sancta Maria in Reflexionibus Gallicis ad regulas & usum criticae tomo 3, lib. 5, differt. 1 pluribus argumentis hanc epocham confirmavit. Boschius collega meus non sine maturo examine vestigiis horum virorum instituit, & nuper in Tractatu de Patriarchis Antiochenis, quem tomo IV Julii præfiximus, eâ chronologia sic usus est, ut illam stabiliverit potius, quam ab aliis precario acceptam adhibuerit.

quam nuperus
quidam criti-
cus ineptè
suggillat,

23 Attamen heterodoxus quidam criticus, qui hunc Tractatum in compendium redegit, & hinc inde censoria virgula notavit, in Actis eruditorum Lipsiæ publicatis anno 1726, mense Maio, pag. 199 Boschium & reliquos hujus sententia patronos inficetè suggillat his verbis: Nempe ita sibi indulgent in chronologia præfulum, ut annos integros & lustra deglutiant, absorbeantque, modo Petrus ubique regnet, quemadmodum Hispani in suo Jacobo faciunt, cujus gratia omnes rationes chronologicas subvertunt. Insulsum enimvero & falsum epiphonema! Quid, obsecro, hic anni integri & lustra ad catholicam & pontificiam Petri gubernationem pertinent? An non regnaret ubique Petrus, licet duobus dumtaxat annis Antiochie sedisset? An non regnat ubique Petrus apud illos scriptores catholicos, qui chronologiam nostram non sequuntur? Sane miramur, censorem Lipsiensem ad tales ineptias evagari, & præter sodalium suorum morem tam procaciter explodere sententiam, à viris eruditissimis hætenus defensam. Ne quid in hominem dicam inclementius, tantummodo illum rogo, ut seposito paulisper suo in Pontifices Romanos odio, chronologia nostra fundamenta examinet, & veterum testimonia, apud citatos illius defensores allata, attente expendat. Haud dubie videbit, ea prævalere suis cavillationibus, & conjecturis, quibus Boschium impugnat, & quas quidem refellere nullius est negotii, sed non hujus loci, ut forsitan alia occasione ostendi poterit.

ut ex Flavio
Jo epho erui-
tur.

24 Itaque ab hac digressionem redeamus in viam, & inquiremus Jacobæ cædis annum, de quo noster Cornelius à Lapide in commentariis ad Acta Apostolorum cap. 12 diversas plurium auctorum refert sententias. Nos rejicimus omnes eas, quæ S. Jacobi mortem aut ante annum 43 collocant aut post an-

num 44 differunt, ut patebit ex sequenti controversia, in qua tantum disputamus, utrum S. Jacobus anno 43 an 44 ab Herode Agrippa occisus fuerit. Communi historicorum consensu constat, mense Martio anni 37 imperatori Tiberio successisse Cajum Caligulam, qui Herodem Agrippam, Aristobuli filium, è carcere ad regnum evexit. Cum autem hic imperator 1x Kalendas Februarii anno 41 à conjuratis interfectus esset, ei subrogatus est Claudius, qui ejusdem Herodis regnum amplificavit, addita Samaria & Judæa. Flavius Josephus lib. 19 Antiquitatum Judaicarum cap. 7 de Herodis morte sic loquitur: Cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil se remittente confectus, vitam finit, annum natus quartum supra quinquagesimum, postquam regnasset per septennium: quatuor enim annos sub Cajo cæsare obtinuit regnum; primum in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demum anno accessit & Herodis tetrarchia: tribus deinde annis sub Claudio cæsare præter jam dictam ditionem in Judæa quoque regnavit & Samaria, simulque Cæsarea. Grace autem legitur ἄγων . . . ἑπὶ τῆς βασιλείας . . . ἑβδομῶν, id est, agens annum regni septimum. Quo loquendi modo indicat, annum regni septimum necdum fuisse elapsum. At idem Josephus, mortem Herodis narraturus, paulo antea dixerat: Jamque tertium Judææ totius regni annum exegerat, cum pervenit in urbem Cæsaream, quæ prius Stratonis turris dicta est. Grace, τὸν ἑπὶ αὐτῷ βασιλεύοντι τῆς ὅλης Ἰουδαίας πεπλήρωτο, hoc est, tertius annus, ipso regnante per universam Judæam, completus est. Sed hæc facile conciliari possunt, cum ignoremus determinatum diem aut mensem, quo Herodes Agrippa regnum sibi à Cajo Caligula datum, auspiciatus sit, ut mox videbimus.

25 Ex hac chronotaxi inter si comparata sic argumentor: Herodes, teste Josepho, absolverat tertium annum regni Judaici, quod anno 41 post diem 24 Januarii à Claudio acceperat, atque adeo mors ejus ultra mensem Januarii anni 44 differenda est. Attamen non diu post illud tempus differri potest, cum Josephus testetur, eum mortuum esse, quando agebat annum septimum prioris regni, quod anno 37 circa finem Martii vel initium Aprilis à Cajo Caligula accepit: non enim videtur novus ille imperator, qui mense Martio anni 37 electus est, diu expectasse, ut Herodi regnum conferret, cum Josephus lib. 18 Antiquitatum Judaicarum cap. 8 de hac re ita scribat: Ceterum Cajo Romanam reversus, Tiberii simul corpus referens, more solenni funus celebravit sumptuosissime; & cum vellet Agrippam eadem die solum dimittere, monitu Antonie superfecit: non quod ea male vellet homini, sed negabat decoram hanc festinationem, ne videretur hoc odio Tiberii facere, si confestim solveret, quem ille vinxerat. Elapsis tamen non multis diebus, accersitum ad se domum tonderi, vestemque mutare præcepit. Imposito deinde in ejus caput diademate, tetrarchiæ, quæ Philippi fuerat, regem constituit, adjunctâ Lysaniæ quoque tetrarchiâ, & pro ferrea catena dedit auream pari pondere. Si igitur usque ad obitum Herodis computemus annum regni septimum currentem, vel ejusdem regni à Claudio aucti tertium completum, mors illius mense Februario vel Martio anni 44 verosimillime collocanda est. Quo posito, cædes Jacobi & captivitas Petri ad annum

P

E

F

anno ære vul-
garis 43

A num 43 retrahenda forent, cum utraque paulo ante Pascha Judaeorum contigerit, ut ex *Actibus Apostolorum* cap. 12 manifeste colligitur.

26 Sed si martyrium Jacobi & captivitatem Petri anno 43 affigamus, alia oritur difficultas, & videtur inter injuriam hisce Apostolis illatam, ac Herodis Agrippa mortem nimium temporis spatium relinqui: Eusebius enim lib. 2 *Hist. eccles.* cap. 10 mortem Herodis ita narrat: Regis verò ob commotam adversus Apostolos persecutionem haudquaquam diu dilata vindicta est: sed continuo divinae justitiae minister angelus ab eo poenas expetiit. Cum enim statim post commissum in Apostolos facinus, ut traditur in *Actibus Apostolorum*, Caesaream profectus esset, ... repente illum ab angelo Dei percussum esse sacrae Litterae testantur, & à vermibus consumptum interiisse. Huc opinioni consentiunt plurimi sacrae Scripturae interpretes. Alii tamen existimant, inter martyrium Jacobi & Herodis mortem, longius temporis intervallum intercessisse, de quibus vide nostrum Cornelium à Lapide in *Acta Apostolorum* cap. 12. Forte etiam Josephus, dum dicit Herodem, elapsis non multis diebus à Caio regem constitutum esse, intellexit non longam temporis moram, quae ad unum alterumve mensem non improbabiliiter extendi potest: nam ob rationes supra dictas aliasque nobis incognitas facile potuit Caius à mense Martio, quo mortuus est Tiberius, expectare usque ad Majum, antequam Herodem publico regis titulo ornaret. Quod si Herodem exeunte Aprili vel ineunte Maio anni 44 obuisse dicamus, potuit eodem anno ante Pascha Jacobus occidi, & Petrus carceri mancipari; sicque omnia ex Josepho & Eusebio allata conciliabuntur, ut consideranti patebit. Quidquid sit, à vera chronologia aberrare existimo eos, qui Jacobi martyrium extra hos duos annos consignarunt. Quare initio hujus Commentarii ad marginem notavi annum XLIII vel XLIV id est post Christi mortem 14 vel 15 juxta systema nostrum, in quo manifeste probamus, Christum cruci affixum esse sub duobus Geminis consulibus, anno 29 vulgaris aera. Jam de gloriosa Jacobi certaminis palaestra non nihil disseramus.

B 27 Vix referri, multo minus refutari, me-
C Sanctus Apo- retur erronea opinio Jacobi Charron, qui in
stolus, non Ca- *Historia Gallorum* cap. 68, pag. 481 scribit,
sarea in Pa- Jacobum Majorem in Hispania martyrio affe-
lestina, ctum fuisse, sicuti testatur Murchio Mondejaren-
sis in opusculo Hispanicè edito de predicatione
S. Jacobi cap. 5, pag. 18. Crassa enimvero,
& historico Gallo indigna hallucinatio! Vix ob-
servazione dignum est, quod Aloysius Lipomanus
in *Vitis Sanctorum* tom. 2, fol. 75 de Jacobi
martyrii loco ex corruptis Isidori codicibus sic
edidit: Hic in Marinarica Achaiae ab Herode
tetrarcha gladio caesus occubuit, ibidemque se-
pultus. De variis hujus textus corruptionibus
postea agemus. Graci quidam volunt, eum mar-
tyrii laurea coronatum fuisse Caesarea, quamvis
ex *Actibus Apostolorum* cap. 12 satis manifestum
sit, Petrum non fuisse carceri mancipatum Ca-
sarea, quò Herodes post angelicam illius libera-
tionem retendit, sed Hierosolymis, ubi etiam
erat Jacobus Minor, & domus Mariae matris
Joannis, qui cognominatus est Marcus. Quod
si Petrus Hierosolymis captus fuerit, dubitari
vix potest, quin Jacobus noster paulo antea ibi-
dem à Herode interfectus fuerit. Nihilominus

Menologium, jussu Basilii imperatoris seculo X AUCTORE
collectum, habet die xv Novembris sequentia, G.C.
quae ex Ms. nostro Graco sic Latina facio: Ja-
cobus apostolus fuit quidem unus ex duodecim
Apostolis; erat autem frater sancti Joannis Theo-
logi, filius Zebedaei Galilaei, quos videns Do-
minus cum Zebedaeo patre eorum juxta stagnum
Gennesaret resarcientes retia sua, tamquam pi-
scatores, vocavit. Illi autem statim relinquentes
omnia & patrem suum, secuti sunt eum, & fue-
runt ab ipso instructi, ut discipuli. Verum post
ascensionem Domini & dormitionem sanctae Dei
Genitricis Joannes quidem accepit Ephesum, &
ibidem docuit. Jacobus verò relictus Hieroso-
lymae & duodecim tribus Israël peragrans, com-
prehensus est ab Herode tetrarcha Caesareae Pa-
laestinae, & ab eo jugulatus gladio, migravit
ad caelum regnans cum Domino & Magistro
Christo, benignissimo Deo nostro. Ughellus
tom. 6 *Italia sacra* posteriorem hujus *Menologii*
partem dedit, & col. 1135 ac 1136 idem S.
Jacobi elogium paulò aliter vertit. Volui ego
verbum verbo fideliter reddere, quia textus ali-
quo modo ambiguus est, & dubitari potest, an
tam jugulatio quam comprehensio ad Caesaream
Palestina referenda sit.

28 Franciscus Maria Florentinus in *Marty-* ut quidam
rologio Hieronymiano, pag. 121 citans hoc ip- existimant,
sum Basilii *Menologium*, existimat, comprehen-
sionem S. Jacobi ejusque cadem ad Caesaream re-
ferri: nam post exhibitum idem elogium sic lo-
quitur pagina sequenti: Tria hinc notatione di-
gna videntur. Primum, quod Jacobi Zebedaei
martyrium post Deiparae obdormitionem conti-
gerit; deinde, quod Hierosolymitanam eccle-
siam ipse regendam suscepit. Tertium, quod
Caesareae Palaestinae agonem consummarit. Quid
de tribus hisce opinionibus ipse censeat, videri
potest. Nos interea de gloriosi certaminis loco
mentem nostram explicabimus. Si *Menologium*
Basilianum significare velit, S. Jacobum Casa-
rea passum esse, opponimus illi rationes numero
precedente indicatas, & immemorabilem Hiero-
solymitanorum traditionem, de qua Adricho-
mius, (describit inter alia celebriora urbis Hiero-
solymitanae loca forum rerum venalium, quod
in superiori inferioris civitatis parte situm est,
ubi pisces ac varia mercies vendebantur) in
Theatro Terrae sanctae pag. 154 sic loquitur: Hoc
in foro S. Jacobus Major, frater Joannis cum
suo spiculatore, qui eum ad martyrium duce-
bat, primus Apostolorum ab Herode Agrippa
capite truncatus cum sanguine vitam profudit:
in cujus honorem sibi (forte legendum est ibi)
postea insigne erectum est templum, quod nunc
Jacobitae Armeni inhabitant, atque in eo Chri-
stum suo more colunt. De eodem loco illustris-
simus princeps Radzivilius in sua *Hierosolymitana*
peregrinatione, typis Plantinianis anno 1614
Antverpia impressa, sic testatur pag. 58: In
primis vidimus magnam Armenorum ecclesiam,
eo in loco fabricatam, in quo Herodes decol-
lari jussit S. Jacobum Majorem Act. 12. In
ingressu templi ad laevam, circa medium ipsius,
prope murum est altare martyrii hujus gloriosi
Christi discipuli. Habet septem annos de in-
dulgentiis, & totidem quadragenas. Bernardus
Breydenbachius in sua *Peregrinatione transmari-
na ad diem XII Julii* affirmat, se eandem ec-
clesiam Hierosolymis vidisse.

29 Franciscus Quaresmius in *Elucidatione*

AUCTORE *Terra sancta tom. 2, lib. 4, Peregrinatione 2, cap. 17 de sacro illo loco sic copiose differit* : Ex ecclesia sancti Thomæ revertendo ad viam, à qua declinatum fuit, & recta progrediendo occurrit statim monasterium & ecclesia divo Jacobo apostolo, fratri sancti Joannis, alio nomine Majori, dicata, à quo & nomen accepit. Causa exædificationis & dedicationis hujus ecclesiæ esse perhibetur, quod in illius loco idem Christi Discipulus glorioso martyrio feliciter cursum apostolatus sui consummaverit, & præsentem mortalem vitam cum immortali commutaverit.

B

..... Locum autem particularem decollationis illum esse, ubi memorata fuit constructa ecclesia, de quo in præsentia loquimur, neminem vidi refragari. Deinde citat verba Adrichomii, quæ nos supra produximus, quibus tunc hæc subdit: Quod forum rerum venalium fuerit in superiori inferioris civitatis parte, ut dicit Adrichomius, non disputo; sed quod in eadem fuerit decollatus Jacobus, non credo: omnes enim in his partibus credunt, locum hunc pertinere ad civitatem superiorem & ad montem Sion. Forte dixit ille, esse in civitate inferiori, quia in ejus superiori confinio. Præter eam ecclesiam, magnum etiam & pulcrum ibidem exstructum est monasterium, quod Armenorum episcopus cum suis religiosis monachis inhabitat (ad hos enim modò, non ad Jacobitas pertinet) & in eodem hospitantur Armeni peregrini.

martyrium
subisse vide-
tur.

C

30 Postea profert verba Bonifacii Minorita, qui in Opere de perenni cultu Terra sancta lib. 2 memorans locum, martyrio S. Jacobi sacrum, præter alia hæc scribit: Ita enim ecclesia magna est & valde pulchra, hospitium juxta se habens, quod Hispani simul cum ecclesia fabricarunt, in quo peregrini Hispani, qui veniebant Terram sanctam visitare, hospitabantur. Hactenus invenire non potui, quo tempore Hispani istud xenodochium & templum Hierosolymis exstruxerint. Denique Quaresmius ulteriorem hujus adificii notitiam suggerit hoc modo: His jam ego addo, ecclesiam istam, exceptis ecclesiis sanctissimi sepulcri Domini nostri & sanctæ Mariæ in Bethleem, ceteris omnibus in his partibus à Christianis inhabitatis illustriorem & pulchriorem esse. Desuper ex arcu concaemerato, qui adinstar illius in templo sanctissimi sepulcri apertus est, lumen recipit. Ab ejus latere dextro, & fere in medio est parvum sacellum cum altari, & subtus ipsum est locus marmore rubro opertus, in quo sanctus ille Apostolus, doctor & virgo etiam, ut in Panario hæresi LVIII docet S. Epiphanius, abscisso capite Magistrum suum secutus est, quem in terra positum toto corde & pura mente dilexit. Supra est tabula, ubi Deo incruentum altaris Sacrificium offertur. Ante templum illud, est hypæthrium quoddam sive atrium, ubi hodie, velut & olim, frequenter merces quædam venum exponuntur, quemadmodum extra in via publica. Monasterium maximum pluribus habitationibus abundat, eminens est, & ex solario templi, quod ceteris locis altius est, tota civitas cernitur; imo castello ipsi dominatur: spatiosum ei inhæret viridarium. Et breviter, situs iste & locus secundior & melior ceteris Hierosolymitanis censetur. Tandem post hæc narrat, quomodo corpus sancti istius Apostoli Hierosolymis in Hispaniam translatus sit, de qua translatione jam nobis etiam agendum est.

§ IV. Translatio sacri corporis in Hispaniam.

Joannes à Bosco, monachus Celestinus, in Bibliotheca Floriacensi edidit longam hujus translationis historiam, quam circa annum Christi millesimum exaratam fuisse suspicatur. Laurentius Surius in Vitis Sanctorum die xxv Julii eandem post ipsum typis vulgavit. Denique Cardinalis de Aguirre conciliis Hispania tom. 3 à pag. 120 istam inseruit. Quantam verò Boscus hac prima editione ab Hispanis gratiam inierit, videri potest apud nostrum Gasparum Sanctium in disputatione de S. Jacobi prædicatione in Hispania tract. 3, cap. 19, 20 & sequentibus, ubi ostendit, multa falsa, absurda & fabulosa in ea narratione contineri. Nos hic omittimus tetricam illam historiam, quæ in editionibus jam citatis legi potest, ne inutili mole hunc commentarium augeamus. Ne tamen conqueratur curiosus quispiam, cui isti libri non sunt ad manum, breviorẽ ejusdem translationis narrationem substituímus, quæ longiori admodum similis est, si pauca de reliquiarum bajulis aliisque adjunctis excipias. Reperitur ea in vetusto codice manuscripto cænobii Marchianensis (sic habet titulus) cujus egraphum in Museo nostro servatur. Ms. 103, fol. 64, quod sic sonat: Jacobus, frater Joannis Evangelistæ, traditur in Hispania prædicasse, de qua cum reverteretur circa diem Paschalem Hierusalem visitare ecclesiam, invenit eam à duobus magis Hermogene & Phileto graviter infestari: quorum fallaciam signis & prædicationibus detexit, & gregem Domini à lupis invasum ad verum Pastorem reduxit; insuper & ipsos magos, magistros erroris, cum multis aliis ad veram fidem convertit, & nobiles doctores Ecclesiæ fecit.

32 Unde Judæi, zelo accensi, seditionem concitant, Jacobum furibundi rapiunt, ad prætorium Herodis filii Aristobuli ducunt, datæque ab Herode sententiâ damnationis, ad locum, quo decollandus erat, protrahunt; qui in itinere paralyticum sanavit, & scribam, eum cum fune ad martyrium trahentem, convertit: is enim, qui obtulerat eum ad martyrium, Jacobum scilicet, motus pœnitentiæ etiam ipse confessus est, se esse Christianum. Quamobrem missa relatione ad Herodem, ducti sunt ambo ad supplicium; & cum ducerentur in viam, rogavit Jacobum dare sibi remissionem. At ille parumper deliberans: Pax tibi, inquit, & osculatus est eum. Deinde rogavit sibi afferri aquam, & baptizavit eum, & ita simul cum eo capite plexus est: cujus corpus ab Hermogene & Phileto aliisque discipulis suis rapitur, navi imponitur, ut aliquo loco abscondatur, donec largiente Domino condigne sepeliatur; in navim ingressi obdormierunt, & in crastinum evigilantes, invenerunt se in Hispania, ubi primum prædicaverat. Corpus itaque efferentes super lapidem ponunt, quod mox in eundem lapidem mergi conspiciunt, velut liquidum elementum.

33 Erat eo tempore in illis partibus præpotens femina, & nomine & actione Lupa, totius provinciæ primatum tenens. Quibusdam igitur cum corpore relictis, alii ad hanc dominam pergunt rogantes, ut sibi locus sepulture trade-

Translatio S. Jacobi in Hispaniam, quæ variis libris impressis

E

F

Marchianensis monasterii

A tradereur, ut cuius vivi doctrinam suscipere recusaverat, saltem mortui corpus, sibi à Deo missum, reciperet. Tunc illa comprehensos homines misit crudelissimo regi puniendos. Rex vero iussit eos in ima carceris recipi, donec cogitaret, qua morte interficerentur. Post hæc, rege ad convivium discumbente, ab angelo de carcere producuntur, & populo inspectante, civitatem egrediuntur. Sublatâ autem mensâ, rex ad carcerem ministros misit, & inclusos produci iussit; ministri vero carcerem aperientes neminem invenerunt. Cumque iussu regis ubique perquirerentur, & aliqui dicerent, se peregrinos vidisse per civitatem transire, mittuntur velociter, qui eos insequantur; sed rupto ponte, quem transibant, gurgiti immerguntur. Unde rex & sui pavore perterriti, viros cum honore revocant, fidem Christi & baptismum suscipiunt. *In Ms. Floriacensis bibliotheca dicitur rex cum omnibus suis, crypta corruente, oppressus esse. Sed nostrâ parum interest, uter hic verosimiliora finxerit. Reliqua tantummodo audiamus.*

B 34 Deinde ad Lupam reversi petunt sibi dari locum sepulturæ; illa vero dolens, eos non solum evasisse sævitiam regis, sed & ipsum regem cum omnibus suis Christo adquisisse, tentat eos aliquo ingenio perdere. Habebat illa tunc ingentes boves silvestres nimis feroces atque indomitos: præcepit itaque, ut hos boves sub jugo mitterent, & corpus Magistri plauastro impositum veherent, cogitans, quod à bobus discerperentur. Ipsi autem, facto signo crucis, boves ut agnos jungunt, corpus Magistri plauastro imponunt; boves autem indomiti corpus Apostoli recto itinere duxerunt in palatium Lupæ longe inde positum: quod illa videns, Christo credidit, palatium suum in ecclesiam consecrari fecit, in qua sanctum Apostolum sepelivit, cui etiam multas possessiones & alia ornamenta contulit. Ibi miracula multa facta sunt, & multi ad fidem conversi. Passus verò est idem Apostolus sub Herode Agrippa tempore Paschali; sed ejus memoria solennizatur VIII Kalendas Augusti, quando translatus est & sepultus, celestibus signis glorificatus. *Non placent hic multiplicata sine necessitate miracula, rex eo tempore in Hispania, aliaque non pauca, qua prudens lector facile observabit. Ex his non obscurè colligitur, in quo pretio habendus sit auctor Floriacensis, à quo ad majorem dramatis ornatum inducitur in scenam immanissimus draco (verba illius sunt) qui omnes circum se positos pagos horrendo & horribili flatus sui anhelitu exinaniverat, omnes exstinxerat, animantia deglutierat, & reliqua omnia protriverat. Verum ad magis seria convertamur.*

C 35 Multo simplicius verosimilisque eadem translatio narratur in Ms. historia Compostellana, qua ante medium sæculi XII à diversis auctoribus collecta est, & adhuc in archivo Compostellano servatur, ut Ambrosius Morales alique scriptores Hispani passim testantur. Vidi anno 1721 Matrini in regia bibliotheca duo ejusdem Historie Compostellanae ecgrapha, ex quibus ad rem nostram descripsi sequentia: Sicut igitur ex veritate Evangelica didicimus, Dominus ac redemptor noster quadragesima resurrectionis suæ die in cælum ascensurus discipulis suis Evangelium per universum orbem terrarum prædicare & gentes ad veram fidem conversas in nomine sanctæ & individuae Trinitatis bapti-

zare præcepit dicens: Ite in universum mundum, **AUCTOR** prædicate Evangelium omni creaturæ &c. Aliis itaque Apostolis ex præcepto Domini ad diversas provincias & ad diversas civitates Evangelicæ prædicationis studio commigrantibus, beatus Jacobus sancti Joannis apostoli & euangelistæ frater (*posterior amanuensius hic uni exemplari inseruit Hispaniæ & Hierosolymis prædicavit, in qua ab Herode &c.; qua fide, videant Compostellani in suo autographo*) Hierosolymis remansit, verbum Dei prædicaturus, ibique ab Herode ob Christi confessionem & catholicæ fidei assertionem decollatus, primus omnium Apostolorum subiit martyrium. Unde beatus Lucas euangelista in Actibus Apostolorum ait: Misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia: occidit autem Jacobum, fratrem Joannis, gladio.

36 Cujus quidem beatissimi Apostoli corpus *in qua multo venerandum Judæi malevolentia & invidia ducti simplicius verosimilisque referunt.* nec sepelire voluerunt, nec à Christianis, qui tunc temporis Hierosolymis conversabantur, sepeliri permiserunt; sed, sicut Leo Papa in epistola, quam de ejus passione & ipsius corporis in Hispaniam translatione ad Hispanos destinavit, affirmat, integrum corpus cum capite extra civitatem projicientes, canibus, avibus atque feris devorandum consumendumque exposuerunt: sed illius discipuli, ab illo vivente præmoniti, quatenus corpus suum in Hispaniam regionem transferrent tumultuandum, totum corpus cum capite, teste Leone Papa, nocturno tempore accipientes, littus ad usque maris citato calle pervenerunt. Cumque ibi de navigio, quo in Hispaniam transmearent, solliciti essent, navim sibi divinitus apparatus in littore maris invenerunt, quam, Deo gratias unanimiter referentes, sacratissimo corpore imposito, ovanter conscenderunt, & Scylla cum Charybdi atque periculosis syrtibus, manu Domini gubernante, devictis, primum ad Iriensem portum felici navigio pervenerunt. Deinde venerabile corpus ad locum, qui tunc Liberum Donum vocabatur, nunc autem Compostella dicitur, deferentes, ipsum corpus sub marmoreis arcubus ecclesiastico more ibidem sepelierunt. *Postea idem auctor narrat, quomodo sepulcrum sancti Apostoli, ob frequentes persecutiones occultatum, tandem post diuturnam oblivionem revelatum fuerit, de qua revelatione nos paragrapho sequenti agemus. Interim adverte, in hac narratione nullam de Lupâ aut rege Hispania mentionem fieri, neque tam crebra tamque portentosa miracula referri.*

37 Nunc satisfaciendum est quibusdam diffcultatibus, quas Tillemontius tom I Monument. Tillemontii eccles. pag. 597 nota 7 contra hanc translationem proponit. Primo dicit, totam hanc historiam nisi epistolâ quadam Leonis III Papa, qua à Baronio quidem laudatur, sed non producit; imo qua in editione conciliorum inter alias Pontificum litteras locum non habet. Fa-teor, eam epistolam hætenus collectionibus conciliorum non fuisse insertam. Sed an inde concludet Tillemontius, eam nunquam existisse aut etiamnum non exstare, dum quotidie in lucem protrahuntur plurima Pontificum epistolæ, quæ dudum in tenebris latuerunt? An forte voluit, ut ipsum Leonis autographum sibi assignaretur aut exscriberetur? At cum Historia Compostellana aliaque antiqua monumenta de ea epistola meminere, potius concludere debuisset, illud autographum aut periisse, aut alicubi adhuc cum blattis & tinea luctari. Certe Joannes Grimal-

AUCTORE
G. C.

aus, archivi Vaticani praefectus, teste Francisco Macedo in *Diatriba de adventu S. Jacobi in Hispaniam* cap. xi, § 1, libro suo de selectis Pontificum rebus hanc Leonis III epistolam inseruit. Verum cum is Grimaldi liber nobis ad manum non sit, illas Papae Leonis litteras in gratiam Tillemontii aliunde transcribemus.

38 Breviarium Eborense, quod Olissippone anno 1548 impressum est, in festo translationis S. Jacobi ad diem xxx Decembris ex epistola beati Leonis Papae (sic sonat titulus Officii ecclesiastici) quatuor lectiones recitandas proponit hoc modo:

LECTIO I. Noscat vestra fraternitas, dilectissimi, qualiter in Hispaniam integrum corpus beatissimi apostoli Jacobi translatum est. Post ascensionem enim Domini adventumque Spiritus sancti ab ipsa passione Christi anni revolutione tempore azymorum, beatissimus Jacobus apostolus, perlustratis Judaeorum synagogis, Hierosolymis captus sub Abiathar pontifice, & simul cum Josia discipulo suo, jussu Herodis, capite plexus est. LECTIO II. Sublatum est autem corpus illius a discipulis nocte praeter timore Judaeorum: qui, angelo Domini comitante, pervenerunt in Joppen ad litus maris. Ibi vero haeritantes, quid agere deberent, nutu Dei adfuit parata navis. Ascendunt gaudentes cum Salvatoris Alumno, & sublati velis prospero vento magnae tranquillitate navigantes, Iria Callaeciae portui applicuerunt. LECTIO III. Egredi de navi posuerunt corpus in quodam praediolo, vocitato Liberum Donum, distante a praefata urbe fere decem & octo passuum millibus, ubi nunc veneratur. Invenerunt autem in loco idolum a paganis constructum & cryptam, in qua erant ferrea instrumenta ad lapides elaborandos. Gaudentes igitur idolum diruerunt minutatim, & reclusa tellure, in sepulcro lapideo, quod exscalperant, corpus Apostoli recondiderunt, facta super domunculam cum altari. LECTIO IV. Post aliquod autem temporis intervallum, duobus ibi remanentibus, Theodoro scilicet & Athanasio, alii eodem, quo venerant, navigio ad propria sunt reversi. Qui remanserunt, indefinenter ibi vigilantes tandem obierunt, & sepulti jussu ipsorum (alter ad dextram, alter ad sinistram Magistri) a populis, quos Deo lucrifecerant, tunc fuere. Tunc Lectione v sic pergit auctor Breviarii: Ex beati Leonis epistola cognovimus sanctissimi Jacobi corpus &c. Eadem epistola paulo fusius refertur a nostro Joanne Mariana in *Disputatione de adventu S. Jacobi in Hispaniam* cap. 12, & in Ms. opusculo, quod Papa Callisti II nomine insignitum est, cujus auctoritatem postea examinabimus. Ultra ex his sit genuina Leonis epistola, eruditus Hispanis discutiendum relinquo. Ego saltem Tillemontio, epistolam Leonis Papae videre cupienti, satisfacere conatus sum.

39 Tillemontius alterum dubium huic translationi opponit ex Graeco scriptore anonymo, operibus Oecumenii praefixo, qui juxta Tillemontii interpretationem asserit, corpus S. Jacobi esse ἐν πόλει τῆς Μαρμαρικῆς, id est in urbe Marmaricae. At cur Tillemontius Graecum anonymi textum truncavit? Cur non addidit verbum ἐκοιμήθη obdormivit? Sic enim totus sensus exprimitur: ἐκοιμήθη ὁ ἐν πόλει τῆς Μαρμαρικῆς, obdormivit autem in urbe Marmarica. Quod si S. Jacobus obdormierit, hoc est obierit, in urbe Marmarica, anonymo oppono ipsum Tillemontium, qui como supra citato pag. 595 contendit, S. Jacobum non Cesarea, sed Hierosolymis, mortuum esse. Sed ne de verbo litigemus, gratis concedamus, Anonymum voluisse significare sepulturam in urbe Marmarica. Quam si demeretur hic auctor, qui de Joanne sic scribit eodem loco: ὁ ἅγιος ἦν ἐν Φέσω ἐν ζῶν, hoc est, Sepelitur autem Ephesi adhuc vivens. Praeterea forte Graecus ille, rerum terrarumque occidentalium ignarus, legerit in aliquo corrupto Latinorum codice S. Jacobum requiescere in Marmarica, atque inde fecerit urbem Marmarica. Sic Freculphus episcopus Lexoviensis tom. 2 chronici, lib. 2, cap. 4, scribit, quod fuerit sepultus intra marmoricam. Isidoriani codices circa hanc lectionem passim inter se differunt: nam in quibusdam legitur Carmarica, in aliis Marmarica, & in antiquo codice nostro Ms. 117 circa finem dicitur sepultus in arce marmaria. Ambrosius Morales & noster Joannes Mariana censent, utrobique legendum esse in arca marmorea, de qua regum diplomata, aliaque Hispanorum monumenta expresse meminerunt.

40 Mariana in *Disputatione de adventu S. Jacobi in Hispaniam* cap. 7 de hac re sic loquitur: Quod attinet ad posteriorem, codices variant. Parisiensis editio CARMARICA habet; Madridi facta MARMARICA. Ego utramque lectionem corruptam statuo, & castigandam ex Breviario Toletano, ubi in festo S. Jacobi lectione sexta habes: SEPULTUS EST IN ARCA MARMORICA (seu marmorea) cujus lectionis vestigia in antiquis codicibus exstant, cum quidam legat ARCHIS MARMORICAE, alius ACHIMARMARICA, [ut] auctor, qui eum librum nuper castigavit. At potius ex MARMORIS ARCA (quod amicus monuit) MARMARICA facta vitiose est. Inde vero natam arbitror vulgi opinionem, navi marmorea vectum sacrum corpus in Hispaniam; reique gestae monumentum in littore ad Iriam Flaviam saxum ostenditur in cymbae modum conformatum. Nimirum, ut ego interpretor, corpus, quod, ut historia Compostellana ait, Judaei sepulturam prohibuerunt, discipuli clam ablatum, atque marmoreo sepulcro inclusum navique impositum in Hispaniam detulerunt. Vulgus, viso sepulcro, existimavit, eò vectum fuisse per aquas, ut solet levi occasione popularis fama crescere. Maurus Castellus Ferrerius in *historia Hispanica* S. Jacobi lib. 2, cap. 5, fol. 135 contendit, potius substituendum esse vocabulum Tamarica, quia olim in Gallecia populi quidam a fluvio Tamari vocabantur Tamarici, ac inde terra Tamarica, uti testatur Pomponius Mela lib. 3 Geographiae cap. 1. Petrus Mantuanus illam opinionem fusius defendit in observationibus ad historiam Marianam pag. 117 & sequentibus. Placet eadem opinio Gaspari Sanctio nostro in *Disputatione de predicatione S. Jacobi in Hispania* tract. 3, cap. 14, ubi in fine ita concludit: A Tamarica autem ad Carmaricam seu Marmaricam non magna est aut insolens mutatio. Sed Thomas Tamayo de Vargas, historiam Marianam defendens a pag. 149, conjecturam Mantuani pluribus argumentis impugnatur.

41 Tertium argumentum desumit Tillemontius ex Venantio Fortunato, quem ita interpretatur, ac si indicaret, corpus S. Jacobi sua aetate, id est secundo saeculo, adhuc in Palaestina fuisse. Sed audiamus ipsum Fortunatum, qui in editione nostri Broweri lib. 8 Carminum cap. 4 sic habet:

D

E

(horum occasione etiam varia corrupta alicujus vocis explicatio proponitur)

F

Pra-

A

Præcipuum meritis Ephesus veneranda Joannem

Dirigit, & Jacobos terra beata sacros.

Doceri cupio, cur hic Fortunatus de loco sepulture explicari debeat. Quid vetat, eum hic loqui de martyrii palæstra, quæ utrique Jacobo in Terra sancta obtigit? Nonne etiam dicit: Nobilis Andream mittit Achaia suum; cum tamen jam seculo IV corpus S. Andree ex Achaia Constantinopolim translatus esset? Quis autem facile credat, istam translationem, quæ cum tanta pompa anno 357 contigit, totque miraculis & scriptorum calamis illustrata est, Fortunato ignotum fuisse. Hinc non improbabiler conjicio, tantummodo à sacro Poeta significari regionem, in qua Andree & uterque Jacobus martyrii palmam obtinuerunt. Si quis tamen hac responsione mea non acquiescat, putetque cum Baronio in Annalibus ad annum Christi 816, num. 71, hic agi de cultus aut sepulture loco, dabo aliud responsum, quod ipse Tillemontius suggerit. Hoc igitur posito, rotunde edico, Fortunatum nescivisse, quod corpus S. Jacobi seculo primo in Gallaciam translatus fuerit, cum ignoraverit translationem S. Andree seculo IV factam, quam tamen, utpote solenniore & temporis sui propiore, facilius novisse poterat.

B

& silentio
Lucæ Tuden-
sis,

42 Infelicius cavillatur ex falsa persuasione, qua putat, Lucam Tudensem de translatione S. Jacobi in Hispaniam nusquam meminisse. Sic tomo I Monument. eccles. nota 8, pag. 599 de hoc silentio loquitur: Lucas diaconus & postea episcopus Tudenfis (hæc est urbs Gallaciæ satis vicina Compostellæ) nihil nos docet, quod sciam, de prædicatione S. Jacobi in Hispania, nec de ejus translatione aut reliquiarum revelatione. Tantummodo dicit, quod Alfonsus destruxerit civitatem Iriensem, quodque sancti Jacobi apostoli ecclesiam, quam ipse construxerat, reverendi patris Leonis tertii Romani Pontificis assensu, metropolitano sublimaverit honore. Non possum, quin hic novam Tillemontio subministrarem notitiam, quam ille in hoc scriptore seculi XIII non videtur invenisse. Simulatque igitur inspicio Chronicon Lucæ Tudenfis, tomo 4 Hispania illustrata editum (eamdem editionem citat adversarius) statim in ipsa præfatione pag. 2 mihi occurrerunt hæc ejus verba: Exceptis omnibus his temporalibus bonis omnipotens Deus in tantum Hispaniam caelestibus ditavit bonis, ut protomartyris Apostolorum Jacobi corpus sibi transmitteret perpetuo in carne amplectendum. An nihil nos docet de S. Jacobi translatione in Hispaniam, qui eam tamquam certam & omnibus notam paucis verbis affirmat? Imo etsi Lucas Tudenfis nullum de illa translatione unquam verbum fecisset, an de ea dubitandum erat Tillemontio, quando eam diserte exprimit antiquiora monumenta, quæ jam protulimus?

C

contra illam
translationem
movet.

43 Tandem Tillemontius post omnia dubia sua concludit, corpus S. Jacobi probabiliter seculo VII Hierosolymis in Hispaniam translatus fuisse, ut Saracenorum, tunc Palestinam devastantium, furari subduceretur. Deinde addit, easdem reliquias, Mauris incunte seculo VIII in Hispaniam irruentibus, fortasse absconditas fuisse, & usque ad seculum IX incognitas mansisse, quando sub Alfonso Casto dicuntur inventa. At ego novo Tillemontii systemati unicum oppono dilemma, quod ab ejus sectatoribus solvi cupio. Si reliquia S. Jacobi Majoris usque ad seculum

VII fuerint in Palaestina, vel fuerint ibi nota vel ignota. Si fuerint nota, mirum est, Eusebium, Hieronymum, aliosque scriptores, dum de hoc S. Jacobo loquuntur, numquam de iis meminisse, præsertim cum aliorum Sanctorum reliquias & sepulcra in Terra sancta non raro assignent. Si verò fuerint ignota, quomodo Saracenorum persecutioni subduci & in Hispaniam seculo VII transferri potuerunt? Facilius itaque intelligitur, quomodo per plura secula in Gallaciæ ignotum fuerit illud sacrum corpus, quod primi Christiani ex Palaestina detulerant, quodque postea propter crebras ethnicorum persecutiones absconditum delituit, & non nisi post plura secula inventum est. De hac inventione paragrafo sequenti differam, & Tillemontium iterum conveniam.

§ V. Revelatio & præsentia corporis S. Jacobi in Hispania.

E

Non convenit inter scriptores, quo anno pretiosus ille thesaurus in Hispania detectus fuerit: Vaseus enim in Chronico Hispania inventionem istius sacri corporis anno 798 refert. Alii autem illam anno 816 sive 825 vel 835 consignant, uti testatur Joannes de Ferreras in Historia Hispania part. 4, pag. 140, ubi felicem illam sortem circa annum Christi 808 Hispania obtigisse existimat. Ambrosius Morales in Chronico generali Hispania lib. 13, cap. 43, fol. 71 verso scribit, reliquias S. Jacobi primum anno 835 ibi repertas esse, quia in diplomate Alfonsi Casti, quod lib. 9 ejusdem operis cap. 7, fol. 235 exhibuerat, signatur æra 873, quæ anno Christi 835 respondet. At eidem diplomati apud alios relato subscribitur æra 863 id est annus Christi 825, ut notat laudatus Joannes de Ferreras part. 4 Hist. Hisp. pag. 160. Præterea ex hoc diplomate colligitur, sacras illas reliquias aliquot annis antea inventas fuisse, cum Alfonsus ibi asserat, quod in honorem S. Jacobi ecclesiam construi jussit, & Iriensem sedem cum eodem loco sancto conjunxerit; quam sedis conjunctionem historici passim factam scribunt sub Leone III Papa, qui anno 816 vitæ functus est. Etiam si ex hæcenus dictis certum revelationis seu inventionis istius annum figere non possim, tamen probabilius judico, illam contigisse ante annum 814 quo Carolus Magnus obiit; quia auctores Ms. Historia Compostellana affirmant, quod ex majorum traditione acceperunt, id tempore Caroli Magni factum fuisse.

Etsi non possit
fieri annus,
quo corpus S.
Jacobi in Hi-
spania inven-
tum est,

F

45 Quamvis Tillemontius tomo I Monument. eccles. pag. 599, nota 8 præmoncat, se nolle de hac inventionem litigare, tamen in decursu illam tot cavillationibus vellicat, ut tandem de vera existentia istius sacri corporis in Hispania dubitare videatur. Imprimis conqueritur, quod Baronius in Annalibus ad annum Christi 816 omnes rerum Hispanicarum scriptores pro hujus inventionis historia generaliter citet, & singulos non recenseat, quodque ex auctoribus synchronis universas hujus revelationis circumstantias non confirmet. At eminentissimus vir, tanta rerum scribendarum copia & varietate obrutus, non existimabat necessarium, ut peculiaris historia communiter ab omnibus recepta & apud alios rerum Hispanicarum scriptores

frustra tamen
Tillemontius
scrupulos mo-
vet contra il-
lam inventio-
nem,

AUCTORE
G. C.

piores idoneis testimoniis comprobata, à se operose corroboraretur. Hinc ad annum Christi 816 num. 72 ita loquitur: Porro ex hoc tempore (nempe quando inventum est S. Jacobi corpus, de quo illis agit) ille totius orbis concursu sacer locus, quod ingentibus coruscaret miraculis, ceptus est frequentari; adeo ut qui ipsum venerandum sepulcrum universo patens orbi miraculorum promptuarium nominavit, puto veritatis scopum attinget, ut plane minimum * sit probare scriptis, quæ tot gratiarum acceptarum jugiter voces insonant. *Videmus*, Baronium noluisse scriptis probare, quæ totius orbis consensu & manifestis miraculis confirmabantur? Putatne Tillemontius, Gallos, Italos, Belgas, Germanos, aliosque exteros adeo fuisse hebetes, ut sine previo examine & solum ex vago quodam rumore longum & difficile iter instituerint, atque ad honorandas S. Jacobi apostoli reliquias undique Compostellam confluerint? Adde quod plurimum peregrinorum pietas miraculis remunerata fuerit: nam quis credat, peregrinationem ad ultimos Hispaniæ fines sine multis manifestisque prodigiis toto orbe ita celebrem evasisse? Non est autem ullo modo verisimile, inquit ipse adversarius pag. 600 (ejus argumento, tamquam ad hominem, hic dumtaxat utor) quod Deus cultum erroneum tot tantisque miraculis tamdiu comprobaverit.

quæ hic ei exponitur,

46 Cum tamen Tillemontius desideret antiqua circa hanc inventionem testimonia, desiderio ejus faciendum est satis. Igitur hic ea primò proferam, quæ circa sacri sepulcri occultationem ac revelationem ex Ms. Historia Compostellana ante aliquot annos Matrili in regia bibliotheca exscripti. Illa vero post translationem, paragrapho precedenti narratam, sic habet: Floruerat autem antiquitus in illo loco inter catholicæ fidei cultores Christiana religio, sed tempore persecutionis ingruente, & superba paganorum tyrannide Christiani nominis dignitatem conculcante, totus fere Christianæ religionis cultus longo jam tempore ibidem evanuerat. In toto igitur tempore Saracenorum & longo etiam tempore post restitutionem fidelium, veneranda Apostoli tumba, nullius Christiani accessu frequentata, fruticum silvarumque spissitudine mansit diutissime cooperta, nullique usque ad tempus Theodomiri Iriensis episcopi fuit revelata aut cognita. Sed quando omnipotenti Deo placuit Ecclesiam suam laborantem visitare & ejus adversitatem in prosperitatis tranquillitatem misericorditer convertere, tempus statim suo potenti imperio mutavit, regnum Hispaniæ transiit, & gentili superstitione per regionem Hispanicam conculcata & prorsus annullata, Christi sui nomen atque fidem inibi suscitavit. Ante autem pestis illius expulsionem Myro bonæ memoriæ rex divina dispensatione regni sceptrâ suscipiens primus pontificales sedes per Hispaniæ provincias juxta Romanæ ecclesiæ normam, divina gratia inspirante, constituit, & Andream in episcopum eligens Iriensi cathedra sublimavit. Huic equidem hos inferius subscriptos ordine successisse legimus (quorum nullam profecto præter nomina habemus notitiam) Dominicum, Samuelem, Gotomarum, Vincibilem, Felicem, Hildulphum, Selvam, Theodesindum, Bennilam, Romanum, Augustinum, Honoratum, Hildulphum. Hac episcoporum nomina, forte ab amanuensibus corrupta, in diversis exemplaribus diversimode scribuntur, ut videri potest apud Joannem Vascum in Chronico Hispania ad

annum 898, & Maurum Castellum Ferrerium in Historia S. Jacobi lib. 3, cap. 1 & 5.

47 Tunc immediate subjunguntur sequentia: ex Ms. Historia Compostellana, Prænotatis autem episcopis fertur successisse Theodomirum, eadem cathedrâ, divina disponente gratia, sublimatus; in cujus tempore divinæ Majestatis omnipotentia Occidentalem ecclesiam, sepulcro tanti Apostoli revelato, visitare & illuminare dignata est. Qualiter autem ei revelatum fuit, sequens pagina patefacit. Quidam namque personati & magnæ auctoritatis viri præfato episcopo retulerunt, se luminaria in nemore, quod super beati Jacobi tumbam diuturna vetustate excreverat, nocturno tempore ardentia multoties vidisse, ibique angelos sibi frequenter apparuisse. Quo audito, ipsemet ad eum locum, ubi se talia vidisse asserbant, accessit, & luminaria in prædicto loco ardentia propriis oculis procul dubio aspexit. Divinâ igitur inspiratus gratiâ præfatum nemusculum festinatè adiit, & diligentius circumspiciens, quamdam domunculam, marmoream tumbam intra se continentem, inter silvas & frutices invenit. Qua inventa, Deo gratias referens, Casti regis Adefonsi, qui tunc in Hispania regnabat, præsentiam incunctanter adivit, eique rem, ut audierat, & propriis oculis viderat, veraciter notificavit. Ipse verò tantæ audientiæ gaudio diffusus citato calle has partes intravit, & ad honorem tanti Apostoli ecclesiam restaurans, episcopum Iriensis sedis in hunc locum, qui Compostella dicitur, multorum episcoporum ac Dei servorum nobiliumque virorum auctoritate atque regali privilegio commutavit. Hoc autem sub tempore Caroli Magni factum fuisse, multis referentibus, audivimus. Theodomirus verò episcopus tanto fidentius oculos mentis ad cælestis patriæ considerationem erigebat, quanto frequentius beatum Jacobum post basilicam sibi factam miraculis & virtutibus coruscare conspiciebat. Spe ergo cælestium præditus, aliquanto interjecto tempore, vitam securus effudit, finali sorte interveniente. *Hactenus Ms. Historia Compostellana, quam etiam præ oculis habuerunt Joannes Vascus & Maurus Castellus Ferrerius locis proximè citatis.*

48 Verum cum Tillemontius ibidem pag. 600 Historiam Compostellanam, tamquam sibi ignotam & valde recentem explodat, libenter hujus notitiam ipsi communicabo, eumque deducam ad eruditissimum Hispanum, ut illius historia atatem & auctoritatem discat. Is est Nicolaus Antonius, qui in Bibliotheca Hispanica, ab eminentissimo Aguirre post mortem ejus edita, tom. 2, lib. 7, cap. 4 à num. 64 de hoc opere ita testatur: Inter insignia alia veteris historiæ nostratis monumenta præcipuo quodam loco semper habita fuit Compostellana ecclesiæ Historia, cujus auctores fuere Munio, aliàs Martinus Mindoniensis, & Hugo Portucalensis sedium in Gallæcia episcopi cum Gerardo presbytero. Postea Nicolaus Antonius ibidem pluribus ostendit, eos scriptores ante medium sæculi XII floruisse, quæ hic brevitatibus causâ transcribere omitto. Quod si forte adversarius suspicetur, ab homine Hispano hæc domestica monumenta nimium extolli, audiat Vascum Belgam, rerum Hispanicarum peritissimum, qui in sæpe memorato Chronico ad annum 981 de iisdem instrumentis ita pronuntiat: Sequatur prudens lector, quod magis arriferit. Illud tamen non

E

cujus atatem & auctoritatem non videtur satis novisse,

F

* forte nimium

B

C

A non tacebo, Historiam Compostellanam multo antiquiorem Luca Tudenfi & Roderico Toletano, & apud me majoris esse auctoritatis.

B 49 Tillemontius etiam conqueritur, quod Johannes Mariana noster lib. 7 Historiae suae cap. 10 diploma Alfonsi Casti de hac inventione tantummodo citaverit, sibi illud ad examinandum non obtulerit, ac proinde istud sibi exhiberi postulat. Etsi id alibi invenire potuerit, tamen postulationi ipsius obsequar, & memoratum diploma examini eruditorum subiciam. Vidit illud Ambrosius Morales inter monumenta Compostellana, atque inde in generali Historia Hispaniae lib. 9, cap. 7, fol. 235 Hispanicè edidit. Maurus Castellus Ferrerius in Hispanica S. Jacobi Historia lib. 3, cap. 1 idem ex archivo Compostellano Latine profert, ex quo illud hic transcribo. Adefonsus rex. Per hanc nostrae serenitatis iussionem damus & concedimus huic beato Jacobo apostolo, & tibi patri nostro Teodomiro episcopo tria millia in giro tumbae ecclesiae beati Jacobi apostoli: hujus enim beatissimi Apostoli pignora, sanctissimum videlicet corpus revelatum est in nostro tempore: quod ego audiens cum magna devotione & supplicatione ad adorandum & venerandum tam pretiosum thesaurum cum majoribus nostri palatii cucurrimus, & cum sicut patronum & dominum totius Hispaniae cum lacrymis & precibus multis adoravimus, & supradictum munusculum ei voluntarie concessimus, & in honorem ejus ecclesiam construi iussimus, & Iriensem sedem cum eodem loco sancto conjunximus pro anima nostra & parentum nostrorum; quatenus haec omnia deserviant tibi & successoribus tuis per secula cuncta. Facta scriptura testamenti in aera DCCCLXVII pridie Nonas Septembris. Ego Adefonsus rex hoc meum factum confirmo. Ranemirus confirmo. Sanctius confirmo. Suero confirmo. Brandila presbyter confirmo. Ascarius abbas confirmo. Urrenarius confirmo. De hoc diplomate etiam meminit Historia Compostellana. Ne quis autem miretur, hanc donationem testamenti nomine appellari, legat Ambrosium Moralem, qui loco proxime citato testatur, hanc vocem olim in similibus donationibus usitatam fuisse, ut majorem firmitatem haberent. Qualis fuerit haec ecclesia, ab Alfonsi Casto in honorem S. Jacobi festinanter constructa, colligi potest ex diplomate Alfonsi III, quod circa finem seculi IX dedit, ut postea dicitur, quodque Maurus Castellus Ferrerius in saepe laudata historia lib. 4, cap. 19 Latine exhibet.

C 50 Denique Tillemontius tot dubiis ac scrupulis se involvit, ut de corporali S. Jacobi apostoli praesentia in Hispania ambigere incipiat: nam ex argumentis negativis & timida Roderici Toletani expressione sic pag. 599 concludit: Ergo timendum est, ne redigamur ad CREDITUR Roderici & stare oporteat communi opinione, quae non nimis profunde investiganda est, & cujus forte clara probatio non inveniretur. An enim Compostellae non potuit fuisse aliquis sanctus Jacobus, qui cum sancto ejusdem nominis Apostolo confusus sit? Alludit hic Tillemontius ad expressionem Roderici archiepiscopi Toletani, qui in concilio Lateranensi dixisse fertur, quod ecclesia Compostellana serius creverit ex devotione peregrinorum, qui ad eam veniebant ob reverentiam beati Jacobi, cujus corpus ibidem CREDITUR esse sepultum. An Rodericus

Toletanus similia in concilio Lateranensi protulit; postea discutiam. Interim fateor, Rodericum partium studio incensum, de iis, quae ad ecclesiae Compostellanae gloriam spectabant, studiosè tacuisse vel caute scripsisse, sicut etiam patet ex sequenti ejusdem scriptoris textu, ubi communem traditionem verbo credebatur infirmare nititur. Nihilominus ex hac ipsa Roderici narratione apparet, longe ante sua tempora de corporea sancti Apostoli praesentia in Hispania vulgatissimam fuisse opinionem, ut jam ostendere conabor.

E 51 Rodericus itaque lib. 5 de rebus Hispaniae cap. 16 quoddam S. Jacobi miraculum ita narrat: Igitur anno XIII Almanzor, resumpto exercitu, ingressus est per eam partem Galieciae, quae dicitur Portugale, munitiones & civitates hostiliter devastando. Cumque ad maritima pervenisset, etiam civitatem & ecclesiam beati Jacobi devastavit; sed fulgure territus ab eo loco, ubi esse corpus Apostoli CREDEBATUR, abstinuit; quod tamen proposuerat violare. Nihilominus tamen campanas minores in signum victoriae secum tulit, & in mesquita Cordubensi pro lampadibus collocavit, quae longo tempore ibi fuerunt. Almanzor autem cum suo exercitu percussus à Domino pro scelere sacrilegii dignam sustinuit ultionem: nam qui sanctum locum Apostoli profanarat, immunda sui plagâ, scilicet dysenteria, fere totus exercitus est consumptus: reliqui morte subitanea perierunt. Ex his verbis eruo, illam opinionem seculo X, quo hoc miraculum contigit, ita fuisse vulgarem, ut ipsi Arabes eam non ignoraverint. Quomodo enim Almanzor fulgure territus abstinuit à S. Jacobi corpore, quod tamen proposuerat violare, nisi antea audivisset, corpus istud ibi quiescere? Debit ergo fama illa de corpore S. Jacobi in Hispania fuisse valde publica, antequam ad Arabes reliquiarum sacrarum incuriosos ac ignaros perveniret. Praeterea si sacer ille thesaurus tunc vulgo Compostella esse credebatur, ut ait Rodericus, quo jure ipse solus concordii majorum suorum traditioni non consentit, nisi simul afferat gravissimas rationes, ob quas communi opinioni non assentiatur? Cum vero tales non attulerit, non omnino temere suspicor, Rodericum de S. Jacobi predicatione, translatione ac inventione siluisse, ac ipsam sacri tumuli certitudinem diminuisse, ne forte archiepiscopus Compostellanus ex his prerogativis sibi vindicaret primatum, de quo ipse primo contra praesulem Braccarensem, ac deinde contra Compostellanum disceptare debuit, ut postmodum dicitur.

F 52 Sed qualiscumque fuerit hujus silentii ac frigide expressionis causa, potius credo auctoribus Historiae Compostellanae, ab istius prodigii na, loco & tempore minus remotis, qui in supra citato apographo Matritensi eandem rem ita narrant: Interea Rodericus Velasqui & pater praefati episcopi (intelligitur Pelagius praesul Compostellanus, qui seculo X vixit) cum ceteris consulis terrae hujus Sarracenos cum duce eorum Almezor in partes istas duxit: qui Compostellam venientes majorem partem parietis beati Jacobi ecclesiae, praeter ejus sacratissimum altare, penitus destruxerunt. Igitur beatissimus Jacobus volens, ne ab ecclesia sua, quam ipsi tantae superbiae calce oppresserant, impune evaderent, tanto dysenteriae morbo eos percussit, quod mortuis eorum quampluribus, perpauci ad propria redierunt. Cumque dux eorum Alme-

AUCTORE
G. C.

zor interna consideratione tantæ ultionis periculo suos actius concuti conspiceret, quisnam esset ille, cujus aula eorum impetu jam fere destructa esset, sui itineris ductores fertur consuluisse: quorum nimirum responsione Jacobum scilicet, unum ex discipulis filii Mariæ virginis (cujus nomen apud eos ebni Mariæ nuncupatur) ibidem certissimè tumulari comperiens, ac tantæ audaciæ pœnitudinem gerens, fugam obstinate iniit, & in fugiendo repentino languore percussus, apud Metinam Celim, ubi sepultus est, animam suam sinui Mahometino infeliciter commendavit. Vides, hic S. Jacobum Compostella certissimè dici sepultum, & non solum id ita vulgò credi. Vides, id de S. Jacobo apostolo affirmari. Frustra igitur Tillemontius interrogat, an non potuerit Compostella fuisse aliquis S. Jacobus, qui cum homonymo Apostolo confusus sit.

Sampiro Asturicensis,

B

* forte ad

53 Si quis forte antiquius istius rei testimonium desideret, audiat Sampirum Asturicensem episcopum, seculi x scriptorem, qui in editione Sandovaliana pag. 70 eandem, ni fallor, Arabum punitionem ita refert: Interim rex Alcorexi cum multis agminibus Agarenorum per Portugalem terram intravit Galleciam, & Compostellam venit, & totam ipsam terram depulavit. Ad ecclesiam ergo sive & * sepulcrum beati Jacobi cum magna audacia accedere voluit; sed Deo annuente territus rediit. Sed Rex noster celestis non est oblitus Christianam plebem; misit in Agarenis infirmitatem ventris, & nemo ex eis unus remansit, qui rediret in patriam unde venerat. Puto, hic eandem Arabum punitionem indicari, quavis dux eorum vocetur Alcorexi, qui alibi Almanzor vel Almezor appellatur: nam potuit Arabs ille binominis esse, quod inter illos rarum non est, vel forte nomen ab amanuensibus corruptum est, uti plura alia in hac Sampiri historia leguntur. Ut est, hic seculi x scriptor sepulcrum S. Jacobi Compostella clarè asserit. Quod autem de S. Jacobo apostolo id intelligat, liquet ex initio ipsius historia, ubi apud eundem Sandovalium pag. 57 ita diserte loquitur: Tunc ecclesiam in Compostella profectus, ubi corpus beati Jacobi apostoli quiescit. Joannes Vassus in Chronico Hispania ad annum Domini 963 & 975 idem prodigium ex historia Compostellana elegantius narrat, & ad annum 981 circa hanc narrationem aliqua notatu digna adjungit, quæ curiosus lector inter se conferre poterit.

Joanne X
Papa,

C

54 Joannes X Pontifex eodem seculo corpoream S. Jacobi presentiam in Hispania sibi firmiter persuasit: nam Baronius in Annalibus ad annum Christi 918 num. 2 de illo ita scribit: Eandem Compostellana Acta docent, quod Joannes Papa, ut qui ex pluribus delictis conscientia sauciatus, animi dolore languesceret, inter alia filialis suæ remedia illud excogitavit, ut nomine suo legatum mitteret Compostellam ad venerandum corpus Jacobi apostoli. Cum & literas dedit ad dictum ejusdem loci episcopum sanctum Sisenandum, ut juges preces pro se funderet apud eundem sanctum Apostolum, ut propitius sibi esset in hac vita, & in hora obitus sui. Eandem Joannis X legationem ex vetustissima Compostellanorum episcoporum historia narrat Hispanicè Ambrosius Morales lib. 15 chronici generalis cap. 47. Ceterum hic etiam contra Tillemontium referri possunt ea, quæ infra § 10 de Compostellanis peregrinationibus dicemus.

55 His testimoniis ex abundanti addo frag-

mentum epistola, quam rex Alfonso III scripsit ad canonicos Turonenses anno Christi 906, ut & Alfonso in ipso textu exprimitur. Equidem fateor, eo III tempore in Hispania non fuisse moris, ut anni ab Incarnatione Christi computarentur; sed forte posterior quidam amanuensius usum sui temporis secutus est, & annos Christi ad æram Hispanicam aptavit, sicuti ibidem Sisenandum apostolicæ Jacobi sedis archiepiscopum appellat, licet metropolitana dignitas dñ post Alfonsi istius mortem ecclesiæ Compostellana collata fuerit. De ea interpolatione consulendum esset ipsum diploma, quod Baluzius in Turonensi S. Martini archivo vidit, ut lib. 7 Miscellaneorum pag. 61 testatur. Nostræ non multum interest, cujuscunque auctoritatis sit istud diploma, cum ad stabilendam opinionem nostram aliunde suppetant argumenta, quæ supra dedimus. Saltem Andreas Quercetanus in notis ad Bibliothecam Cluniacensem col. 50 integram illam epistolam edidit, sicut à Joanne Massono acceperat, ex qua dumtaxat excerptam ea, quæ ad propositum nostrum pertinent. Sic incipit: In Dei nomine Adefonsus pro Christi nutu atque potentia Hispaniæ rex Christianissimo gregi & cultoribus tumuli beati confessoris Christi Martini Turonensis ecclesiæ in Christo & per Christum æternam salutem.

56 Demum post alia negotia, quæ ad nos non spectant, ita concludit: De cetero quod conquiritis, cujus Apostoli tumulus hic penes nos habetur, certissime pernoscite. Jacobi apostoli, [filii] Zebedei, Bonargis, qui ab Herode decollatus est, sepulcrum habemus in archis Marmaricis * [in] provincia Galæciæ: manu enim Domini gubernante, ut multæ veridicæ continent historiæ, usque ibidem per ratem corpus ejus perlatum est atque sepultum. Cujus sepulcrum multis claret hætenus mirabilibus (lancinantur dæmones, cæcis redditur lumen, claudis gressus, surdis auditus, mutis eloquium) multisque & aliis mirabilibus, quæ cognovimus & vidimus, & pontifices & cleri ipsius narra-verunt nobis. Nam quomodo in Jerosolima ab Herode decollatus est, & huc sportatus * atque sepultus vel quo tempore vel quomodo, tus evidenter manifestum [est] omnibus, & veridicæ nostrorum archiepiscoporum epistolæ, & patrum historiæ, & multorum testantur eloquia. Quod si ad singula modò voluerimus ea vobis narrare, in longius vexetur * stilus, quo modum excedemus epistolæ juxta *, imo festinationem gerulorum, qui noluerunt remorari. Sed optulante Deo, dum vestri ad nos devenerint clerici, omnia liquidius & enocleata *, nullaque lucubratione retenta; sed quod à sanctis patribus accepimus & tenemus in scripta * vobis dirigere non denegamus. Deo annuente, & amota omni hæsitazione, certe credatis, quod rectum & justum tenemus. Quod autem exquisitis, quantum ab oceano mari eminus distat ejus tumulus, pernoscite. Usque ad locum, ubi Domino gubernante, (subintellige appulit) [inter] duos fluvios, quos antiqua vetustas nominavit Voliam & Sarem, in locum, qui dicitur Bistria, vestræ * sedis Irriensis ecclesiæ sanctæ Eolaliæ habentur millia x & exinde usque ad gloriosum ejus sepulcrum habentur millia xii. Quidquid sit de hac epistola, quam Baluzius contra predicationem S. Jacobi in Hispania allegat, ut postmodum dicetur, opinor, me hoc paragrapho plerosque scrupulos Tillemontio excussisse, ita ut inventionem S. Jacobi apostoli

D

E

F

* id est arcis marmoreis vel marmoreis

* forte vertetur
* an justæ?

* forte enucleatè
* clarius scripto

* forsan veteris

A stoli in Hispania, & corporalem ejus presentiam non nisi temere in dubium revocare possit. Jam alias difficultates, de hoc sacro corpore motas, expediam.

§ VI. Corpus S. Jacobi variis ecclesiis falsò attributum.

**Christianus
Massæus,**

Quis umquam credidisset, post tot testimonia, qua pro Compostellanis S. Jacobi reliquiis supra adduximus, & qualia inferius recurrent, corpus illius aliis locis attribui potuisse? Nihilominus Christianus Massæus, e congregatione S. Hieronymi presbyter, in Chronicis mundi lib. 8, pag. 101 ita rotunde pronuntiat: Anno XLIV rex Agrippa occidit sanctum Jacobum, fratrem Joannis gladio. Hic juxta carnem filius Zebedæi, juxta spiritum filius tonitruum, cum in Judæa diu prædicando intonasset, abiit in Hispaniam: quorum duritiam ad fidem ut satis expertus est, rediit in Judæam, ubi passus est VIII Kal. Augusti. Post multa tempora Carolus Magnus ipsum inde transtulit Tolosam, ubi nunc usque permanet, nec illius quidquam relictum est Compostellæ, nisi forte pauca reliquia, quas sub altari conditas autumant. Placet autem Apostolo magis illum honorare locum miraculis, ubi sepultus fuit, quam ubi nunc situs est. At nos Massæo id asserenti non tam cito credimus. Ubi translationis illius testes, ubi tabula? Evidenti enim testimonio opus est, ut Hispani priventur ab illius sacri corporis possessione, quam eos aliquando habuisse fatetur. Quo, obsecro, tempore hac translatio e Gallia in Galliam facta est? Tempore Caroli Magni, inquit, qui ipsum Tolosam transtulit. Sed in authenticis Caroli Magni Actis, qua accuratissime conscripta sunt, nihil simile invenio; imo non est certum, ut supra vidimus, an corpus S. Jacobi, vivente Carolo Magno, reperi- tum fuerit. Massæus itaque sine maturo examine hoc scripserit, quia fortasse legerat, id tam confidenter asseri à Tolosatibus, quos jam audie- mus.

**C
& Nicolaus
Bertrandus**

§ 8 Nicolaus Bertrandus, qui Gesta Tolosa- norum anno 1515 typis vulgavit, tamquam certam supponit corporalem S. Jacobi presentiam Tolosa, quando illic fol. 5 verso corpora Sancto- rum, qua in Tolosana S. Saturnini ecclesia qui- escunt, ita enumerare incipit: Primo jacet & aperte monstratur corpus & caput sancti Jacobi Majoris, filii Zebedæi. Deinde de corporis ejus visitatione ita fol. 49 verso loquitur: Circa an- num Domini MCCCXXXV voluit Dominus glori- am & laudem Apostoli & sacri corporis beati Jacobi Majoris, cujus sacrum cadaver Tholosæ jacebat, magnificare. Postea narrat, quomodo Joannes dux Bituricensis, veniens Tolosam cum magno principum comitatu, reliquias S. Jacobi veneratus sit, & trecentos auros aliisque mune- ra obtulerit, ut corpus Apostoli in pretiosiori lipsanoteca collocaretur; quod & factum esse tradit hoc modo: Insuper & ipse dux cum pa- triarcha & episcopis pluribus vasa super altare portarunt: benedicensque patriarcha argenteum sarcophagum & etiam capsulam cupressi, ossa Apostoli cum grandi honore in eadem capsula reposuit, clausaque diligenter per universam ec- clesiam processionaliter portata fuit: & inde di-

vinum officium quasi angelicè celebratum, ubi episcoporum, archiepiscoporum, principum & militum regni & Tholosæ erat gravis copia: tamque ex domo regia, quam Tholose & Aver- nie; inter quos vicecomes de Pontheco, do- minus de la Voulte comes Armenhaci, & alii innumerabiles. Divinus ergo ille Jacobus plu- ribus miraculis ostendit, in Tholosa corpus suum esse, & illam plurimum dilexisse.

§ 9 Tunc subdit miraculum, quod nos post- modum referemus, de adolescente injuste suspen- so, qui intercessione S. Jacobi diu in carcere vi- vens permansit, ac prodigiose liberatus est. De- nique concludit his verbis: Honoremus ergo il- lum Christi charum Consobrinum, qui urbem Tholosanam sacro corpore & pluribus radian- tibus miraculis illustravit. Tholosa beatus quo- que Jacobus plures mortuos suscitavit, creden- tibus eorum parentibus, quod corpus ejus sa- crum in Tholosa erat: cæcos illuminavit, pa- ralyticos sanavit, & diversis infirmitatibus her- titos pristinae sanitati restituit. Tandem Bertran- dus Tolosanorum opinionem auctoritate Calixti II Pontificis ita confirmat: Calixtus ipse Galicios, ubi sepultura prima divi Jacobi fuit, atque Tho- losanos, ubi sanctum cadaver existit delatum, orat & monet, ut & grandem Jacobum, Chri- sti germanum, honoribus extollant & magnifi- cent. Nihil hic dico de injusto cognomine, quo Bertrandus vel Calixtus Jacobum Majorem appellavit Christi germanum: nam scio, quod in sermonibus de S. Jacobo, qui Colonien- sium Bibliotheca sub Calixti nomine inserti sunt, ibidem tomo XV in supplemento pag. 328 hæc le- gantur: Quisquis ergo aut Jacobum Zebedæi aut Jacobum Alphæi FRATREM DOMINI appel- lat, verum dicit. At etiam scio, in eisdem ser- monibus, qui Calixto II Pontifici communiter tribuuntur, semper sepulcrum S. Jacobi in Gal- lacia assignari, & nusquam de Tolosa mentio- nem fieri. Bertrando igitur aut ejus defensori- bus incumbit ostendere, in quibus scriptis Calix- tus Papa Tolosanos monuerit, ut S. Jacobum Majorem in sua urbe honoribus extollant & ma- gnificent. Cum autem Bertrandus confidenter asserat, corpus S. Jacobi e Gallia Tolosam translatum esse, ab ipso vel à Tolosatibus peto, qua occasione, quo tempore tantus thesaurus in Gal- liam advectus fuerit. Requirō fideles hujus trans- lationis testes ac tabulas: cum enim Hispani prio- res sint tempore, ut Tolosatos fateri coguntur, etiam potiores sunt jure, quod illis eripi nequit, nisi producantur manifesta translationis illius testi- monia.

§ 10 Neque Tolosatibus prodesse potest inepta re- centioris ævi narratio, qua ad diem 111 Julii Actis S. Heliodori episcopi Altinensis tomo I istius mensis pag. 649 inserta est his verbis: In tempore autem illo pervenerunt episcopi de Gallia confinibus ad Theodosium imperatorem, & petierunt ab eo corpus beatissimi Jacobi apo- stoli Zebedæi, fratris Joannis, quod in Judæa collocatum erat, dicentes: Noster fuit prædi- cator, nobis concede corpus, piissime impera- tor. Hoc audito, venerabilis Augustus misit Hierosolimam, & jussit reddi corpus beati Jacobi Gallis civibus. Cum autem redditum esset cor- pus, beatus Heliodorus, nequaquam hujus rei inficius, venit ad Galligenas & blandis sermoni- bus eos alloquebatur, ut de ejus sacrosancto corpore sibi concessissent. At illi ejus secrete

**AUCTOR
G. C.**

**corpus S. Ja-
cobi Majoris
repperam vi-
dente Tolo-
sanis,**

E

F

**quibus non
fuit satella,
Actis S. He-
liodori inser-
ta,**

DE S. JACOBO MAJORE.

20

AUCTORE
G. C.

bus placati dederunt ei brachium dextrum, & ad propria cum magna letitia repedaverunt. Sanctus Dei Heliodorus, expleta Hierosolymitica devotione & accepta licentia à sancto Hieronymo, regressus est in patriam, & gratuita pietate eam beavit: nam beati Jacobi reliquias secum delevit, quas & honorabiliter condidit in oratorio sancti Andreæ apostoli: quapropter ingens gaudium exortum est civibus. *Quidquid sit de brachio S. Jacobi, quod apud Ughellum tom. 5 Italia sacra col. 1430 jam Torcelli in ditione Veneta asseruari dicitur, hæc narratio repugnat ipsi traditioni Tolosatum, qui sese corpus S. Jacobi ex Gallæcia accepisse arbitrantur. Præterea nemo ex eruditioribus Gallis affirmat, S. Jacobum in Gallia predicasse, quod tamen in hac historia asseritur. Denique incerta & ab auctore anonymo male digesta S. Heliodori Acta vix ullam fidem merentur, ut ibidem in Commentario prævio & annotatis ad Vitam illius dictum est.*

& quorum
opinionem
velle mitigat
Spondanus
B

61 Henricus Spondanus, Apamiensis in Gallia episcopus, satis indicat, quid Tolosates velint, dum corpus S. Jacobi Majoris à se possideri gloriantur: sic enim illustrissimus præsul in Epitome Annalium Baronii ad annum Christi 44 num. 4 de iisdem reliquiis scribit: Quod verò pertinet ad corpus Apostoli; gloriatur & Tolosa nostra de possessione illius, aut certe magnæ partis. Nec quæ adversus hanc assertionem protulit unus ex recentioribus historicis Hispanis (nempe Maurus Castel Ferrer in Historia S. Jacobi lib. 3) ejusmodi sunt, ut id negent. Adjunt illa quidem, esse Compostellæ corpus S. Jacobi, sed non dicunt, esse integrum. Ut autem aliqua ecclesia dici possit habere corpus aliquis Sancti, & ut is locus eo nomine venerationi sit omnibus, satis esse, si vel ejus particulam possideat, demonstrabitur inferius anno IV num. 111, IV. Nec tamen hæc dixerim animo convellendi opinionem de corpore S. Jacobi existente Compostellæ; sed potius ut moneam, non minori eam ecclesiam venerationi esse debere, etiamsi non integrum possideat. Non inficior, ecclesiam, parte dumtaxat sacri corporis ditatam, venerationi esse debere, ac tunc Martyrum reliquias integro corpori parem habere virtutem, ut alia occasione ex Theodoro referam, & ex Gregorio Nazianzeno aliisque Patribus probari potest.

C
ut ex aliis eo-
rum reliquiis
colligitur.

62 Interim ex his illustrissimi Viri verbis colligo, quo sensu supra laudatus Nicolaus Bertrandus in Gestis Tolosanorum fol. 5 verso ita hyperbolicè scripserit: Primo jacet & aperte monstratur corpus & caput sancti Jacobi Majoris, filii Zebedæi. Item corpora beatorum apostolorum Philippi & Jacobi Minoris, præter caput ejusdem, quod inde translatus fuit in Compostellam civitatem Galiciæ (de Compostellano, S. Jacobi Minoris capite infra agetur) pro solatio & devotione peregrinorum illic affluentium. Item sacra corpora sanctorum Simonis & Judæ Christi apostolorum. Item corpus & caput beati Barnabæ apostoli Jesu Christi. Deinde recenset multa alia Sanctorum corpora, pro quibus ego partes intelligo. Quis enim credat, in unica Tolosana ecclesia tot integra Apostolorum aliorumque Martyrum corpora quiescere? Nec novum est, in enumerandis Sanctorum reliquiis totam pro parte poni: nam idipsum Theodoretus in dialogo 3, cui titulum fecit Impatibilis, & qui in Græco-Latina Sirmondi nostri editione tomo 4 legitur, ibidem pag. 138 de suo tempore ita te-

stat: Hoc & nos facere solemus: nam communibus nominibus etiam partem appellamus. In sanctorum enim Apostolorum vel Prophetarum aut Martyrum ædes sacras ingressi interrogamus: Quis situs est in arca? Qui autem verum norunt, respondentes, aut Thoman forte apostolum dicunt, aut Joannem Baptistam, aut Stephanum Martyrum antesignanum, aut alium quempiam ex Sanctis nominantes, tamen per exiguum interdum reliquiarum conditæ sint. Si etiam hoc modo loquantur Tolosates, non altercabor, sed libenter ipsis aliquam sacrarum reliquiarum partem concedemus, ea tamen conditione, ut fide digna de illis testimonia proferant.

63 Nicolaus Chorier in generali historia Delphinatus tom. 2, lib. 1, sect. 8, pag. 15 ineptius commentum contra Hispanos excogitavit, quod etiam Dictionario Moreriano insertum vidi. Postquam ibi narraverat, Guigonem VII, cognomento Crassum, comitem Albonensem, post varias injurias, sancto Hugoni Gratianopolitano episcopo illatas, anno 1107 pœnitentia causâ in Gallæciam ad S. Jacobum discessisse, tuncque primum sacras illas peregrinationes inchoatas esse, loco proxime citato subjungit sequentia: Jacobus quidam, vir notæ sanctitatis (diversus tamen ab istius nominis Apostolo, quem omnia antiqua Martyrologia in Asia mortuum esse dicunt) ante ecclesiam vulgo dictam d'Echetolles, unâ leucâ Gratianopoli distantem, sepultus fuerat, ac ibidem honorabatur; sed illius caput in Gallæciam delatum fuerat, quod Hispani, tamquam caput S. Jacobi apostoli, cultui exponere non dubitarunt, ut ei majorem venerationem, & patriæ suæ illustriorem gloriam acquirerent. Quo jure Hispani tam leviter ac confidenter turpissima fraudis insimulantur? Ubinam incorrupta gravissimæ istius accusationis testimonia inveniuntur? Ubi terrarum usus obtinuit, ut accusasse sufficiat? Quare fidem Hispanorum in hac re paucis vindico, tamen totam narrationem sola negatione possem refellere. Imprimis falsum est, Compostellanas peregrinationes ad S. Jacobum eo tempore primum cœpisse, cum infra § 10 ostendamus, Gotescalcum episcopum Aniciensem, medio seculo x, aliosque diu ante Guigonem Crassum in Gallæciam ad S. Jacobum perrexisse. Præterea quis fuit ille sanctus Jacobus, prope Gratianopolim sepultus, de quo Saussayus, Castellanus, alique Martyrologi Galli aliam silent? Denique Chorierius ineptè asserit, quod omnia antiqua Martyrologia S. Jacobum in Asia mortuum dicant. Quis id neget aut negare audeat, cum sacra Scriptura asserat, illum ab Herode, verosimillimè Hierosolymis, gladio occisum esse? At forte Chorierius intelligi voluit, etiam S. Jacobum in Oriente sepultum fuisse. Esto; sed quam antiqua Martyrologia Orientalem S. Jacobi sepulturam posteritati prodiderunt? Cur potius non credit antiquissimis martyrologis, Adoni, Ufuardo, aliisque seculi ix scriptoribus, qui testantur, corpus S. Jacobi Majoris in Hispaniam translatus esse? Hæc obiter ad temerariam istius historici assertionem retundendam dicta sunt.

Historicus
Delphinatus
profert contra
Hispanos
aliud com-
mentum.

E

F

64 Rideri magis quam refutari meretur, quod in Menagianis, anno 1693 Amstelodami recufis, pag. 14 de corpore S. Jacobi legitur. Andegavi in ecclesia S. Maurili, inquit Menagius, dicitur corpus S. Jacobi quiescere. Cumque idcirco Menardus in historia sua Andegavensi scripisset, corpus illud, si non sit Jacobi Majoris, saltem Mi-

cujus occasio-
ne traditio
quadam An-
degavensis
exploditur.

A Minoris esse, posita est ad marginem hæc juris regula: SEMPER IN OBSCURIS, QUOD MINIMUM EST, SEQUIMUR. Puto, hic à Menagio indicari manuscriptam Menardi historiam, de qua Jacobus le Long in Bibliotheca Gallia pag. 767, num. 14961 meminit his verbis: Ms. historia Andegavenfis, auctore Claudio Menard, procuratore Andegavenfi. Sed quæcumque demum sit ea historia, ex hac inepta & ridicula juridica regula applicatione satis patet, illam popularem opinionem ab ipsis eruditionibus Gallis explodi.

B 65 Non solum Galli, sed etiam Itali, de corpore S. Jacobi apostoli cum Hispanis contendunt: nam antiqua monumenta ecclesie Veronensis, à Raphael Bagata & Baptista Peretto collecta, & partim ab illustrissimo Augustino Valerio Veronensi episcopo in ordinem digesta, sic habent pag. 81: In ecclesia sancti Jacobi in Monte Grigiano extra urbem, seu monasterio, reconditum est corpus S. Jacobi Majoris apostoli, & asservatur vas vitreum cineribus plenum, qui, ut nobis relatum fuit, habentur pro reliquiis S. Philippi apostoli. Asservatur etiam quædam arca lignea ossibus plena, quæ pro sanctis reliquiis habentur: nam dum à Timotheo Leonicensi monacho anno MDXXXVII dilataretur capella, in qua collocatum erat corpus S. Jacobi, ossa illa inventa fuerunt in eadem arca lignea in muro subter lapide, super quo reposita fuerat arca ferrea continens corpus sancti Jacobi. Porro corporis istius inventio, miracula, templi ædificatio, & in hanc rem Bonifacii IX Pontificis epistola in iisdem monumentis à fol. 24 fuisse referuntur. Attamen hic dico idem, quod Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae ad diem xxv Julii in annotatione pag. 458 respondit in hunc modum: Veronenses se corpus divi Jacobi Majoris in Monte Grigiano inventum anno MCCCXXXV die xxii Maii, ut monumenta ecclesie ipsorum testantur, habere dicunt: cuius inventionis in Bonifacii IX, ecclesiam dicti Montis Veronensibus concedentis, diplomate fit mentio. Verum cum corpus huius sancti Apostoli Compostellæ in Hispania asservari adeo manifestum sit, ut de re hac dubitare non liceat, vel ipsi in errore versantur, vel partem aliquam ejus corporis dumtaxat habent.

C 66 Ut nihil dicam de prima huius propositionis disjunctivæ parte, quæ facillimè vera esse potest, saltem secundam negare non possunt Veronenses, cum Bonifacius IX in epistola sua non de corpore, sed de ossibus S. Jacobi loquatur hoc modo: Cum itaque, sicut exhibita nobis pro parte vestra petitio continebat, ab olim in loco de Monte Grigiano nuncupato Veronensis diocesis, quædam ecclesia in honore & sub vocabulo S. Jacobi, prout fundamenta demonstrant, fundata & constructa fuerit, ad quam, ex eo quod in ea ossa beati Jacobi Majoris, ut dicitur, noviter inventa fuerint, & Altissimi intercessionibus & meritis ipsius beati Jacobi, ut pie creditur, multa miracula operatus est, & in dies operatur, magna ex devotione confluit populi multitudo, vosque zelo devotionis accensi cupientes terrena in celestia, & transitoria in æterna felici commercio commutare, de bonis à Deo vobis collatis, pro animarum vestrarum salute, & ut divinus cultus inibi augeatur, ipsam ecclesiam honorifice reedificare & sufficienter dotare, ac rectores &

ministros inibi in divinis perpetuo deservituros proposueritis deputare; & pro parte vestra nobis fuerit humiliter supplicatum, ut vobis præmissa faciendi & jus patronatus ipsius ecclesie ac præsentandi rectores & administratores ad eam concedere de benignitate apostolica dignaremur: nos vestrum in hac parte laudabile propositum in Domino commendantes, ac volentes vos specialis prosequi prærogativâ favoris, huiusmodi vestris in hac parte supplicationibus inclinati, vobis præmissa faciendi auctoritate apostolica, tenore præsentium, licentiam elargimur &c. Imo id tantummodo de quadam reliquiarum parte intelligendum esse, ultro fatentur monumentorum Veronensium collectores fol. 35 his verbis: Sciendum, quod per piam extensionem dici solet, alicubi alicujus sancti corpus haberi, quia ejus bona pars ibi habetur. Unde nec reprehendendum nec redarguendum est, quod in monumentis prædictis dictum sit, etiam corpus S. Jacobi Majoris apostoli in Monte Grigiano requiescere, cum in Compostellam translatum dicatur. Nunc aliud ejusdem Apostoli corpus seculo IV, si Superis placet, in Italiam translatum examinemus.

E 67 Paulus Morigius in Sanctuario urbis ac diocesis Mediolanensis, quod anno 1641 Mediolani Italicè impressum est, pag. 231 scribit, in pago Zibiti, octo miliaribus Mediolani Papiam versus distante, honorari corpus S. Jacobi Majoris, fratris S. Joannis Evangeliste, quod à S. Eustorgio Mediolanensi episcopo circa annum 312 Constantinopoli illuc translatum fuerit. Est autem ibi ecclesia, sancto Jacobo dicata, quam jam Carmelita congregationis Mantuana religiosissime administrant, in qua memoratum corpus summa cum veneratione & frequenti populi concursu colitur. Nec desunt miracula, quæ intercessione istius sancti Jacobi fieri perhibentur. Inter alia mirandum est, quod neque Zibitensis pagus, neque affines agri (uti fama est) umquam grandinis detrimentum patiantur. Ob hac aliaque, quæ infra dicentur, facile mihi persuaderi sinam, illic alicujus sancti Jacobi corpus requiescere; sed nullo modo credam, illud esse corpus S. Jacobi Majoris, quod primò circa seculum IX in Gallacia inventum fuisse, supra ex antiquis instrumentis ostendimus. Quomodo enim corpus S. Jacobi Majoris Constantinopoli, ubi numquam fuisse legitur, in Italiam transferri potuit? Fuit aliquando Constantinopoli corpus S. Jacobi Minoris; at propterea affirmare non auserim, illud in Italiam translatum fuisse. Potius suspicor, sacrum istud corpus (cujuscumque demum sancti Jacobi fuerit) populari traditione, quæ tempore non parum crescit ac mutatur, S. Jacobo Majori perperam fuisse attributum: præsertim cum Morigius fateatur, omnia incolarum traditione niti, sequi nihil de hac re scriptum invenisse. Neque hic locum habere potest solutio, quam numero superiore dedimus, accipiendo videlicet partem pro toto, cum Petrus Paulus Bosca in Martyrologio Mediolanensis ecclesie ad diem xxv Julii pag. 216 hodiernum S. Jacobi Zibitensis statum ita depingat: Illius corpus in arca marmorea custoditur; cuius opertulum cum annis elapsis immutaretur, repertum est corpus fere integrum, altero tantum brachio carens, peregrinantis hominis amictu indutum. Crates ferrea tegit corpus, eaque velata est Attalicâ veste auro intextâ.

F & in pago Zibiti diocesis Mediolanensis videntur sibi integrum ejus corpus, excepto brachio,

AUCTORE
G. C.
de quo tamen
S. Carolus
Borromæus in
oratione
judicium fer-
re non nit.

68 *Morigius* pag. 232 affirmat, venerabile illud corpus à S. Carolo Borromæo inspectum fuisse, & dum in honoratiorem locum transferretur, tonitrua audita esse, ac fulgura emicuisse, quæ non tantum præsentibus, sed etiam vicinos populos terrebant. Addit præterea, corpus istud in translatione adeo suavem spirasse odorem, ut omnia mundi aromata superaret. Sed Petrus Paulus Bosca post diligentem indagacionem nihil de his prodigiis aut translatione rescire potuit: etenim loco proximè citato sic testatur: Verum nihil de hac translatione accepi, quamquam interrogaverim per litteras Carmelitam eruditissimum Alexandrum Mariam Briantum, qui tabulas omnes cænobii Zibitensis periculis affirmavit, cum superioribus annis Papiæ à Gallis fuisset obfissa. Unam ille ait superesse traditionem de divo Carolo: cum enim lustraret diocesim, ac Zibiti consistens noctem ibi traduxisset insomnem, pernoctans in oratione Dei (fortasse ut divino spiritu afflatus veritatem de corpore S. Jacobi assequi posset) ab ara ejusdem Sancti discedens, conversus ad Carmelitas cænobii incolas inquit: Lasciamo i corpi de i Santi, ove sono; Patri tenetene conto. (id est: Relinquamus corpora Sanctorum, ubi sunt; vos, Patres, eorum rationem habetote.) Certum ergo est, ibi servari corpus divi Jacobi; cujus autem Jacobi sit, cum S. Carolus Borromæus significare noluerit, nec ego quidquam certi de eodem tradere possum. Nos etiam S. Jacobo Zibitensi, quem à Jacobo Majore longe diversum censemus, venerationem suam relinquimus. Ceterum ab omnibus sacri corporis Compostellani competitoribus exigimus talia documenta, qualia pro se allegant Hispani; quæ quamdiu ostensa non fuerint, antiquam Hispanorum possessionem tuebimur.

§ VII. Multiplex contentio de ejus capite, quod diversæ ecclesiæ sibi vindicant.

C **Tolofates**
I
Non minor est de capite S. Jacobi, quam de corpore controversia, variis ecclesiis illud sibi vindicantibus. Tolosates, quos supra de corpore sancti Apostoli cum Hispanis contententes vidimus, firmiter sibi persuadent, sese ejusdem caput possidere. Nicolaus Bertrandus in opere jam citato de Gestis Tolosanorum præter illa, quæ paragrapho præcedenti ex eo retulimus, fol. 49 de hac possessione sic scribit: Et primò de fundatione dictæ ecclesiæ primitus est notandum, quod sedes episcopalis Tholosana erat in ecclesia beati Jacobi, ut continetur in multis antiquis instrumentis: quæ fuit ecclesia prima fundata & erecta in civitate Tholosæ & etiam in honorem beati Jacobi, cujus caput erat subtus pilare, quod est prope altare sanctæ Quiteriæ; ubi est vel debet esse circulus ferri magnus, nisi fuerit subtractus, depictumque caput beatissimi Jacobi in summitate pilaris rotundi de una petra lapidis. Et dicit quidam historicus, dictæ ecclesiæ canonicus, in hunc modum: "Vidi ego
* lege contineri

„ cum suis scutiferis & sacerdotibus vidi quem-
„ dam militem Lunbardum sive Italicum, ho-
„ norabiliter associatum, & in magno statu pe-
„ tentem dictam ecclesiam sancti Jacobi in claustrum
„ [cum] dicto domino cancellario, & deferentem
„ unum magnum instrumentum diversis sigillis
„ & in magna copia sigillatum.

70 „ Et venerat is miles Romipeta de illis in Gallia,
„ partibus dicendo dicto domino cancellario,
„ prope dictum pilare existenti, hæc verba La-
„ tinis verbis: Domine reverende magister, quam-
„ plurimi errant & errant euntes ad caput bea-
„ tissimi Jacobi Majoris ad partes Galiciæ: nam
„ hic est certissime. Et quod hoc esset verum,
„ ostendit dicto domino cancellario ipsum in-
„ strumentum, & ipso viso per ipsum domi-
„ num Aycardum, & oratione facta genibus
„ flexis ante pilare, pluribus præsentibus dictus
„ dominus cancellarius in ipsorum præsentia cum
„ manu sua fortiter traxit mei Agidii dexteram
„ dicendo: Recorderis de his dictis & osten-
„ sis. Et dictus miles pransus fuit secum illa
„ die, & post prandium, & per multum tem-
„ pus insimul fuerunt locuti. Ignoro tamen,
„ si dictus dominus cancellarius retineri fecit
„ copiam seu vidimus dicti instrumenti de præ-
„ missis confecti. „ *Hoc ignoti militis instrumen-
tum non videtur esse antiquum, adeoque non ma-
gni faciendum. Parum etiam refert, illud nobis
ad examinandum non exhiberi, cum Ber-
trandus statim subjungat sequentia:* Notandum
tamen est, quod cum eodem instrumento pars
capitis gloriosi Jacobi inventa fuit à quindecim
annis citra. Ecce caput S. Jacobi Majoris, de
quo supra fit mentio, in partem capitis muta-
tum est. Quod si Tolosates tantummodo partem
capitis sibi vindicent, eam facile concedemus,
ubi legitime probaverint, sese illam ab Hispanis
accepisse.

71 Etiam apud Venetos dua ecclesia de ca- & apud Ve-
pite S. Jacobi Majoris inter se litigant, ut col-
ligo ex quodam Ms. regina Suecia, in quo a-
gitur de Sanctis, quorum reliquie in monasterio
S. Georgii Venetiis requiescunt. Opinor, hic in-
telligendum esse monasterium S. Georgii, quod in
insula Venetiis adjacet, & cujus fundationem
Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad an-
num 982 refert. Utut est, apographi nostri hic
est titulus: De venerando beati apostoli Jaco-
bi jam olim in hoc nostro cænobio, ut etiam
nunc, existente capite. Tunc monachus anony-
mus sic scribit: Ex sacris constat historiis, fra-
tres carissimi, beatam Annam tres peperisse fi-
lias, quarum quælibet Maria vocata est. Ha-
rum prima fuit beatissima virgo Maria, mater
Domini ac Salvatoris nostri; secunda, quæ con-
jugio copulata Alphæo genuit Jacobum Mino-
rem, qui Justus dictus est, ac Domini frater,
nec non & Simonem Chananæum, & Judam,
qui & Thaddæus vocatus est. Tertia, quæ &
Maria Salome dicta est, Zebedæo conjuncta,
peperit Jacobum Majorem ac Joannem Euange-
listam: hujus nos apostoli Jacobi pretioso ca-
pite Dei benignitate donari sumus, quod testa-
tur ejus imago, in palladio altaris sui depicta,
sed & solennitas, quam Julii tempore ad di-
ctum altare ejus nomine annis singulis honori-
fice celebramus. Peregrini quoque ex Compo-
stella, Gallitiæ urbe, ubi sanctissimum ejus cor-
pus quiescit, reversi testantur, hanc ipsius ca-
pitis partem ibi deesse. Quod hic asseritur de
tribus

D

E.

F

A tribus S. Anna filiabus, falsum esse ostendimus ad diem sequentem, ipsi sacrum.

72 Deinde idem scriptor contra alteram ecclesiam reliquias suas ita tueri conatur: Cum autem monasterium sanctorum Philippi & Jacobi, olim membrum sancti Felicis de Aimanis, & nunc ecclesie sancti Marci copulatum, asserat, se habere similiter caput sancti apostoli Jacobi, tenendum est, caput illud esse sancti Jacobi Alphai superscripti, qui & Minor dictus est: nam & ejus festum celebrant die prima Maii, cujus nomini monasterium ipsum dedicatum est. Deo igitur debitas gratias [agamus,] qui nos tanti muneris gloria decoravit: caput enim principale ac precipuum est totius corporis membrum; nam omnes ipse * continet sensus, qui ceteris in membris singuli in singulis tantummodo insunt; ob quod interdum caput etiam pro toto corpore ponitur. Devotis itaque ipsum ac continuis orationibus, tamquam patronum precipuum, excolamus, quem videmus cum tanto quotidie longissimi Compostellani itineris labore & impensarum incommodo tam devote tam alacriter à peregrinis ex diversis regionibus visitari. *Mallet, ut auctor pro his locis, nil ad rem facientibus, protulisset fide digna testimonia, quibus probaret, quando & unde monasterium suum has sacras reliquias acceperit. Donec ea afferantur, neutri ecclesie causam adjudicabo, cum neutra legitimam juris sui titulum alleget.*

73 Carolus Bartholomaeus Piazza in *Hemerologio sacro urbis Romana ad diem xxv Julii part. 2, pag. 81*, præter alias S. Jacobi Majoris reliquias, nobis Roma in ecclesia duodecim Apostolorum, quam modò PP. Franciscani Conventuales possident, sacrum ejusdem Apostoli caput assignat. Cum hoc legissem, pervolvi auctores quosdam, qui de basilicis & reliquiis Romanis scripserunt, atque indagavi, an aliqua antiqua pro hoc capite testimonia inventurus fuisset. At oleum & operam perdidici: nam nusquam apud ipsos hunc thesaurum detexi. Imo R. P. Bonaventura Malvasia, Minorita Conventualis, qui anno 1665 de hac basilica duodecim Apostolorum Compendium historicum Italicè edidit & cap. 15 sacra illius ecclesie lipsana enumerat, nullam de S. Jacobi capite facit mentionem, cum tamen ibidem pag. 195 de prodigioso istius Apostoli sanguine ita loquatur: In ampulla conservatur sanguis S. Jacobi Majoris, qui ita liquidus & rubicundus apparet, acsi recenter ex venis gloriosi istius Apostoli eductus esset. Nescio igitur, ubi Piazza invenit istum thesaurum, qui Malvasiam aliosque scriptores latebat.

74 Ferrarius in *Catalogo Sanctorum Italiae in annotatione ad diem xxv Julii testatur, Valentia juxta Padum fluvium in diocesi Ticinensi asservari caput, quod incole S. Jacobi Majoris esse affirmant, quodque populo hac die cum magna celebritate ostenditur, capillis & carne sic constans, acsi recens fuisset abscissum. Laudatus verò Bosca in Martyrologio Mediolanensi ad eundem diem notat, juxta Ticinensia visitationum episcopaliū acta hoc esse caput S. Jacobi Minoris. Sed neque Bosca neque his actis Ticinensibus secure assentiri audeo, cum Balduinus imperator Constantinopolitanus caput S. Jacobi Minoris sive fratris Domini misit ad comitem Artesia, ut constet ex ejus epistola, anno 1240 die IX Junii scripta, quam Gallicè istius temporis lingua contextam edidit Edmundus Mar-*

tene in Thesaurò Novo anecdotorum tom. 1, col. 1042. Nescio, an Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani ad Kalendas Maii voluerit indicare idem caput, de quo parte 2, pag. 1113 ita loquitur: Apud Compendium in sacro monasterii sanctorum Cornelii & Cypriani, veneratio pretiosi capitis sancti Jacobi Minoris apostoli, in quo magnificè condito ictus adhuc apparet, quo à fullone percussus est. Præterea Compostellani gloriantur, sese quoque ejusdem Jacobi Minoris caput in sua ecclesia habere, quod etiam signum ictus, fuste fullonis inditum, gerit, ut postea videbimus. His adde, quod ad diem 1 Maii in Commentario prævio ad Acta SS. Jacoborum Alphai & Cleopha § v & vi idem caput in varias partes divisimus.

75 Ex his eruditus lector statuat, quid sentiendum sit, de capite S. Jacobi, quod Ughellus *tomo 7 Italiae sacra col. 287 prope urbem Amalphitanam in regno Neapolitano ita collocat: Ceterum hoc cœnobium sancti Petri de canonica magnæ fuit existimationis apud Amalphitanos ob eximiam Cisterciensium monachorum religionem & Petri Cardinalis memoriam. . . . Ecclesiam hujus abbatiæ (translato titulo) nudam octuaginta abhinc annis Capuccinis fratribus incolendam tradiderunt, prope quam ex ruinis veteris monasterii novum ad eorum usum ex Amalphitanorum eleemosynis septum excitavit. Asservantur in hac ecclesia plures Sanctorum reliquiæ, à Petro Cardinale vasculis inclusæ, & à Constantinopoli delatæ, caput nempe sancti JACOBI MAJORIS apostoli, sancti Diomedis martyris &c. At Ughellus eodem *tomo col. 243 de eadem ecclesia jam dixerat: His asservatur caput sancti JACOBI MINORIS apostoli, sancti Diomedis martyris &c. Idem error in novissima editione Veneta Italia sacra tom. 7, col. 188 & 215 relictus est. Doceant nos igitur Amalphitani, cujus Jacobi apostoli caput venerentur; sed meminerint, pro alterutro adducenda esse testimonia, quæ aliorum possessionem evertant, qualia ab ipsis difficulter afferenda existimo.**

76 Belge opinantur, sese jam à pluribus seculis venerabile S. Jacobi Majoris caput, aut saltem magnam ejusdem sacri capitis partem, habuisse, atque etiamnum possidere. Neque id profecto levibus aut recentioribus argumentis inducitur sibi persuadent: nam Vuimannus monachus Vedastinus & S. Bernardo coetaneus, ut asserit Rayssius in *Hierogazophylacio Belgico pag. 525, de hac re ita scribit: Francorum reges hoc monasterium sancti Vedasti successiva devotione semper amplexati sunt, & multorum Sanctorum collectis reliquiis sublimarunt. Hoc nihilominus super aurum & topazion nobile & pretiosum ecclesie nostræ de suis thesauris donarium addiderunt, caput videlicet sancti Jacobi apostoli, fratris sancti Joannis Evangeliste. Quamvis Vuimannus non exprimat nomen regis, à quo Atrebatense S. Vedasti monasterium tam pretioso thesauro ditatum est, ex aliis tamen monumentis antiquioribus hujusce cœnobii, inquit Rayssius, clarissimè convincitur, Carolum Calvum Franciæ regem caput S. Jacobi ipsis donasse, ut diserte narrat Martinus hujus monasterii abbas, Vuimanno coævus, in quadam epistola; additque Philippum Flandriæ comitem, qui furtive ipsis præfatum pignus sancti Jacobi, Hispaniarum tutelaris, surripuerat, profectum fuisse*

Com-

DE S. JACOBO MAJORE.

24

AUCTORE
G. C.

Compostellam, ut certior fieret, an vere esset caput S. Jacobi Hispaniarum tutelaris: tandem magna ac seria indagine adhibita, cognovit, à multis retro annis sacrum illud caput in Flandriam fuisse delatum. Hoc Compostellannum comitis iter etiam affirmant antiqua Arienſium monumenta.

de quo inter
comitem
Flandria

77. Cum Philippus has reliquias Vedaſtinis violententer eripuiſſet, & in Arienſi S. Petri eccleſia ſexennio retinuiſſet, interim querela delata ſunt ad ſummum Pontificem, Alexandrum III, qui ad Henricum archiepiſcopum Remenſem duas dedit epiſtolas, quarum prima, noviffima Edmundi Martene collectioni inſerta tom. 2, col. 747, moneri jubet comitem Flandriae, ut reliquias ablatas monaſterio S. Vedaſti reſtituat; altera vero, quae apud Edmundum Martene tom. citato col. 811 legitur, eidem archiepiſcopo præcipit, ut canonicos Arienſes caput S. Jacobi cogat reddere. Poſterior epiſtola concipitur his verbis: Perlatum eſt ad audientiam noſtram, quod nobilis vir Philippus comes Flandrenſis caput beati Jacobi ab eccleſia ſancti Vedaſti per violentiam aſportaverit, & illud in Arienſi eccleſia dicitur poſuiſſe. Unde, quoniam jam dictam eccleſiam ſancti Vedaſti, quæ nullum epiſcopum præter Romanum Pontificem habet, reliquiis, ut aliis bonis ſuis, nolumus ſine rationabili cauſa privari, per apoſtolica ſcripta fraternitati tuæ mandamus, quatinus præpoſitum & canonicos præſatæ Arienſis eccleſiæ inſtanter moneas, & diſtrictè compellas, ut præſcriptum caput cum aliis reliquiis prætaxatæ eccleſiæ ſancti Vedaſti, omni occasione & appellatione ceſſante, reſtituant. Quod ſi juxta commonitionem tuam præſatum caput cum reliquiis reddere forte noluerint, prælibatam Arienſem eccleſiam, dilatione & appellatione remota, ſubjicias interdicto, & in alia, ad quamcumque prætaxatæ reliquiæ delatæ fuerint, quamdiu præſentes extiterint, divina prohibeas officia celebrari. Data Beneventi ſeptimo Kalendas Junii.

& monachos
Atrebatenſes
diuturna lis
fuit,

C

78 Tandem comes Flandria, Pontificis Rodolphi, de lite componenda cogitavit, & per Hugonem, S. Amandi abbatem, monachis Vedaſtinis prædia & poſſeſſiones obtulit, ut reliquias ſibi relinquerent. Verum Martinus, S. Vedaſti abbas, illis conditionibus non acquievit, ſed ſacrum theſaurum, monaſterio ſuo inſuſte ereptum, reſtitui voluit, ut ſatis patet ex ipſius litteris, ad Philippum datis, quas exhibent Ferreolus Locrius in chronico Belgico ad annum Chriſti 1174, & noſter Jacobus Malbrancq lib. 10 de Moribus cap. 26. Comes denique, viſâ abbatis Vedaſtini conſtantia, aliud conſilium de dividendo ſacro pignore inijt cum arbitris, qui jam tot annis in conciliandis partibus deſudarant. Conſilium probare arbitri, ſi monachi Vedaſtini aſſentirentur. Hi autem huic conditioni aſſenſum præbuerunt, rati ſatius eſſe parte potiri, quam toto carere. Atque ita finita eſt ea contentio, ut Vedaſtinis occiput, Arienſibus ſinciput concederetur. Itaque Arienſes canonici magna cum lætitia anteriorem capitis partem acceperunt, quam poſtea anno 1272 Joannes Alerianus, decanus hujus eccleſiæ præpoſitus, theſaurum argenteum ornari curavit, quamque hæcenus fideles devore venerantur, quibus Nicolaus IV Papa indulgentias conceſſit, ut tradit Rayſſius in Hierogazophylacio pag. 404. Aſceta autem Vedaſtini magna cum pompa & populi frequentia

poſteriorem ejusdem capitis partem ad ſuum monaſterium retulerunt, & Martinus abbas pretioſum vas juiſſit fabricari, in quo Petrus, titulo S. Chryſogoni præbyter Cardinalis, Alexandri Papa in Gallias à latere legatus, anno 1175, die xxx Aprilis illas reliquias reſpoſuit, ut ex auctore ſynchrone diximus tom. 1 Januarii pag. 160, ubi etiam pagina præcedenti ex eodem ſcriptore dedimus miracula, quæ in iſta ſacrarum reliquiarum relatione contigerunt.

79 Ne quis fortasſe dicat, has eſſe alterius S. Jacobi reliquias, audi teſtimonium prædicti aſceta Vedaſtini, qui translationi verojiſimiliter interfuit, & poſt miracula, ſuo tempore facta, ſic ſcribit: Eodem quoque anno, quo prædictus nobilis comes Flandriae ipſum venerabile caput B. Jacobi reſtituit, ad Hispanias orationis gratiâ, & ipſius capitis veritatem inquirendi deſiderio accenſus, S. Jacobum adiit: qui eò adveniẽs cœpit pius explorator curioſius inquirere, an ibi ſacraſſimum ejusdem caput haberetur; quatenus, an apud nos, an illic veriſſime haberetur, certior redderetur. Facta inquisitione, quoddam [vas] argenteum ei allatum eſt, in quo à quibuſdam eſſe dicebatur caput, non ipſius Jacobi fratris Joannis, ſed Jacobi Minoris ibi reſpoſitum ferebatur. Verum cum Comes illud ſibi aperiri ſummopere poſtulaſſet, nec ullo modo impetrare potuiſſet; à ſenioribus quibuſdam omnino illic non haberi, ſed olim in Flandrias tranſlatum fuiſſe, ipſi intimatum eſt. Quod audiens cum gaudio repatriavit, & in ipſa nocte feſtivitatis B. Jacobi Atrebatum veniens, nos ſuper his certiores & alacriores reddidit. Nolim, ut quis exiſtimet, ex amore erga Belgium noſtrum nos illam opinionem tueri: nam nobis amica quidem eſt patria, ſed magis amica veritas. Quare ſi forte fallimur, proferant Hiſpani Apoſtoli ſui caput, diſtinctum à capite S. Jacobi Minoris, de quo nunc etiam ex occasione agendum eſt.

D

potiori jure
ſibi vindicant.

E

80 Hiſtoria Compoſtellana Ms. circa finem libri 1 ſuſe explicat, quomodo Mauritius Burdinus, Conimbricenſis epiſcopus (is communiter malè audit, & anno 1118 contra Gelafum II fuit antipapa, eſſe Baluzius lib. 3 Miſcellaneorum à pag. 471 famam illius contra torrentem hiſtoriographorum poſt plura ſecula vindicare nitatur) ex oratorio quodam prope Hieroſolymam furtim abſtulerit caput S. Jacobi, & in Hispaniam aſportaverit, quod poſtea Didacus archiepiſcopus Compoſtellanus, ſibi à regina Urraca donatum, in eccleſia S. Jacobi collocavit. Poſquam vero hiſtoria illa expoſuit, quomodo hic ſacer theſaurus ad notitiam Mauriti pervenerit, & qualia ille ad eum auferendum machinatus fuerit, hæc ad propoſitum noſtrum addit: Quadam denique nocte tempeſtiva, ceteris abſentibus, clauſo eccleſiæ oſtio, aggrediuntur altare ligonibus, quos ſecum furtim attulerant, & fodientes in altum ſub altari, ſicut audiverant, inveniunt vas quoddam eburneum, & intus aliud argenteum plenum reliquiis: quod accipientes, diſcedunt cum epiſcopo noctu, & adeunt civitatem ſanctam Hieroſolymam fugientes. Quos cum vidiffet ſummo diluculo in via prætereuntes quidam eremita, vocavit eos ad ſe & ait illis: Scio equidem, fratres cariffimi, quid feratis, & quam pretioſum theſaurum furati fueritis. Ite, gratia Dei comitetur vos: oportet enim, ut ubi eſt hujus Apoſtoli corpus, ibi ſit & caput ejus. Hæc poſtrema verba quos-

Hæc occasione
agitur de
tempore,

F

A

quosdam scriptores Hispanos induxerunt, ut crederent, tunc primo caput S. Jacobi Majoris in Hispaniam allatum esse.

81 Franciscus Berganza Benedictinus, in Antiquitatibus Hispania novissime Matrui editis, parte 2, pag. 34 contra Maurum Castellum Ferrerium perperam contendit, caput à Maurio allatum, ad S. Jacobum, Hispania Apostolum, pertinere, & ad opinionem suam stabilendam jam à nobis citata Historia Compostellana verba allegat. Sed vir ille, qui historia Hispanica vult peritus videri, advertere debuisset, eandem Historiam Compostellanam, à nobis § IV transcriptam, asserere, quod illius discipuli, ab illo vivente pramoniti, quatenus corpus suum in Hispaniam regionem transferrent tumulandum, TOTUM CORPUS CUM CAPITIS, teste Leone Papa, nocturno tempore accipientes, littus ad usque maris citato calle pervenerunt. In dubium revocare debuisset Leonis Papa epistolam, eodem paragrapho allatam, quæ sic incipit: Noſcat vestra fraternitas, dilectissimi, qualiter in Hispaniam INTEGRUM CORPUS beatissimi apostoli Jacobi translatus est.

B

82 Denique Berganza debuisset elevare fidem cujusdam historia, quam Maurus Castellus Ferrerius lib. 3, cap. 2 Hispanicè, & ex illo Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico ad diem 1 Maii Latine sic narrat: Cum dominus Joannes à sancto Emiliano, Tudensis episcopus, forte devotionis intuitu circa annum Domini MDL apostolicam basilicam visitaret, & illi minister, ad hoc deputatus, in ecclesiæ sacro sacras reliquias episcopo demonstraret; cum virgula caput S. Jacobi Minoris ostenderet, antistes de ejus veritate tenaciter dubitavit, dicens: Quod illud, si fuisset S. Jacobi Minoris caput, necessario signum ictus fustis tullonis in cerebro deberet habere. Tunc minister crustam * ex altare descendens *, ab eaque caput extrahens, episcopo dubitanti cerebrum totum contusum & quassatum ictu fustis indigavit. Qua evidentiâ præful compunctus, effuso lachrymarum imbre, supplex à Domino & à sancto Apostolo veniam deprecabatur. Eligant ergo Hispani, utri assertioni Historie Compostellanae malint fidem adhibere. Videant, utrum Mauricii auctoritas, qua tota hæc narratio nititur, epistola Leonis Papa præferenda sit.

C

§ VIII. Pars sacri capitis, quam Pistorienses in Italia possident.

Pistorienses in Tuscia S. Jacobum Majorem elegerunt civitatis sue patronum post acceptas capitis ejus reliquias, quas S. Atto, eorum episcopus, anno 1145 à Didaco archiepiscopo Compostellano impetraverat, & in ecclesia cathedrali honorifice collocaverat, exstructo etiam in sancti Apostoli honorem sacello, ubi per illius intercessionem plura miracula contigisse referuntur. Cum hæc & similia tomo V Maii nostri in Commentario historico de Actis S. Attonis cap. 2 legissem, & scripiâ Musci nostri excutens deprehendissem, illic dudum promissa S. Jacobi prodigia hactenus à nobis frustra expectari, scripsi ad R. P. Dominicum Sardi, collegii nostri Pistoriensis rectorem, ut mihi dignaretur mittere ecgraphum istorum miraculorum, qua Pistorii in

antiquo codice Ms. conservari didiceram. Summa curâ ac diligentia R. P. Rector executioni mandavit ea, qua rogaveram; imo ultro addi jussit alia monumenta, ad sacras S. Jacobi reliquias spectantia, atque illa omnia per notarium publicum & episcopalis curia cancellarium legitime exscribi curavit, ut latius patet ex sequenti ejusdem notarii instrumento.

84 In nomine Domini. Amen. Anno à Nativitate Domini millesimo septingentesimo vigesimo septimo, indictione quinta, die verò septima mensis Januarii stylo Pistoriensi, Benedicto XIII summo Pontifice, serenissimo Joanne Gastone primo Etruriæ duce VII regnante. Universis & singulis præsentibus transumpti paginas visuris, lecturis, & auditis fidem indubiam facio, & attestor ego infra scriptus curiæ episcopalis Pistoriensis cancellarius generalis, qualiter coram illustrissimo domino Joanne Jacobo de Scarfantonis J. C. patricio Pistoriensi, protonotario apostolico, equite religionis D. Stephani, cathedralis ecclesiæ Pistoriensis præposito, & illustrissimi ac reverendissimi domini D. Columbini de Bassis, Dei & apostolicæ Sedis gratiæ episcopi Pistoriensis & Pratenſis, in spiritualibus & temporalibus vicario & L. J. generali, personaliter comparuit R. P. Dominicus Sardi, collegii Societatis Jesu in hac civitate Pistorii rector, & rem simul æquissimam ac Pistoriensi civitati gratissimam ab eodem illustrissimo domino vicario generali postulavit, dum litteris R. P. Guilielmi Cuperi ejusdem Societatis, datis Antverpiæ XVI Kalendas Novembris MDCCXXVI, sibi reditis Pistorii exposuit, in archivio Operæ S. Jacobi apostoli, patroni populi Pistoriensis, reperiri librum perantiquo exaratum caractere, in quo Contarinus quidam clericus, cancellarius Pifarum cetera inter plura recensuit, quæ ad sacrum divi Jacobi corpus, ecclesiamque Compostellæ, in qua illud asservatur religiosissime, pertinebant; nec non ea posterorum memoriæ mandavit, quæ tanti Patroni & meritis & intercessione præter omnem naturæ ordinem viresque Pistoriensibus ad ejus opem confugientibus, vel aliâs utcumque mirifice contigerunt.

85 Exposuit etiam, ejusmodi miracula exstare in pervetere quoque volumine, vulgo LECTONARIUM nuncupato, quod asservatur in cimeliis cappellæ in ecclesia cathedrali Pistoriensi Apostolo patrono dicatæ: quo quidem volumine præcipuo sibi (ut habebant sua præcipua aliarum cathedrales civitatum) more veteri & instituto utebatur clerus Pistoriensis, cum divina recitabat officia ante Romani reformationem Breviarii, S. Pii V jussu anno MDLXVIII editam, & singulis quibusque annis, dum celebrabat Patrono, suo vigilias per octo præcedentes dies ac festum diem cum subsequenti Octava, ejus miracula inter horas canonicas ex eo volumine Lectionum loco petebat. Quibus omnibus in hunc modum expositis, enixe petiit ab ipso illustrissimo domino vicario generali, uni ex hujus curiæ episcopalis cancellariis committi, ut se ad dicta loca transferat, & quæ ad hanc rem videbuntur pertinere, transcribat. Quia verò iusta petentibus non est denegandus assensus, & plura sunt R. P. Dominici Sardi in hanc civitatem merita, & nihil esse magis cordi potest, quam ut Dei Sanctorumque ejus, ac potissimum Patroni sanctissimi gloria incalescat, præfatus illustrissimus D. Vi-

D

carius

ut patet ex
authentico
notarii in-
strumento,

E

procuravit
plenam noti-
tiam de
Pistoriensibus
S. Jacobi mi-
raculis, &
reliquiis,

R. P. Domi-
nicus Sardi
Societatis
nostræ,

AUCTORE
G.C.

carius generalis petitioni prædictæ libenter annuit, & proinde mihi cancellatio infrascripto super præmissis ejus mandata dedit: ego verò eadem mandata exsecuturus ad loca prædicta, ut inquit idem P. Dominicus Sardi, accessi, signanterque ad archivium Operæ supradictæ, & ex libro supra enuntiato omnia & singula, quæ sequuntur, data mihi opportuna facultate ab illustrissimis dominis Operariis etiam dictæ Operæ, omni fidelitate & diligentia ac de verbo ad verbum, prout in ipso libro descripta sunt, transcripsi; videlicet. *Tunc sequuntur epistole aliæque antiqua de venerandis S. Jacobi reliquiis testimonia, quæ hic juxta rei gesta ac temporis ordinem ex Ms. Pistoriensi subjungo, & ad marginem addo variantes alicujus momenti lectiones, quas in novissima editione Ughelliana tom. 3 Italia sacra à col. 296 inveni.*

qua ad S.
Attonem,

B

86 Cum sanctus Atto Raynerium, scientia celeberrimum, qui Pistoriensi clero adscriptus fuerat, atque ex Italia in Angliam & inde Compostellam docendi causâ transierat, ad ecclesiam suam revocare studuisset, Raynerius illum de obtentis à se pro ecclesia Pistoriensi S. Jacobi reliquiis certiores facit, eique respondet in hunc modum: Suo dilectissimo patri A. (id est Attoni, quod semel de his initialibus litteris monuisse sufficiat) Dei gratiâ Pistoriensis ecclesiæ pontifici reverendissimo R. (nempe Raynerius) eadem gratiâ ejusdemque sedis omnium levitarum minimus, quod semper debetur. Tuis desiderabilibus perlectis cartulis salutatione, fideli oratione, Dominicæ benedictionis promissione, gratiarum actione, mira exhortatione, salutari doctrina, honesto & utili imperio usquequaque resecti sumus. Quocirca non inhians* & immobilis, sed vivus & advolans, cupio fieri lapis exemplo illius, quem reprobaverunt ædificantes, qui factus est in caput anguli, juxta* quem remanere non est tutum, ultra ipsum* querere est stultum, vitæ docendo viam, prius tamen incedendo per eam.

*Ughel.
milliaris

*Ughel. in-
fra
*Ughellus
interferit
aliquid

Pistoriensem
episcopum,
*Ughel.
utique
*Ughel. non
convalescit

C

87 Acceptis prius à te gratiarum laudibus, summas itaque* tuæ grates & laudes refero sanctitati: non enim valescit* planta, care pater, quæ sæpe transfertur. Nihil tam utile est, ut in transitu proficit. Ad te igitur, promissor fidelissime, & ad sacratissimam meam Pistoriensem ecclesiam matrem, divina comitante clementia, cum debuerō & poterō, redibo; & te, & eam pro viribus honorare [&] juvare non immerito statui. Tuæ virtus innocentia à me laudanda foret, sed timui laudes diminuisse tuas. Romana namque & Apostolica sedes, dum studium tenerem Quintoniæ in Anglia, in tantam tuæ prorupit laudem excellentiæ in curia præfulis Quintoniensium per dominum Matthæum diaconum & cardinalem S. Georgii, [qui] interrogatus à me de nostræ & Romanæ ecclesiæ statu, dicens*, quod Romana & Apostolica sedes beata foret, si tui duceretur moderamine gubernaculi, quod me ultra, quam dici possit, lætificavit.

*forte dixit

ex urbe Com-
postellana

88 Legimus de beato Joanne Baptista, quod in deserto verbum prædicaverit vitæ, & testimonium præbuerit Filio Dei, & negaverit, se Christum esse eo tempore, quo ei satis crederetur, si diceret, & numquam Salvator eum inde abstraxit, sed capi & in carcerem tradi & ab Herode capite minui permisit. Te verò ab eremi solitudine abstrahens ad cæli forum usque

deducit; aperto monachorum carcere, summum pastorem super ecclesiæ candelabrum immobiliter statuit. De Joanne dictum est: Non erat ille lux. De te & Apostolis, quorum vices geris, scriptum est: Vos estis lux mundi. Superas etiam beatum Ambrosium in inventionem & acquisitionem sacrorum corporum: ille enim tantum martyres exposuit suis civibus; tu verò tuis, admirande pater, dabis martyrem & Apostolum. Non hoc dico, ut sanctis detrahā Patribus, sed ut Deus in te ex parte nostris glorificetur temporibus, gloriosissimis tuis meritis, divina ramen præveniente & subsequente gratia, meoque non modico labore & sudore, & angustissima difficultate non minimam reliquiarum de capite beatissimi apostoli Jacobi, fratris Joannis Evangelistæ, omnibus pro me apud dominum archiepiscopum Compostellanae sedis, qui dedit, intervenientibus personis, atque ejusdem ecclesiæ canonicis, & in locello, in quo sunt, propriis locavit manibus, obtinui partem, quam non promitto, sed fideliter atque filialiter & devote per Medium Villanum, prudentissimum virum, & vestrum legatum, & per Tebaldum avunculum ejus vobis & sanctæ matri ecclesiæ Pistoriensi ad præsens mitto.

89 Suppliciter igitur atque obnixè vestram imploramus sanctitatem atque pietatem, ut eā reverentiâ, eo* honore, quo tantum decet Apostolum & nostram matrem ecclesiam, vestramque personam, exeundo obviam cum clero & populo, si vestræ complacet majestati, facta ex ordine processione, supradicta patrocina suscipiatis, & ad vestram & nostram matrem ecclesiam, cui delegamus, deducatis, & honeste tractetis, & in honorem supradicti Apostoli in basilica nostræ matris Pistoriensis ecclesiæ altare larga benedictione consecrare, sicut mihi litteris significastis, quanto citius studeatis. Si feceritis, erit, qui domino archiepiscopo & mihi dicat. Salutat vos per me dominus Compostellanae sedis archiepiscopus, & omnes vestros canonicos, quem ex vestra salutavi parte, qui gavissus est valde, & amplectitur vos summo amore præ sollicitudine & dilectione erga me, quam in vestris perpendit litteris, revolvens illud sæpius: Non valde miretur fraternitas tua, quod ignoti ignoto scribemus. Salutant vos omnes beati Jacobi apostoli canonici. Salutate omnes sanctæ matris ecclesiæ Pistoriensis canonicos. Ad præsens, ô paterna dulcedo, me bene habere, Deo gratias, existimo, & vobiscum sum corde & animo. Saluto domnum Anselmum, sanctissimum monachum monasterii S. Michaelis de Furcule, & omnes ejusdem loci & congregationis fratres. *Non videtur Raynerius ille ad ecclesiam Pistoriensem rediisse, quia in titulo epistola, quam auctor synchronus ei præfixit, & ab Hieronymo Vallumbrosano vocatur cardinalis, id est canonicus Compostellanus: sic enim ut appellarentur canonici Compostellani, Paschalis II Papa concesserat. Hinc Papebrochius noster tomo v Maii in Commentario historico de Vita S. Attonis num. 15 existimat, Raynerium, qui tunc quidem, cum hæc scriberet, necdum talis erat, postea vinculo isto obstructum & Compostellanae ecclesiæ fuisse incardinatum, ut ibidem loquitur. Sed hæc aliæque, quæ in his litteris observari possent, ad rem nostram nihil faciunt. Quare in referendis veteribus instrumentis pergamus.*

D

E

transmis-
sæ fuerunt,
*Ughel. &

F

A
quarum sin-
ceritas testi-
monio archi-
episcopi Com-
postellani,

90 *Didacus Gelmirez, qui Compostellanam ec-
clesiam duntaxat gubernavit, veritatem ac sin-
ceritatem reliquiarum, quas Raynerius in suis
litteris exprefferat, testimonio suo sic confirmat:*
Didacus Dei gratiâ Compostellanae sedis archi-
episcopus, totiusque ejusdem ecclesiae canonico-
rum conventus Attoni Pistoriensis ecclesiae re-
verendissimo praesuli, omnibus ejusdem ecclesiae
canonicis, & praedictae urbis consilibus & u-
niverso populo salutem & benedictionem in
Christo. Sciatis pro certo, & in nullo dubi-
tetis, magistrum Raynerium, nobis familiarissi-
mum & omnimode charissimum, ut scripsistis,
domnum, vestraeque ecclesiae filium, verum di-
cere de reliquiis corporis beatissimi Jacobi apo-
stoli, quas recepit a nobis cum summa diffi-
cultate, benigna tamen charitate, vobisque mi-
sit, sed * quod audiverit a prudentissimis &
senioribus viris, beati Jacobi apostoli ecclesiae
canonicis, & in rei veritate a nobis, illud
[esse] caput beatissimi Jacobi apostoli, fratris
Joannis Evangelistae, unde cum summa reve-
rentia a nobis sumpta sunt: & ita apud nos
creditur esse, dicitur, & pro certo tenetur. Proin-
de obsecramus vos, quatenus honorifice, prout
oportet, suprascriptas reliquias praedicti Aposto-
li suscipiatis & honestissime tractetis. Vale.

* Ughel. sci-
licet

B

epistolis

91 *Deinde archiepiscopus Compostellanus scire
cupiens, quo in honore Pistorii sacra S. Jacobi
reliquia haberentur, hoc inquiri jussit per memo-
ratum Raynerium, qui S. Attoni scripsit in hunc
modum:* Attoni Dei gratiâ Pistoriensis venerabili
episcopo Raynerius Pistoriensis ecclesiae filius, le-
vitaque humilis, quod semper debetur. In-
junxit mihi, pater sanctissime, dominus Com-
postellanae sedis archiepiscopus, per omnia fi-
delissimus amicus, ut mitterem vobis, quate-
nus significaretis ei vestris litteris per peregrino-
nos venientes ad limina beati Jacobi apostoli
usque ad proximum Pascha vel usque ad As-
censionem, quo honore sint apud vos habita-
beati Jacobi apostoli patrocinia, & quam ho-
norifice locata, quae mihi, valde pro hoc fa-
tigato, benigne tribuit, & vestrae sanctitati misi.
Suppliciter igitur postulo, ut rescribere illi non
differatis. Val. Dixit namque mihi praedictus
archiepiscopus, quod numquam hujusmodi tan-
tum & tale quid fecit hactenus pro aliquo.

C

alio citroque
datis,

92 *Haud dubie S. Atto de honorifica ista-
rum reliquiarum collocatione rationem reddidit,
& iuxta Raynerii petitioni abunde satisfecit: nam
praesul Compostellanus ei ita respondit:* Didacus
Dei gratiâ Compostellanae sedis archiepiscopus
Attoni reverendissimo Pistoriensis episcopo salu-
tem, & beatissimi Jacobi apostoli benedictio-
nem. Vestras, quas saepius vidimus, & audi-
vimus, salutationes & litteras, quas cuidam
nostro filio & ecclesiae beati Jacobi scholarum
magistro, prudenti viro, videlicet domno Ray-
nerio, in quibus nos a vobis per ipsum saluta-
tos cognovimus: unde vobis gratias agimus, &
quia pretiosissima beatissimi Jacobi apostoli ca-
pitis honorifice atque sanctissime tractastis pa-
tratinia, quae nos supradicto dedimus Rayne-
rio, laudes immensas Deo & vestrae referimus
sanctitati. Pro certo namque teneatis, quod
si aliquid magis, quod est nobis impossibile,
haberemus, vestro amore & magistri Raynerii
vobis diligentissime transmitteremus. Quocirca
vestram imploramus clementiam, ut me vestra-
rum, omniumque Vallisumbrosae fratrum ora-

tionum participem & beneficiorum consortem
deinceps facere dignemini, quod nos pro vo-
bis facimus, & nunc confirmamus in omni-
bus nostrae ecclesiae beneficiis. Rogamus praeterea,
ut vestris litteris nos visitare dignemini,
& supradictae * congregationis similiter litteras no-
bis acquirere dignemini: nempe vere es, quod
diceris, archimandrita pius, & sobrius * episco-
pus *. Salutant vos omnes canonici ecclesiae no-
strae. Salutamus etiam vestros canonicos. Val.

Attoni
G. C.

* Ughellus
intra atque
sanctissimae
* Ughellus
ad la & ju-
stus
* Ughel.
praesul

93 *Denique Eugenius III Pontifex, motus
crebris miraculis, quae intercessione S. Jacobi in
ecclesia Pistoriensi fieri ex Attone intellexerat, ut
devotionem erga has sancti Apostoli reliquias promo-
veret, ad vicinos episcopos direxit sequens diplomata:*
Eugenius episcopus, servus servorum Dei, Venera-
bilibus fratribus reverendis, R. Senensi, O. Val-
terrano, N. Florentino * O. Lucano *, & G. Lu-
nensi episcopis salutem & apostolicam benedictio-
nem. Ad vestram notitiam pervenisse credimus, quae
& quanta miraculorum insignia omnipotens Domi-
nus per beati apostoli Jacobi merita ad sacrum
altare suum in Pistoriensi ecclesia praesenti tem-
pore voluit demonstrare: unde fideles populi
de diversis & remotis terrarum partibus devo-
tionis intuitu ad eundem venerabilem locum
coeperunt concurrere, & salutis suae remedia
postulare. Expedit ergo fidelibus Christianis &
maxime convicinis, pro tanto collato benefi-
cio, Redemptori nostro gratias agere, & bea-
to Jacobo, apostolo ejus, debita devotionis ob-
sequia fideliter exhibere. Ideoque per aposto-
lica vobis scripta praecipiendo mandamus, qua-
tenus populum & parochianos vestros districtè
commoneatis, quod viros & mulieres, unde-
cumque fuerint, ad tam sacrum oratorium de-
votionis & orationis causâ proficiscentes, nul-
la occasione praepediant, nec eis aliquam mo-
lestiam seu perturbationem inferre praesumant.
Quod si facere praesumpserint, eos tamquam sa-
cilegos & treguae Dei violatores excommuni-
catos publicè denuntietis, & eandem excom-
municationis sententiam, quousque satisfecerint,
per parochias vestras * observari firmiter faciatis.
Datum Viterbii x Kalendas Decembris.

* Ughellus
hunc omisit
* Ughel.
Lucensi
h.

* Ughel.
notas

94 *Idem Pontifex omnibus Christi fidelibus,
qui Pistoriense S. Jacobi altare visitaverint, diplomata
concessit indulgentias altero diplomate, cujus in
Ms. nostro hic est tenor:* Eugenius episcopus, ser-
vus servorum [Dei,] universis Dei fidelibus,
oratorium beati Jacobi apostoli, quod in Pisto-
riensi ecclesia situm est, devotè visitantibus sa-
lutem & apostolicam benedictionem. Ineffabi-
lis divinae clementiae magnitudo, quae vult o-
mnes homines salvos fieri & ad agnitionem ve-
ritatis venire, plurima clara diversorum mira-
culorum genera beati Jacobi apostoli meritis ad
sacratissimum altare suum ad compunctionem fi-
delium in Pistoriensi ecclesia demonstravit. Nam
sicut venerabili fratre nostro Attone, ejusdem
civitatis religioso episcopo, & aliis pluribus re-
ferentibus, agnovimus, caeci, claudi, contra-
cti, & aliis * diversis languoribus debiles in eo-
dem loco per beati, ut diximus, Jacobi pre-
ces & merita, optata salutis remedia percepe-
runt. Nos itaque pro tanta divina gratiae offen-
sione omnipotenti Domino gratias referentes,
dignum duximus, ut fideles Christiani, qui praefatum
venerabilem locum pietatis intuitu devo-
tè visitaverint, peccatorum suorum per nos re-
levationem aliquam mereantur, ideoque de bea-

* Ughel. alii

AUCTOR
G. C.

torum Petri & Pauli & ejusdem Jacobi apostolorum Christi meritis confisi, apostolica auctoritate statuimus, ut quotquot præfatum venerabile oratorium causâ devotionis & orationis visitaverint, de injuncta poenitentia septem dierum indulgentiam se accepisse congaudeant. Datum Viterbii x Kalend. Decembris. Cum igitur juxta hætenus relata testimonia Pistorienses aliquam sacri capitis portionem possideant, & Belga magnam ejusdem partem jam olim acceperint, ut paragrapho præcedenti probatum est, verosimiliter concludo, hoc tempore parum de capite S. Jacobi Majoris Compostella superesse.

Miracula,
quorum ple-
taque auctor
synchronus
collegit,

B

95. Veteribus hisce instrumentis subduntur stupenda beneficia, Pistoriensibus aliisque patrociniis S. Jacobi implorantibus collata, quæ collegit clericus quidam, nomine Contarinus, scriptor synchronus, & testis omni exceptione major, ut ex ipsa miraculorum lectione apparebit. Attamen non arbitror, ab isto Contarino conscripta fuisse omnia miracula, quæ in illo codice Ms. narrantur. Imprimis id conjicio ex fine capitis tertii juxta nostram capitum divisionem, in quo legitur hæc clausula, quæ quidem continua serie scribitur, sed ad hunc rhythmum videtur reducenda:

Annus Domini millenus,
Tumque primus bis centenus,
Nec non decimo Kalendas
Fert Aprilis recolendas
Actor hujus & relator
Rei gestæ exarator.

Ex his verbis conjicio, Contarinum decimo Kalendas Aprilis anno 1201 scriptioni suæ finem imposuisse. Hæc conjectura mea confirmatur ex ultimo miraculo, quod disertè dicitur dominicæ Nativitatis anno MCCXXXVIII patratum esse. Cum autem Contarinus dicat, sese quadam miracula ex relatione S. Attonis scripsisse, & S. Attonem obierit anno 1153 vel 1155, ut alii volunt, quomodo post octoginta & plures annos idem Contarinus hoc postremum miraculum conscripsit, nisi ipsum centenario majorem facias, quod sine evidenti testimonio non est temere affirmandum. Itaque suspicor, miracula capitis quarti ab aliis successivè addita fuisse. Neque hæc suspicio mea pretium eorum diminuit: nam videntur à testibus coævis notata fuisse eo tempore, quo contigerant. Sic cap. 4, num. 291 scriptor quicumque hæc habet: Cuncta verò præmissa intellexi ab eo plenius & audiui, qui periculum memoratum incurerat.

C

96. Nos hoc pretiosum antiquitatis monumentum, pro cuius sola exscriptione octodecim scuta Romana, seu ultra quinquaginta florenos nostrates persolvimus, in fine hujus partis post alia miracula ad majorem sancti Apostoli gloriam nunc primum typis vulgabimus. Porro quanta accuratione notarius Pistoriensis hæc vetusta instrumenta exscripserit, post apographum suum testatur his verbis: Quæ omnia & singula supradicta cum de verbo ad verbum ego cancellarius infra scriptus exscriberem, prout rei gravitas postulat, nec diligentia defui nec fidei, ut jota unum vel apicem non præterierim, quo haberi iis omni procul dubio fides possit, quibus etiam validius confirmandis mei vis adjungitur sacramenti. Hoc perfunctus demum munere ad cimelia me contuli cappellæ beati Jacobi apostoli, in quibus, quemadmodum R. P. Dominicus Sardi commonuerat, volumen illud reperi nuncupatum LECTIONARIUM; quo qui-

dem perlecto quam diligenter, eorum pleraque miraculorum, quæ superius memorantur, reperi recenseri, eaque una cum supra descriptis Eugenii PP. III litteris ibidem insertis, distributum per dies nimirum singulos divinis in Officiis in vigiliis, hoc est diebus octo festum Patroni civitatis præcedentibus, die ejusdem festo, nec non octo subsequentibus, lectionum loco recitari. His addere illud arbitror operæ pretium, nonnulla ex iis miraculis, quæ mandata fuerunt litteris, cerni etiam expressa perantiquo penicillo in parietibus cimeliorum, ubi hæc servantur vetustissima monumenta. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium ego Ignatius Nicolaus Bracali, quondam D. Caroli filius, J. U. D. civis & notarius publicus Pistoriensis, nec non episcopalis curiæ Pistoriensis cancellarius generalis manu propria subscripsi ad laudem Dei, & beatæ virginis Mariæ, ac divi Jacobi apostoli.

97. Demum de more legitima hujus notarii seu cancellarii auctoritas altero testimonio sic confirmatur: Joannes Jacobus Scarfanti J. C. patricius Pistoriensis, protonotarius apostolicus, eques religionis D. Stephani, cathedralis ecclesiæ Pistoriensis præpositus, & illustrissimi ac reverendissimi DD. Columbini Bassi, omnipotentis Dei & S. Sedis apostolicæ gratiæ episcopi Pistoriensis & Pratenis, in spiritualibus & temporalibus vicarius, & L. J. generalis. Universis & singulis fidem facimus & attestamus, supradictum dominum juris utriusque doctorem Ignatium Nicolaum Bracali hujus episcopalis curiæ Pistoriensis cancellarium generalem fuisse & esse notarium publicum Pistoriensem, legalem, fide dignum, & in antiquis perlegendis characteribus non modicè versatum, ac talem qualem se supra fecit, ejusque scripturis tam publicis quam privatis semper in judicio & extra indubiam adhibitam fuisse & adhiberi fidem, prout nos etiam adhibemus. In quorum &c. Datum Pistorii in palatio episcopali die decima sexta Januarii MDCCXXVI à Nativitate. Joannes Jacobus Scarfanti vicarius generalis. Apographum sigillo episcopi Pistoriensis in cera rubra munitum erat, & inferius etiam subscripserat Carolus Blasius Spinelli J. U. D. cancellarius episcopalis. Ex his authenticis instrumentis patet, quanti faciendum sit insigne istud anecdoton, quod nos post decimum tertium hujus partis paragraphum aliis miraculis seorsim subnectemus, ut supra promissimus, prefixis antiquis titulis, quos more nostro ad pauciora capita reducemus.

D

alio testimo-
nio confirma-
tur.

E

F

§ IX. Aliæ illius reliquiæ multis locis honoratæ.

Andrea Saussayus in Martyrologio Gallicano ad diem xxv Julii festum sancti Apostoli more suo ita magnificè annuntiat: Celebritas sancti Jacobi apostoli, Zebedæi filii, fratris verò sancti Joannis Evangelistæ, Hierosolymis Octavo Kalendas Aprilis ab Herode decollati, cujus sacratissimis pignoribus suffulta Gallia, Atrebatum caput, Trevis alterum brachium, Tolosæ partem pretiosissimi corporis non modicam dignâ honorificentiam asservatam, aliaque alibi sacra spolia devotè veneratur. De Atrebatensibus & Tolosanis reliquiis satis superque supra § 7 egimus. Jam de Trecenti brachio etiam pauca dicamus. Nicolaus Des-Guerrois in Gallica

Pro aliquibus reliquiis, quæ sub nomine S. Jacobi Majoris in Gallia,

DIE VIGESIMA QUINTA JULII.

29

A *lica diocesis Trecentis historia fol. 85 putat, brachium S. Jacobi Majoris circa annum 1209 Constantinopoli Trecentis allatum esse, ubi haftenus in monasterio S. Martini de Arcis conservatur in argentea lipsanoteca, cui incisi sunt sequentes versiculi:*

Constantine tuâ translatus ab urbe, lacertus
Majoris Jacobi latet hic reverenter opertus.

Suspicio ego, has reliquias potius spectare ad S. Jacobum Minorem, cum dicantur allata ex urbe Constantinopolitana, in qua ejus ossa aliquando quieverunt, ut dictum est tomo 1 Maii pag. 27.

Sicilia,
99 *Cajetanus noster in Martyrologio Siculo ad diem xxv Julii alterum ejusdem Apostoli brachium nobis in Sicilia assignat his verbis: In Monte Regali translatio brachii S. Jacobi apostoli. Citat ille quidem in margine tabulas ecclesie Montis Regalis; sed ampliorem harum reliquiarum explicationem ac probationem desidero. Idem fere judicium ferendum est de digito S. Jacobi, qui Messana in templo majore servatur, ut lego in quodam opusculo de reliquiis, quod Martyrologio Maurolyci subjungitur, & anno 1568 Venetiis impressum est: nam in editione minoris forma fol. 151 inter reliquias seculo xv ad Messanensem ecclesiam translatae numeratur digitus S. Jacobi apostoli. Ob hanc expressionem merito dubitari posset, an S. Jacobi Minoris, an Majoris digitus ibi honoretur. At idem opusculum ibidem eodem anno in majori forma editum, & Martyrologio Maurolyci subnexum, nescio qua auctoritate, reliquias illas fol. 117 ita Sancto nostro tribuit: Digitus S. Jacobi MAJORIS apostoli. Quid sit de hac re, & quae fuerit mutandae editionis ratio, discutere poterunt Messanenses. Nescio, an in alio Sicilia oppido, quod vocatur Calata Jeronis, vulgo Calatagirone, servantur reliquiae S. Jacobi nostri; sed scio, illum ibi, tamquam praeipuum patronum, coli, ac miraculis clarum esse, quae tamen nunquam ad manus nostras pervenerunt, quamvis nobis jam dudum promissa fuerint, ut dictum est in Annotatis ad miracula B. Gerlandi tomo III Junii pag. 658 & 659.*

regno Neapolitano,
C 100 *Insula regni Neapolitani, in mari Tyrreno sita, quae ab urbe episcopali, vulgo Capri dicta, nomen Caprea accepit, etiam gloriatur, se reliquias S. Jacobi Majoris habere, de quibus Ughellus tomo 7 Italia sacra col. 353 ita scribit: Tria in ea insula recensentur Religiosorum coenobia, quorum pulcherrimum & opulentum Cartusianorum, ubi templum, divi Jacobi cultu nobile, pulchra turri munitum, à Jacobo Arcucio, insulae domino, conditum, qui coenobio octingentos aureos singulis annis legavit, in quo divi Jacobi, Joannis Evangelistae fratris, brachium visitur; ideoque divo Jacobo dicatum, ubi humatus legitur ipse fundator, defunctus anno MCCCLXXXVI. At quantum fidei in ea re Ughello tribuendum sit, facile colligitur ex § 7 num. 75, ubi de Amalphitano S. Jacobi capite egimus.*

& alibi in Italia monasteriis solent, major certitudo requiritur.

101 *Jacobus Gualla in catalogo reliquiarum, quem suo Sanctuario Ticinensi prefixit, enumerat sacras Sanctorum exuvias, quae anno 1499 ex arce Papiae in aedem ejus majorem translatae fuere. Inter illas autem recenset brachium dextrum sancti Jacobi Majoris apostoli. Onuphrius Panvinus, M. Attilius Serranus, alique, qui septem Urbis ecclesias descripserunt, mihi quoque in templo S. Pauli extra muros Romanos brachium S. Jacobi Majoris assignant, Denique Ga-*

brriel Buccelinus in sacrario Benedictino, quod suo AUCTORE Menologio subjunxit, magnam brachii partem G.C. cum tribus ossibus in Andecensi Bavaria monasterio collocat. Sed pro his omnibus reliquiis etiam firmiora testimonia requirimus, uti & pro brachio dextro, quod Torcelli in Ducatu Veneto servari fertur, ut supra num. 60 diximus.

102 *Leodienses in Belgio antiquiora & solidiora Leodienses S. proferunt documenta pro brachio ejusdem sancti Jacobi Majoris reliquia Apostoli, quod anno 1056 Compostellâ acceperunt: nam Albertus, secundus monasterii S. Jacobi abbas & oculatus testis, de hisce reliquiis à se in quodam altari repositis, hac in pervetusto codice memoriae posterorum scripta reliquit: Quae propitia divinitate huic loco contigerunt suffragia provisionis meae tempore, ego Albertus abbas indignus huic indidi scedulae, ut, si forte mutatum fuerit altare, qualiter haec pignora Sanctorum recondita sint, neminem queat latere. Anno dominicae Incarnationis millesimo quinquagesimo sexto, indictione nona, imperante Henrico tertio, praesidente huic Leodicensi ecclesiae Tietwino pontifice, quidam è nostris fratribus, nomine Rotbertus, cum aliquibus Deum timentibus, nostra & omnium fratrum licentia & benedictione, Galetiam causâ orationis adiit, gloriosissimi Jacobi apostoli reliquias huic loco transmitti à rege & pontifice petiit, & Dei gratiâ impetravit. Directae sunt sanctorum apostolorum Jacobi, Bartholomaei, sanctorumque martyrum Pancratii & Sebastiani de corporibus suis particulae, ac jussu episcopi totius urbis exultatione ac veneratione templo isti praesentatae.*

103 *Lambertus, cognomento Parvus, ejusdem abbatis religiosus in chronico Ms., quod quiora usque ad annum 1194 deduxit, eandem reliquiarum translationem ita confirmat: Anno ab Incarnatione Domini MLVI, indictione IX adventus reliquiarum S. Jacobi apostoli, fratris S. Joannis Evangelistae & Bartholomaei apostoli (alibi additur & sanctorum Sebastiani atque Pancratii martyrum) à Compostella vico Galiciae; quas nobilissimus rex Garsea misit Dietwino episcopo per Robertum monachum, postea abbatem ejusdem ecclesiae S. Jacobi. Haec cum tanto honore & totius populi jucunditate, miraculisque coruscantibus ad ecclesiam Apostoli deportatae sunt, ut majorum nostrorum aetas laetorem diem prius nec postea meminerit se vidisse. Chronicon Gemblacense, Tungrense aliaque de his reliquiis ex Gallacia allatis meminerunt, & Gesta abbatum sancti Laurentii easdem distinctim exprimunt his verbis: Theoduini tempore ecclesia S. Jacobi Leodiensis brachio sancti Jacobi Majoris, cum reliquiis sancti Bartholomaei apostoli, Sebastiani & Pancratii martyrum meruit ditari, misso ad Galetiam fratre Roberto ejusdem monasterii monacho.*

104 *Aegidius Aurea Vallis monachus, qui & fide digna ante medium seculi XIII gesta episcoporum Leodiensium ex antiquioribus monumentis collegit, apud Joannem Chapeavillum in opere de Pontificibus Leodiensibus tom. 2 à pag. 18 usque ad 26 hanc historiam, omnibus suis adjunctis vestitam, fuisse narrat. Quod autem eam ex vetustioribus instrumentis descripserit, indicat Aegidius hac praefatione: Qualiter vero brachium beati Jacobi apostoli, fratris B. Joannis Evangelistae de Galetia cum reliquiis SS. Bartholomaei apostoli, & Sebastiani martyris sanctique Pancratii, temporibus ipsius Theoduini in civitatem Leodiensem translatus & in coenobio sancti Jacobi*

DE S. JACOBO MAJORE.

30

AUCTORE
G. C.

cobi in insula præfate urbis honorifice sit reconditum, sicut in quodam libro præfate ecclesiæ legimus, ad honorem Dei & totius patriæ huic operi dignum duximus annectendum. *Max idem auctor prolixam totius rei narrationem instituit, quam hic prætermittimus, ne Commentarius noster nimium excreseat. Cum tamen recentior rerum Leodiensium scriptor hanc historiam in compendium accurate redegerit, eam hic subijcio in gratiam lectoris, cui forte citatum Chapeauvilli opus ad manum non est.*

105 Bartholomæus Fisenus noster in *Historia ecclesiæ Leodiensis* lib. 8, *cap.* 27, pag. 304 *rem totam ita contrahit*: Felici religionis incremento, pretiosa gaza Leodium ex Hispaniis advecta, sancti Jacobi monasterium locupletavit. Ex eo monachus, nomine Robertus (quartus is postea fuit abbas) Compostellam piè affecto erga Numen animo profectus cum aliis, etiam è nobilitate nonnullis; exceptus est insigni humanitate à rege Garlea; qui cum nuptias cum Henrici imperatoris sorore ambiret, hos ejus clientes omni officio demerendos putavit. Auditoque, monasterium S. Jacobi Leodii recens esse conditum, Roberto monacho roganti concessit liberaliter sancti Apostoli brachium (insignem ejus portionem interpretor, nec aliud hodie superest) addiditque alias S. Bartholomæi apostoli, sanctorumque martyrum Sebastiani & Pancratii reliquias. Nobili hoc ditatus thesauro Robertus Leodium rediit, ipso sancti Servatii festo die anni (*millesimi*) quinquagesimi sexti. Excepit effusa obviam civitas, insigni pioque apparatu. Sanctum suum Apostolum Deus prodigiis postmodum illustrasse fertur. Sane qui velum, quo delata fuerant sacra lipsana, profanos in usus abjecerat negotiator, rem suam omnem pessum ire sensit; donec Leodium ad S. Jacobi relatum consecrari voluit, & tum brevi magnas opes felici negotiatione collegit. Ait Egidius, vexillabina, ex velo illo facta, in eodem templo ad suum usque tempus esse servata. Ex talibus monumentis videtur secure posse concludere, veras S. Jacobi Majoris reliquias à Leodiensibus honorari.

106 Ex iis, quæ supra § 7 diximus de diviso S. Jacobi capite inter monachos Vedastinos & canonicos Arianenses, facile colligitur, etiam genuinas esse reliquias, de quibus Malbrancus noster *tomo 2 de Morinis* lib. 10, *cap.* 26, pag. 296 ita scribit: Cum secaretur caput, officulum quoddam ad magnitudinem Turonensis regalis, ait scriptor, effractum excidit in altare; quod statim arripuit comes sibi adservans: atque uti Petrense templum jam recens instauratum fincipitis munere exornabat, ita censuit consentaneum capellam in Broco seu adem Capelbroukanam, à se pariter superioribus annis conditam, illâ particulâ donare; quandoquidem is pagus attributus esset canonicis illis Arianensibus, quos anno MCLXIX sedecim sacerdotibus, inde præsertim petitis, instruxerat: & sic interior magis Flandria magni Apostoli cultu & præsidio frueretur; & re ipsa, ait scriptor idem, in ea villa populus infinitus usque hodie per octo dies ante Augustum ad ipsum os congregatur.

107 Hac videntur satis certa; sed nolo idem judicium ferre de variis reliquiis, quæ in Belgio sub nomine S. Jacobi Majoris ostendantur, quasque Rayssius in suo *Hierogazophylacio Religico* passim commemorat. Idem scrupulus mihi

inheret circa quasdam Germaniæ reliquias, quales Egidius Gelenius lib. 4 de Colonia Agrippinensis magnitudine pag. 708 in sacris & piis Fastis assignat hoc modo: Octavo Kal. Augusti, S. Jacobi Majoris apostoli, cujus mandibula Colonia in S. Panthaleonis, & aliæ reliquæ in aliis ecclesiis honorantur.

108 Nescio, quales quantaque fuerint S. Jacobi Majoris reliquæ, de quibus auctor anonymus, quem Joannes Boscius seculo x scripsisse existimat, in *Commentario de translatione S. Jacobi*, in *Bibliotheca Floriacensi* edito, parte 2, pag. 195 meminit his verbis: Est namque in Neustriæ partibus ecclesia, sanctæ ejus memoriæ sacra, in qua ipsius gloriosissimæ venerantur reliquæ, Floriacensi sancti Benedicti subdita basilicæ, ubi tanta fieri quotidiana operatione novimus miracula, quanta decent tantum operari Apostolum, quæ etiam aliàs in plurimis pretiosorum sufficerent basilicis Sanctorum.

109 Rogerus Hovedenus, scriptor Anglus, qui ineunte seculo XIII floruit, in parte prioris *Annalium* ad annum Christi 1116 narrat, quod Mathildis, Henrici imperatoris vidua, ad patrem suum Henricum Anglorum regem redierit, allata secum manu S. Jacobi apostoli: Imperatrix vero, inquit, sumptis secum manu beati Jacobi apostoli incorrupta & corona imperiali, ad regem Henricum patrem suum rediit. . . . Rex vero Anglorum Henricus præ gaudio manus beati Jacobi apostoli fundavit nobilem abbatiam de Reddinges, & eam bonis multis ditavit, & in eam manum beati Jacobi apostoli posuit; coronam autem imperialem in thesauro suo recondidit. Sed cum Hovedenus non exprimat, cujus sancti Jacobi apostoli manus ista fuerit, nec ego quidquam determinabo. Prætermitto hic alias hujus sancti Apostoli reliquias, per totam Europam sparsas, quia vel minoris momenti sunt, vel antiquis & authenticis testimoniis carent. Nolo hic etiam curiosius examinare viatorium S. Jacobi baculum, aliæque posthuma ejusdem Apostoli monumenta, quæ à peregrinis Compostellanis piè visitari vel alibi in Hispania passim monstrari solent, de quibus videri possunt Maurus Castellus Ferrerius lib. 3, *cap.* 1, Ambrosius Morales lib. 9, *cap.* 7, aliique scriptores Hispani.

110 Merentur tamen hic notari insignes ejusdem sacri corporis partes, quæ magna cum veneratione conservantur in Scorialensi S. Laurentii monasterio, quod Philippus II, Hispaniarum rex, plane regia munificentia construxit, & pretioso plurimarum reliquiarum thesauro ditavit. In manuscripto istius cænobii Lipsanologio, quod summo studio & nitore exaratum est, quatuor majora & duo minora sancti Apostoli ossa exacte recensentur, quibus Lipsanologii scriptor hac subjungit Hispanicè: Aliqui mirantur, sacras hujus sancti Apostoli exuvias inveniri extra Compostellam, cum corpus ejus jam omnibus omnino sit clausum. Sed non advertunt, præfulem istius ecclesiæ id postea ita fecisse, ne tandem peregrinorum devotione totum corpus paulatim auferretur. Satis facile intelligo, quomodo Catholici reges aliique principes, antequam ob diætam rationem tumulus S. Jacobi Compostelle clauderetur, quasdam hujus Apostoli reliquias obtinere potuerint, adeoque vera sint S. Jacobi Majoris ossa, quæ in Scorialensi monasterio honorantur. At alia sese mihi offert difficultas, dum lego litteras donationis, huic Lipsanologio insertas, quibus Helena Dunckers, Ordinis S. Benedicti in

D

Omissis quibusdam incerta quantitas

ac qualitatis exuvias, E

recensentur Scorialenses ejusdem sancti Apostoli reliquæ, F

videtur esse genuina,

C

sed non de ejusmodi aliis Belgii & Germaniæ lipsanis.

A in Germania priorissa, Joanni Baptista Massia ex Ordine sanctissima Trinitatis anno 1595 concedit os magnum brachii S. Jacobi Zebedæi apostoli, ut in aliquo monasterio sui vel alterius Ordinis, sive alterius ecclesiæ in Hispaniarum partibus reportet & reponat. Circa magnum illud os, quod unæ cum reliquiis S. Laurentii postea ad Scorialense Hieronymianorum cœnobium pervenit, jam dubitationem meam propono.

circa quas
aliqua diffi-
cultas propo-
nunt.

111 Priorissa prædicta in litteris donationis, ab illustrissimo archiepiscopo Coloniensi approbata, persuadere nititur, hæc esse genuina SS. Laurentii & Jacobi Majoris ossa, atque in hunc finem ita loquitur: Quas Sanctorum reliquias Laurentii & Jacobi apostoli pro certo credimus illas esse, licet ex eorum vetustissimis scriptis [non] colligitur, tamen à tempore immemorabili, nullaque hominum recordatione pro talibus habentur, & in eadem ecclesia venerantur. Est quidam lapis in eodem monasterio, ubi Benedictus abbas fatetur & testatur, [se] has easdem & multas alias à Gregorio Papa primo & Magno impetrasse Sanctorum reliquias. At nunc quæro, qua verisimilitudinis specie dicatur Gregorius Magnus, qui ineunte seculo VII obiit, dedisse Benedicto abbati has S. Jacobi Majoris reliquias, præsertim cum Hispani velint, sacras omnes sancti Patroni sui exuvias seculo I in Hispaniam delatas, ibidemque usque ad initium seculi IX occultas & ignotas fuisse? Scio equidem, quoddam hæc effugium posse excogitari, ac responderi, quod primo ecclesia seculo potuerint Romanis Pontificibus dari aliqua S. Apostoli ossa, quæ postea ad Gregorium Magnum pervenerint. Sed illud responsum sine probabili ratione & legitimo testimonio non videtur admittendum. Malim igitur credere, magnum hoc os ad Jacobum Minorem aut alium homonymum Sanctum pertinere, quod simplex piarum monialium traditio S. Jacobo Majori attribuerit.

sicut etiam
circa eas, quæ
ante medium
seculi octavi

112 Non minorem difficultatem patiuntur reliquie S. Jacobi Majoris, quæ ante medium seculi VIII in monasterio S. Petri de Taberna (situm est illud in Ripacurtiensis regione & hodie dum post varias ruinas, sub titulo Prioratus, abbatia sancti Victoriani annexum, ut tradit Historia monasterii Pinnatensis, ab amplissimo D. Joanne Briz Martinez abbate Hispanice edita lib. 2 cap. 20) reposita fuerunt, sicuti narratur in pervetusto cœnobii Pinnatensis codice, ex quo Hieronymus Blancas in Commentariis rerum Aragonensium fragmentum quoddam edidit, cuius hic partem, postea usui futuram, exhibemus.

in monasterio
S. Petri de
Taberna
quiescente di-
cuntur.

113 Igitur in hoc fragmento, quod inter Commentarios Hieronymi Blancas tom. 3 Hisp. illust. pag. 580 impressum est, Belascutus monachus synchronus testatur sequentia: Furor persecutionis invaluit, quo tempore Rudericus rex præerat Hispaniæ, & Sarraceni Hispanias sunt ingressi. Hac persecutione comperta, sanctus episcopus Bentius (nempe Casaraugustanus, ut ex sequentibus patet) discipulos suos in unum congregavit, & cum lachrymis ait: Nunc ergo filii acquiescite consiliis patris vestri, & cum codicibus vestris, & cum brachio sancti Petri apostoli, & cum aliis Sanctorum reliquiis aut Romam pergamus, aut ad montes, ubi nos Sarraceni invenire non possint, fugiamus. Cum paucis de suis occulte de civitate fugit, ... ad monasterium nostrum venit, & ut decebat, abbas noster dominus

Donatus cum congregatione tota eum honorifice suscepit: venit enim cum magno thesauro. Eodem tempore strenuissimus rex Carolus super gentem Francorum regnabat (non potest hic alius significari, quam Carolus Martellus, nisi quis velit ætatem episcopi Bentii portentose extendere) ad quem misit me dominus Donatus. Ergo post regressum meum à Francia sanctus episcopus Bentius adhuc vivebat, & ordinavit diem, ut dedicaret nova altaria, in quibus sanctissimas recondideret. reliquias de corpore sancti Pauli apostoli, & sancti Andreæ, & SANCTI JACOBI, FRATRIS SANCTI JOANNIS EUANGELISTÆ. His ergo rebus venerabiliter completis, convocatis episcopis totius provinciæ, ordinavit diem dedicationis ecclesiæ, & fuit dedicata cum magna honorificentia. Huic dedicationi interfuerunt septem episcopi. & ego peccator Belascutus: & juro vobis fratribus meis dilectissimis per diem tremendi judicii, quod hoc, quod vobis exposui, in veritate dixi; quia oculis meis vidi, & aliqua, quæ non vidi, de ore fidelium audivi. Horum postmodum meminisse juverit. Quod autem ad præsentem reliquiarum difficultatem attinet, ea mihi videtur solvenda, sicuti præcedens; nisi quis malit dicere, primis Ecclesiæ seculis sacras S. Jacobi Majoris exuvias divisas fuisse. Quod si neuter is modus placeat, ipsi Hispani alium suggerant.

114 Nemo agre ferat, hætenus tam rigidum reliquiarum examen à nobis institutum esse: nam id facimus, ut obturemus ora hæreticorum, qui calumniantur Catholicos, ac si sine ullo delectu obvia qualibet ossa superstitiose thecis includant, ac publica venerationi exponant. Sacrilegi isti scire possunt, prudentissima à Concilio Tridentino edita esse decreta, ne quis dolus in sacra lipsana irreat, videntque, quam severe ab ipsis Catholicis ea discutiantur, & quam certa sanctitatis testimonia exigantur. Nec impudentissimo horum hagiomachorum mendacio favet error quarundam ecclesiarum, quæ existimant, se habere alicujus Sancti reliquias, quas alia ecclesia revera possidet. Sic Brisacenses in Germania (plura hujusmodi exempla in Actis nostris passim occurrunt) pie venerantur corpora SS. Gervasii & Protasii, & eorum patrocinio prodigiosa beneficia impetrant, quamvis ea probabilius Mediolani in Italia quiescant, uti Papebrochius noster in appendice ad diem XIX Junii tom. VI istius mensis part. I à pag. 209 post revocatam priorem suam sententiam ingenue fatetur.

Innocentius ca-
tholicorum
quorundam
error,

115 Sic benignissimus Deus pluribus locis, in quibus unius ejusdemque Sancti corpus esse putatur, ob exiguas qualescumque istius Sancti reliquias, altero invocant, aut fortasse propter merita ignoti cujusdam Martyris, cujus sacra ossa ibi quiescunt, manifesta patrat miracula, ut S. Gregorius Magnus lib. 2 Dialogorum cap. 38 Petro, de similibus miraculorum causa interroganti, respondet his verbis: Ubi in suis corporibus sancti Martyres jacent, dubium, Petre, non est, quod multa valeant signa demonstrare, sicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrumne ad exaudiendum ibi præsentibus sint, ubi constat, quia in suis corporibus non sint, ibi necesse est, eos majora signa ostendere, ubi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare. Quorum verò mens in Deo fixa est, tan-

AUCTORE
G. C.

to majus habet fidei meritum, quanto illic eos novit & non jacere corpore, & tamen non deesse ab exauditione.

116 Denique concludo cum Saxio, qui in apologia pro corporibus SS. Gervasii & Protasii cap. 8, num. 24, de eadem controversia sic scribit: Itaque nullus prudens erroris timor etiam

sacrarum reliquiarum recepto communiter constantique cultui subesse potest: nihilominus imperscrutabilia judicia & investigabiles viæ Domini, illæsa semper puritate religionis nostræ, permittunt, aliqua omnino in obscuro esse, aliqua in dubio loci: neque hoc offendiculum aut scandalum Catholicæ fidei dici potest: cum enim unus sit Deus, quem primò colimus in Sanctis suis; Sanctos verò ipsos felicissima æternæ vitæ societas ita nectat, ut nulla invidiæ aut æmulationis pateat rima; quid mali, si ignoto vel sub alieno nomine affundamus obsequium nostrum cælestibus animis, dummodo, quæ præsentia colimus depositæ mortalitatis spolia, verè sint alicujus Sancti? Etenim nec vocibus nec syllabis affigimus superstitiosum cultum, neque intra venerabiles lipsantheas concludimus sistimusque preces ac vòta, ut falso blaterant nostræ fidei hostes, sed mente animoque pervolamus ad cælum, opemque & patrocinium imploramus adstantium divino throno Sanctorum, ejusdemque regni indissolubili consortio congaudentium.

aut fidei nostra officit.

117 Nihil igitur aut eorum gloriam aut religionem nostram lædit innocens nominis lapsus. Imo si intime rem spectemus, tum Sanctorum cultus, tum pietas populorum ex his opinionum conflictibus quoddam recipit incrementum: dum enim plures de eodem corpore ecclesiæ disputant, unaquæque interim vires omnes impendit, ut eximiis religionis officiis testari studeat venerationem suam erga Sanctos, quorum sacras exuvias custodire se existimat, atque in hoc uno concors discordia est. quod sancta æmulatione omnes succensæ, multiplicata veluti obsequii materie, ad gloriam ipsorum amplificandum, augendamque in nobis fiduciam ac virtutum imitationem conspirant, ut passim experientia notum est. Tunc subjungit exemplum Polonorum ac Bohemorum, qui de S. Adalberti corpore acriter contendunt, & in utroque regno festum ejus cum Octava solenniter celebrant, ut Papebrochius noster tomo 111 Aprilis pag. 177 ostendit.

C

§ X. Peregrinationes ad Compostellanas S. Jacobi reliquias antiquitus institutæ.

Esti Carolus Magnus sepulcrum S. Jacobi obi vero similiter non adierit,

Lucas Tudensis in chronico mundi, quod tomo 4 Hispania illustrata editum est, pag. 75 scribit, quod Carolus Magnus Gallia rex sepulcrum S. Jacobi adierit. Limina etiam beati Jacobi, inquit, cum per devia Alavæ veniens Christianissimus Carolus gratiâ visitaret orandi, saniori ejus consilio rex Adefonsus Iriam civitatem destruxit, & sancti Jacobi apostoli ecclesiam, quam ipse construxerat, reverendi patris Leonis tertii Romani Pontificis assensu metropolitano sublimavit honore. Ut nihil hic dicam de metropolitano honore, qui diu post illa tempora primum præfati Compostellano concessus est,

cum synchroni & suppare auctores, qui res à Carolo Magno gestas copiose & exacte scripserunt, hujus peregrinationis non meminerint, vercor, ne Lucas Tudensis deceptus fuerit à Pseudo-Turpino, qui in Historia Caroli Magni cap. 19 inter alias fabulas, Amadisianis non absimiles, sic narrat: Tunc dimissis majoribus exercitiis, Carolus in Hispania beati Jacobi limina adiit, & quos in illa patria habitantes reperit Christianos amplificavit; illos verò, qui ad perfidiam Saracenorum reversi fuerant, aut gladio peremit, aut in Galliam exules misit. Tunc constituit per civitates antistites & presbyteros, & adunato in urbe Compostella episcoporum & principum consilio, instituit à majore beati Jacobi, quod cuncti præfules & principes & reges Christiani, Hispani scilicet & Galliciani, præsentis & futuri episcopo sancti Jacobi obedirent. Apud Iriam præfulem minime instituit, quia illam pro urbe non reputavit, sed villam subjectam sedi Compostellensi esse præcepit. Tunc in eodem concilio ego Turpinus Rhemensis archiepiscopus beati Jacobi basilicam & altare cum quadraginta episcopis Caroli rogatu Kalendis Junii honorifice dedicavi.

119 Tædet referre alias nugas personati hujus fabulatoris, de quo Possévinus noster in Apparatu sacro ad vocem Tilpinus tom. 2 pag. 498 ita pronuntiat: Libelli autem fabulosi, qui Tilpino sive Turpino affingitur, nec ipse Frodoardus in Tilpino, neque Hincmarus, neque Lupus, neque Vitaldus, neque Adelmus & Theodulphus temporum illorum gravissimi (ut & Papirius Massonus in suis Galliæ Annalibus testatur) scriptores usquam meminere: ab homine imperito ac mendaci scriptum multa arguunt. De morte quidem Caroli Magni capite trecentesimo secundo mentionem facit, cum tamen constet, Tilpino mortuo successorem Vulfarium ab eodem Carolo Rhemensibus datum archiepiscopum, & ex synodo habita Rhemis anno octingentesimo decimo tertio liqueat, coactam à Carolo Magno, postulante Vulfario Rhemorum archiepiscopo. Igitur libellus ille (ut recte ait Massonus) ab homine otioso in gratiam juventutis scriptus videtur, non multo post Caroli Calvi imperium: ejusdemque versio in bibliotheca regia servatur in Gallia, antiquâ ac pene obsoletâ Gallorum linguâ, vetustissimisque characteribus. Baronius in Annalibus ecclesiasticis circa finem anni 812 ostendit, Lucam Tudensem, Rodericum Toletanum, aliosque scriptores Hispanos ab hoc pseudo-scriptore in errorem inductos fuisse, & ibidem aliam ejusdem ficti Turpini fabulam explodit.

120 Non dubito tamen, quin seculo IX, cum initio sacra S. Jacobi reliquia in Gallacia primum detecta fuerant, plurimi fideles ad hunc locum confluerint: nam Walafrius Strabo, qui anno 849 obiit, sepulcrum ejus suo tempore miraculis clarum fuisse innuit his versibus apud Canisium tom. 6 Antiq. Lect. pag. 661:

Hic quoque Jacobus, cretus genitore vetusto, Delubrum sancto defendit tegmine celsum, Qui, clamante pio ponti de margine Christo, Linguabat proprium panda cum puppe parentem;

Primitus Hispanas convertit dogmate gentes, Barbara divinis convertens agmina dictis, Qui priscos dudum ritus & lurida fana Dæmonis horrendi decepta fraude colebant.

Plu-

D

E

quod iter Lucas Tudensis asseruit forte ex pseudo-Turpino fabulatore,

F

tamen seculo 9 præter alios

A

Plurima hic Præful patravit signa stupenda,
Quæ nunc in chartis scribuntur nec quadra-
tis.

Huac trux Herodes regni tetrarcha tyrannus
Percussum machera crudeli morte necavit,
Quem Pater excelsus, qui Sanctos jure trium-
phat,

Vexit ad æthereas meritis fulgentibus arces.
Quidam hoc carmen Alcuino seu Albino tribu-
unt, inter cujus poemata etiam impressum est;
sed cum is obierit anno Christi 804, quando jorte
nondum inventum, aut saltem non tam celebre e-
rat corpus S. Jacobi, potius cum aliis cenfeo, illud
adscribendam esse Valafido Straboni, qui indi-
cat, isti Apostolo delinorum credum esse, & ejus
signa stupenda in chartis suo tempore annotari. Idem
habet ex Adone & Usuardo, qui eodem seculo de
celebri illarum reliquiarum veneratione scripserunt,
ut supra num. 7 diximus.

Alfonso III
Hispanie rex
illud visita-
vit,

B

121 Eodem seculo IX Alfonso III Hispania
rex cum regia familia multisque nobilibus sepul-
crum S. Jacobi veneratus est, postquam illius tem-
plum, ab Alfonso Casto magna cum festinatione
ac rudi opere adificatum, magnifice instaurari
jusserat, ut ipsemet testatur in diplomate, quod
Maurus Castellus Ferrerius in Historia S. Jacobi
lib. 4, cap. 19 integrum profert, ubi inter alia
pius rex hac dicit: Igitur anno secundo, men-
se decimo, postquam Deo auxiliante & merito
Apostoli adificatum est & completum (nempe
templum Compostellanum) venimus in sanctum
locum cum prole nostra, & de sede unaquaque
episcopi, & de regno nostro omnes magnates
cum plebe catholica, ubi facta est turba non
modica &c.

quamvis ex
ejus diploma-
te certus istius
visitationis
annus fieri
non possit.

C

122 Porro in ara hujus diplomatis tanta est
obscuritas ac diversitas, ut non possit statui cer-
tus annus, quo hoc novum templum coram Al-
fonso rege ab episcopis consecratum est. Ambro-
sius Morales lib. 9 Hist. Gen. Hisp. cap. 7, fol.
239 scripserat, hoc contigisse anno 873; sed
postea lib. 15, cap. 25 putat, id anno 900 ja-
ctare esse. Illustrissimus Sandovalius post scri-
ptores a se editos pag. 245 hanc consecrationem
anno 876 illigat. Mariana noster lib. 7 Hist.
Hisp. cap. 18 post aditum Joannis VIII Ponti-
ficis diploma, pro eodem anno sic concludit: Tem-
plum ergo Compostellanum, iis episcopis pro-
curatoribus, solenni cædmonia sacratum Nonis
Maii, die lune, luna undecima, tertio aureo
numero, ut Sampyrus Asturicensis est auctor,
hoc est anno octingentesimo septuagesimo sexto,
in quem ex notæ omnes certa ratione conveni-
unt. Baronius in Annalibus ecclesiasticis ad
annum Christi 882 eandem Joannis VIII episto-
lam exhibet, ac in fine num. 6 hac addit:
Porro occasione ingruentium bellorum tum ci-
vilium tum externorum ipsa dedicatio ecclesiæ
Compostellanae dilata aliquamdiu fuit. Videtur
etiam patet Pagius, qui in Critica historico-chron-
ologica Baronii ad annum 882 a num. 5 de hac
Pontificis epistola differt, & Sandovali sententiam
amplius, variasque difficultates explicat. Alii
vero eandem ad annum 899 referunt. Legi
possit Sampyrus episcopus Asturicensis, qui apud
Sandovalium à pag. 57 hanc historiam suis
narrat. Nobis sufficit, illam eodem, quo cor-
pus S. Jacobi inventum est, seculo retulisse. Cer-
tior est annus 874, quo idem rex obtulit S. Ja-
cobi crucem auream: nam teste Ambrosio Mo-
rale lib. 9, cap. 7, fol. 239 verso, ei inscripta
sunt verba sequentia:

HOC SIGNO VINCITUR INIMICUS:

HOC SIGNO TUFUR PIUS.

OB HONOREM SANCTI JACOBI APOSTOLI
OFFERUNT FAMULI DEI ADEFONSUS
PRINCEPS CUM CONJUGE SCÉMENA
REGINA. HOC OPUS PERFECTUM EST
IN ERA DCCCC DUODECIMA.

123 Haud dubie seculo X, sparsa per orbem
miraculorum fama, sepulcrum S. Jacobi magno
etiam exterorum concursu frequentatum est, et-
iamsi omnes illæ peregrinationes ad notitiam no-
stram non pervenerint. Conjectio id ex timere,
quod Gotescalcus, episcopus Aniciensis, circa
medium hujus seculi ad S. Jacobum instavit.
Dionysius Samaritanus in Gallia Christiana nup-
per edita tom. 2, col. 694 ex antiquis instru-
mentis de eo sic scribit: Gotescalcus orationis
gratiâ in Hispaniam profectus est, & ad extre-
mos Galicie fines pervenit, S. Jacobi suffragia
imploraturus. In hac autem peregrinatione ad
Hildense monasterium in finibus Pampelonie di-
vergit, rogavitque priorem hujus loci abbatem, Go-
mesium nomine, ut sibi conficeret librum
S. Hildesoni de perpetua B. Mariæ virginitate,
quem secum tulit, ut tanto thesauro ecclesiam
suam, sanctæ Mariæ patrocinio nobilem, dota-
ret. Id factum mense Januario currente felici-
ter ara DCCCCLXXXIX, hoc est anno Christi D-
CCCLII, ut legitur in præfatione Gomefiani,
quam damus. Sufficor, Gotescalcum aliorum
exemplo hanc peregrinationem arripuisse, aliosque
etiam eodem seculo ipsius pietatem imitatos fuisse.
Sed non vacat hæc singula operosius inquirere.
Nolo quoque commemorare constantem principum
Hispanorum erga S. Jacobum munificentiam &
devotionem, de quibus videri potest Ambrosius Mo-
rales in Historia Generali Hispania tom. 1, lib.
9, cap. 7.

AUCTORE
G. C.

At Compo-
stellanum S.
Jacobi mona-
stium eodem
seculo

E

124 Quam frequens fuerit seculo XI exterorum
concurfus ad Compostellanas S. Jacobi reliquias,
patet ex Actis duorum Sanctorum, qui illo secu-
lo benevolentia & hospitalitate erga peregrinos,
sepulcrum S. Jacobi visitantes, excelluerunt. Pri-
mus est S. Adelelmus, cujus corpus, magnifica
tumba inclusum, aliquando Burgis veneratum sum.
In illius Vita, quam dedimus ad diem xxx Ja-
nuarii, cap. 4, num. 20 leguntur sequentia: Rati
deinde (nempe rex & regina Hispania) haud
satis decere, ut tanti vir nominis & sanctimo-
niæ aulam perpetuo sequeretur, secedere id ro-
gantem permiserunt, transcriptâ illi ad habita-
tionem capellâ aut domo sancti Joannis Euange-
liste, quam ad muros urbis Burgenfis rex con-
struxerat suscipiendis juvenisque elemosynâ pe-
regrinis, Compostellam ad S. Jacobi sepulcrum
tendentibus. . . . Ut traditam sibi habitationem
Adelelmus adiit, Deo illic cæpit religiosissime
famulari, peregrinis sedulo ministrare, testis re-
cipere, cibo recreare, morbis liberare.

E undecimo,

F

125 Alter est S. Dominicus Calceatensis, ab
Hispanis vulgo dictus san Domingo de la Calza-
da, quoniam viis muniendis atque complinan-
dis, inquit Mariana lib. 10, cap. 7, quâ Com-
postellam ibatur, diligentem operam dabat,
Calzadii vernacula Hispanorum lingua cogno-
mentum invenit. Hujus viri industriâ regem
usum arbitror pontibus extruendis, quos Lu-
guntio Compostellam usque constituendos cura-
vit. Videri possunt illius Acta, quæ Herschenius
noster ad diem XII Maii tom. III ejusdem men-
sis à pag. 167 illustravit. Adde his possent duo
peregrini, sanctitate illustres, qui eodem seculo

ut ex Actis
quorundam
Sanctorum
colligitur,

E

Com-

DE S. JACOBO MAJORE.

34

AUCTORE
G. C.

Compostellanum S. Jacobi sepulcrum adierunt. Primus est S. Symeon eremita, cujus Acta, Deo favente, ad diem XXVI Julii illustrabimus. Alter est S. Theodosius etiam eremita, de quo jam die XIX Janii egimus.

126 Seculo XII duorum precedentium Sancto-
rum caritatem erga peregrinos imitatus est S. Jo-
annes eremita Hispanus, in cujus Actis tomo
I Janii nostri editis hac habentur pag. 262 :
Cumque consummata esset ecclesia, edificavit
& juxta eam asilum, in quo peregrini habe-
rent refugium, quibus ipse pro posse necessa-
ria ministrabat. . . . In fluvio, qui dicitur Ibe-
rus, à quo tota Hispania alio nomine vocatur
Iberia, pontem sumavit in vico, qui dicitur
Lucronium, in quo partem non modicam sub-
stantiæ sibi à Deo committæ expendisse digno-
fuitur. Similiter in urbe Nazara de novo pon-
tem fabricavit, qui impetu aquæ multoties cor-
ruptus, ab eo multoties est restitutus. Juxta
vicum B. Dominici pontem ligneum fecit, su-
per torrentem de montibus Cuculise descenden-
tem, cujus longitudo quingentorum passuum spa-
tio distenditur. Inter locum etiam habitationis
sue, & villam Octaporem nomine, manibus
propriis stratum posuit in locis humentibus &
aquosis, ut Jacobipetæ, longo fessi labore, fa-
cilem transitum haberent. Suppetant eodem se-
culo plurima sanctorum virorum exempla, qui
ad Compostellanum S. Jacobi sepulcrum peregrini-
ati sunt. Occurrunt ex us quidam in primo
Operis nostri semestri, quos hic tomorum ordine
paucis recenserebo.

127 Primo offertur die VII Januarii B. Albertus
eremita, qui, ut Acta loquuntur tom. I istius men-
sis pag. 402, nullum subterfugiens aut itineris
laborem aut incommodum corporis, duce, quo
agebatur, Dei spiritu in Gallaciam abijt, ad
S. Jacobi sepulcrum. Hic cum moraretur, sæ-
pius inspecta est in dexterum ejus humerum
advolare columba, rostrumque in aurem ejus in-
ferere, & quasi ei quidpiam insinulare. Die
X Februarii Henschenio varia trica expedienda
fuerunt circa S. Guilielmum eremitam, in qui-
bus sit mentio alterius Guilielmi, de quo ibidem
tom. 2, pag. 440 ex Oderico Vitali hac refe-
rantur : Anno MCXXXVII, tertiâ septimanâ Mar-
tii, Stephanus rex in Normanniam venit. . . .
Eodem tempore Guillelmus, Pictavensum dux,
memor malorum, quæ nuper in Normannia o-
peratus est, pœnitentiâ motus ad S. Jacobum
peregre profectus est. Deinde feria VI parasce-
ve, v Idus Aprilis, sacra communione munitus
est, & ante altare beati Apostoli venerabiliter
defunctus est. Postea pag. 462 in Actis S. Gui-
lielmi eremita dicitur : Venit in Hispaniam, &
ingressus Compostellanensium civitatem cum o-
mni devotione tanti Apostoli visitavit ecclesiam,
& effudit sicut aquam cor suum ante conspe-
ctum Apostoli. Tomo VII Martii à pag. 144 il-
lustrantur Acta S. Bonæ Virginis Pisane, ab
auctore suppari scripta, in quibus pag. 150 re-
fertur pia Sancta istius peregrinatio ad S. Jaco-
bum. & ibidem ac paginis sequentibus descri-
buntur familiares ac prodigiosi favores, quos ea-
dem Sancta à beato Apostolo accepit. Tomo I
Janii occurrit S. Morandus monachus Clunia-
censis, qui, ut ibi pag. 349 narratur, ad me-
moriæ S. Jacobi perrexit cum reliquis ejusdem
viæ thesauris. Penique tomo V ejusdem men-
sis dantur Acta S. Guilielmi abbatis & funda-
toris eremitarum Montis Virginis, de quo pag.

115 dicitur : Relictâ patriâ, una contentus
chlamyde, nudis etiam pedibus ad B. Jacobi
aliorumque Sanctorum sacra visendum limina
impiger est iter aggressus.

128 Hisce non incongrue adjungi potest piissima
Hollandia comitissa, quæ eodem seculo inijt se-
pulcrum S. Jacobi, & in via prodigiosam illius
opem experta est, ut Joannes de Beke in chro-
nico Ultrajectino, cum notis Buchelii edito, pag.
53 narrat his verbis : Sophia verò veneranda
comitissa in orationibus, elemosynis & jejuniis
indefessa veraciter fuit sancta, per quam Deus
operatus est miracula etiam in ipsius vita : nam
& hæc divina matrona viam peregrinationis ad
sanctum Jacobum semel arripuit, & per casum
infortunii clam latrones incidit, qui eandem
tota vi nitebantur occidere, & clenodia sua
violenter abstrahere. Sed hi prædones, Deo
judicante, meritis beati Jacobi stabant immobi-
les, nihil adversitatis sibi quomodolibet inferre
valentes, ac eandem virtute divina munitam
attingere formidantes : quo viso miraculo, præ-
dicti nequam demum gementes, postulaverunt ab
ea veniam. Pro quorum absolutione benedicta
matrona exoravit omnipotentis Dei misericor-
diam. Hæc Deo dilecta femina jam tertiò Je-
rosolymas profecta est, quæ ibidem VI Kalendas
Octobris (scilicet anno 1176) in Domino fe-
liciter obdormiens ad hospitale Teutonicorum
in Jerosolyma tumulata est. Ne autem Batavi
heterodoxi cum Buchelio obstrepant huic miracu-
lo, legant veteres patriæ sue historicos, qui ple-
rumque idem miraculum referunt, atque inter
alios Wilhelmum monachum Egmondanum, qui
in Chronico apud Antonium Matthæum tomo 4
Analektorum post eandem historiam graphicè de-
pictam hac pag. 45 addit : Hoc ex ejus relatio-
ne dictum & certificatum sit, qui ejus pere-
grinationi interfuit, & ideo mortis periculum ti-
muit, postea monachus noster. Hæc pro seculo
XII collegisse sufficiat.

129 Quantum fuerit per fluxus quæ seculis
initio seculi sequentis, abunde colligitur ex liste-
ris Innocentii III Pontificis (leguntur ea in edi-
tione Baluziana tom. 2 epistolarum lib. 10, pag.
43) qui Compostellano archiepiscopo respondet in
hunc modum : Proposisti nobis in nostra præ-
sentia constitutus, quod venientibus ad eccle-
siam beati Jacobi ex diversis regionibus pere-
grinis, & volentibus aliis ab alteris per con-
tentiones & rixas altaris de nocte custodiam
vendicare, homicidia contingunt interdum, &
aliquando vulnera inferuntur. Propter quod hu-
militer postulasti, ut alio modo quam per re-
consecrationis beneficium dignaremur ipsi eccle-
siæ providere. Manente igitur ecclesia & alta-
ri, fraternitati tuæ insinuatione præsentium in-
notescat, quod ipsa reconciliari poterit per a-
quam cum vino & cinere benedictam. Datum
Viterbii XII Kal. Julii, anno decimo. Annus
decimus Pontificatus, qui hic procul dubio nota-
tur, incidit in annum Christi 1207. Habemus
seculo XIV mulierem sanctitate illustrem, ad S.
Jacobi sepulcrum peregrinantem, videlicet S. E-
lisabetham Lufitania reginam, cujus Acta Jan-
ningus noster, jam viribus exhaustus (fuit po-
stremæ ejus lucubratio) utcumque elucidare co-
natus est ad diem IV Julii, tom. 2 à pag. 169.
Sed hanc posterioresque peregrinationes omitto,
tum quod passim nota sint, tum quod parum fa-
ciant ad intentum meum, quo tantum volui of-
tendere continuam Compostellanarum reliquiarum
ve-

D

ac pia Hol-
landia comi-
tissa insinua-
vit peregrina-
tiones,

E

quæ seculis
sequentibus
continuata
sunt.

F

A *venerationem ab eo tempore , quo primum inventa fuerunt.*

Exponitur
de anno Friso-
nium erga S.
Jacobum ,
130 Nescio , ad quod seculum pertineant pie
Frisonum peregrinationes , de quibus Martinus
Hammonius in sua Frisia fol. 68 sic canit :

Magna Petri Paulique fuit veneratio Romæ ,
Matris Aquisgrani Mariæ veneratio magna:
Sed Frisonum major nusquam devotio , divi
Quam Compostellæ venerantium busta Jacobi.
Hujus Evermarus sacram Friso nobilis urnam
Visens , ante octo est jugulatus secula Ruthis.
Huic pagi & portæ , sunt huic insignia quædam
Frifiadum ; sunt huic compluria templa dicata
Hujus ope & precibus Saracenos Frisica pubes
In Syriam tendens , urbem prope fudit Ulyssis.

Non intelligo , quomodo S. Evermarus , de quo
egimus tomo 1 Maii à pag. 120 , potuerit in-
visere seculo VII ignotas S. Jacobi reliquias. Le-
gitur quidem in illius Actis : Ingreditur itaque
vir Dei viam , quæ Galæciam tendit ad S. Jaco-
bum , ingressusque ecclesiam S. Jacobi , & ex-
petitis ejus suffragiis , regreditur ad partes Gal-
liæ inferiores. Sed ibidem dicitur natus regnan-
te mediano Pippino , ex S. Begga Ansigli du-
cis filio. Regnavit autem Pippinus iste ab anno
687 usque ad 714. Quomodo igitur S. Ever-
marus potuit adire Compostellanum S. Jacobi se-
pulcrum , quod initio seculi IX tantummodo in-
ventum fuit ? Scriptior itaque Actorum vel va-
rios Pippinos confudit , quod non raro fit in hi-
storia Belgica , vel Compostellanam S. Jacobi pe-
regrinationem , suo tempore celebrem , ad orna-
tum addidit , quia forte legerat vel audierat ,
S. Evermarum ad diversas Sanctorum memorias
peregrinatum fuisse.

qui in Lus-
tania insig-
nem de Mau-
ris victoriam
revelerunt ,
131 Facilius intelliguntur ea , quæ quatuor
postremis versiculis continentur , nempe quod in
honorem S. Jacobi variæ ecclesiæ in Frisia dedicate
fuerint , quodque Frisones , implorata S. Jacobi
ope , insignem de Saracenis retulerint victoriam ,
quam Casarius Heisterbachensis , scriptor coævus ,
in opere illustrium miraculorum & historiarum me-
morabilium lib. 8 , cap. 66 ita narrat : Anno
gratiæ millesimo ducentesimo decimo septimo ,
cruce signati ex tota Alemania ac Frisia cum tre-
centis fere navibus circa Idus Julii intraverunt
portum Ulixibone * ; in quo dum per aliquot
dies morarentur , plures naves illic expectan-
tes , ad petitionem Severi episcopi jam dictæ
civitatis , & episcopi Eborensis , nec non & Tem-
plariorum atque Hospitalariorum , castrum Sara-
cenorum , nomine Alkafer , id est omnium car-
cer , obsederunt. Sextâ vero feriâ post nativi-
tatem beatæ Dei Genitricis Mariæ congregati
sunt contra eos quatuor Saracenorum reges , ha-
bentes in exercitu suo ad centum millia pugnato-
rum : quibus Christiani , numero minores , sed fide
majores , sanctum Jacobum beatumque Vincen-
tium regionis illius patronum , & alios , si quos
poterant , Sanctos invocantes , hostibus occurre-
runt. In primo verò congressu unus regum ce-
cidit ; interfectorum vero non erat numerus :
plurimi captivati sunt : qui cum per exercitum
ducerentur à Christianis , quærebant signa vi-
ctorum , afferentes candidissimam aciem , cru-
ces rubeas in pectore gerentem , suorum mul-
titudinem in fugam convertisse. Insuper galeæ
* , quas per mare contra Christianos condaxe-
rant , cælestis illius visionis terrore sunt fuga-
tæ. Quod peregrini audientes gratias egerunt
Christo , qui Martyrum suorum auxilia eis de-

* id est
Ulyssipo-
nis

C

* id est trire-
mes

stinare dignatus est de cælo. Hæc mihi relata
sunt ab his , qui certamini interfuerunt , & ex
ore Saracenorum , quæ dicta sunt , audierunt.
Ita ille. Videri etiam potest noster Antonius Ma-
cedo in Divis tutelaribus orbis Christiani à pag.
429 , ubi eandem historiam elegantius narrat.

132 Plurimi alii scriptores tum Hispani tum
exteri , quos citat Joannes de Ferreras in sua
Historia Hispanica part. 6 ad annum Christi
1217 , eandem memorant victoriam ; at aliqui
ex iis referunt , prius Frisios Compostellanum S.
Jacobi sepulcrum venerationis causâ adiisse , id-
que non dissimulat heterodoxus Frisia scriptor Ub-
bo Emmius , qui in Historia rerum Friscarum
lib. 8 , pag. 119 ita de hac re scribit : Rursus
velis vento datis , aspirante aquilone , septima
luce ad Galliciæ oppidum Pharium , præcella
turre conspicuum , haud procul Compostellâ
appulere , ex quo oppido Compostellam super-
stitionis causâ (ita more heretico venerationem
Sanctorum sacrilegè appellat) cum contendissent
itinere pedestri fere omnes , qui in classè erant ,
atque ad classem redissent , in Phario portu in
nonum usque diem , quod venti essent adver-
si , commorati sunt. Deinde narrat , quomodo
Ulyssipponem advenerint , ac postea Saracenos cla-
de affecerint , in qua primas partes Frisii suis
tribuit. Nobis satis est habere hereticum testem
catholici cultus , quem sui populares ac majores
olim S. Jacobo impendebant. Mitto alias na-
tiones , quæ à multis seculis usque ad nostra tem-
pora ex omni orbis parte ad sacras reliquias con-
fluunt. Attamen notatu dignum est , quod Mo-
lina in descriptione Gallaciæ fol. 3 verso , & post
ipsum Ferdinandus Oxea Dominicanus scribunt
de Sclavis seu Illyricis ; nempe in Sclavonia sta-
tutum esse , ut à vectigalibus aliisque tributis li-
beri sint , quicumque ter Compostellanum S. Ja-
cobi sepulcrum visitaverint.

133 Porro Lutherani , Calvinistæ , aliique he-
retici , qui cum Ubbone Emmio pias hujusmodi
peregrinationes arguunt superstitionis , & sacrarum
reliquiarum venerationem explodunt , calumnias suas
refutatas videant apud Gretserum nostrum in Ope-
re de sacris & religiosis peregrinationibus lib. 2 ,
cap. 16. Quod si forte illis non placeat recen-
tior iste errorum suorum castigatores , saltem au-
diant antiquiorem , nempe Theodoretum , Cyri epi-
scopum , qui in Græco-latina Operum editione ,
tomo 4 , serm. 8 de Martyribus , paginâ 593 con-
tra gentiles Græcos disputans , videtur ipsos tem-
poris nostri heterodoxos impugnare , dum post
enumeratos Apostolorum ac Martyrum cruciatus
de eorum gloria sic scribit : Qua de causâ & im-
mortalem illis gloriam contulit certaminis Præ-
ses , memoriamque nullo tempore finiendam.
Nam cum cetera omnia corrumpere tempus so-
leat , horum tamen gloriam incorruptam ferva-
vit. Ac generosæ quidem animæ triumphato-
rum cælum nunc obambulant & angelorum cho-
ris interfunt : eorum verò corpora non singula
cupisque condunt monumenta , sed urbes & vici
hæc inter se partiti , animarum illos servatores
corporumque medicos appellant , veneranturque
tamquam urbium præsides atque custodes , &
horum apud Deum universorum interventu di-
vina per eos munera consequuntur. Sectis eo-
rum corporibus integra & indivisa gratia perse-
verat , & tenues illæ ac tantillæ reliquiæ inte-
gro nullasque in partes dissecto Martyri parem
habent virtutem : quæ enim adstat gratia , dona

AUCTORE
G. C.

postquam sa-
crum ejus se-
pulcrum
adierant ,
quos præpterea
superstitionis
insimulat Ub-
bo Emmius ,

E

qui cum aliis
hereticis ,
culum San-
ctorum explo-
dentibus ,

F

AUCTORE
G. C.

distribuit & fide supplicantium liberalitatem metitur. Vos autem ne hæc quidem adducunt, ut horum Deum laudatis; sed deridetis ac ludibrio habetis honorem, qui his passim ab omnibus desertur, & abominandum scelus ducitis ad eorum busta propius accedere.

134 *Deinde circa finem ejusdem sermonis in editione proxime citata pag. 605 ita pergit:* Victorum verò Martyrum templa clara & conspicua cernuntur, magnitudineque præstantia, & omni ornatûs genere illustria, & pulchritudinis splendorem late fundentia. Neque ad hæc nos semel bisve aut quinquies quotannis accedimus, sed frequentes conventus celebramus; sæpe etiam diebus singulis horum Domino laudes decantamus, & qui integra sunt valetudine, hanc sibi conservari; qui autem morbo quopiam conflantur, hunc depelli petunt. Petunt & liberos, qui his carent, & quæ steriles sunt, rogant, ut matres fiant: qui donum adepti sunt, saluum id sibi servari postulant. Qui peregrinationem aliquam auspicantur, ab his petunt, ut viæ sibi comites sint, ducesque itineris: qui sospites redierunt, gratias referunt, non illos adeuntes, ut deos, sed tamquam divinos homines eos orantes, intercessoresque sibi ut esse velint postulantes. Quod verò votorum compotes fiant, qui fideliter petunt, palam testantur illorum donaria curationem indicantia: alii enim oculorum, alii pedum, alii manuum simulacra suspendunt, ex argento aurove confecta: accipit enim horum Dominus etiam parva pretiique exigui, pro ferentis facultate donum metiens. Hæc autem morborum depulsionem indicant, cui testandæ ab iis posita sunt, qui sanitatem receperunt: eadem ibi sepulcorum virtutem prædicant; horum porro virtus, horum Deum verum esse Deum declarat. *Nonne hic Theodoretus, seculi v scriptor, graphice depingit antiquam Christianorum consuetudinem, hæcenus à Catholicis usitatam, dum Sanctos invocant, & ad eorum altaria aut sepulcra anathemata suspendunt? Nonne hic aperte confundit novos hereticos, qui contra Sanctorum cultum & sacrarum reliquiarum venerationem contumeliose debacchantur?*

C

§ XI. Patrocinium S. Jacobi in bellis Christianorum contra infideles.

Magna fuit semper Hispanorum erga S. Jacobum pietas, quam inter Belgas, sibi olim subditos, non parum promoverunt. Hinc præter alia hujus pietatis vestigia, quæ in Belgio reliquerunt, Antverpia in insigni collegiata ecclesia, quæ S. Jacobum patronum habet, instituta est in honorem ejusdem Sancti congregatio, cujus notitiam mihi suggessit R. admodum D. Egidius Jacobus de Plancken, ejusdem ecclesie collegiatae canonicus & hodiernus prædictæ congregationis præpositus, qui etiam perhumaniter mihi communicavit librum manu scriptum, in quo istius erectionis initium & ornatûs ita describuntur: Anno MDCLXXII, die XVIII Aprilis, feriâ secundâ Paschatis, celebrata fuit in ecclesia collegiata insigni divi Jacobi apostoli solennis institutio congregationis capitaneorum Antverpiensium sub protectione S. Jacobi, ut pa-

Tempore domini Hispanici in Belgio

troni. Eleganter chorus, altare majus & odeum exornata fuerunt vexillis quadraginta, circumcirca chorus, altare majus, & odeum pendentibus. Ad cornu Evangelii erectus fuit thronus regius, in quo posita erat sedes regia & pictura representans regem nostrum Carolum II. In columna ad cornu Epistolæ pendebat pictura eleganter circumornata exprimens comitem de Monterey, gubernatorem Belgii. In duabus columnis juxta sedilia canonicorum pendebant ab utraque parte chori carmina dedicata præfato comiti.

136 In altari majori fuit erecta pictura representans divum Jacobum equo vectum, triumphantem de Saracenis, multis vexillis circumcincta. In odeo posita fuit pictura divi Jacobi vibrantis gladium, ex qua circumcirca pendebant insignia consulum hujus urbis, qui præfunt vel præfuerunt cameræ excubiarum, quam cingebant vexilla plurima eleganter disposita. In parte odei dextra erant insignia præfati comitis, in sinistra parte reverendissimi domini episcopi nostri Ambrosii Capello. Hac die ad medium duodecimæ solenniter celebrata fuit Missa per amplissimum dominum prælatum S. Michaëlis Macarium Simeomo, præfente episcopo nostro præfato. Adfuerunt gubernator castri Antverpiensis, totus magistratus, magistri excubiarum, omnes capitanei, vexilliferi &c. *Deinde in eodem libro Ms. refertur, quomodo annua hujus institutionis solennitas in festo S. Jacobi celebratur, cui capitanei alique interesse tenentur. Denique sequuntur statuta ejusdem congregationis, forma benedicendi vexillis, alique, quæ ad institutum nostrum non pertinent. Nunc ad majora & antiquiora Hispanica pietatis monumenta progrediamur.*

137 Hispani seculo XII in honorem S. Jacobi instituerunt Ordinem equestrem sive militarem, quem vulgo de la espada appellant. Scio Marianum Castellum Ferrerium lib. 4, cap. 1, aliosque scriptores altius hujus Ordinis primordia repetere; sed illustrissimus Sandovalius in notis ad antiquos auctores à se primum editos à pag. 230 eorum argumentis respondit. Cum aliis itaque eruditis scriptoribus existimo, hanc originem ultra medium seculi XII differendam esse. Nostrum non est hic singula in eam rem argumenta producere vel diluere. Quare si quis opinione nostra nolit acquiescere, habeat responsum verbis Mariana, qui lib. 2 Rerum Hisp. cap. 13 post alia de hoc Ordine dicta sic concludit: Hæc habebamus, quæ de initiis ejus Ordinis litteris mandarentur, pauca pro dignitate, pro suscepti operis modo nimis multa. Neque ignoramus, quosdam vetustiore originem designare; alios ab Alfonso Casto; à Ramiri ætate alios. Nimirum utrosque decepit ejus militiæ illustrandæ studium: nam diploma, quod ante centum amplius annos virginibus sacris, quæ Salmanticæ à sancto Spiritu nomen habent, concessum profertur, falsi ab eruditionibus accusatur: quibus argumentis, explicare non attinet: res ipsa se prodit sive stylum expendenti, ab eorum temporum ruditate abhorrentem, sive annos numerandi ab ortu Christi rationem consideranti, nondum per hæc tempora in Hispania susceptam. Verum hæc missa facimus. Ceterum qui hujus Ordinis, professionem, propagationem, privilegia variosque successus nosse cupit, legat Hippolytum Helyetum tom. 2 Ordinum religiosorum & militarium

D

E

F

Antverpia erecta est congregatio,

& abhinc pluribus seculis institutus est in Hispania Ordo militaris in honorem S. Jacobi,

A *rium* capp. 39 & 40, ubi multa ex variis auctoribus de Ordine S. Jacobi collegit.

qui dicitur apparuisse in pugna Clavigienſi, 138 Hujus Ordinis institutionem haud dubie varia praeſeſſerant beneficia, quae Hispani à prorectore ſuo S. Jacobo in bellis ſibi prodigioſe conferri ſentiebant. Inter ea primoloco numeratur famoſa victoria Clavigienſis, quam Mariana noſter lib.

7, cap. 13 eleganter narrat. Sed nos more noſtro malumus audire primum narrationis illius auctorem Rodericum Toletanum, qui lib. 4 Rerum Hiſp. cap. 13 eam ita exponit: Poſt hæc autem rex Ranimirus nolens otioſus à Dei ſervitio inveniri, aggreſſus eſt loca Arabum, & tam in villis, quam in agris cuncta, quæ reperit, etiam Anagarum, incendio concremavit. Tunc Sarraceni cum maxima multitudine occurrerunt: exercitus autem regis Ranimiri, viſa multitudine, in locum, qui Clavigium dicitur, ſe recepit. Cumque in nocte de certamine dubitaret, apparuit ei beatus Jacobus confortans eum, ut certus de victoria, ſequenti die bellum Arabibus inſtauraret. Cumque diluxit ſurrexiſſet, viſionem episcopis & magnatibus revelavit: qui pro viſione gratias exſolventes, ad pugnam omnes ſe communiter paraverunt, Apoſtoli oraculo roborati. Sed ex alia parte Sarraceni de multitudine confidentes ad prælium proceſſerunt. Hinc inde itaque conſerto prælio, Sarraceni confuſione turbati, Chriſtianorum gallis * terga dederunt, ita quod ex eis fere ſeptuaginta milia ceciderunt; in quo bello beatus Jacobus in equo albo vexillum manu bajulans fertur apparuiſſe. Tunc rex Ranimirus cepit Albaidam, Clavigium, Calagurram, & multa alia, quæ regno adjecit. Ex tunc, [ut] fertur, hæc invocatio inolevit: DEUS ADJUVA ET SANCTE JACOBE. Tunc etiam vota & donaria beato Jacobo perſolverunt; & in aliquibus locis non ex triftitia aut neceſſitate, ſed devotione voluntaria adhuc ſolvunt. Lucas Tudenſis, Roderico Toletano ſynchronus, paucis mutatis, eandem refert hiftoriam, quæ legi poteſt in Hispania illuſtrata tom. 4, pag. 76. Ex his Baronius aliique recentiores ſua hauſerunt.

de qua aliqui Hiſpani dubitant, 139 Eruditi quidam Hiſpani hanc victoriam in dubium revocant, eamque cum altera confuſam eſſe exiſtimant. Audi ex iis Joſephum Perezium Benedictinum in ſuis Diſſertationibus eccleſiaſticis pag. 203 ita loquentem: In primis itaque illud magnopere contra ipſum facit, quod nemo ex antiquioribus prælii adeo celebris, inſignisque victoriæ mentionem facit. Non Sebaſtianus, non Sampirus, non denique Ovetenſis Pelagius. Primus, quod quidem conſtet, Rodericus Toletanus ejus meminit. Sed enim ejus, quamvis gravis alioqui auctoris, teſtimonium hîc nihilo majoris ponderis eſt, quam hodierni ſcriptoris, qui id memoriæ, nullo antiquiore fretus, ſed rumuſculos ſecutus, proderet: cum à tempore, quo id prælium commiſſum fertur, ad Roderici ævum quadringenti, & eo amplius, anni fluxerint. Deinde pag. 297 de eadem re ſic diſſerit: Quod vero viciniæ ejus tractus, in quo prælium commiſſum dicitur, traditio obtenditur, haud pluris debet fieri. Conſtat utique ex Sebaſtiani locuplete teſtimonio, Ordonium I Ramiri filium, ingentem ad Albeldam montemque Aſturcem, vulgo Laturcem, cladem Sarracenis intuliſſe. Ea res huic traditioni anſam dederit, quam poſteritas incurioſa & temporum negligens mox corrupe- rit, & cum celebri ad Calavicum vulgo Cla-

vigium, qui prope abeſt, prælio confuderit. Neque autem verolimile eſt, duo intra tam brevem periodum temporis adeo inſignia præla ibidem loci commiſſa fuiſſe. Hæc Perezii argumenta, quamvis non contemnenda, rem plane non conſciunt, neque antiquam Hiſpanorum traditionem evertunt; præſertim cum Sebaſtianus Salmanticensis episcopus de Ramiro I diſerte aſſer- rat: Adverſus Sarracenos bis præliavit, & victor exiſtit. Scio, Perezium hoc de minoris momenti præliis & quaſi velitationibus intelligere. Sed hæc illius explicatio tam facile rejicitur, quam aſſertur. Præterea Franciſcus de Berganza in Antiquitatibus Hiſpania parte 2 edidit vetus Chronicon ex monaſterio S. Petri de Cardena, ubi pag. 583 victoria Clavigienſis Ramiro I clarè adſcribitur.

140 Angelus Manrique tomo 3 Annalium Cifterciienſium pag. 112 eandem popularium ſuorum traditionem ita confirmare nititur: Veſtigia belli hodie etiam inviſi apud Clavigium Mariana teſtatur, effoſſis paſſim ſtragibus armorum per ruricolos, oppidanos illius loci. Nos ſacratiora adnotabimus veſtigia, ſancti Jacobi inſigne referentia; vulgaria incolis, ſed forte ideo minus obſervata, quia vulgaria. Vix ullus lapis in loco reperitur, qui non conchulæ formam præ ſe ferat; VENERAS vernacula linguâ Hiſpani dicimus. Et quod mireris, ſi in partes comminuatur, tot conchulas formabit, quot partes feceris. Naturæ loci, an perpetuo miraculo tribuere, aliorum ſit. Nos rem compertam, & notam tantum ſcribimus. Verum hæc S. Jacobi inſignia controverſiam non dirimunt, & potius naturæ loci, quam perpetuo miraculo attribuenda videntur: nam Maurus Caſtellus Ferrerius lib. 1, cap. 21 fatetur, ſimilia S. Jacobi inſignia non procul ab oppido S. Sebaſtiani in Cantabria inveniri, ubi tamen non dicuntur Mauri à S. Jacobo in prælio caſi. Auctor ille quidem aſſerit, hæc ibi creſcere, quia coloco ſanctus Apoſtolus fuit, quando fidem in Hiſpania predicabat. At illuſtriſſimus Sandovalius in notis ſupra citatis pag. 190 hanc rationem explo- dit, & pagina ſequenti addit, non procul Vi- ttoriâ, primaria Alava civitate, in ſpatioſo agro innumerabiles erui lapides, qui corda & rotas repræſentant. Quamvis autem hæc ſint inſignia S. Auguſtini & S. Catharina, quis tamen inde concludet, eos in illa provincia umquam fuiſſe? Sed licet hæc Clavigianam victoriam non probent, nihilominus ob argumenta ſuperius alla- ta communi Hiſpanorum traditioni adharco, donec validior ratio vel auctoritas me ab ea cogat recedere.

141 Ad eandem victoriam comprobendam eſt diploma circumfertur etiam quoddam Ramiri I diploma, de hoc prælio quod eruditiffimus Perezius Diſſertationibus eccleſiaſticis à pag. 287 totum inferuit. At tum ipſe, tum Sandovalius, in eo tot charaſteriſti- cas falſitatis notas detexerunt, ut ab imperito homine conſictum, aut ſaltem genuino diploma- ti, quod forte intercidit, poſtea ſubſtitutum fuiſſe omnino appareat. Ne quis autem ex diſtis malam formet concluſionem, ſubjungo hîc illa verba, quæ Perezius eidem controverſiæ præmiſit pag. 286: Proſiteor, mei animi mentisque non eſſe, ut per ea, quæ hîc dicuntur, aliquid præjudicii Compoſtellanæ eccleſiæ juri antiquo afferatur: id enim inconcuſſum manere volumus; quippe quod non hocce tantum diploma niti, ſed immemorabili poſſeſſione credi- mus,

AUCTORE

G

mus, ac, si non à Ramiro I, certe ab ejus nominis II aut ab illis principibus, quorum privilegia ævi diuturnioris injuriâ perierint, eam concessionem perhonorificam juxta ac utilem manasse certum habeamus: non enim veri est simile, aut religiosissimam ecclesiam rem sibi non debitam à Christianis populis per fraudem exigere voluisse; aut plebem credulam in re, quæ sua tantopere intererat, sibi fucum fieri gratis passam esse. Quare jus illi suum illibatum maneat, quidquid adversus istud diploma eruditi disputent. *Hæc verba, tamquam nostra, accipi volumus.*

Rex Ferdinandus

142 *Non tantam dubitandi materiam subministrat victoria, quam rex Ferdinandus circa medium sæculi XI intercessione S. Jacobi de Mauris reportavit. Monachus Siliensis, illi ætati proximus, & nuper primum à Francisco de Berganza in lucem datus, part. 2. Antiq. Hisp. pag. 543 eam sic refert:* Quibus triumphatus, ut Conimbria illarum partium maxima civitas, quæ istis præfuerat, in cultum Christianitatis redigeretur, limina beati Jacobi apostoli, cujus corpus per divinam nostri Redemptoris visitationem ad Hispaniam delatum dicitur, rex flagitando petit, ibique supplicatione per triduum facta, ut id bellum prosperos ac felices haberet eventus, Apostolum ad divinam Majestatem pro eo intercessorem postulabat. Donato * itaque venerando loco, Fernandus rex, divino fretus munimine, Conimbriam audacter accelerat, [&] castris supra eam positis, confedit.

* id est dorato seu donis aucto.

Conimbriam Mauriseripuit,

143 Ceterum ut devotissima ejus oratio, qualiter Deo accepta fuerit, omnibus clareat, exprimere dignum duxi. Completa namque exstitit in devotione Fernandi regis rata sententia nostri Salvatoris; Amen, inquit, dico vobis, quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. In hoc enim, quod civitatem illam à ritibus paganorum erui, & ad fidem Christianorum reverti flagitabat; profecto in nomine Jesu, quod Salvator interpretatur, Deum Patrem pro ejus salute rogabat. Sed quoniam adhuc Fernandus, in corruptibili carne positus, familiarem se divinæ gratiæ esse per meritum vitæ nesciebat, Apostoli suffragia postulat, quatenus ad intercedendum, dum * piissimi Magistri familiarem notitiam accedat. Pugnataque Fernandus rex apud Conimbriam materiali *, pro cujus victoria capeienda Jacobus Christi miles Magistrum apud intercedere non cessat.

* forte ad

* deest arte vel machina

sicut S. Jacobus Græco cuidam apparens
* id est indicavit.

144 *Deinde auctor explicat, quomodo populo innotuerit, hanc victoriam ope S. Jacobi relatam fuisse:* Tandem Fernando serenissimo regi cælestis concessum triumphum hoc modo beatus Apostolus Compostellæ innotuit *. Venerat à Hierosolymis peregrinus quidam, Græculus, ut credo, & spiritu & operibus pauper, qui in porticu ecclesiæ beati Jacobi diu permanens, die noctuque vigiliis & orationibus instabat. Cum nostrâ loquelâ jam paulisper uteretur, audit indigenas, templum sanctum pro necessitatibus suis crebro intrantes, aures Apostoli, bonum militem nominando, interpellantes. Iste verò apud semetipsum, non solum equitem non fuisse, imo etiam nec usquam aspersibilem asserens. Supereminente nocte, claudens dies. Tunc ex more cum peregrinus in oratione pernoctaret, subito in ecclasi raptus, ei apostolus Jacobus, velut quædam claves in manu tenens, apparuit, eumque alacri vultu al-

loquens, ait: Heri, inquit, pia vota precantum deridens, credebas me strenuissimum militem nunquam fuisse. Et hæc dicens, allatus est magnæ staturæ equus splendidissimus ante fores ecclesiæ, cujus nivea claritas totam, apertis portis, perlustrabat ecclesiam: quem Apostolus ascendens, ostensis clavibus, peregrino innotuit, Conimbriam civitatem Fernando regi in crastinum circa tertiam diei horam se daturum.

D

145 Interea labentibus astris, cum die do-
minica sol primo clarus patefecerat orbem, Græcus tanta visione attonitus omnes clericos & omnes villæ primores in unum convehat *, atque hujus nominis & expeditionis ignarus, eis ordine rem pandendo, Fernandum regem hodie Conimbriam ingressum dicit: qui, denotato die, legatos cum festinatione ad castra invictissimi regis dirigunt: qui solemiter iter agentes percipiant, utrum ex Deo hæc visio procederet, ut ad laudem nominis sui ministri * debuisset huic mundo. At legati postquam maturantes in Conimbriam pervenerunt, ipso die, quem Apostolus Compostellæ significaverat, regem aggressum horâ tertiâ civitatem invenerunt. Siquidem cum per aliquot temporis spatia Conimbricenses infra mœnia inclusos teneret, positus in gyro arietibus, murum civitatis in parte fregerat: quod videntes barbari legatos cum suppliciis * ad regem miserunt, qui sibi liberisque vitam tantummodo postulantes & urbem & omnem substantiam, præter viaticum perpaucum stipendium, regi tradiderunt. *Rodericus Toletanus lib. 6, cap. 11, Lucas Tudensis tom. 4 Hisp. illust. pag. 93, & Baronius ad annum Christi 1040 num. 2 eandem historiam referunt. Nos eam ex scriptore coarvo aut saltem suppari dare volumus.*

* lege convocat

* forte manifestari

* id est supplicationibus

146 *Christiani ante medium sæculi XIII auxilio Hispani, S. Jacobi obtinuerunt victoriam, quam Lucas Tudensis, qui eo tempore vixit, tomo 4 Hisp. illust. pag. 114 describit hoc modo:* Sequenti verò anno (id est Christi 1230, ut notant Odoricus Raynaldus & Joannes de Ferreras) Adefonsus rex Legionensis obsedit civitatem Emeritam, & cepit eam. Erat tunc temporis quidam barbarus insignis, nomine Abenfuth, qui expulit Almo-phades ab Hispania, & factus est rex barbarorum. Hic à suis vocabatur rex virtutis, & congregato exercitu Maurorum innumerabili, venit pugnaturus cum Adefonso rege Legionensi, qui erat Emeritæ cum paucis. Sed rex Adefonsus, ut erat fortis & animosus, fecit exercitum suum de nocte contra Sarracenos flumen Guadianam transire. Fixerant Sarraceni tentoria juxta castrum Alhange, & viderunt primo mane nostrorum acies paratas ad bellum, & ipsi ordinarunt acies suas ad prælium properantes. Fuit Dominus cum rege Adefonso & populo Christiano, & in congressione ipsius belli tanta Sarracenorum millia prostrata sunt, quod multa barbarorum oppida remanserunt vacua, habitatoribus eorum extinctis in ipso bello. Abenfuth autem rex barbarorum fugit graviter vulneratus. Tunc rex Adefonsus à victoria reversus obsedit Badajozum, & post paucos dies cepit ipsum. Dimiserant Sarraceni Elvas & castra alia plura, se fugæ committentes, quæ Christiani populaverunt, cum vacua reperissent. Reversus est rex Adefonsus cum multis spoliis & victoria magna, laudans Deum & beatum Jacobum, qui sibi de inimicis dedit tam nobiliter

F

A ter triumphare: siquidem in ipso bello visibiliter apparuit beatus Jacobus cum multitudine militum alatorum, qui Sarracenos in manu valida prosternebant. *Hactenus ille.*

147 Circa idem tempus Alfonso, S. Ferdinandi regis frater, manifesto auxilio S. Jacobi prope Xerez ingentem Mauris cladem intulit, quæ describitur in Vita S. Ferdinandi, quam tomo VII Maii illustravimus, ubi pag. 323 post narratam Christianorum victoriam leguntur sequentia: Grande eo die miraculum in favorem Christianorum creditur operatus fuisse Deus, misso ad eos in prælio juvandos sancto apostolo Jacobo, idque duabus de causis sustineri potest. Primum, quia impossibile erat, Christianos tam paucos de Mauris decuplo pluribus reportare victoriam istiusmodi absque simili auxilio. Deinde quia plurimi ipsorummet Mauro-rum dixerunt, se vidisse equitem equo albo in- vectum, cum vexillo albo in manu una, gladio evaginato in altera, quem alii multi equites albi sequebantur; vidisse etiam per aërem discurrentes angelos: quodque equites isti multo plus damni inferebant Mauris, quam ipsimet Christiani, quorum etiam aliqui idem se conspexisse testati sunt. Haud dubie plura huiusmodi reperirem exempla, si mihi omnes Hispania historias perolvere vacaret.

148 Nolo tamen hic prætermittere navalem Italorum triumphum, ope S. Jacobi seculo XIII obtentum, quem noster Antonius Macedo in Divis Tutelaribus orbis Christiani pag. 128 ita exponit: Sanctum etiam Jacobum Majorem apostolum Pisano-rum olim patronum fuisse memorant: Frederico enim hoc nomine II, Neapolis rege & Germaniæ simul imperatore, contigit, ut duo Pisani duces Oddo Gualdulus & Rogerius Piscis, comparata valida navium classe in Moream (sic vocant) vela facerent, pugnandi studio incensi contra fidei Christianæ hostes. Commisso cum iis prælio, diu ancipiti Marte pugnatum, in neutram partem inclinante victoria; donec sancti Jacobi nomen iteratis vocibus invocantes de extruendo in ipsius honorem templo votum emisissent, in eo videlicet Christianorum portu, ad quem primum appulissent: & voti compotes facti sunt, insigni de hostibus parva victoria, eorum navibus partim captis, partim demersis, paucis dumtaxat fuga elapsis. In Neapolis deinde portum secunda navigatione delati die xxix Julii, anno MCCXXVIII, patrono suo Jacobo apostolo templum ædificaverunt, quod procedente tempore S. Jacobi Gladiferi nomen accepit: in eo enim ejusdem militaris Ordinis equites initiari consuevit de more solent.

149 Josephus de Magistris, qui patrui sui Francisci opus de statu ecclesiæ Neapolitanae additionibus auxit, eandem historiam pag. 427 narrat, & ibidem exhibet sequentes versus, quos in marmore prope januam istius ecclesiæ ita legi testatur:

Annis millenis ter denis octo ducenis
Post Christum natum fuit hoc opus ædificatum,
Quarto Septembris dena inditione * Kalendas.
Condidit hanc consul Oddo Gualdulus aulam,
Rogerius Piscis reliquis cum compatriotis.
De Fusarello sanctus Petrus hic erat ante;
En * Pisano-rum nunc est, sic plebe vocante,
Adi * Pisis urbanæ laudem, famamque, decusque,

* al. in-
dictione

* forte &
* lege Ad

Cui parent terræ, cui parent aquor's undæ, AUCTORE
G. C.

Qui hanc obscuram inscriptionem atque intelligere cupit, legat citato loco Josephum de Magistris, qui memorata ecclesiæ, Neapoli a Pisani in honorem S. Jacobi edificata, statum ab initio usque ad sua tempora explicat. Casar Engenius Caracciolus in Neapoli sacra, anno 1623 Italicè edita, ortum & progressum ejusdem templi à pag. 469 describere incipit, ubi etiam pagina sequenti prædictos versiculos adducit.

150 Addo hic epigrammi loco insignem Lusitanorum victoriam, intercessione S. Jacobi in Oriente partam; quando Alfonso Albuquerque anno 1510 Goam recuperavit. Magister noster in historicis Indicis circa finem libri 4 rem totam narrat, & post multa, quæ hic longam esset transcribere, hæc ad propositum nostrum subdit: Neque huic tantum ligno (nempe Crucifixi imagini, quam in domus ejusdem parietinis invenerant) acceptam eam victoriam Lusitani ferebant; quod ejus ope quodammodo introducti in urbem fuisse viderentur; sed etiam divi Jacobi apostoli, Hispaniarum prælidis evidenti auxilio: quod amissâ iterum Goâ, barbari sine fine requirerent, quoniam esset egregius ille dux, punicea cruce & fulgentibus armis insignis, qui tantam edidisset stragem; ac Mahometanas phalanges Christianorum paucitati cedere coëgisset. Neque Albuquerque celestis promeriti sese immemorem ostendit: siquidem pietatis causâ inclusum vermiculati operis auro scipionem cum capulo ex pyropis & margaritis; & bombycinum petasum addito aureo gemmatoque conchilio; itemque pertusos in linea globulos aureos (ea peregrinantis olim Apostoli insignia sunt) in Palmulano Jacobæ militiæ contubernio (qui locus Olisipponensis agri notissimus est) poni jussit: ac deinde moriens Compostellano ejusdem Apostoli templo terræ Calliæ pensilem ingentis formæ lychnuchum argenteum cum perpetui luminis alimento legavit.

151 Si quis recentiora istiusmodi prodigia desideret cognoscere, adeat nostrum Antonium Macedo in Divis tutelaribus orbis Christiani à pag. 232, aliosque historiographos, qui res ab Hispanis ac Lusitanis in Africa & utraque India fortiter gestas memoria prodiderunt. Videri etiam potest noster Georgius Crugerius in sacris Pulveribus Bohemiæ, Silesiæ, & Moraviæ ad diem xxv Julii, ubi post enumeratas S. Jacobi ecclesiæ in iis regionibus, narrat, quomodo sanctus iste Apostolus, Nisse patronus, Suecos ex urbe Nissenensi prodigiose fugaverit. Nos cum Crugero fidem hujus miraculi penes affirmantes hujus civitatis incolas relinquimus. Nunc Lusitana quadam stipenda victoriæ traditio singulari paragrapho discutienda est.

F
aliquæ Chri-
stiani fide de
hostibus vera
fidelitatem
pharum.

AUCTORE
G. C.

§ XII. Examen stupendæ cujusdam victoriæ, quæ invocatio-
ne Deiparæ ac S. Jacobi in
Lusitania de Mauris relata fuisse dicitur.

DUm aliquando cum P. Joanne Fextens, qui theologicis Societatis nostræ studiis Lovanii præest, familiarem de Actis S. Jacobi sermonem instuebam, is ea occasione mihi narravit prodigiosam historiam, quam in festivis Knittelii nostri concionibus legerat. Synopsis autem historie continebat, quod pauci Lusitani, in castro quodam ad fluvium Mundam à Mauris obsessi, implorata S. Jacobi ope, & eruptione facta, incredibilem hostium multitudinem fudissent, ac post insperatam victoriam ad castrum reversi, reperissent mulieres puerosque vivos, quos ante eruptionem occiderant, ne Saracenorum ludibrio ac abneganda Christiana fidei periculo exponerentur. His auditis, ingenue fassus sum, me inter varia sancti Apostoli miracula nihil umquam simile invenisse, & quæso, an Knittelius aliquos hujus prodigii testes afferret. Cum ille id etiam affirmaret, & liber iste in bibliotheca nostra hic non esset, petii Knitteliana narrationis egraphum, ut citatos ab ipso auctores consulerem, & sic more nostro primum miræ historie fontem detegerem. Post aliquot hebdomadas petatum miraculi egraphum Lovanio accepi, quod apud Knittelium in festo S. Jacobi post alia ita incipit: Unum refero tam stupendum, ut non crederem, nisi legerem in Benedicto Fernandio in Genesim tomo 3, Bernardo de Britto lib. 6 Annalium Cisterciensium capp. 27 & 28, Elia de S. Theresia Legationis ecclesiæ triumphantis lib. 1, cap. 15, num. 19. Tunc subdit ipsam historiam, quam nos ex vetustioribus scriptoribus mox referemus.

C 153 Accepta hac notitiâ, tres istos auctores inspexi, & fideliter à Knittelio citatos comperi. Elius à sancta Theresia, Carmelita discollocatus, in Legatione ecclesiæ triumphantis ad militantem tomo 1 pag. 91 citat Fernandium nostrum, qui tomo 3 Commentariorum in Genesim sect. 8 in caput 32 Genesios num. 3 rem ita narrat: Quo tempore universa Hispania, post Gothorum regum interitum à Mahometanis vastata excisaque sub barbaro illo nefandoque jugo tenebatur; in Portugallia tamen aliquot munitiora Christiani habebant castella, quæ Saracenorum jugum adhuc nescierant. Erat unum in campis illis valde spaciosis & fecundis, quos peramænus irrigat Munda, non procul à Conimbrica, quæ nunc divinarum & humanarum disciplinarum altare est quam celeberrima. Visitatur nunc illud castellum in Monte majore vetere, inter cetera totius regni oppida nobilissimo. Ad hoc obsidendum confluerat infinita Saracenorum multitudo sub rege Cordubæ Abderrameno aut Almansore: viscebantur latissima illa camporum æquora, quoquoersum protenduntur, barbarorum cois plena: equites peditesque instar locustarum omnia occupabant.

154 Accertimum deinde ceptum est contra oppidatos bellum, qui numero pauci, animo

tamen impigri & prævalentes, gravem illam intra castelli angustias molem oblidionis recti usque ad triennium pertulerunt. Ceterum, pertinacius instante barbaro novisque semper & machinis & armis & militibus in oppugnationem oppiduli, veritus, qui ducebat Joannes abbas ex ordine S. Benedicti, capiendum haud dubie castellum, seque deinde cum omnibus, qui intus erant, hostili ferro ac probro mancipandum, consilium cepit, re quidem impium atque infandum, nec ullis antea sæculis aut patrum aut auditum, sed ob ignorantiam ex pia intentione forsitan excusabile. Eia, inquit, socii, ad extremum jam res adducta; capiendum castellum, trucidandi omnes, quibus per atatem licuit arma sumere, oppugnantibusque obfistere: feminæ puerique in ludibrium atque in prædam cessuri hostibus, quibus præter intolerandum servitutis jugum impendit periculum, ne decepti aut compulsi Christianam religionem deserant, & ad nefandam Mahometis sectam transferantur. Igitur (quod honestius est ac securius) trucidatis prius feminis ac pueris, ne barbarorum injuriis exponantur, facta nos eruptione in obstantes hostium legiones irruamus, ut saltem fortiter ac viriliter depræliantes gloriosam inter Saracenorum strages mortem optetamus.

155 Placuit omnibus Joannis consilium, omnesque brevi mulieres, puerique ac vetuli cæso gutture ad unum perempti: atque omnibus demum opibus incendio absumptis, soli qui restabant vivi propugnatores, apertis subito portis, facto impetu in hostes Christum dominum, & SANCTUM JACOBUM de more implorantes involarunt. Favit Deus bellatoribus suis, qui licet pauculi barbarorum illam innumerabilem colluviem, cæsis nonaginta millibus, profligarunt: fugientes deinde nostri sunt persecuti; tum castra plena omnis barbaricæ opulentia à nostris direpta. Verum ubi receptui datum est signum, ad saltum valde condensum, ne introrsum silvarum latebras temere ingressi hostium paterent insidiis, subliterunt; lati quidem de prodigiosa illa victoria, quam fere incruento Marte divinitus pepererunt; at necesse nimium, & animis, plus quam explicari aut credi potest, exulceratis ob deplorandam feminarum & puerorum cadem, redeunt in castellum, ut suorum cadavera debitis lamentationum & precationum officiis ad sepulturam usque prosequerentur. Versam diceres cytharam in luctum, triumphi gloriam in pompam sepulcralem. Victis potius quam victoribus similes, ejulatu ad caelum usque sublato, suam & suorum miserandam infelicitatem deplorantes domum miseri revertebant.

156 Accedentibus ergo jam ad portas castelli (ô immensam Dei clementiam pariter atque potentiam!) occurrit obviam universa cæcorum multitudo: mulieres ac pueri omnes vivi & incolumes festivis cantibus & victoriam bellatorum, & redemptis vitæ miraculum concelebrant. Quis, obsecro, incredibilem animorum lætitiæ ac voluptatem in utrisque merito explicabit? Ceterum ad perpetuum tam inauditi miraculi testimonium ac monumentum admirabili quodam notati signo videbantur: in cuiusque scilicet gutture, quæ vulnus prius latere hiebat, quoddam veluti rubrum filum protendebatur. Nimirum quod de Jacob dixit Genadius, claudum ex lucta remansisse, ut continenter

D in quodam Lusitania castello ab innumeris Mauris obsessi.

E

consilio abbatis Joannis mulieres ac pueros jugularunt,

F

quos post factam eruptionem & victoriam de Mauri redemptos invenierunt,

A nentem atque perpetuam luctationis illius memoriam teneret, de nostris egregiè dicam, sanguineo colore insignita illorum guttura fuisse, ut memoriam tam stupendi miraculi, & qui tum viverent, & posterì subinde immortales perenniter Deo gratias agentes concelebrent, magnam quoque Dei Matrem virginem debitis obsequiis & colerent & anarent, cujus in gratiam ac preces illud esset tam insigne à Deo patratum prodigium: nam prope illum saltum condensum, ubi bellatores nostri subsisterunt, extructum à Joanne illo templum est, dicatumque virgini Deiparæ, cujus etiam effigies lignea idem in gutture signum cruoris præferre visa est, aut quia sic divinitus concessa imago apparuit, aut quia mortales illi grati & pii eam, cui beneficium referebant acceptum, illo suo signo prænotarunt.

*Et narratio-
nis, & testes
citati.*

B

** forte ar-
chiva*

157 Denique narrationis sue testes adducens ita concludit: Latius fortasse, quam par erat, hanc historiam retulimus, sed ea tamen digna est, quam & nostri homines oblivioni ac taciturnitatis conscriptam esse tenebris non patiantur, & gentes quoque universæ in majorem Dei gloriam, Virginisque matris honorem & sciant & admirentur. Testantur hoc, uti à me descriptum est, miraculum præter ipsam ab antiquis usque ad nos deductam traditionem, archivi * Cisterciensis monasterii, quod in eo loco saltem, ubi à bellando cessatum est, ædificatum hac usque visitur, demumque diligentissimus nostræ gentis historiographus F. Bernardus de Britto lib. 6 Chronici Cisterciensis cap. 27 & 28 patrio sermone conscripsit. *Hactenus Fernandus noster Lusitanus, qui haud dubie juxta vulgarem popularium suorum traditionem prodigium istud exposuit: nam Bernardus de Britto, quem laudat, idem miraculum aliis exornavit adjunctis, quæ loco proximè citato in Chronico ejus notari possunt. Sed neque hic subsistendum est, cum Britto ibidem indicet, sese hanc stupendam historiam ex manuscriptis Lorianensis monasterii monumentis hausisse. Itaque ulterius progrediamur, ut primam hujus narrationis originem indagemus.*

C

*Vasconcellius
noster ex ar-
chivo*

158 At opportune nobis se hic offert Vasconcellius noster, qui in Anacephalaeosis Lusitania pag. 540 agens de memorato Deipara templo (Lusitanicè vulgo nossa senhora de Ceica vocatur) eandem historiam ex archivo Lorianensi sic narrat: Hujus ædiculæ originem invenies Lorianis in archivis, quæ ita habet: Per id tempus, quo Maurorum reges res Hispaniarum administrabant, & in aliquibus Hispaniæ urbibus Gottorum reliquiæ perennabant, complures fuerunt rei Christianæ professores, qui Legionensem regem agnoscerent, ad quem jure gentium res Hispania pertineret. Hi tamen, solutâ pecuniâ tributî nomine, rem Christianam ægre sustentabant. Inter alia, in quibus Christiani ritus fierent, Lorianense erat cœnobium, jam ibi à divi Benedicti ætate fundatum, ad quod se complures conferebant, ut nomine sacræ illi familiæ dato mirâ rerum humanarum despicentiâ ætatem ægerent. Quos inter quidam fuit, Joannes nomine, Alphonsi Legionensis regis patruelis, & Ramiri regis avunculus, qui priusquam se Benedictinæ adscriberet familiæ, honestas victorias cum maxima inde domum retulerat. Hunc Lorianensem abbatem donavit Alfonso Montis majoris, cognomento veteris, principatu, quia

tunc propugnaculum erat bene munitum, paucis tamen militibus peropportuno, ut ex redditibus & proventu inde collectis cibaria in monachos & stipendia in milites, qui præsidio erant, solverentur.

AUCTORE
G. C.

159 Accidit per id tempus, ut quidam sacro fonte lustratus, & sub Joannis disciplina nutritus à Christi pascuis ad Mahometis fabuleta se reciperet, & ab Abderameno Cordubensi rege copias summè contenderet, quæ rem Christianam funditus deleteret: qui post varia in Christianos homines exempla Montem majorem obsidione obvallavit eo animo, ut vel arcem iniquis conditionibus caperet, vel omnes ad unum ferro demeteret. Qui cum arcem crebris assultibus & dolis attentarent, tanta animi contentione sunt repulsi, ut Mauri rebus diffisi de dimittenda obsidione cogitarent; acriter tamen pro interceptendis comitatibus, ne in arcem inferrentur, laboratum est. His coactus Joannes extra muros egressus cibaria sapissime non citra sanguinem comparabat. Enimvero ad illos egestatis terminos adducti sunt, ut aut deditionem facerent, aut fame sitique enecti interirent: quorum utrumque moleste ferebat abbas, cum certo sciret, Mauros propugnaculum ingressos feminas puerosque cum maximo & pietatis & corporum discrimine in captivitatem abducturos. Itaque viros bellaces vocat ad consilium, qui cum longiores moras in consultatione traherent, invariatis omnium sententiis convenerunt, ut vulgus imbelles, feminas nimirum, infantes, & seniores jugularent, lautamque suppellectilem, & quidquid auri argenteve esset, immixtis flammis ad cinerem resolverent & favillam; postea copiis in aciem * eductis cum hostibus arma conferrent, ut victoriæ spe prorsus amissa, seque suosque ulciscerentur.

monasterii
Lorianensis

E

** forte
agrum
vel aciem*

160 His ita decretis, furentibus similes, manantibus ubertim lacrymis, cogitata perficiunt. Quæ ut abbas Joannes exemplo præiret, sororem cum nepotibus jugulavit. Tandem cum desperati jam in hostes involarent, tam fortiter se gessere, ut hostium imperatore, Christianæ fidei desertore impudentissimo, abbatis gladio interempto, alii in fugam penetrarent, quorum tergo hærentes nostri per aliquot leucas animosè instabant. Postquam receptui datum est signum, nostrates ad colligenda spolia remearunt. Videres lautam suppellectilem, pretiosas vestes, vasa aurea, arma, equos, frena, cadavera per agros passim jacentia. Totam eam noctem, dum per lacrymas licuit, victoriæ palmam celebrarunt: quis enim oblectamentum caperet, iis interemptis, quos in vita charissimos habuerat? Die crastina ad primam auroram duos videntes equis insidentes, glomerato incessu ad se festinos venire, quorum festivi clamores & voces incomptæ cælum feriebant. Qui ut abbatem convenire, fide majora retulerunt; illos nimirum, quos per summam carnificinam jugulaverant, singulari Numinis beneficio ab inferis fuisse excitatos. Dicit non potest, quam immortaliter fuerint tam festino * nuntio gavisi, cui fidem non habuerunt, priusquam rem oculis usurparunt. Hi omnes, quæ ictus est inflicta, purpureâ lineâ signati apparebant.

eandem pro-
digiosam his-
toriam

F

** forte festi-
vo*

161 Joannes autem quadam mente præditus spolia in omnes æquè distrahit, quibus ornati & locupletes ad patrios larvæ recesserunt, & vastam illam solitudinem, ubi tam lætum nuntium au-

paulo aliter
refert.

F

die-

DE S. JACOBO MAJORE.

42

AUCTORE
G. C.

dierat, elegit, ut reliquum vitæ tempus ageret, augustissimæ cæli Regina, cui se suæque omnia multis nominibus debebat, emancipatus, cui & hostes extinctos, & suos ab inferis reduces factos referebat: quamobrem ædiculam illam excitavit, ubi tempus continuis ad Deum precibus absumeret, effigiemque Deipare, puerum Jesum molli amplexu præferentem, in memoriam accepti beneficii à materia duci curavit, quæ eandem lineam imprimi iussit, quas suscitari in collo præferabant, ut tanti muneris memoria immortalitati transmittetur. Sunt, qui asserant, effigiem illam è cælo lapsam ultio se Joanni obtulisse eadem in collo cicatrice, quam nostra adhuc ætate videre est. Ita Vasconcellius, citans in fine Bernardum de Britto, qui in Chronico Cisterciensi eodem fere modo & verosimiliter ex iisdem monasterii Loranensis instrumentis istud prodigium Lusitanicè narrat. Interim video, hanc narrationem à præcedenti differre in variis circumstantiis, quas curiosus lector facile observabit, si Fernandii ac Vasconcellii textum attentè inter se conferre voluerit.

Hispani passim hanc historiam inter fabulas numerant,

* id est Castellia

C

162 Nunc videamus, quid eruditus quidam Hispanus de portentosa hac historia judicaverit. Is est Antonius de Yepes Benedictinus, qui in Chronico generali Ordinis sui tomo 1, fol. 99 rotunde edicit, gesta abbatis Joannis quibusdam fabulis contaminata fuisse. Audi ejus verba, quæ Thomas Weiss, ex eodem Ordine Neresheimensis in Suevia monachus, in Latina istius operis editione tomo 1, pag. 96 ex Hispanico idiomate ita interpretatur: Raros item casus de quodam Joanne hujus monasterii (nempe Loranensis, de quo ibidem agit) antistite, Britto narrat, quem regis Ramiri patrum facit, Maurorum prodigiosum debellatorem, multosque mortuos vitam redditam ipsi debuisse. Pollicetur, se parte secunda de Monarchia Portugallie archivorum monumenta producturum, ad fidem historiarum comparandam, quam nos in Castellia * in fabulæ loco habemus. Ego verò tantisper calculum sustineo, donec ille stet promissis: nam historia de abbate Johanne vulgata non majorem hactenus fidem habuit, quam ea quæ de comite Rolando circumfertur. Sed quemadmodum is auctor, qui res à Rolando gestas nimium quantum amplificavit, magnasque nugas facinoribus veris miscendo fidem historiarum ademit, ita mihi prorsus persuadeo, fuisse quemdam hujus monasterii abbatem, forti animo præditum, duxisse militem in Mauros; victorias præclaras retulisse: quibus dum nonnemo fabulas aspergit, mera somnia narrare ac fumos vendere est visus. Non est hic opera pretium corrigere oscitantiam interpretis, qui non satis pressè Hispanicum primi scriptoris textum secutus est, cum ex his sententiam Yepesi abunde intelligamus.

163 Hæc Yepesi censura displicet Leoni à sancto Thoma, qui anno 1644 Conimbricæ historiæ Ordinis S. Benedicti Lusitanicè edidit: nam prior Lusitanus tomo 1 Benedict. Lusitan. tract. 2, part. 2, cap. 6, § ultimo vehementer conqueritur, quod Castellani huic Lusitanorum traditioni fidem abrogant, & interim similes casus in Hispania evenisse tradant. Certe Hieronymus de Quintana in Historia urbis Matritensis lib. 1, cap. 60 post Franciscum de Pareda, Alonsum de Salas, aliosque scriptores Hispanos, simile quid narrat de Garcia Ramirez, qui in castro quodam à Mauris cinctus, prius uxore ac filiabus jugula-

ris, cum exigua suorum manu in hostes irruerit, ac post relatum de iis victoriam redux uxorem & filias invenerit redvivas, quæ coram imagine Deipare (vulgo nuestra Señora de Atocha) genua flectentes tantummodo quoddam vulneris signum in collo retinuerant.

164 Sic Franciscus Diago in Historia comitis Barcinonensis lib. 2, cap. 14, Antonius Vincentius Domenec in Historia Sanctorum Catalaunorum lib. 2, fol. 93 verso, ac novissime Petrus de Marca, sive Stephanus Baluzius, lib. 3 Marca Hispanica cap. 30 referunt, filiam comitis Barcinonensis, quæ ante multos annos à Joanne Guarino decollata fuerat, ad vitam rediisse. Deinde idem scriptor Lusitanus ad examinandum Castellanis omne dubium dicit, sese anno 1636 in ipso Montis majoris oppido examinasse, quid incolæ de hac historia sentirent. Tunc denique asserit, se unum alterumque civem audivisse, qui affirmabant, sibi plus quam triginta personas ex istorum decollatorum posteris notas fuisse, quæ prædictam cicatricem, tamquam filum rubrum, in collo habebant. Non est nostrum lites illas inter Lusitanos ac Hispanos componere, aut statim fidem adhibere incertis recentiorum relationibus, quas Britto, Fernandus, alique antiquiores videntur ignorasse, cum de isto signo, in occisorum posteris perseverante, nulum verbum fecerint.

165 Potius itaque inquiremus, an ad confirmandam mirabilem illam historiam robur aliquod accesserit ex vetustis monumentis, quæ Britto in secunda parte Monarchiæ Lusitanæ se daturum promiserat, ut supra ex Yepesi intelleximus. At cum inter omnes partes Monarchiæ Lusitanæ, quas in bibliotheca nostra habemus, sola hæc secunda nobis desit, defectus ille supplendus est ex Angelo Manrique, qui in Annalibus Cisterciensibus ad annum Christi 1195, cap. 5 inter alia ex eo opere præfert diploma, quo Joannes post relatum prodigiosam victoriam officio abbatis ita renuntiat: In nomine individue sanctæque Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Hæc est charta testamenti donationis & abrenuntiationis perpetuæ, quam ego Joannes abbas facio de meo monasterio de Laurbano, vobis Theodemiro abbati & fratribus vestris. Quoniam ego post labores multos & pericula, quæ portavi in castro Monte major contra Saracenos, qui locum illum destruerent & me captivare volebant, & illos per Dei pietatem vici, & plus minus septuaginta mille in fluvio & arrancada matavi *. Et quoniam Deus prodigium unum ostendit, vitamque dedit occisis, quos de meo consilio decollaverant, & propter multa bona alia, quæ de manu Domini recepi, cum jam video præfatum castrum in pace, do illud & pono in manus Ramiri regis, cuius est terra ista, & de sancta Maria cum aliis pluribus: monasterium vero de Laurbano, quod ille mihi dederat, do vobis Theodemiro, tam pro bona vivenda vestra, quam propter seorsum * bonum datum nobis à vobis contra Saracenos in Monte major &c. Facta fuit abrenuntiationis & testamenti series vi Kalendas Januarii æra DCCCLXXXVIII. Joannes abbas propria manu roboravi. Apud Bernardum de Britto lib. 6 Chronici Cisterciensis pag. 28 legitur Lusitanicè idem instrumentum, cui illic post abbatem Joannem rex Ramirus, alique duodecim testes subscribunt.

eo quoque similia protigia in Hispania contigisse scribant.

Angelus Manrique ex auctore Lusitano præfert ipsum Joannis abbatis diploma.

* id est strigilatio gladio machiavi

* id est auxilium

A 166 Si de hujus diplomatis sinceritate con-
decursum fuerit, historiam illam, quantumlibet portento-
sam, cum Lusitanis admitteremus, scientes,
non esse abbreviatam manum Domini in prodi-
gis patrandis; non enim solemus fidem abroga-
re miraculis; quia prodigiosa sunt, sed quia
debitis testimoniis carent, & saepe tantummodo
populari ac inconstanti traditione nituntur. Sic
ad a. m. xxiv Julii defendimus stupenda S. Chri-
stinae Mirabilis Acta, quae à coevis & fide di-
gnis testibus confirmantur. Sed suspicor, me-
moratum instrumentum ab imperito quodam in gra-
tiam popularis traditionis postea confectum fuisse,
sicut de Clavigiensi diplomate, aliisque pluribus
eruditores Hispani sententur.

B 167 Saltem in hoc instrumento, quod Joa-
nis abbatis nomine profertur, falsa est chronolo-
gia, dum illa renuntiatio facta dicitur vi Ka-
lendas Januarii, æra dcccxxxviii, id est anno
Christi 850. Quomodo, obsecro, abbas Joa-
nes exente æra 888 potuit castrum ponere in
manus Ramiri regis, qui incunte eadem æra
jam mortuus & Ovetti sepultus fuerat? Quo-
modo die xxvii Decembris anno 850 subscribit
hanc abdicationem Ramirus, qui eodem anno Ka-
lendas Februarii obierat? Quod autem Ramirus
isto anno obierit, præter antiquos scriptores, te-
statur vetus epitaphium ecclesie Ovettensis, quod
Ambrosius Morales lib. 13 Hist. Hisp. cap. 54
ita legit: OBIIT DIVÆ MEMORIÆ RANIMIRUS
REX DIE KAL. FEBRUARII, ÆRA DCCC-
LXXXVIII. OBTESTOR VOS OMNES, QUI HAC
LECTURI ESTIS, UT PRO REQUIE ILLIUS O-
RARE NON DESINATIS. De hoc mortis anno ac
epitaphio etiam videri potest eminentissimus Ba-
ronius in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi
850 num. 4, cui Pagius aliique exactiores chro-
nologi consentiunt.

C 168 Quamvis igitur Antonius Brandaonus,
abbas Ordinis Cisterciensis, parte 3 Monarchia
Lusitane lib. 10, cap. 45 hæc monumenta tue-
ri, aliisque argumentis confirmare conetur, no-
bis tamen suspecta esse non desinunt: qualia et-
iam aliis eruditis visa sunt, ut in Annalibus
Cisterciensibus fatetur Angelus Manrique, qui
de illis loco proxime citato ita caute pronuntiat:
Addit Br. tuis, manere usque in hanc diem ico-
nem Virginis, quæ collum cicatrice sanguinea
notatum teneat in memoriam miraculi, quod
ejus creditur factum intercellione. Simile quid
in Mantua Carpentana dicitur contigisse apud
Castellum recentiori eventu. Mihi de neutro
disputandum est, uti cui nec dubium, contin-
gere potuisse, nec contigisse aliunde probari
possit, quam ex his instrumentis & traditione,
quæ multi probant, alii suspecta habent. Man-
fisse dicitur in eodem oratorio Joannes, quam-
diu vixit, ubi & sepultus jacet, inscriptione
recenti, & nostro seculo sepulcro superposita,
quæ breviter historiam illius notat totidem verbis:
JOANNES MONASTERII LAURBANENSIS, QUON-
DAM ABBAS, RAMIRI PRIMI LEGIONEN. RE-
GIS PATRUIS, QUI ANNO DOMINI DCCCL
MONTEM MAJOREM TUTATURUS, ABDER-
RAMEN II CORDUBÆ REGEM (TRUCIDATIS
LXX SARACENORUM MILLIBUS) PARVA CHRIS-
TIANORUM MANU DEBELLAVERAT, MULIE-
RESQUE AC PARVULOS, SUO CONSILIO OC-
CISOS, HUIUS SACRÆ VIRGINIS INTERVENTU
AD VITAM RESTITUTOS CONSPEXERAT, HIC
TUMULATUS JACET.

§ XIII. Auctor miraculorum, eorumque diversa narratio.

H Aud dubie innumera patrocinio S. Jacobi
patrati sunt miracula, quæ posterorum no-
titiam effugerunt. Aliqua tamen annotata fue-
runt, de quibus olim in Hispania Officium re-
citabatur, ut patet ex antiquo monasterii Siltens-
is Lctionario, ex quo Berganza parte 2 An-
tiq. Hisp. pag. 680 duas Lctionis edidit. Non
opus est, eas hic transcribere, cum habeamus
duplex Ms., in quo ista & plura alia mira-
cula continentur. Primum apographum nostrum
prodit ex Ms. codice Basilice S. Petri, in quo
unicuique miraculo suus auctor additur (hos
etiam distinxit Vincentius Bellovacensis in Specu-
lo historiali lib. 26, cap. 30 & sequentibus)
ut postea observabimus. Alterum desumptum est
ex Ms. Marchianensis canonici, quod a Chis-
cio nostro cum aliis codicibus collatum fuit. In
utroque Ms. eadem est rei substantia, sed hinc
inde mutatus capitum ordo, ita ut in priori
quedam miraculis postponantur, quæ in posteriori
isdem præfiguntur. Præterea Ms. Marchianen-
se sine ulla auctorum distinctione hunc habet ti-
tulum: Liber de miraculis S. Jacobi apostoli à
Calixto II Papa editus. Fateor, hoc opuscu-
lum sub nomine Callixti in plurimis bibliothecis
inveniri, & passim à scriptoribus ipsi tribui,
imo & à Vincentio Bellovacensi, tamquam ipsius
factum, referri. Attamen, quid cum Ambro-
sio Morale contra varios de hac re sentiam,
candidè declarabo.

179 Non inficior, à Callixto, cum forte Vi-
ennensem cathedram obtineret, aut etiam junior
esset, pro singulari suo erga S. Jacobum affectu
aliqua ipsius miracula collecta fuisse; sed totum
illud opus, prout jam passim existat, genuinum
Callixti factum esse nego: crederem enim, me ma-
gnam doctissimo isti Pontifici injuriam illaturum,
si parachronismos, aliosque errores in eo occurren-
tes, ipsi tribuerem. Nec facile mihi persuadere
possum, istud ipsum opusculum, quod jam sub
Callixti Pontificis nomine circumfertur, ab In-
nocentio II Papa approbatum fuisse, si genuina
sit Innocentii epistola, quam Mariana noster in
Disputatione de adventu S. Jacobi in Hispaniam
cap. 12 exhibet. Antequam id pluribus osten-
do, ipsemet lector judicet ex fronte opusculi,
quod ita incipit: Callistus episcopus servus
servorum Dei, sanctissimo conventui Clunia-
censis ecclesie, heroibus quæ famosissimis Gui-
lelmo, patriarchæ Jerosolymitano, & Didaco
Compostellanensi archiepiscopo, cunctisque or-
thodoxis salutem & apostolicam benedictionem
in Christo. Quoniam in cunctis mundi par-
tibus excellentiores vobis heroes dignitate & ho-
nore reperiri nequeunt, hunc de beati Jacobi
virtutibus codicem paternitati vestræ misi, qua-
tenus si quid corrigendum in eo invenire po-
teritis, auctoritas vestra amore Apostoli diligen-
ter emendet.

171 Verumtamen innumeras pro hoc codice
passus sum anxietates: dum enim essem schola-
ris & ab infantia Apostolum diligens, quatuor-
decim annorum numero perambulans terras &
provincias barbaras, parvis & vilibus & hir-
sutis scedulis diligenter scribebam; ut in uno
volumine miracula audita comprehendere po-
tuissem;

AUCTORE
G. C.

* al. in-
fectus

isidem pra-
fixo,

B

ostenditur.

C

Hæretici pas-
si hic opus-
culum Calix-
ti tribuunt,

tuissem; quatenus sancti Jacobi amatores aptius simul invenirent, quæ necessaria sunt festis diebus ad legendum. O mira fortuna! Inter prædones cecidi, & raptis omnibus spoliis meis, codex tantum mihi remansit: ergastulis trusus fui & perduto toto censu meo, & ut jam dixi, codex solus superfuit: in profundo aquarum multarum crebro cecidi proximus morti, & evasit codex minime illæsus * me exeunte. Domus, in qua eram, cremabatur, & consumptis rebus meis, evasit codex mecum inustus.

172 Tunc idem auctor post alia non minus inficeta ac mira, quæ non est opera pretium hic referre, ita concludit: Sic igitur omnibus patefactum est opusculum istud, ut tam peritis arte grammatica, quam non intelligentibus magna proficiat. Quidquid in eo scribitur, authenticum est, magnaue auctoritate expressum. Idem de historia Caroli, quæ à beato Turpino Remensi archiepiscopo describitur, statuimus. Miracula beati Jacobi, quæ in hoc codice continentur, diebus ejus festis per unamquamque hebdomadam tali scilicet die, qua ejus festività annua præcessit, legantur. Vincentius Bellocensis, qui circa medium seculi XIII floruit, lib. 26 Spec. Hist. cap. 30 his similia Callixto attribuit. Unde obiter colligo, opusculum Callixti de miraculis S. Jacobi ab aliquo corruptum fuisse post centum & paulo plures annos, quod spatium temporis satis magnum est ad immutandam augendamque alicujus auctoris scripturam.

173 Possem varia in hoc prologo examinare; sed unum alterumve crassum errorem observasse suffecerit. Rogo igitur primò, ut mihi quis explicet, quomodo Callixtus II, qui juxta omnes chronologos obiit anno 1124, potuerit opusculum suum mittere Guilelmo patriarchæ Jerosolymitano, qui tantum anno 1130 ad patriarchatum Hierosolymitanum erectus est, ut ostendit Papebrochius in tractatu preliminari ante tomum III Mali pag. XLVII, num. 200. Deinde quero, qua veri specie dicatur prudentissimus iste Pontifex approbare historiam Pseudo-Turpini, quam omnes eruditi insulis fabulis refertam, & ab homine imperito ac mendaci scriptam arguunt, ut supra num. 119 ex Possentino aliisque ostendi. Tamen præmoneo, me hoc ratiocinio non velle abrogare fidem miraculis S. Jacobi, tametsi alieno nomini supposita & hinc inde interpolata sint.

174 Mirabar, hæreticos semper promptos ad abjudicanda qualibet veterum auctorum opera, ubi sectæ suæ incommodant, hic adeo esse faciles ad istud opusculum Callixto II concedendum. Sed tandem intellexi iniquitatis mysterium: nempe id eò tendit, ut Callixtum fabulosa Pseudo-Turpini historie auctorem faciant. Inter alios Casimirus Oudinus, infelix Ordinis sui ac fidei apostata, in Commentario de scriptoribus ecclesiasticis tomo 2, col. 69 in hac re ita mentitur: Auctor hujus operis, non Turpinus, sed Calixtus II Papa, qui tribus post mortem Caroli Magni fecit, illam fabulam confinxit, non ut Carolum Magnum, sed ut sanctum Jacobum apostolum & ecclesiam Compostellanam, quam ardentè amabat, illustriores his fabulis redderet. Unde nihil mirum, quod in Ms. codice Cantabrigiensi sancti Benedicti Calixtus II hanc fabulam à se confictam dicat OPUS AUTHENTICUM, primusque illius mentionem faciat.

175 Citat hic apostata Papirius Massonum

in Annalibus Gallie, ut probet, hoc opus esse antiluvius commentis plenum; sed caute tacet, quid Papirius Massonius in iisdem Annalibus lib. 2, pag. 92 de istius fabula auctore judicaverit his verbis: Igitur libellus ille ab homine otioso in juvenius gratiam scriptus videtur, non multo post Caroli Calvi imperium: ejusdemque versio in bibliotheca regia servatur, antiqua ac penè obsoleta Gallorum lingua, vetustissimisque characteribus. Si historia illa non multo post Caroli Calvi imperium, qui anno 877 obiit, conscripta sit, quomodo eam Callixtus seculo XII fingere potuit? Si ipse sub nomine Turpini confinxisset illam historiam, an sano cerebro in ea asserere potuisset, in concilio Compostellano statutum fuisse, ut cuncti præfules & principes, & reges Christiani, Hispani scilicet & Gallegiani, præsentès & futuri episcopo sancti Jacobi obedirent, ut supra num. 118 ex pseudo-Turpino retulimus. An sano cerebro, inquam, asserere potuisset, omnes Hispania præfules episcopo sancti Jacobi subjectos fuisse, cum ipsemet Callixtus Papa ecclesiam Compostellanam primò ad metropolitancam dignitatem evexerit? Certe infidus iste apostata nobis auctoritate sua non persuadebit, Callixtum fuisse adeo hebetem, ut crassis ac manifestis hisce fictionibus sese omnium ludibrio exponere voluerit. At deferamus calumniatorem illum, qui non ita pridem inter heterodoxos infelicem animam efflavit, & opinionem nostram ulterius stabilire pergamus.

176 Ambrosius Morales in Chronico Generali quod nunc Hispania tomo 1, lib. 9, cap. 7, fol. 241 assertit quæ opus cum aliquot rationes, ob quas præfatum miraculorum opusculum Callixto abjudicat. Imprimis jure merito miratur, auctores Historia Compostellana, qui tempore Callixti II vivebant, nullam istius libelli mentionem fecisse, cum tamen in ea de rebus à Callixto usque ad mortem præclare gestis sæpe meminerint. Deinde asserit, in Compostellano istius operis exemplari multa absurda & tanto Pontifice indigna contineri. Non me fugit, Petrum Mantuanum in Observationibus ad historiam Joannis Mariana à pag. 124 ob frivolas conjecturas contendere, quod Ambrosius Morales Compostellanum illius opusculi exemplar non viderit. Sed Thomas Tamayo de Vargas in Historia Mariana contra Mantuanum Hispanicè defensa à pag. 159 fidem Moralii egregie tuetur. Imo ego ipse assertionem Moralii testimonio meo confirmare possum: cum enim anno 1722 Toleti in domo nostra professæ per aliquot dies degerem, memini me legere Ms. libellum de miraculis S. Jacobi, nomine Callixti II Papæ insignitum, & ex apographo Compostellano exaratum (forte à Mariana nostro, qui Toleti moriens plura illic manuscripta assidui ac diuturni laboris sui monumenta reliquit) in quo inter monita de itinere ad S. Jacobum tot habebantur ineptiæ, ac contumeliæ adversus Cantabros vicinosque montium Pyrenaorum accolæ, quos Galli vulgò Basques, Hispani Bizcaynos appellant, ut me partim ad risum partim ad indignationem commoverint.

177 Hactenus primum Ms. nostri caput examinavi; nunc de quatuor sequentibus, quæ Pontifice in prælo danda esse non censeo, etiam pauca didicimus. Capite secundo & tertio de S. Jacobi passionis ac translatione multa narrantur, quæ, ut mitissime loquar, plane incerta sunt. Præter alia prodigia inducitur rex Gallacæ, rupto ponte, sub-

D

ut enim faci-
ant auctorem
fabulo, & hi-
storia, sub
nomine Tur-
pini conficta,

E

F

nos tanto
Pontifice in-
dignum cen-
semus.

A submersus, atque ingens draco, quem discipuli S. Jacobi signo Crucis interfecerunt. Ad hæc refertur historia Lupa (hic Luparia appellatur) cum indomitis bobus, quæ omnia superius § 4 tamquam parum verosimilia rejeci. Caput quartum continet epistolam Leonis Papa, quæ multo longior est illa, quam supra num. 38 ex Breviario Eboresi exhibui. Quinto denique capite agitur de tribus S. Jacobi festivitibus, ibique dicitur certa passionis ejus dies alicui fuisse revelata, de qua tamen Gaspar Sanctius noster in Commentariis ad cap. 12 Act., alique eruditi sacra Scriptura interpretes adhuc disputant. Omissis ergo hisce capitibus, sola S. Jacobi miracula prælo subjiciam, quæ tamen omnia Callixto adscribenda non sunt, ut in annotatis observabo. Cum autem Sanctius noster in disputatione de prædicatione S. Jacobi in Hispania tract. 3, cap. 9 post Baronium existimet, huic opusculo Callixti aliqua esse ab aliis addita & afficta, vereor, ne & ipsa miracula subinde interpolata sint, præsertim ea, quæ ab antiquis scriptoribus modo multum diverso referuntur, cujus varietatis unum alterumve specimen jam exhibeo.

B Guibertus abbas narrat miraculum de peregrino in Galliciam ædente,

178 Guibertus abbas B. Mariz de Novigen-
to, qui anno 1124 mortuus est, lib. 3 de vita
sua cap. 18 miram hominis, diabolica persua-
sione se ipsum interimentis, historiam narrat hoc
modo: Quæ dicturus sum nostris inaudita tem-
poribus relatione cujusdam religiosi ac vere hu-
milis monachi accepi, qui quidem Joffredus vo-
catur: Samurensis quondam castri & aliorum
castrorum in Burgundia dominus fuit, cujus vi-
ta quia vero cognata dignoscitur, verba sua
..... conferenda putamus. Relatio autem sic
se habet: Juvenis quispiam in superioribus ter-
rarum sibi contiguarum partibus fuerat, qui fe-
minæ cuidam non uxorio, id est debito, sed
usurario, ut secundum Solinum loquar, id est
indebito amore cohaeserat. Is aliquando ali-
quantisper respiciens ad sanctum Jacobum Ga-
liciam orationis gratiâ meditatur abire. Sed in
ipsa piæ intentionis massa quiddam fermenti in-
feritur: nam cingulum mulieris secum in illa
peregrinatione asportans, eo pro ejus recorda-
tione abutitur, & recta ejus oblatio non jam
recte dividitur.

C qui diabolica fraude deceptus,

179 Inter eundem ergo diabolus occasionem
incurfandi hominem nactus, apparet ei in spe-
cie Jacobi, & ait: Quo tendis? Ad sanctum,
inquit, Jacobum. Non bene, ait, vadis. E-
go sum Jacobus, ad quem properas; sed rem
meæ dignitati tecum indignissimam portas: cum
enim in totius fornicationis volutabro hætenus
jacueris, modo pœnitens vis videri, & quasi
aliquem boni initii prætendens fructum, ad
meam te tendere præsentiam profiteris, cum
adhuc illius obscenæ mulierculæ tuæ balteo ac-
cingaris. Erubuit homo ad objecta, & cre-
dens revera Apostolum infert: Scio, domine,
quondam me & nunc etiam flagitiosissime ope-
ratum; dic, quæso, quid ad tuam clementiam
proficiscenti consilii dabis? Si vis, ait, dignos
pro perpetratis turpitudinibus fructus pœnitudi-
nis facere, membrum illud, unde peccasti, ve-
retrum scilicet, pro mea & Dei fidelitate tibi
abscinde, & postmodum ipsam vitam, quam
malè duxisti, tibi pariter defecto guttore adi-
me. Dixit, & ab oculis ejus se subtrahens in
multa mentis hominem perversitate reliquit.

180 Ad hospitium igitur nocte perveniens,

diabolo, non, ut putabat, Apostolo, qui se mo-
nuerat, obedite præproperat. Dormientibus ita-
que fœcis, mentulam sibi primò præcidit, dein-
de cultrum gutturi immergit. Cum stridorem
morientis, & crepitum sanguinis prorumpentis
comites subaudissent, exciuntur à somno, &
lumine adhibito, quid circa hominem factum
fuerit, vident. Mœrent denique, tam funestos
sodalis sui exitus attendentes, sed quid à dæ-
mone consilii acceperit, nescientes. Quia er-
go, quæ id causâ ei contigerit, ignorarunt,
tamen illi curam exsequiarum non negarunt;
quodque taliter mortuo indebitum fuerat, pro
comperegrino, ut videbatur, suo Missarum of-
ficia celebrari mandarunt. Quibus ad Deum fi-
deliter fufis, placuit Deo, ut resarcito vulnere
gutturis, vitam per Apostolum suum repararet
extincto. Exsurgens igitur homo, & cunctis
supra quam dici potest redivivum stupentibus,
fari incipit.

181 Sciscitantibus itaque qui aderant, quid
animi in se interficiendo habuerit, de diabolica
sub Apostoli nomine apparitione fatetur. In-
quisitus, quod judicium post sui homicidium in
spiritu censura subierit, ait: Ante Dei thronum
sub præsentia communis dominæ Dei genitricis
Virginis Mariæ, ubi & patronus meus aposto-
lus sanctus Jacobus aderat, delatus sum. Illic
cum quid de me fieret, coram Deo tractaretur,
& beatus Apostolus memor intentionis meæ,
licet peccatricis & adhuc corruptæ, pro me
Benedictam illam precaretur, ipsa ex ore dul-
cissimo sententiam protulit, homini misero in-
dulgendum fore, quem malignitas diaboli sub
sancta specie sic contigit corruisse. Sic me in
seculum hæc * evenit ad mei correctionem,
& horum denuntiationem, Deo jubente, re-
diisse. Senior ergo, qui hæc mihi retulit, ab
eo, qui redivivum viderat, se audisse narra-
vit: nam ferebatur etiam, quod cicatrix evidens
& insignis illi remansit in gutture, quæ mi-
raculum circumferret, & abrafa tentigo pertu-
lusum *, ut sic dicam, ad urinas residuum
habuisset. Confer hæc cum iis, quæ inter mira-
cula post hunc paragraphum danda à num. 227
narrantur, & accipe alterum similis discrepan-
tia exemplum.

182 Casarius Heisterbachensis, monachus Or-
dinis Cisterciensis, in Historia miraculorum, vulgare mi-
raculum de
quæ circa annum 1220 conscripsit, prodigium
de adolescente injuste suspensio & ope S. Jacobi
mirabiliter in vita conservato sic refert lib. 8,
cap. 58: Civis quidam de Trajecto Inferiori
cum filio ad S. Jacobum profectus est. Ac-
cidit, si bene memini, ut in quodam loco ho-
spes ejus, nescio quid, perderet, & suspicionem
de eo habens, furrum illi coram iudice civi-
tatis imposeret. Quo negante & dicente:
Deus novit, & sanctus Jacobus testis est, me
numquam fuisse furem, neque furis socium; ver-
bis iudex non credidit, sed suspendii sententia
innocentem damnavit. Videns filius patrem dam-
natum, nec aliquid ei prodesse fratrum testi-
monia, flens & ejulans dixit ad iudicem: Ro-
go vos, domine, quatenus intuitu Dei & S.
Jacobi me suspendatis, patre meo dimisso: e-
go enim novi innocentiam illius. Cujus fletibus
& instantia tandem iudex victus, patrem
absolvit, ipsumque suspendit. Pater vero tristis
nimis cum sociis procedens, & limina beati
Jacobi visitans, ipsique pro anima filii suppli-
cans,

AUCTORE
G. C.
sepe occurrat,
& patet hinc
S. Jacobi ad
vitam redie-
rat,

quod alibi
alio modo re-
ferunt.

E

* lege hoc

* id est foramen

F

AUCTORE
G. C.Ope S. Ja-
cobi prodigio-
se in vita
conservato,B
Lucius Ma-
rinens Siculus
in urbe Cal-
ceatensi

C

contioisse
scribit,

cans, postquam ad locum suspensionis rediit, ait fratribus: Ecce, fratres, filius meus: precor, ut paululum subsistatis, donec illum deponam & sepeliam.

183 Audita voce patris, respondit: Bene venas, pater: adhuc enim vivo. Deposuit ab eo & interrogatus, quanam esset causa tanti miraculi, ait: Sanctus Jacobus apostolus ab ea hora, qua huic patibulo appensus sum usque nunc manibus suis sustentavit me. Non esuri vi, non siti vi, nihil doloris sensi, nec unquam melius mihi fuit omnibus diebus vitæ meæ. Statimque pariter ad beatum properantes Apostolum, filius ut votum suum solveret, pater ut gratias rependeret, incolumes reversi sunt in civitatem Trajectensem. Et est idem miraculum in eadem civitate, sicut nobis retulit Wilhelmus monachus noster, ibidem canonicus, valde celebre atque notissimum. In Ms. nostro hoc Tolose contigisse traditur, & modo diverso narratur, ut infra à num. 202 videri potest.

184 Lucius Marinens Siculus in opere de rebus Hispaniæ memorabilibus lib. 5 circa finem hoc miraculum in urbe S. Dominici Calceatensis factum esse scribit, illudque longe aliter exponit his verbis: Vir quidam probus & amicus Dei, & uxor ejus optima mulier cum filio adolescentulo magnæ probitatis ad sanctum Jacobum Compostellam proficiscentes, in hanc urbem (nempe Calceatensem, de qua supra egerat) itineris labore defessi ingreditur, & quiescendi gratiâ resisterunt in domo cujusdam, qui adultam filiam habebat: quæ cum adolescentem pulchra facie videret, ejus amore capta est. Et cum juvenis ab ea requisitus atque vexatus ejus voto repugnasset, amorem convertit in odium, & ei nocere cupiens, tempore, quo discedere volebant, ejus cucullo crateram sui patris clam reposuit. Cumque peregrini mane discessissent, exclamavit puella coram parentibus, crateram sibi fuisse subreptam. Quod audiens prætor, satellites confestim misit, ut peregrinos reducerent: qui cum venissent, puella conscia sui sceleris accessit ad juvenem, & crateram eruit è cucullo.

185 Quapropter comperto delicto, juvenis in campum productus iniquâ sententiâ & sine culpa laqueo suspensus est, miserique parentes eam filium deplorassent, postea discedentes Compostellam pervenerunt. Ubi, solutis votis & Deo gratias agentes, subinde redeuntes ad locum pervenerunt, ubi filius erat suspensus, & mater multis perfusa lacrymis ad filium accessit, multum desuadente marito. Cumque filium suspiceret, dixit ei filius: Mater mea, noli flere super me: ego enim vivus sum, quoniam Virgo Dei genitrix & sanctus Jacobus (Ludovicus de la Vega infra citandus pro S. Jacobo substituit S. Dominicum Calceatensem) me sustinent & servant incolumem. Vade, charissima mater, ad judicem, qui me falso condemnavit, & dic ei, me vivere propter innocentiam meam, ut me liberari jubeat, tibi que restituat. Propter sollicita mater, & præ nimio gaudio flens uberius, prætorem convenit in mensa sidentem, qui gallum & gallinam assos scindere volebat: Prætor, inquit, filius meus vivit, jube solvi obsecro. Quod cum audisset prætor, existimans, eam, quod dicebat, propter amorem maternum somniasse, respondit subridens: Quid hoc est, bona mulier? Ne fallaris: sic

enim vivit filius tuus, ut vivunt hæ aves. Et vix hoc dixerat, cum gallus & gallina saltaverunt in mensa, statimque gallus cantavit.

186 Quod cum prætor vidisset attonitus, continuo egreditur, vocat sacerdotes, & cives: proficiscentur ad juvenem suspensum, & invenerunt incolumem, valdeque lætantes, & parentibus restitunt; domumque reversi gallum capiunt & gallinam, & in ecclesiam transferunt magna sollemnitate: quæ ibi clausæ (res admirabiles & Dei potentiam testificantes!) observantur. Ubi septennio vivunt (hunc enim terminum Deus illis instituit) & in fine septennii, antequam moriantur, pullum relinquunt & pullam sui coloris & magnitudinis, & hoc fit in ea ecclesia quolibet septennio. Magnæ quoque admirationis est, quod omnes per hanc urbem transeuntes peregrini, qui sunt innumerales, galli hujus & gallinæ plumam capiunt, & numquam illis plumæ deficiunt. Hoc ego testor, propterea quod vidi & interfui, plumamque mecum fero. Simile prodigium de gallo gallinaceo jam ad comedendum appposito dicitur patratum fuisse in gratiam cujusdam Christiani, qui implorans opem S. Dominici Calceatensis è Maurorum captivitate liberatus est, ut retulimus in Actis istius Sancti tomo III Maii pag. 171.

187 Ludovicus de la Vega in Vita S. Dominici Calceatensis, quam Burgis anno 1606 Hispanicè edidit, parte 2, cap. 8 geminam hujus rei narrationem proponit, quam utramque die XII Maii paginâ proxime citatâ latine vertimus. Posterior ejus narratio convenit cum ea, quam superius ex Marineo Siculo dedimus: sed scriptorem illum fictionis arguit, quod asserat, plumas galli & gallinæ, quæ quotidie peregrinis illac transeuntibus distribuuntur, prodigiōse multiplicari. Affirmat autem tamquam testis oculatus, in ea ecclesia designatum esse quemdam clericum, qui plumas illas conservet & peregrinis distribuât; at negat, continuum multiplicationis miraculum, à Marineo Siculo tam confidenter assertum, in ea urbe videri aut patrari. Multis tamen probare nititur, reliqua omnia prodigia esse vera, testaturque, ad perpetuam rei memoriam in superiori ecclesiæ parte omnium oculis exponi idem patibulum, in quo peregrinus suspensus fuit.

188 Nihilominus Tolosates illud miraculum in sua urbe contigisse volunt: nam Nicolaus Bertrandus, qui anno 1515 Tolosanorum gesta typis vulgavit, hanc rem fol. 49 verso ita narrat: Unum miraculum, quod legimus ac pictum etiam videmus in singulis beati Jacobi ecclesiis aut capellis, Tholosæ factum fuit de peregrino ad beatum Jacobum accedente in Compostella, qui mense uno manens suspensus falsis accusationibus hospitis Tholosani, usque ad patris & matris reditum vivus remansit, quem beatus Jacobus sustinuit: ipsumque parentes in patibulo vivum cernentes de gravi injuria & calumnia accusatum filium conquesturi judicem adeunt. Sed cum præses Tholosanus id credere recusat, nisi pulli jam tosti in veruto exeuntes cantassent aut volarent, & volatu summo ab igne discessissent garrundo, admiratus est. Cumque patibulum adisset, juvenemque suspensam vivum cerneret, & vitæ causam quereretur, ait judici, meritis divi Jacobi [se] servatum fuisse. Viden, quam varia à variis tradantur? Nos licet illam inter Hispanos & Gallos

D

Ovaris cir-
cumstantis
exornat,

E

ex quibus
nam negas
Ludovicus de
la Vega, eisdem
circalocum ei
conferuat,

F

contra quos
Tolosani con-
tendunt, il-
lud in sua
urbe evenisse.

A Gallos non dirimimus; sed ab utrisque antiquiora documenta requirimus, præsertim de gallo & gallina resuscitatus, de quo prodigio apud Cæsarium Heisterbachensem & in Mss. nostris altum est silentium. Jam primo loco dabimus miracula, quæ Callixti II nomine communiter circumferuntur, quibus deinde subnectemus alia ex Ms. Pistoriensi, de quorum præcipuo collectore & authentica fide superius § 8 sat multa monuimus.

MIRACULA

AUCTORE, UT FERTUR,
CALLIXTO II PAPA.

Ex Ms. monasterii Marchianensis, quod cum altero Ms. Basilicæ S. Petri contulimus.

B PROLOGUS.

Auctor præmonet, quomodo hæc miracula collegit.

Summopere pretitum est beati Jacobi miracula ad decus Domini nostri Jesu Christi scripturæ tradere & memoriæ æternaliter commendare: dum enim Sanctorum exempla à penitis narrantur, auditorum corda ad patriæ cælestis dulcedinem & amorem excitantur. Quod ego animadvertens barbaras terras perambulans, quædam ex his miraculis in Galetia, quædam in Gallia, quædam in Teutonica terra, quædam in Italia, quædam in Hungaria, quædam in Dacia *a*, quædam etiam ultra tria maria *b*; diversa scilicet diversis in locis scripta reperi: quædam in oris barbaris, quibus beatus Apostolus ea dignatus est operari, narrantibus illis, qui ea viderunt aut audierunt, didici; quædam propriis oculis vidi: quæ diligenter ad decus Domini & Apostoli litteris commendavi. Quæ quanto magis sunt pulchriora, tanta magis chariora. Nec vero quis me putet omnia, quæ audiui de eodem, miracula & exempla scripsisse, sed quæ verissimis assertionibus verissimorum hominum vera approbavi fuisse. Si enim miracula omnia, quæ de eodem in compluribus locis sub multorum narratione audiui, scriberem, magis deficeret manus studiumque & pergamenum, quam ejus exempla. Quapropter præcipimus, ut codex iste inter veridicos & authenticos codices deputetur, & in ecclesiis & in rectoriis diebus festis ejusdem Apostoli aliisque, si placet, diligenter legatur.

ANNOTATA.

a Nemo eorum, qui gesta Callixti II conscripserunt, tradit, eum tot regiones peragrasse. Quare mihi hic prologus non parum de fictione suspectus est.

b Nescio, quam regionem ultra tria maria sitam intelligat auctor, nisi forte significare velit Palestinam, inter quam & Italiam occurrunt tria maria nempe Jonium, Creticum, & Ægyptiacum. Sed non est opera pretium hæc operosius inquirere, cum istud verosimiliter à Pontifice Callixto scriptum non fuerit.

CAPUT I.

Sanctus Jacobus captivos liberat, peccatum in chirographo scriptum mirabiliter delet, mulieri sterili filium impetrat, eundemque à mortuis resuscitat.

B Eatus Jacobus apostolus qui passionis dolorem inter Apostolos primus sustinuit, asperitatem gentium, quam sanctæ prædicationis doctrinâ irrigavit, innumeris signis virtutum funditus eradicare desudavit, & qui tantæ virtutis in exilio hujus præsentis vitæ operator divinitus extitit, nunc, postquam in æterna felicitate sui laboris sudorem remunerationis linteis deterfit, super eos, qui per affectum importunæ petitionis eum quærere non desistunt, suæ virtutis exhibitionem satius infundit. Unde quoddam miraculum quod sub veritatis cognitione ipsi didicimus, successorum notitiæ hujus scripturæ serie enucleatius demonstramus. Cum itaque temporibus regis Adefonsi in Hispaniæ partibus Sarracenorum rabies acrius adoleret, quidam comes, nomine Ermengotus, videns Christianorum religionem Moabitarum impetu depri-mi, sui exercitus robore circumvallatus ad debellandam eorum sævitiam quasi sub invincibilis pugnæ argumentis se infestavit *a*. Sed, nostris exigentibus meritis, ejus devictio munimine, triumphus contrarium incurrit *b*. Quapropter hostilis feritas, elevationis fastu in voce superbiæ elevata, viginti viros undâ fidei regeneratos, quorum unus sacerdotali fungebatur officio, sub imperio captivitatis in Cæsaraugustam urbem pro victoria duxit, ubi adinstar perpetuæ cæcitatæ inferni sub intolerabili obtenebratione carceris diversorum generum nexibus obligati secundum divinam inspirationem beatum Jacobum, admonente presbytero, sic invocare cœperunt: Jacobe apostole Dei pre-tiose, qui sub officio pietatis oppressorum angustis piè subvenis, tam inaudita captivis gemitibus tuæ consolationis manum porrigens à vinculis, quibus immaniter arctamur, propitius nos libertati redditos evadere * accelera.

191 Quorum irremediabiles penè voces beatus Jacobus exaudiens, in obscuritate carceris sic eos alloquens refulsit: Ecce adsum, quem vocastis. Qui tantæ auditionis charitate succincti, ora, quæ præ magnitudine doloris in genibus fixa tenebant, erigentes, ad ejus pedes pro-ciderunt. Quibus beatus Jacobus visceretenus condolendo suæ virtutis auxilio eorum vincula perfregit. Præterea suæ potentia dexterâ captivorum manibus confectâ de ergastulo tanti vericuli divinitus erepti ad portas civitatis eo duce pervenerunt. Portæ verò, facto signo crucis apostolicæ reverentiæ, egressionem ulcrone aded ministrarunt, quod pristina adjunctionis rigorem, egressis eis, reformarunt. Quos beatus Jacobus longo delapso spatio post gallicinium, jam ferè resultantem lucis spiculo, precedendo ad quod-

Quidam Christiani à Mauris capti.

E

a

b

F

* al. enodare

im. r. t. S. Jacobi auxilio, mirabiliter liberantur.

EX MSS.

quoddam castellum, quod sub christianitatis tutamine tenebatur, perduxit. Ubi etiam se ab eis advocari percipiens, cælos visibiliter conscendit. Cujus præceptione cum magno vocis strepitu eum advocantes, apertis foribus, interioribus sunt suscepti. Altera autem die egredientes, ad propria redire conantur. Post paucum verò temporis quidam eorum beati Jacobi limina petens in festivitate ejusdem translationis Apostoli, quæ apud nos *c* die tertio Kalendarum Januarii annuè celebratur, hæc omnia sic facta fuisse, ut scripsimus, omnibus nuntiavit. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Regi ergo supremo sit decus & gloria in secula seculorum. Amen.

d
Peccator quidam crimen suum, quod in schedula scriptum fuerat,

e

B

ope S. Jacobi deletum reperit.

C

Mulier sterilis partum suum,

192 Temporibus beati Theodemiri *d*, Compostellanensis episcopi, fuit quidam Italicus, qui quoddam magnum facinus, quod inique olim egerat, vix sacerdoti suo & antistiti ausus est confiteri. Quo audito, ejus antistes horrore tanti facinoris pavefactus pœnitentiam illi dare non audebat. Attamen pietate motus peccatorem cum schedula, eodem delicto scripta, ad sancti Jacobi limina pœnitentiæ causâ dirigit; præcipiens illi, ut auxilia beati Apostoli toto corde imploret, & præsulis apostolicæ basilicæ judicium subintret. Ipse autem sine mora beatum Jacobum in Galitiam adiit, & super altare ejus venerandum se tantum crimen fecisse pœnitens, à Deo & Apostolo veniam postulans lacrymosis singultibus die festo sancti Jacobi, scilicet octavo Kalendas Augusti horâ primâ, reatus sui chirographum posuit.

193 Cumque beatus Theodemirus Compostellanensis sedis præsul episcopalis infulis decoratus ad Missam cantandam ad altare die ipsâ horâ tertiâ accederet, schedulam ipsam sub altaris linteamine reperit, sciscitans, cur ibi vel à quo posita fuisset. Cui cum pœnitens illico occurrisset, facinusque proprium, & antistitis sui jussum, quo advenerat flexis genibus coram eo, cunctis audientibus, non sine lacrymis enarraret, Sanctus præsul apertâ schedulâ, acsi nunquam litteris esset conscripta, nihil in ea reperit scriptum. Mira res magnumque gaudium magna laus & gloria Deo & Apostolo decantantur dicendo: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Sanctus verò præsul credens, cum apud Deum meritis Apostoli veniam impetrasse, aliam pœnitentiam ei dare noluit de perpetrato crimine, excepto quod sextâ feriâ tantum ex tunc jejunare præcepit, & à delictis cunctis præteritis absolutum illum ad patriam remisit. Hinc datur colligi, quia quisquis verè pœnitens fuerit & de longinquis oris veniam à Domino & auxilia beati Jacobi postulaturus Galitiam toto corde petierit, procul dubio delictorum ejus chirographum deletum erit in ævum.

194 Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo octavo in Gallia oris vir quidam spe prolis, ut mos est, uxorem sibi legitime conjunxit. Cum qua longo tempore commorans, peccatis exigentibus, à spe illa frustratus est. Uade graviter dolens, quod proprio herede careret, decrevit, se beatum Jacobum adire, cumque viva voce filium poscere. Quid plura? Nulla fuit mora, ejusque adiit limina, ibique & ante ejus præsentiam sistens, flens, lacrymans, cumque toto corde deprecans, promereri valuit id, unde Dei Apostolum interpellavit. Solito igitur more, completa oratione, quæsitâ à

beato Jacobo licentiâ ad patriam incolumis remavit. Ubi triduum quiescens facta prece accessit ad mulierem suam, ex qua commixtione mulier ejus effecta gravida, mensibus expletis, filium peperit, cui præ gaudio ejusdem Apostoli nomen imposuit.

195 Qui postea progrediens, circiter quintum decimum annum habens ætatis, cum patre suo & matre & cum quibusdam parentibus suis, beati Jacobi iter aggressus est. Qui etiam cum salute veniens usque ad montem, qui vocatur Oqua *f*, ibi gravi morbo puer percussus animam exhalavit. De cujus morte illius parentes debacchantes more arreptitiorum totum nemus & villas suis ululatibus clamoribusque repleverunt. Mater tamen in majorem prorumpens dolorem, quasi extra sensum posita, his vocibus beatum Jacobum allocuta est: Beate Jacobe, cui tanta à Domino data potentia fuit, ut mihi dares filium, nunc illum mihi redde. Redde, inquam, quia potes: si enim hoc non feceris, me statim interficiam, aut vivam cum eo sepeliri faciam. Interea cunctis stantibus, & pueri funera procurantibus, atque ad sepulturam ducentibus, Dei miseratione & beati Jacobi ad Dominum prece quasi de gravi somno puer excitatus est.

196 De quo tanto miraculo omnes adstantes nimis exultantes Deum laudaverunt. Puer verò ad vitam restitutus, cunctis adstantibus enarrare cœpit, qualiter beatus Jacobus ejus animam à corpore egressam ab hora tertia sextæ feriæ usque ad horam nonam sabbati in sinu suo in æterna videlicet requie refocillavit, eamque suo corpori, Domino præcipiente, reddidit, & per brachium dextrum illum de funere erigens, ut tramitem Jacobitanum cum parentibus suis velociter incederet, ei præcepit: & aiebat adulescens, quoniam suavius tunc erat sibi in illa cælesti patria, quam nunc in ista miserrima. Demum itaque cum parentibus suis ad beati Jacobi limina profectus est. Quid plura? Ejus precibus fuit creatus, ejus venerabili altario extitit oblatum. A Domino itaque factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

197 Res est nova & inaudita adhuc, quod mortuus mortuum suscitaret. Beatus Martinus adhuc vivens tres mortuos, & Dominus noster Jesus Christus totidem suscitavit. Beatus verò Jacobus mortuus mortuum ad vitam reduxit. Si Dominus noster, & beatus Martinus neminem post mortem, sed ante mortem tres tantum mortuos suscitasse leguntur *g*: ergo mortuos non posse suscitare mortuum perhibent ipsi testimonium, sed vivos. Quæ propositio ita concluditur. Si mortuus mortuum suscitare nequit, sed vivus: Ergo beatus Jacobus cum Deo veraciter vivit, quia mortuum mortuus suscitavit. Itaque constat, quia & ante mortem & post mortem Sanctus quilibet, Deo donante, mortuum potest suscitare. Qui credit, inquit, Dominus in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & his majora faciet. Et alibi. Omnia possibilia credenti.

A N N O T A T A.

a Infestare apud scriptores mediæ ævi aliquando significat occurrere vel invadere, sed tunc hic redundat particula se, quæ tamen in utroque Ms. legitur.

b Mira phrasis ad indicandum, quod clade affectus

D

qui postea mortuus, in recessione S. Jacobi

f

E

ad vitam revocatur:

ex quo miraculo auctor ineptum & falsum argumentum deducit.

F

A *affectus fuerit, ut ex sensu suis colligitur.*

c *Hic auctor præbet aliquod fundamentum, ut suspicemur, eum fuisse Compostellanum, cum dicat apud nos, & translatio S. Jacobi tertio Kalendas Januarii quotannis Compostella celebretur, ut constat ex istius ecclesie Breviario.*

d *In altero nostro Ms. dicitur hoc miraculum à B. Beda presbytero & doctore conscriptum. Vincentius Bellovacensis lib. 26, cap. 31 id etiam Beda presbytero attribuit. At quomodo Beda, qui anno 735 obiit, potuit scribere, quod hoc miraculum contigerit temporibus beati Theodini Compostellanensis episcopi, qui tantum circa seculum ix reliquias S. Jacobi invenit, ut diximus § 5? Hinc patet, Vincentio Bellovacensi ac Ms. nostro cautè fidem adhibendam esse.*

e *Non est verosimile, Italum illum, gravi crimine obstrictum, ab episcopo suo sine absolutione sacramentali tantis longinquæ via periculis expositum fuisse.*

B *Est mons maxime extensus, qui à Pyrenæis incipiens, Cantabriam, partem Castella veteris, Legionem & Gallaciam transit usque ad Oceanum. Vulgo vocatur Sierra de Occa.*

g *Præterquam quod inepta sit & Pontifice Calixto indigna hac ratiocinatio, etiam falsa est: nam Gregorius Turonensis, anno 1699 Parisiis à Ruinartio editus, lib. 2 de miraculis S. Martini cap. 43 narraturus miraculum de puero intercessione S. Martini à mortuis resuscitato præmittit, quod hic Sanctus faciat etiam post sepulcrum, quod alii fecerunt viventes in seculo. Denique sic miraculum absolvit: Tunc à Sancto vivificatus, & à patre receptus, sospes usque hodie in testimonium virtutis habetur. Præterea lib. 3, cap. 8 narrat miraculum de altero puero, qui ope ejusdem Sancti, jam mortui, ad vitam revocatus est.*

CAPUT II.

Apostolus obsequium peregrino suo exhibitum remuneratur, juvenem injustè suspensum miro modo in vita conservat, & alteri homini in angustiis succurrit.

Peregrinus quidam à comitibus suis derelictus,

I N hoc beati Jacobi, filii Zebedæi, apostoli Galitiæ, præsentis miraculo approbatur, verum esse, quod Scriptura testatur: Melius est non vovere quam post votum retrorsum redire. Fertur namque, triginta heroës in Lotharingæ oris pietatis devotione se visituros beati Jacobi limina in Galitiæ partibus, anno Incarnationis dominicæ millesimo octogesimo proposuisse. Sed quia mens humana quandoque variatur per multa promittentes, fidem inter se mutuae servitutis & conservandæ fidelitatis commune officium & pactum subierunt. Verumtamen unus ex illo numero sacramento hujuscemodi se noluit implicare. Denique hi omnes propositum iter aggressi usque ad Guasconicam urbem, dictam Portam clausam a, incolumes venerunt. Ibi verò unus ex

illis, infirmitate gravatus, nullo modo ire potuit: quem socii sui ex pacto fidei promissæ equis & subvectione manuum cum gravi labore usque ad portum * Cytère b per quindecim dies detulerunt, cum spatium viæ hujus ab expeditis quinque diebus soleat expleri.

EX MSS.

* al. portam

b

199 Tunc tandem gravati ac nimio tædio affecti, pactum fidei postponentes, infirmum deseruerunt. Ille autem solus, qui fidem ei non dederat, opus fidei & pietatis, cum non deserens, debilitato exhibuit, & in proxima sequenti nocte circa eum vigilas in vico sancti Michaelis ad pedem præfati c montis exercuit. Mane autem facto, infirmus dixit socio suo, quod tentaret montem ascendere, si sibi auxilium fecundum vires suas vellet ipse sanus impendere. Cui ille respondit, quod non esset eum usque ad mortem deserturus. Itaque cum ad montis fastigium maximo videlicet cum labore simul ascendissent, dies clauditur, & infirmi beatissima anima à seculo nequam egreditur, & in paradisiaca requie dignè pro meritis, beato Jacobo ducente, collocatur. Quod vivus videns maximè perterritus, tum loci solitudine, tum noctis caligine, tum præsentis mortui horrore, atque in natione barbaræ gentis Basclorum d, scilicet impiorum, circa portum commorantium, supra modum extimuit.

c ab uno eorum feliciter adjutus moritur in via,

c

E

d

200 Et quoniam à se vel à quolibet homine nullum invenit auxilium, jactans super Dominum cogitatum suum, à beato Jacobo supplici corde expetiit præsidium. Dominus verò, fons pietatis, non deserens sperantes in se, per Apostolum suum dignatus est desolatum visitare. Enimverò beatus Jacobus, quasi miles insidens equo, in angustia posito supervenit, dixitque ei: Quid hic agis frater? Domine, inquit ille, sepelire hic meum socium maximè desidero: sed qua ope sepeliatur in hac vastitate non habeo. Tunc ille: Porridge, inquit, mihi hunc mortuum: tu quoque post me super equum, quousque ad locum sepeliendi veniamus, reside. Sicque agitur. Defunctum ergo coram se Apostolus in brachiis diligenter accepit, & vivum post se super equum residere fecit. Mira Dei virtus, mira clementia; mira beati Jacobi subsidia! Notæ illa transcurso intervallo itineris duodecim dierum, ante solis ortum uno milliario citra monasterium prædicti Apostoli in monte Gaudii e ambos socios ab equo deposuit, intimans vivo, ut præfata basilicæ canonicos ad sepeliendum hunc beati Jacobi peregrinum invitaret.

quem S. Apostolus una cum socio prodigio Compostellam transevit,

F

e

201 Deinde adjunxit dicens: Cum exsequias defuncti tui honorificè expletas videris, & pernoctans in oratione solito more redieris, apud urbem, nomine Legionem f, socios obviam habebis; quibus & dices: Quoniam circa socium vestrum, desertentes eum, infideliter egistis, Apostolus per me vobis denuntiat, vestras preces vestrasque peregrinationes usque ad dignam penitentiam penitus sibi displicere. Tum demum his auditis intelligens, ipsum esse Christi Apostolum, ad pedes ejus procidere voluit. Sed Dei miles ei non amplius comparuit. His ita gestis, revertens, socios in urbe præfata invenit. Quibus quæcumque sibi à discessu illorum contigerant, quot quantasque minas, de fide in socium non ex integro exhibita, Apostolus inculerat, per ordinem enarravit. Quibus auditis, ultra quam dici fas est mirati sunt, & accepti illi.

ac infideles comites de neglecto obsequio moneri juvet.

f

G

EX MSS.

illico ab antistite urbis Legionis pœnitentiâ , peregrinationis sue iter consuminaverunt. Et à Domino quidem factum est istud , & est mirabile in oculis nostris. Hæc enim sunt quæ fecit Dominus : exultemus & lætemur in eis. Sic in hoc miraculo comprobatur , quia quidquid Domino vovetur , cum hilaritate reddi debet : quatenus vota digna reddens , veniam à Domino consequatur g.

g

Adolescens ad
S. Jacobum
tendens ,

h

i

B

202 Memoria tradendum est , quosdam Teutonicos h sub peregrinationis habitu anno Incarnationis dominicæ millesimo nonagesimo ad beati Jacobi limina euntes Tolosam i urbem cum divitiarum suarum copiis devenisse , ibique apud quemdam divitem hospitium habuisse. Qui nequam sub pelle ovina mantuetudinem ovis simulans , accuratè eos suscepit , variisque potibus , quasi sub hospitalitatis gratia , inebriari fraudulenter compulit. Proh cæca avaritia , proh hominis nequam mens in malum prona ! Tandem peregrinis somno & crapula plus solito gravatis , hospes dolosus spiritu avaritiæ exagitatus , quo eos furti reos convinceret , convictorumque pecunias sibi acquireret , scyphum argenteum clam in quadam mantica dormientium abscondit. Quos post galli cantum cum manu armata abeuntes subsecutus est iniquus hospes , inclamitans : Reddite , reddite subtractam mihi pecuniam. Cui & illi : Super quem , inquit , inveneris , pro velle tuo illum condemnabis.

Ex falso furti
accusatus
suspenditur ,

C

quem pater
Compostellæ
relinens in pa-
tibus virum
invenit , ac
deponi jubet.

203 Facta igitur inquisitione , duos , in quorum mantica scyphum invenit , patrem videlicet & filium , injustè eorum bona rapiens , ad publicum iudicium traxit. Iudex verò pietatis gratiâ motus , alterum dimitti , alterum ad supplicium jubet adduci. O misericordiæ viscera ! pater volens liberare filium addidit se ad supplicium ; filius è contra , Non est , inquit , æquum , patrem pro filio tradi in mortis periculum ; sed pro patre filius indictæ pœnæ subeat excidium. O venerabile certamen clementiæ ! Denique proprio voto filius pro liberatione patris dilecti sibi suspenditur : pater verò flens & mœrens ad sanctum Jacobum progreditur. Visitato autem apostolico altari venerabili , pater revertens inde , transactis jam triginta sex diebus , ad corpus filii sui adhuc pendentis facit diverticulum , exclamans lacrymosis gemitibus & miserandis ejularibus : Heu me , fili , ut quid te genui ! Ut quid te videns suspensum vivere sustinui !

204 Quam magnificata sunt opera tua , Domine ! Filius suspensus consolatur patrem , & ait : Noli , amantissime pater , de mea pœna , cum nulla sit , lugere ; sed potius gaudeas , quia suavis est mihi nunc , quam fuisset antea in tota vita præterita. Enimverò beatissimus Jacobus manibus suis me sustentans , omnimoda dulcedine me refocillat. Quod pater audiens , cucurrit in urbem , convocans populum ad tantum Dei miraculum. Qui venientes & hunc tam longo tempore suspensum adhuc vivere videntes , intellexerunt , ex insatiabili hospitis avaritia hunc esse accusatum , sed Dei misericordiâ salvatum. A Domino plane factum est istud , & est mirabile in oculis nostris. Igitur cum magna gloria à patibulo illum sustulerunt. Hospitem verò , sicuti malè promeruerat , ibidem communi exanime morti addictum illico suspenderunt k. Quapropter quicumque Christiano homine censentur cum magna sollicitudine debent attendere , ne in hospites vel in quoslibet proximos hujusmodi fraudem vel consimile aliquid mo-

liantur facere ; sed misericordiam & benignam pietatem peregrinis studeant impendere , quatenus inde præmia æternæ gloriæ mereantura Deo percipere.

D

205 Anno Incarnationis dominicæ millesimo centesimo instante , Guillelmo Pictaventium comite , Ludovico rege Francorum principante l, pestis mortifera gentem Pictavorum miserabiliter invasit ; adeò quod paterfamilias cum tota gente sua quandoque sepulturæ tradebatur. Tunc temporis heros quidam , hujusmodi clade perterritus , flagellum hoc evitare desiderans , per Hispaniarum partes ad sanctum Jacobum ire disposuit. Qui cum uxore sua propria & duobus puerulis , supra jumentum suum positus , usque urbem Pampiloniam pervenit. Ibi autem , uxore sua defuncta , ejus hospes iniquus substantiam , quam vir & uxor secum detulerant , nefandè retinuit. Ille autem uxore desolatus & pecunia omnino jumentoque , quo puerulos subvectabat , spoliatus , trahens eos manibus cum gravi vexatione sui iter incepit. Cui summa in angustia & solitudine angariato vir quidam honesto habitu cum validissimo asino in via occurrit. Qui cum ab illo narrante , quæ & quanta contigerant sibi misera adversa , audisset , miseratus inquit ei : Quoniam anxietates tuas maximas considero , hunc meum asinum optimum ad subvectandos pueros tuos usque in Compostellam urbem , unde sum civis , dummodò ibidem restituas , accommodo.

E

206 Itaque accepto asino , peregrinus ille , quo Compostellam petat , desuper positus puerulis suis ad beati Jacobi limina usque pervenit. Denique cum in ejus basilica veneranda in quodam angulo secreto de nocte vigilaret , gloriosissimus Apostolus , præclara veste indutus , apparuit ei simpliciter dicens : Numquid , frater mi , me nosti ? Cui & ille : Nequaquam , inquit , domine. Ego sum , inquit , Christi Apostolus ille , qui in Pampilonia oris asinum meum tibi angustianti accommodavi. Nunc autem illum deinceps quovis ad propria revertaris tibi accommo ; & nefandum hospitem tuum Pampilonensem eo quod tua injustè spolia retinuit , de proprio folio precipitandum graviterque morituum tibi pronuntio , omnesque iniquos hospites in itinere commorantes , qui injustè retinent hospitum suorum aut vivorum aut mortuorum censum , qui ecclesiis & egenis deberet dari pro remediis defunctorum , in ævum damnandos tibi insinuo. Mox ut pedes sibi loquentis peregrinus pronus amplecti voluit , reverendissimus Apostolus ab humanis oculis illius disparuit.

F

207 Postea verò peregrinus , apostolica visione ac tanta consolatione gavisus , unà cum asino & puerulis suis , aurora rutilante , ab urbe Compostellana rediit , & perveniens usque Pampiloniam , hospitem suum de folio domus sue lapsum colle confracto penitus mortuum , ut Apostolus ei prædixerat , reperit. Qui cum ad patriam lætus pervenisset , depositis ab asino puerulis suis , ad introitum domus sue asinus ille ab oculis ejus evanuit. Quod multi , illo narrante audientes , ultra quam dici fas est admirati sunt dicentes : Quia aut verus angelus * m * al. asinus fuit , aut angelus in effigie asini extitit , quem Dominus multoties in circuitu timentium eum , ut erant eos , emittit. A Domino itaque factum est istud , & est mirabile in oculis nostris. Igitur in hoc miraculo planè ostenditur quod omnes subdoli hospites morte æternali damnantur , qui

quo Compo-
stellam petat ,

ac in patriam
redeat.

* m * al. asinus
m

A qui hospitum suorum vivorum aut defunctorum censum retinent, unde ecclesiis & pauperibus Christi elemosynæ pro mortuorum remediis fieri deberent. Omnem itaque fraudem omnemque damnationem meritis beati Jacobi apostoli ab omnibus credentibus dignetur penitus amovere Jesus Christus Dominus noster.

ANNOTATA.

a Quanam sit illa Vasconia urbs, apud geographos frustra quesivi.

b Vincentius Bellovacensis lib. 26, cap. 32 pro Cysere scribit Rifer eos, sed nec unius nec alterius situm invenio.

c Cum autem hic meminerit præfati montis, & antea de monte non fuerit locutus, suspicor, pro portu vel porta Cysere forte substituendum esse montem.

B d Intellegit; ni fallor, incolas Vascitania, & Cantabria, qui in confiniis Gallia & Hispania circa montes Pyrenæos habitant, vel mare Cantabricum accolunt, & quos Galli vulgo Basques appellant.

e Est locus ita appellatus non procul Compostellâ, de quo meminit Ms. Historia Compostellana.

f Est notissima Hispania civitas, vulgo dicta Leon, & primaria regni, quod idem nomen gerit.

g In altero Ms. dicitur hoc exemplum B. Jacobi conscriptum à magistro Huberto piissimo Bisuntina ecclesiæ S. Mariæ Magdalænæ canonico. Verum quis iste fuerit, aut quando vixerit, non reperio.

h Casarius Heisterbachensis, ex quo supra in Commentario num. 182 idem exemplum retulimus, dicit, eos fuisse cives Ultrajectinos, qui Tentones inferiores vocari possunt. Sed Ludovicus de la Vega in Vita S. Dominici Calceatensis part. 2, cap. 8 ait, eos fuisse natione Gallos. Quidquid sit, vide quæ § 13 de diversa hujus miraculi narratione diximus.

C i Arbitror, hic indicari Tolosam, notissimam Gallia civitatem, in qua hoc prodigium accidisse affirmat Nicolaus Bertrandus, ut § 13 num. 188 diximus. Est tamen etiam altera hujus nominis urbs in Guipuscoa, Hispania provincia, quæ prope Orium fluvium ad radices Pyrenæorum montium sita est.

k In antiquo monasterii Siliensis Læctionario apud Berganza part. 2, pag. 680 & 681 duplex miraculum, quod huic admodum simile est, refertur. In priori autem sic legitur: Cognitâ quoque nequitia hospitii, eum suspendere voluerunt; sed precibus peregrini vivere permiserunt. Alterum in fine ita habet: Hospes vero arripens fugam, non fuit ausus ibi de cetero apparere. Neutrum cum Ms. nostri narratione componi potest.

l Falsum est, quod anno dominicæ Incarnationis millesimo centesimo instante Ludovicus esset rex Francorum; sed eo tempore Philippus I in Gallia regnabat, cui anno 1108 successit Ludovicus. Quis autem credat, tam crassum parachronismum à Callisto tunc vivente positum fuisse, cui tamen in utroque Ms. & à Vincentio Bellovacensi istud miraculum tribuitur.

m Præstarent prior opinio & altera lectio: nam nimis credum nobis videtur, angelum sub effigie asini latere.

CAPUT III.

Auxilium à sancto Apostolo præstitum periclitantibus in mari, aliisque clientibus, qui opem ejus imploraverant.

A Nno dominicæ Incarnationis millesimo centesimo primo cum quidam nauta, nomine Frisonus, quandam navim plenam peregrinorum ad Dominicum sepulcrum in Jerosolymitanis partibus causâ orationis ire cupiens permare navigando duceret, contra eum causâ pugnandi quidam Sarracenus, nomine Avitus a, venit, volens omnes peregrinos secum in terram Moabitarum ducere captivos. Cumque duæ rates, Sarracenorum scilicet, & Christianorum, simul convenirent, fortiterque debellarent, cecidit Frisonus inter duas naves lorica ferrea, galeâ & clypeo indutus in profundum maris. Qui cum Dei clementiâ roboratus esset, cœpit invocare in corde suo beatum Jacobum his verbis dicens: Gloriose & magne Jacobe, & ultra quam dici fas est piissime apostole, cujus ore meo indigno osculatus sum altare, cum omnibus his Christianis tibi commissis, liberare me digneris.

209 Illico beatus Apostolus illi in profundo maris apparuit, & per manum illum arripens navi incolumem restituit, & protinus cunctis audientibus Apostolus inquit Sarraceno: Nisi hanc Christianorum dimiseris naviculam, eorum potestati te & galeam b tuam tradam. Cui respondit Avitus ille: Amabo, heros inelyte, cur prædam meam moliris auferre? Numquid tu es Deus maris, qui genti nostræ in mari resistis? Cui Apostolus dixit: Non ego sum Deus maris, sed famulus Dei maris, subveniens periclitantibus & ad me clamantibus tam in mari quam in terra, prout vult Deus. Statimque Dei virtute & beati Jacobi subsidiis Sarracenorum navis valida tempestate cœpit periclitari, & puppis Christianorum, beato Jacobo divinitus ducente, ad optatum locum pervenit. Et Frisonus, visitato Dominico sepulcro, in eodem anno beatum Jacobum in Galitiam adiit.

210 Anno Incarnationis dominicæ millesimo centesimo secundo cum quidam antistes à Jerosolymis rediens & in navi residens juxta bordum c, psalterio aperto, psalleret, veniens quædam unda valida maris rapuit illum cum quibusdam aliis in mari. Qui cum à navi fere lx. d cubitis super undas fluctuantes jam distarent, & beatum Jacobum viva voce invocarent, protinus Apostolus illis affuit: Et stans siccis plantis supra maris undas secus illos, periclitantibus & adesse sibi clamantibus ait: Nolite timere filii mei. Statimque mari, ut redderet navi, quos malè ab ea rapuerat, imperavit, & nautis, ut ratem retinerent, à longè exclamans præmonuit. Sicque factum est. Navis navim retinuerunt, & unda, beati Jacobi subsidiis omnes, quos male invaserat, in navi, aperto etiam adhuc antistitis codice, in quo legebat, & minime infecto, sanos restituit, & Apostolus illico disparuit. A Domino factum

Sanctus Jacobus quidam Christianos in mari

à captivitate

& submersio nis

EX MSS.

illico ab antistite urbis Legionis pœnitentiâ , peregrinationis sue iter consummaverunt. Et à Domino quidem factum est istud , & est mirabile in oculis nostris. Hæc enim sunt quæ fecit Dominus : exultemus & lætemur in eis. Sic in hoc miraculo comprobatur , quia quidquid Domino vovetur , cum hilaritate reddi debet : quatenus vota digna reddens , veniam à Domino consequatur g.

g

Adolescens ad
S. Jacobum
tendens ,

h

B

Et falso furti
accusatus
suspenditur ,

C

quem pater
Compostellâ
revertens in pa-
tubulo vivum
invenit , ac
deponi jubet.

k

202 Memoria tradendum est , quosdam Teutonicos h sub peregrinationis habitu anno Incarnationis dominicæ millesimo nonagesimo ad beati Jacobi limina euntes Tolosam i urbem cum divitiarum suarum copiis devenisse , ibique apud quemdam divitem hospitium habuisse. Qui nequam sub pelle ovina mansuetudinem ovis simulans , accuratè eos suscepit , variisque potibus , quasi sub hospitalitatis gratia , inebriari fraudulenter compulit. Proh cæca avaritia , proh hominis nequam mens in malum prona ! Tandem peregrinis fomno & crapula plus solito gravatis , hospes dolosus spiritu avaritiæ exagitatus , quo eos furti reos convinceret , convictorumque pecunias sibi acquireret , scyphum argenteum clam in quadam mantica dormientium abscondit. Quos post galli cantum cum manu armata abeuntes subsecutus est iniquus hospes , inclamitans : Reddite , reddite subtractam mihi pecuniam. Cui & illi : Super quem , inquit , inveneris , pro velle tuo illum condemnabis.

203 Facta igitur inquisitione , duos , in quorum mantica scyphum invenit , patrem videlicet & filium , injustè eorum bona rapiens , ad publicum judicium traxit. Judex verò pietatis gratiâ motus , alterum dimitti , alterum ad supplicium jubet adduci. O misericordiæ viscera ! pater volens liberare filium addidit se ad supplicium ; filius è contra , Non est , inquit , æquum , patrem pro filio tradi in mortis periculum ; sed pro patre filius indictæ pœnæ subeat excidium. O venerabile certamen clementiæ ! Denique proprio voto filius pro liberatione patris dilecti sibi suspenditur : pater verò flens & mœrens ad sanctum Jacobum progreditur. Visitato autem apostolico altari venerabili , pater revertens inde , transactis jam triginta sex diebus , ad corpus filii sui adhuc pendens facit diverticulum , exclamans lacrymosis gemitibus & miserandis ejulationibus : Heu me , fili , ut quid te genui ! Ut quid te videns suspensum vivere sustinui !

204 Quam magnificata sunt opera tua , Domine ! Filius suspensus consolatur patrem , & ait : Noli , amantissime pater , de mea pœna , cum nulla sit , lugere ; sed potius gaudeas , quia suavis est mihi nunc , quam fuisset antea in tota vita præterita. Enimverò beatissimus Jacobus manibus suis me sustentans , omnimoda dulcedine me refocillat. Quod pater audiens , cucurrit in urbem , convocans populum ad tantum Dei miraculum. Qui venientes & hunc tam longo tempore suspensum adhuc vivere videntes , intellexerunt , ex insatiabili hospitis avaritia hunc esse accusatum , sed Dei misericordiâ salvatum. A Domino plane factum est istud , & est mirabile in oculis nostris. Igitur cum magna gloria à patibulo illum sustulerunt. Hospitem verò , sicuti malè promeruerat , ibidem communi exanime morti addictum illico suspenderunt k. Quapropter quicumque Christiano nomine censentur cum magna sollicitudine debent attendere , ne in hospites vel in quoslibet proximos hujusmodi fraudem vel consimile aliquid mo-

liantur facere ; sed misericordiam & benignam pietatem peregrinis studeant impendere , quatenus inde præmia æternæ gloriæ mereantur Deo percipere.

205 Anno Incarnationis dominicæ millesimo Sanctus Jaco- centesimo instante , Guillelmo Pictavensium co- bus peregrino mite , Ludovico rege Francorum principante l , asinum sup- pestis mortifera gentem Pictavorum miserabili- peditat , ter invasit ; adeò quod paterfamilias cum tota gente sua quandoque sepulturæ tradebatur. Tunc temporis heros quidam , hujusmodi clade perterritus , flagellum hoc evitare desiderans , per Hispaniarum partes ad sanctum Jacobum ire disposuit. Qui cum uxore sua propria & duobus puerulis , supra jumentum suum positus , usque urbem Pampiloniam pervenit. Ibi autem , uxore sua defuncta , ejus hospes iniquus substantiam , quam vir & uxor secum detulerant , nefandè retinuit. Ille autem uxore desolatus & pecunia omnino jumentoque , quo puerulos subvectabat , spoliatus , trahens eos manibus cum gravi vexatione sui iter incepit. Cui summa in angustia & solitudine angariato vir quidam honesto habitu cum validissimo asino in via occurrit. Qui cum ab illo narrante , quæ & quanta contigerant sibi misera adversa , audisset , miseratus inquit ei : Quoniam anxietates tuas maximas considero , hunc meum asinum optimum ad subvectandos pueros tuos usque in Compostellam urbem , unde sum civis , dummodò ibidem restituas , accommodo.

206 Itaque accepto asino , peregrinus ille , quo Compo- desuper positus puerulis suis ad beati Jacobi li- stellam petat , mina usque pervenit. Denique cum in ejus basilica veneranda in quodam angulo secreto de nocte vigilaret , gloriosissimus Apostolus , præclara veste indutus , apparuit ei simpliciter dicens : Numquid , frater mi , me nosti ? Cui & ille : Nequaquam , inquit , domine. Ego sum , inquit , Christi Apostolus ille , qui in Pampiloniâ oris asinum meum tibi angustianti accommodavi. Nunc autem illum deinceps quovis ad propria revertaris tibi accommodo ; & nefandum hospitem tuum Pampilonensem , eo quod tua injustè spolia retinuit , de proprio folio precipitandum graviterque moriturum tibi pronuntio , omnesque iniquos hospites in itinere commemorantes , qui injustè retinent hospitum suorum aut vivorum aut mortuorum censum , qui ecclesiis & egenis deberet dari pro remediis defunctorum , in ævum damnandos tibi insinuo. Mox ut pedes sibi loquentis peregrinus pronus amplecti voluit , reverendissimus Apostolus ab humanis oculis illius disparuit.

207 Postea verò peregrinus , apostolica visione ac tanta consolatione gavisus , unâ cum ac in patriam asino & puerulis suis , aurora rutilante , ab urbe Compostellana rediit , & perveniens usque Pampiloniam , hospitem suum de folio domus suæ lapsum colle confracto penitus mortuum , ut Apostolus ei prædixerat , reperit. Qui cum ad patriam latus pervenisset , depositis ab asino puerulis suis , ad introitum domus suæ asinus ille ab oculis ejus evanuit. Quod multi , illo narrante audientes , ultra quam dici fas est admirati sunt dicentes : Quia aut verus angelus * m * al. asinus fuit , aut angelus in effigie asini extitit , quem m Dominus multoties in circuitu timentium eum , ut erant eos , emittit. A Domino itaque factum est istud , & est mirabile in oculis nostris. Igitur in hoc miraculo planè ostenditur quod omnes subdoli hospites morte æternali damnantur , qui

D

E

F

A qui hospitum suorum vivorum aut defunctorum censum retinent, unde ecclesiis & pauperibus Christi elemosynæ pro mortuorum remediis fieri deberent. Omnem itaque fraudem omnemque damnationem meritis beati Jacobi apostoli ab omnibus credentibus dignetur penitus amovere Jesus Christus Dominus noster.

ANNOTATA.

a *Quanam sit illa Vasconia urbs, apud geographos frustra quaesivi.*

b *Vincentius Bellovacensis lib. 26, cap. 32 pro Cysere scribit Riferios, sed nec unius nec alterius situm invenio.*

c *Cum autem hic meminerit praefati montis, & antea de monte non fuerit locutus, suspicor, pro porta vel porta Cysere forte substituendum esse montem.*

B d *Intelligit; ni fallor, incolas Vasconia, & Cantabria, qui in confiniis Galliae & Hispaniae circa montes Pyrenaeos habitant, vel mare Cantabricum accolunt, & quos Galli vulgo Basques appellant.*

e *Est locus ita appellatus non procul Compostellâ, de quo meminit Ms. Historia Compostellana.*

f *Est notissima Hispania civitas, vulgo dicta Leon, & primaria regni, quod idem nomen gerit.*

g *In altero Ms. dicitur hoc exemplum B. Jacobi conscriptum à magistro Huberto piissimo Bisuntinae ecclesiae S. Mariae Magdalene canonico. Verum quis iste fuerit, aut quando vixerit, non reperio.*

h *Casarius Heisterbachensis, ex quo supra in Commentario num. 182 idem exemplum retulimus, dicit, eos fuisse cives Ultrajectinos, qui Tentones inferiores vocari possunt. Sed Ludovicus de la Vega in Vita S. Dominici Calceatensis part. 2, cap. 8 ait, eos fuisse natione Gallos. Quidquid sit, vide quae § 13 de diversa hujus miraculi narratione diximus.*

C i *Arbitror, hic indicari Tolosam, notissimam Galliae civitatem, in qua hoc prodigium accidisse affirmat Nicolaus Bertrandus, ut § 13 num. 188 diximus. Est tamen etiam altera hujus nominis urbs in Guipuscoa, Hispaniae provincia, quae prope Orium fluvium ad radices Pyrenaeorum montium sita est.*

k *In antiquo monasterii Siliensis Lektionario apud Berganza part. 2, pag. 680 & 681 duplex miraculum, quod huic admodum simile est, refertur. In priori autem sic legitur: Cognita quoque nequitia hospitis, eum suspendere voluerunt; sed precibus peregrini vivere permiserunt. Alterum in fine ita habet: Hospes vero arripens fugam, non fuit ausus ibi de cetero apparere. Neutrum cum Ms. nostri narratione componi potest.*

l *Falsum est, quod anno dominicae Incarnationis millesimo centesimo instante Ludovicus esset rex Francorum; sed eo tempore Philippus I in Gallia regnabat, cui anno 1108 successit Ludovicus. Quis autem credat, tam crassum parachronismum à Callisto tunc vivente positum fuisse, cui tamen in utroque Ms. & à Vincentio Bellovacensi istud miraculum tribuitur.*

m *Prævalent prior opinio & altera lectio: nam nimis credum nobis videtur, angelum sub effigie aperi latere.*

CAPUT III.

Auxilium à sancto Apostolo praestitum periclitantibus in mari, aliisque clientibus, qui operam ejus imploraverant.

A Nno dominicae Incarnationis millesimo centesimo primo cum quidam nauta, nomine Frisonus, quamdam navim plenam peregrinorum ad Dominicum sepulcrum in Ierosolymitanis partibus causâ orationis ire cupiens permare navigando duceret, contra eum causâ pugnandi quidam Sarracenus, nomine Avitus a, venit, volens omnes peregrinos secum in terram Moabitarum ducere captivos. Cumque duarates, Sarracenorum scilicet, & Christianorum, simul convenirent, fortiterque debellarent, cecidit Frisonus inter duas naves lorica ferrea, galea & clypeo indutus in profundum maris. Qui cum Dei clementiâ roboratus esset, coepit invocare in corde suo beatum Jacobum his verbis dicens: Glorioso & magne Jacobe, & ultra quam dici fas est piissime apostole, cujus ore meo indigno osculatus sum altare, cum omnibus his Christianis tibi commissis, liberare me digneris.

209 Illico beatus Apostolus illi in profundo maris apparuit, & per manum illum arripens navi incolumem restituit, & protinus cunctis audientibus Apostolus inquit Sarraceno: Nisi hanc Christianorum dimiseris naviculam, eorum potestati te & galeam b tuam tradam. Cui respondit Avitus ille: Amabo, heros inclyte, cur praedam meam moliris auferre? Numquid tu es Deus maris, qui genti nostrae in mari resistis? Cui Apostolus dixit: Non ego sum Deus maris, sed famulus Dei maris, subveniens periclitantibus & ad me clamantibus tam in mari quam in terra, prout vult Deus. Statinque Dei virtute & beati Jacobi subsidiis Sarracenorum navis valida tempestate coepit periclitari, & puppis Christianorum, beato Jacobo divinitus ducente, ad optatum locum pervenit. Et Frisonus, visitato Dominico sepulcro, in eodem anno beatum Jacobum in Galitiam adiit.

210 Anno Incarnationis dominicae millesimo centesimo secundo cum quidam antistes à Ierosolymis rediens & in navi residens juxta bordum c, psalterio aperto, psalleret, veniens quidam unda valida maris rapuit illum cum quibusdam aliis in mari. Qui cum à navi fere lx. d cubitis super undas fluctuantes jam distarent, & beatum Jacobum viva voce invocarent, protinus Apostolus illis affuit: Et stans siccis plantis supra maris undas secus illos, periclitantibus & adesse sibi clamantibus ait: Nolite timere filii mei. Statinque mari, ut redederet navi, quos malè ab ea rapuerat, imperavit, & nautis, ut ratem retinerent, à longè exclamans praeconavit. Sicque factum est. Nautae navim retinuerunt, & unda, beati Jacobi subsidiis omnes, quos male invaserat, in navi, aperto etiam adhuc antistitis codice, in quo legebat, & minime infecto, sanos restituit, & Apostolus illico disparuit. A Domino factum

Sanctus Jacobus praestitum Christum in mari

à captivitate

submersio

EX MSS.

periculo libe-
rat.

est istud, & est mirabile in oculis nostris.

211. Porro vero venerandus ille antistes Do-
mini, à marinis periculis beati Jacobi auxilio
ereptus, gloriosissimum Apostolum in oris Gal-
itiæ addit, & ad ejus decus hoc responsum
edidit. & in primo actis matutino tono sic illud
mellificavit dicens: O auditor omnium seculo-
rum, o deus Apostolorum, o lux clara Gal-
itanorum, o adverte peregrinorum, o Jacobe
supplinator vitiorum, solve catenas nostrorum
delictorum, & edue nos ad salutis portum: Et
versiculum sic edidit: Qui subvenis periclitanti-
bus ad te clamantibus tam in mari quam in
terra, succurre nobis nunc, & in periculo mor-
tis. Et rursum repetit dicens: Et edue nos
ad salutis portum.

Quidam vo-
lum. S. Jacobo
factum, non
implens pium
int.

B

212. Anno Incarnationis dominicæ millesi-
mo centesimo tertio quidam indyctus genere
Francorum miles nobilissimus apud Thabariam e
in Jerosolymitanis oris, si sibi apostolus Jacobus
vim Turcas vincendi & destruendi in bello da-
ret, ad ejus limina ire vovit. Cui tantam po-
testatem dedit, Deo donante, Apostolus, quod
omnes Saracenos, qui contra eum decertabant,
devicit. Sed quia omnis homo mendax dicitur,
quod Apostolo voverat, idem miles oblivioni
tradit. Quapropter usque ad mortem merito
infirmatus est. Illo itaque propter nimiam in-
firmitatem loqui non valente, beatus Jacobus il-
lius scutigerò in extasi apparuit dicens, quod
si perficeret dominus tuus, quod pollicitus fue-
rat Apostolo, statim remedium haberet. Quod
miles, scutigerò narrante, cognoscens, mox ut
sibi baculum peregrinationis & peram benedi-
ctam darent sacerdotes, qui ibi aderant, manu
innuit. Quibus acceptis, ab infirmitate, qua
tenebatur, evasit, & ad beatum Jacobum san-
ctis necessariis, illico ire cepit.

at postea res-
piciens una
cum aliis
naufragii pe-
riculo eripi-
tur.

C

213. Qui cum esset in navi, levissima tem-
pestate cepit puppis periclitari, ita ut jam ma-
ris fluctibus irruentibus, omnes, qui in navi e-
rant, penitus mergerentur. Protinus peregrini
omnes una voce exclamantes: Sancte Jacobe
adjuva nos, promiserunt se alii ad ejus limina
ituros; alii singulos nummos ad opus suæ bo-
lilicæ voverunt: quos videlicet nummos illico
præstans miles collegit; & statim beatus Apo-
stolus in humana forma illis angustiantibus appa-
ruit in navi dicens: Nolite timere, filii mei,
quia ecce adsum, quem vocastis. Estote con-
fidentes in Christo, & veniet vobis salus hic, &
in æterno. Et statim veli chordas idem inclinavit,
anchors misit, ratem pacificavit, & tempe-
stati imperavit, & facta illico magna tranquillitate,
disparuit. Habebat verò ipse rubeam faciem, de-
centem scilicet & elegantem, qualem illorum
nemo ante & post videre sibi visus est. Postea
verò tranquillo cursu ad optatum portum, in
Apulia scilicet, navis cum peregrinis leta
percepit; & miles nummorum collectam, quam
accipere, in arca beati Jacobi ad opus ecclesiæ
misit.

Apud hoc
quod dicitur
naufragii
periculo eripi-
tur.

214. Anno Incarnationis dominicæ millesi-
mo centesimo quarto dum peregrinus quidam ab Jeroso-
lymis in Galiliam causâ digerendi super navis bo-
lilicæ periret, de navi cecidit in magno pelago mi-
ser. Cui beatus Jacobus altisonis vocibus implo-
ranti, dum alius socius ipsius de navi clipeum
tuo. Et in mari projecit dicens: Gloriosissimus
apostolus Jacobus, cuius auxilium invocas, auxi-
lium tibi. At ipse, clipeo accepto, beato Ja-

colo divinitus succente, per maris undas tribus
diebus tandemque noctibus natans navis vesti-
gia secutus, ad optatum portum cum aliis in-
columis venit, & quemadmodum beatus Jaco-
bus hora, qui illum invocavit, ante eum, ca-
pit, ejus verticem jugiter manu tenens, per-
rexit, cunctis enarravit.

215. Anno dominicæ Incarnationis millesimo ^{carceri inclu-}
centesimo quinto extitit quidam, nomine Ber- ^{sum liberat,}
nardus, apud castrum nomine Coranum * in ^{* al. Corga-}
Italia in episcopatu Mutinensi captus, catenis al- ^{num}
ligatus, & in profundo cujusdam turris ab ini-
micis projectus. Cui die nocteque beati Jaco-
bi sublimis voce continua imploranti apparuit
gloriosissimus Christi Apostolus dicens: Veni, se-
quere me usque ad Galitiam; & disruptis ca-
tenis ipsius, disparuit. Illico peregrinus ille, sus-
pensis ad collum bovis f usque ad turris sum-
mitatem sine aliquo humano juvamine, beati Jacobi
lope] sustulit ascendit. Quid plura? De subli-
mitate turris usque ad solum terræ forinsecus si-
ne aliqua læsione unum saltum fecit. Turris
verò sublimis lx g erat cubitorum. Unde ma-
gis mirum fuit, qualiter mortem evasit, qui de tan-
ta celsitudine incolumis cecidit.

216. Anno autem dominicæ Incarnationis ^{agrotantem}
millesimo centesimo sexto instante, miles quidam ^{sanitati ressi-}
in Apuliæ oris in gula, velut uter repletus,
vento inflatus est: qui cum à nullo medico sa-
nitatis medelam inveniret, confusus in beato Ja-
cobo dixit: Quod si invenire posset aliquam
crassillam b, quæ à sancto Jacobo per peregrini-
nos redeuntes deferri solet, & ex ea propriam
gulam infirmam tangeret, statim remedium ha-
beret. Quam cum apud quemdam peregrinum,
vicinum suum, inveniret, ex ea tetigit gulam
& sanatur: & inde ad beati Jacobi limina in
Galicia proficiscitur.

217. Anno item Incarnationis dominicæ mil-
lesimo centesimo trigésimo quinto i quidam Al-
lobicus k miles, nomine Dalmatius, de Cavan-
nis Raimbertum quemdam rusticum suum, san-
cti Jacobi peregrinum, secum sibi litigantem,
injuste pugno in gena percussit. Aiebat autem,
dum percutiebatur Raimbertus à milite: Deus
& sancte Jacobe, adjuva me: Et statim, divi-
na operante ultione, miles extorto ac etiam
contracto brachio velut exanimis factus solo pro-
stratus, atque à presbiteris absolutus petivit
veniam ab eo. Raimbertus, inquit, sancti Ja-
cobi peregrine, exora Apostolum, in quo con-
fisis, pro mea salute. Cui beatus Jacobus exo-
ratus à Raimberto pristinam salutem divinâ ele-
mentia reddidit.

& injuriam
clienti suo
illatam ulci-
scitur.

F

A N N O T A T A.

a Apud Vincentium B. Vincentensem vocatur
Anclus; in altero autem Als. nostro appellatur
Avint. Murron.

b Penultima syllaba prodesset qd species navi-
gii. Unus exstat cossus Eboraci in Gratia.
Anno caput galeæ, pelagus percurro galeæ. Pla-
na de hoc. 1772. 1772. apud Cant. in Glosario.

c Bordum i. clavis. 1772. Bordum i. Hispanica
bordo, quam Vincentius B. Vincentensem vocat
ut etiam.

d Apud B. Vincentensem vocatur i. castrum
in quoque Als. nati e. 1772. At. 1772. in de-
men ex unius linc. 1772. 1772. 1772. 1772.
Unde forte in aliis exemplaribus prodesset qd
c. Est

A

e. *Est urbs Palaestina in Galilea, olim Tiberias dicta. Nunc ab incolis vocatur vulgo Tabaria, unde hic nomen Thabaria.*

f. *Fora, id est compedes, qua voce etiam usus est Plautus in Agnaria. A scriptoribus mediis accipitur pro quocunque genere vinculorum.*

g. *Apud Bellovacensem urbem ponitur xl pro lx, forte ob causam supra dictam.*

h. *Suspitor, hac voce significari parvam crucem, qua Hispanicè vocatur cruzecilla vel crucicilla, atque hinc etiam conjicio, scriptorem hujus miraculi fuisse Hispanum, qui inde barbaro-Latinè crucillan deduxerit.*

i. *In altero Ms. notatur annus 1125, & apud Bellovacensem 1105, & hic 1135. Quis computus preferendus sit, ignoro; at si alterniternus Ms. numerus verus sit, non potest miraculum scribi à Callixto, qui anno 1124 viti finitus est.*

k. *In Vincentio Bellovacensi lib. 26, cap. 35 vitiose scribitur Adlobos, sed in altero Ms. rectius Allobrox.*

B

CAPUT IV.

Prodigiosa mercatoris captivi, militisque in certamine periclitantis liberatio, & obsequii, pauperibus peregrinis exhibiti digna remuneratio.

Mercator iniuste carceri mancipatus.

C

ANNO Incarnationis dominicæ millesimo centesimo septimo quidam negotiator volens ad nundinas cum mercibus suis proficisci, ad dominum tetræ illius, qui forte in villa, ad quam ille negotiator venerat, morabatur, accessit: rogans & petens ab eo ut secum eum duceret ad nundinas illas saluum, & reduceret ad domum suam. Qui ejus petitioni annuens promisit, se facturum, & dedit fidem. Negotiator itaque verbis tanti hominis credens, in partes illas, ubi nundinæ fiebant, cum mercimoniis suis profectus est. Post hæc verò ille, qui ei fidem promiserat, ut illum & res suas custodiret, saluumque duceret & reduceret, instinctu diaboli commotus negotiationem & res ejus accipiens in carcerem retrulit, fortiterque constrinxit.

miro modo liberatur,

219 Ille autem memoriæ suæ reducens innumerabilia mirabilia beati Jacobi, quæ à multis audierat, vocavit illum sibi in auxilium dicens: Beate Jacobe, libera me de hoc carcere, & me & res meas tibi promitto dare. Beatus igitur Jacobus gemitus ejus & preces exaudiens, nocte quadam, vigilantibus adhuc custodibus, illi in carcere apparuit, & imperans ei, ut surgeret, ad summam turre illam usque perduxit, quæ se tantum inclinavit, quod vix est cacumen suum in terra ponere, à qua sine saltu, & latione descendens, solutus à vinculis abiit. Custodes verò illum insequentes juxta eum venerunt, & minime inventos exacerati retro abierunt. Catenas tamen, quibus ipse constrictus fuerat, ad beati Apostoli basilicam in Galilæam secum deportavit: quæ usque hodie in testimonio tanti facti ante altare gloriosissimi Jacobi pendunt.

220 Anno dominicæ Incarnationis millesimo centesimo decimo instante, in Italia ex duabus civitatibus, inter se dissidentibus milites ad certamen convenerunt. Quorum una pars ab alia superata terga vertens, inordinate fugere cepit. Inter quos miles quidam, beati Jacobi lumina solitus petere, aufugiens atque sociorum suorum aliorum fugientium jam partem captam partemque interfectam perspiciens, suæ vitæ diffidens, beatum Jacobum in auxilium sibi profuturum vix jam voce, sed plangendo cum gemitu cepit clamare. Tandem viva voce, Beate Jacobe, inquit, si ab imminente periculo me liberare digneris, ad curiam tuam sine dilatione properabo, & me equumque meum (nil enim charius aut pretiosius habeo) tuæ præsentis præsentabo.

221 Facta autem hac oratione & sponsione, beatus Jacobus, qui sese recto corde poscentibus non negat, immò quantocius auxiliatum repræsentat inter illum & hostes, qui eum acius insequendo, jam cunctis aliis fugientibus gladio & captione consumptis, capere studebant, apparuit, atque ab hostibus illum sex levis insequentibus clypei sui protectione liberavit. Et ne viribus equi potius hoc miraculum, quam beati Jacobi laudi (ut solet ab invidis bonorum atque ab ecclesiæ impugnatoribus fieri) adscriberetur, utque omnis invidorum questio removeretur; patens fuit, equum illum viginti solidorum dimidietatem non valuisse. Ipse quoque, ne reus voti existeret, sese & equum ante beati Apostoli præsentiam obtulit, & ut plenarie, quod voverat, perficeret, contradicentibus tamen custodibus, ante altaris januas repræsentavit. Pro cuius miraculi gaudio clerici ac laici ex more ad ecclesiam concurrentes, in hymnis & psalmis Deo gratias egerunt.

222 Tres milites dioceseos Lugdunensis ecclesiæ de oppido Dumereo * sibi condixerunt, ut orandi causâ sanctum Jacobum apostolum in oris Galitiæ aditent; & profecti sunt. Qui cum essent in via peregrinationis, mulierculam invenerunt, quæ res sibi necessarias in sacculo quodam deferbat. Cum autem equites intuita fuisset, rogavit ut sui miserti sarcinulam, quam ferebat, suis in jumentis amore beati Jacobi apostoli deportarent, sibi que tanti itineris laborem alleviarent. Quorum unus peregrinæ petitioni annuens, ejus manticam suscepit & portavit. Igitur veniente vespere, mulier secuta de sua sarcinula sibi necessaria accipiebat, & primo gallorum cantu cum peregrini pedites proficisci solent, equiti sacculum reddebat, sicque expedita latior iter agebat. Taliter miles amore Apostoli serviens mulierculæ, ad locum orationis optatum festinabat.

223 Sed cum duodecim diebus ab urbe beati Jacobi distaret, pauperem infirmatum in itinere invenit, qui cum cepit orare, ut sibi equum suum ad equitandum accommodaret: quatenus ad sanctum Jacobum pervenire valeret; alioquin moreretur in via, quia amplius ambulare non poterat. Consensit miles, descendit, imposuitque mendicum [super equum suum, ejusque baculum sua in manu accepit, ferens etiam proprio collo & sarcinulam a] mulierculæ, quam susceperat. Sed cum ita miles pergeret, nimio solis fervore ac longi itineris lassitudine constrictus infirmari cœpit. Quod ut sibi sensit, perpendens quia in multis sæpe mul-

Ex 1200

hostium me- nus evadit.

E

*Miles peregrina mulieris sarcinam ferens, * al. Dumzey*

F

& alium pauperem equo suo imponens,

a

EX MSS.

tan effendit, in omni locum fiam Apostoli amore usque ad eius limina pedibus cunctis equanimiter toleravit. Ubi Apostolo deprecato, hospicio receptus ex eadem molestia, quam in vi capitis, sedulo dicebat, & aliquot diebus in pectore ingravescere jacuit. Quod alii mures, qui eius socii fuerunt, videntes, ad eum accedentes vident, ut sua peccata confiteatur, & ea, quae Chelidonium docent, petere quarat, ut cum exitum mures munit.

in murem
lapis

221. Non ille audens, faciem avertit, & respondere non potuit; deique per triduum sine verbi professione jacuit: unde socii vehementi dolore afflicti sunt, tum quia de eius salute desperari erant, tum maxime, quia suae salutis animae procurare non poterat. Quadam autem die, quando cum citius spiritum exhalare putarent, illis circumstantibus & exitum illius prestolantibus, graviter suspirans locutus est: Grates, inquit, Deo & sancto Jacobo domino meo, qui liberatus sum. Quod qui aderant querentes, quid significaverit, quod ita jacens ta uent: Ego, inquit, ex quo sensi me linguore gravi, tacitus mecum cogitare coepi, quod vellem peccata mea confiteri, siera unctioe luti, & Dominici corporis perceptione mueri. Sed dum hoc in silentio tractarem, subito venit ad me turba terrorum spirituum, quae me in tantum oppressit, ut neque verbo neque signo ex illa hora innuere potuerim, quid ad meam salutem pertinuerit. Ea etiam, quae dicebatis, bene intelligebam; sed nulla ratione respondere poteram: nam daemones, qui ad me confluxerant, alii mihi linguam frangebant, alii oculos meos claudabant, nonnulli quoque caput & corpus meum ad libitum suum huc illucque, me nolente, vertebant.

apostolus S.
Jacobus
dixit: ecce
per car.

225. Sed modo paulo antequam loqui coepissem, intravit huc sanctus Jacobus, ferens sinistra manu mulierculae sacculum, quem in via tuleram; baculum vero mendici, quem portavi, dum idem equitaret equum meum, ipsa die, qua me insignitas cepit, in manu dextera tenebat. Baculum habebat pro lancea, sacculum pro armis. Et confestim quasi furoris indignatione veniens ad me, elevato baculo nixus est percutere daemones, qui me tenerant. Qui mox superant territi: quos ille inscitus per angelum hinc exire coegit. Et ecce Dei & beati Jacobi gratia liberatus ab illis, qui me vexabant premendo, nunc loqui valeo. At citius mittite, & presbyterum accite, qui mihi sanctae communionis viaticum tribuat: diutius enim in hac vita non habeo licentiam nandi.

ac pie mori-
tur.

226. Qui cum misissent, dum ille moram veniendi faceret, unus de suis sociis publice admonuit dicens: Amice, inquit, noli amodo Cirno Calvo domino tuo, cui hactenus adhaesisti, melius: veraciter enim damnatus est, & in proximo periturus mala morte. De quo hac contigisse rei veritas declaravit. Postquam enim percutus ille loco sine quievit, & sepultura traditus est, reversis sociis & narrantibus, congeita sunt, praedictus Cirnus, cognomento Calvus, qui dixit homo fuerat, eorum salutem non somno duxit, nec se a peccatis suis quendam emendavit. Unde non post multum temporis spatium contigit, dum multum moram moris inveterando immitteret, ut & ipsi quoque laacca quidem milis transiit interiret b.

ANNOTATA.

D

a Hec unis inclusa suppleri ex altero Ms., quia in hoc aliqua deest, ut ex sequentibus colligi.

b In altero Ms. dicitur in titulo, hoc miraculum à domino Anselmo Cantuariensi archiepiscopo editum esse. At apud Vincentium Bellocensem lib. 26, cap. 37 scriptor illius vocatur Hubertus Sibuntinus; pro quo haud dubie legendum Bisuntinus, ut in Annotatis ad caput 2 litt. g vidimus.

CAPUT V.

Mira resuscitatio hominis, qui fraudulenta demonis persuasione se ipsum interfecerat.

E

P Rope civitatem Lugdunensem est vicus, in quo juvenis morabatur, nomine Giraldu, qui arte pellexria instructus, iusto labore suarum manuum vivebat, & matrem suam, patre defuncto, suis laboribus sustentabat. Hic sanctum Jacobum vehementer diligebat, ad cuius limina singulis annis venire, suamque oblationem soebat offerre. Uxorem ipse non habebat, sed solus cum matre sua vetula vitam castam ducebat. Sed cum diu scule se contineret, tandem vice quadam carnis voluptate superatus cum juvenula fornicatus est. Mane autem facto, quia peregrinationi se disposuerat, cum duobus vicinis suis ducens secum asinum quemdam, ad sanctum Jacobum in Galitia ire coepit. Qui cum in via essent, invenerunt mendicum quemdam ad sanctum Jacobum proficiscentem. Hunc secum & gratia societatis & potius amore sancti Jacobi tulerunt, largientes ei necessaria victus.

Juveni ali-
cui, qui forni-
cationem
commiserat,

228. Pergentes igitur, plures cum laetitia dies pariter fecerunt. Quorum pacificae ac charitativae societati invidens diabolus in humana forma satis honesta ad juvenem, qui demi fornicatus fuerat, clam accessit, eique dixit: Nosti, quis sum ego? At ille dixit: Nequaquam. Et daemon: Ego sum, inquit, Jacobus apostolus, quem singulis annis jam ex multo tempore visitare consuevisti, tuisque praemiis honorare. Scis quia multum gaudebam de te, quoniam quidem magnam bonum sperabam de te futurum: sed nuper, antequam domum tuam exires, fornicatus es cum muliere, nec inde usque nunc penitisti, nec confiteri voluisti, si que peregre profectus es, quasi peregrinatio tua Deo & mihi sit acceptabilis. Non ita fieri oportet: nam quicumque propter amorem meum vult peregrinari, prius necesse est, ut peccata sua per humilem confessionem aperiat, & postea peregrinando eadem commissa puniat. Qui aliter fecerit, peregrinatio ejus grata Deo non erit.

apparet da-
mon. fingens,
se esse S. Ja-
cobum,

F

229. Hoc dicto ab oculis ejus evanuit. His auditis, homo contristari coepit, proponens in animo si se domum velle redire: suoque presbytero confiteri, & sic capto itinere regredi. Hoc itaque dum quidam tractaret, in eadem forma, quae prius apparuerat, venit daemon dicens ei: Quid ad quod cogitis in corde tuo, te domum vel-

eique suadet,
ut ad conse-
quendam pec-
cati veniam

DIE VIGESIMA QUINTA JULII.

85

A

Te, sed te: Putas tantum scilicet tuis jejunis, sive accipis posse redimi: Malum desipere: sed etiam meis consiliis & iuvare eis; alioquin salvari non poteris. Quamvis enim peccaveris, ego te tamen amo, & propterea veni ad te, quod tale consilium tibi tribuam, ut salvari possis, si mihi credere volueris. Cui peregrinus: Ita, inquit, cogitabam, sicut dicis: sed postquam mihi ad salutem non prodesse hoc asseris, dic, quid tibi placeat, unde salvari possim, & libens exsequar. At ille: Si, inquit, plene à delicto emundari desideras, virgula, quibus peccasti, citius amputa. Quo ille consilio terretus dixit: Si mihi, quod consulis, fecero, vivere non potero, eroque mihi ipse homicida, quod saepe audiavi coram Deo esse damnabile.

Jejunium autem, quod de expectanti mandatur.

B

230 Tunc demon irridens: O, inquit, insipiens, quam parum intelligis ea, quæ tibi ad salutem possunt prodess. Si taliter mortuus fueris, ad me sine dubio transibis, quia puniendo delictum tuum martyr eris. O si esses tam prudens, ut temetipsum occidere non dubitares! Ego certe cum multitudine sociorum meorum, statim ad te venirem, ac mecum mansuetam animam tuam laetus susceperem. Ego, ait, sum Jacobus apostolus, qui tibi consulo. Fac ut locutus sum, si ad meum vis venire confortium, & tui delicti invenire remedium. Quibus dictis, peregrinus, ut homo simplex, animatus ad facinus, nocte sociis suis dormientibus, cultellum extraxit & quidquid vix fuerat in partibus illis amputavit. Dein versa manu ferrum erexit, ejusque acumini se injiciens sibi ventrem transfodit.

Socii ejus pro tum resurgentes,

a

C

231 Cum autem sanguis ubertim efflueret, ac ille tumultuando palpitaret, expergefacti socii vocaverunt eum, seiscitantes quid haberet. Qui cum illis responsum non daret, sed anxius extremum spiritum traheret, consternati concitè surgunt, luminaria accendunt, sociumque semivivum, nec jam eis respondere valentem reperiunt. Ex quo stupefacti sunt, simul & timore percussi, ne mors illius sibi imponeretur, si mane eodem loco invenirentur, fugam incunt; ipsum verò volutatum in suo sanguine, asinum & egenum, quem alere solebant, derelinquunt. Mane autem facto cum in domo familia surrexisset, occisumque reperisset, non habens certitudinem, cui ejus necem imponeret, advocat vicinos, & defunctum ad ecclesiam sepeliendum ferunt: ante cujus fores dum paratur sepulcrum propter sanguinis florem illum deponunt. Nec interveniente multa mora, ille qui mortuus fuerat, [ad vitam] rediit, & in stratu funereo resedit. Quod qui aderant intuentes, perterriti fugerunt & exclamant.

homicida sui ipsius ad vitam revocatus,

232 Quorum clamore populi concitati accurrunt, quid acciderit inquirunt, mortuum vix restitutum audiunt. Qui cum propius accessissent, & eum alloqui cœpissent, quæcumque circa se acta fuerant, libera voce coram omnibus enarravit. Ego, inquit, quem à morte resuscitatum videtis, ab infantia sanctum dilexi Jacobum, eique in quantum potui servitio consuevi; modo autem, dum ad eum pergere decrevissem, & usque in hanc villam venissem, adveniens diabolus fefellit me, dicens, se esse sanctum Jacobum, totumque ordinem, ut supra dictum est, palam edocuit, atque seducit: Postquam mihi met vitam adam, & anima mea coarctaretur egredi de corpore, venit ad

me idem malignus spiritus, qui me seducit, adducens secum magnum demonum exercitum, consilium absque intentione meæ sapientie, quæ piam rem ad insubiles voces emittit, ad tormenta trahunt.

233 Eunt ergo versùs Romam tendimus. Verum cum ad silyon, quæ inter urbem & villam, quæ vocatur Labiceum b, sita est, venissemus, sanctus Jacobus interceptus nos post tergum nostrum advolvit, comprehensisque demonibus ait: Unde venitis, & quo tenditis? Ait illi: O Jacobe, certe nihil à te sperabam in tantum nobis credidit, ut sanctum tuum interficeret. Nos persuasimus, nos resoluimus, nos eum habere debemus. Quibus ille: De hoc, quod quero, ait, nihil responderis; sed Christianum vos decepsisse jactando gaudetis, unde malas habetis gratias: meus enim peregrinus est, quem vos habere jactatis. Unque non hunc impune facitis. Videtur autem mihi beatus Jacobus juvenis, & venusti aspectus, macilentus, in illi coloris, qui vulgo strabus dicitur.

234 Illo igitur cogente, Romam divertimus, ubi prope ecclesiam beati Petri apostoli eratio-cus viridis & spatiosus in plantis ædis, in quo turba Sanctorum innumera ad consilium venerat. Cui præsidebat domina venerabilis Dei genitrix & perpetua virgo Maria, multis & preclaris procenibus dextrâ levâque ejus confidentibus. Quam ego cum magno cordis mei affectu considerare cœpi: numquam enim in vita mea tam pulchram creaturam aspiciam vidi: non enim magnæ, sed mediocris erat statura, pulcherrima facie, delectabilis aspectu. Ante eam beatus Apostolus, meus advocatus piissimus, coram omnibus protinus constitit, & de satanæ fallacia, qualiter me devicerat, clamorem fecit. Quæ mox ad demones conversa: O, inquit, miseri quid querebatis in peregrino Locum & Filii mei, & Jacobi fidelis sui? Satis vobis posset sufficere pœna vestra, nec esset opus, ut eam augetis malitiâ vestrâ.

intercessione beati Petri & S. Jacobi permissi,

F

235 Postquam locuta est Domina beatissima, clementer super me sua lumina fixit. Demonibus autem magno timore confectis, omnibus, qui concilio præerant, dicentibus, eos contra Apostolum me fallendo injustè fecisse, imperavit Domina, me ad corpus reduci. Sanctas igitur Jacobus me suscipiens, consilium me in hunc locum restituit. Taliter mortuus & resuscitatus sum. Quod incolæ ipsius loci audientes, vehementer lætati sunt, & cum ei protinus in domum suam tulerunt, ac per triduum secum tenuerunt, divulgantes ac demonstrantes illum, in quo Deus per beatum Jacobum tam insublimem rem operatus est, atque mirabilem. Nam plage illius sine mora sanate sunt, tolli cicatricibus loco vulnorum manentibus. Loco verò genitalium erexit sibi caro quasi verruca, per quam emittebatur urina.

236 Expletis diebus, quibus habitatores loci illum secum præ gaudio tenuerunt, perit assinum suum, & cum socio paupere, quem sibi in via junxerat, iter sumum a se fecit. Sed cum appropinquasset ad beati Jacobi hunc ecclesiam, qui cum reliquerunt, regressi observaverunt illi. Qui cum adhuc prope esset, & duceret assinum in istos intuitu fuisset, beati sunt advenisse: Stantes, ait, homines illi sunt, quos resuscitavi, & ad vitam, alterum vivum. Nec quod mirant animal, dicitur.

EX MSS.

fer ab illo. In quibusdam locis, quod cum illis delectantur. Postquam autem appropinquaverunt, & multis agnitionibus se cognoscere cepimus, agnitionemque se faciam fuerat, viderunt existeret inter eos domum venientes, cum per ordinem adfuerunt.

aculis homi-
nibus expo-
nit.

237 Sed is, qui relictus fuerat, postquam a sancto Jacobo recitavit, hoc, quod oculi prius enarraverunt, se ipsi confirmavit: nam cum, sicut gesta est, paulum divulgavit: ceteros ostendit, & etiam, quod in secretiori loco fuerat, multis hoc videre cupientibus, demonstravit. Hunc hominem & omnia opera ejus & signa mortis ejus reverendissimus Hugo Cluniacensis abbas, cum multis aliis vidit, & pro admiratione hoc, ut relatum est, rapuit solum se vidisse asseruit: & nos Apostoli amore, ne à memoria deleteretur, litteris commendavimus, precipientes omnibus, ut per omnes ecclesias festum tanti miraculi ceterorumque miraculorum sancti Jacobi v die Nonarum Octobris dignis celebrarent obsequiis d.

B

A N N O T A T A.

a Guibertus abbas, cuius narrationem de hac re § 13 Commentarii à nam. 178 attulimus, affirmat, exsequias illius à sociis celebratas fuisse, quod cum hac fuga componi non potest.

b De hodierno huius loci situ disputant geographi, & de eo videri possunt Leander Alveret. in descriptione Italia, Clavius, alique topographi passim oboli.

c Hugo inter relationes, Bibliotheca Cluniacensi à col. 457 insertas, narrat quidem terribile exemplum clerici, se ipsum interficientis, quod S. Petrus Damianus in epistola lib. 2. cap. 13 ex ipso refert; sed hinc prolixius est dissimile. Non tamen inde concludo, in S. Hugoni Cluniacensi abbati perperam adscribi: non in quodam codice Ms. collegii nostri Clavonantini de Vita Sanctorum, ex quo fragmentum quoddam depistum habemus, fertur Hugo abbas Cluniacensis idem S. Anselmo archiepiscopo Cantuariensi exposuisse.

C

d In altero Ms. nostro antior huius miraculi in titulo citatur S. Anselmus archiepiscopus Cantuariensis. Sed utriusque Ms. clausula (cu- apud Vincentium Bellocensem omittitur) potius contineret Callisto, quia precipit omnibus, ut per omnes ecclesias festum tanti miraculi celebrarent. Quidquid sit de illa clausula, forte ad interpolatorem quendam hic addita, reperitur eodem miraculum, alius omnino circumstantiis testatur, inter Opera Hugonis à S. Ulone lib. 2. de Sacramentis part. 16, cap. 2. ubi et præferuntur sequentia: Quidam probati testimonio inter narravit mihi, se à suo abbate veraciter hoc asseruisse, quod cum aliquando ille ad quosdam fratres eiusdem coenobii viandos pergeret, in itinere (ut solent quosdam loco hospitium accepit, ubi statim, tunc et alii omnes ejusdem loci habitantes ecclesie, paucis ante diebus contigisset. Quod cum de magnis orationis causis ad finem huiusmodi pergers in eodem loco hospitium accepit,

CAPUT VI.

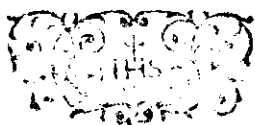
*Ultronea sacelli apertio, victorie
contra Saracenos predictio, &
hominis ad mortem conde-
mnati liberatio.*

Nuper comes de sancto Aegidio, nomine Pontius, cum fratre suo causâ orandi ad sanctum Jacobum venit. Qui cum ecclesiam ingressi fuissent, & oratorium, in quo corpus Apostoli jacet, ingredi pro suo libitu non potuissent, rogaverunt adilem a, ut eisdem oratorium aperiret, quatenus illi ante corpus apostolicum vigilas facere potuissent. Cum autem suas preces effectu carere viderent (nam mos ille fuerat, ut post solis occubitum janua præfata oratori, donec illucesceret mane, clausa manerent) ad sua hospitia tristes accedunt. Quod dum pervenissent, peregrinos suæ societatis omnes adesse jubent. Quibus assistentibus dixit comes, se sanctum Jacobum velle adire, illis secum pari animo comitantibus, si forte illi per semetipsum dignaretur aperire.

239 Cumque illi concorditer libenterque verbum ejus susceperent, paraverunt sibi luminaria, quæ manibus in eodem oratorio tenerent. Vespere itaque facto, accensis luminaribus ecclesiam ingressi sunt viri numero ferme ducenti. Qui venientes ante beati Apostoli oratorium elevata voce precati sunt: Beatissime, impium, Jacobe, apostole Dei, si tibi placeat, quod nos venimus ad te, aperi nobis oratorium tuum, ut nostras faciamus vigilas coram te. Mira res! Necdum verba finierant, & ecce ejusdem oratori janua tanto strepitu insonuerunt, ut omnes, qui aderant, in minutis partibus eas confusas putarent fuisse.

240 Verumtamen inspectis illis repagula feræ acque carniæ, quibus obserabantur, rupta atque dejecta sunt. Sicque janua, sine manibus hominum invisibili virtute patefacta, peregrinis ingressum præbuerunt. Qui vehementer letificati introierunt; tamque magis ex eodem miraculo exultaverunt, quanto evidentius beatum Apostolum, invictissimi imperatoris militem, verissime vivere probaverunt; quem tam celeriter suæ petiti adfuisse viderunt. Quam re perpensi potius quam sit exaudibilis præ petitioni, qui suorum suorum tam benignus adfuisse supplicanti. Tua ergo clementia, benignissime apostole Dei Jacobe, nobis subveniat, quatenus sit tamen fallacias in præsentis vite tormento caveamus, neque bonis studiis patriæ celestis inclamemus, ut ad eam per Christum Dominum nostrum, te optulante, pervenire valeamus.

241 Idem est omnibus tam clericis quam Episcopus huiusmodi commemorationibus, quemdam Stephanum, divinis virtutibus præclarum, à suo episcopio atque pontificali officio, bene libere amore à Græcæ partibus huiusmodi à suis potestate. Qui huiusmodi liberos abundantavit, ut sic divinis precibus abbas, et ceteris. Ad propria ergo huiusmodi ad custodes adis, in qua præ-

A riosissimum talentum, beati videlicet Jacobi corpus, & decus Hispaniæ reconditum est, accessit, seseque ad eorum pedes provolvens petiit, ut pretiosissimi Apostoli amore, pro cuius dilectione hujus seculi delicias & terrenas voluptates postposuerat, intus in ecclesia secretum sibi locum concederent, ubi assidue orationi sibi vacare liceret. Illum verò, licet vilem habitum portantem, nec quasi episcopum, sed ut pauperem peregrinum sese habentem despectui non habentes, immo justæ petitioni ejus consentientes, ad modum cellulae quoddam tugurium ex junceis tegminibus constructum intus in beati Apostoli basilica, unde recta fronte altare inspicere posset, paraverunt; in quo die noctuque jejuniis, vigiliis, precibus invigilans, calibem & beatissimam duxit vitam.

B 242 Quadam verò die cum solitæ orationi de more vacaret, turba rusticorum ad speciale festum pretiosissimi Jacobi concurrens, seque juxta illius sanctissimi viri cellulam in præsentia altaris sistens, Dei Apostolum his verbis rogare cœpit: Beate Jacobe, bone miles, ab instantibus malis & futuris nos subleves. Quod verbum ille sanctissimus vir Dei indigne ferens, quod rustici scilicet illum militem vocarent, increpans eos dixit: Stultissimi rustici, gens facta, beatum Jacobum non militem sed piscatorem vos vocare convenit; commemorans illud, quod ad vocem Dominicam, relicto piscatorio officio, Dominum secutus est: & illud, quod postea hominum piscator effectus est. In sequenti verò nocte diei illius, qua sanctissimus ille vir de beato Jacobo commemoraverat, idem beatus Jacobus candidissimis vestibus ornatus, nec non militaria arma, solis radios excedentia, indutus, quasi miles effectus, duas claves in sua manu tenens, apparuit. Quem terro vocans, sic locutus est: Stephane, serve Dei, quia me non militem, se piscatorem vocari jussisti, ideo taliter tibi appareo, ut me Deo militare ejusque athletam esse, meque in pugna contra Sarracenos Christianos anteire, & pro eis victorem existere amplius non dubites.

C 243 Impetravi autem à Domino, ut universis me diligentibus ac recto corde invocantibus protector sum & adiutor in cunctis periculis: & ut firmiter hoc credas cum his clavibus, quas manu teneo, portis Colimbriæ urbis apertis, quæ septem annis à Fernando rege Christianorum obsidione premitur, crastina die horâ tertiâ, intromissis Christianis, eorum reddam potestati. Hec dicto, ab ejus oculis evanuit. Sequenti verò die, matutinis expletis, sanio rem partem tam clericorum quam laicorum advocans, quæ oculis viderat, auribusque audierat, ex ordine eis enarravit. Quod postea multis argumentis verum esse probatum est: diem etenim & horam scripserunt, quibus post captam civitatem nuntii à rege missi veritatis testimonium perhibuerunt, asserentes in illa die & hora urbem prædictam captam esse. Cognita ergo veritate, præfatus Stephanus Dei servus beatum Jacobum omnibus, in militia se invocantibus, prevalere asseruit, & pro veritate certantibus illum invocandum esse prædicavit. Ipse verò, ut ejus patrocinium consequi mereretur, poenitentiam sibi augmentavit, & efficacius orationibus invigilans ibidem totum vitæ suæ tempus in Dei servitio consummavit; ac tandem in beati

Jacobi apostoli basilica sepulturam honorifice suscepit. EX MSS.

244 Multorum itaque temporum libente curricula, cum jam nostris temporibus multis miraculorum signis beatissimus Jacobus per totum orbem longe lateque resplendisset, accidit, ut bellum maximum inter comitem fontis Calcarie & alium militem suum, nomine Guillelmum, oriretur. Qui cum in pugna contra ipsum comitem firmiter equitaret, cum suis militibus in eadem bello concurrerunt. Sed desinente exercitu militis, vertit terga, & idem miles in bello captus in præsentiam comitis ductus est. Cumque comes ipse eum decollari præcepisset, & miles magna voce clamaret: Jacobe apostole Dei, quem Herodes Jerosolymis gladio occidi præcepit, adjuva me, & libera me à spiculatoris gladio, ter ictum collo objectum erectis ad cælum manibus sustinuit, & nihil læsionis in eo comparuit.

245 Videns autem spiculator, quod cum acuminis gladii nocere ei non poterat, direxit mucronem in ventrem ipsius, ut sic eum perforaret. Beatus verò Jacobus sic illum hebetavit, quod nec ictum ejus ipse præsensit. Cumque comes omnesque, qui simul aderant, ad hæc mirarentur, jussit eum in castro suo vincitum reduci *. Mane autem futuri diei incipiente, coque beatum Jacobum inter suos gemitus invocante, ecce ipse Apostolus coram eo itans dixit ad eum: Ecce adsum, quem vocasti. Tunc impleta est domus ipsa tanto odore & serenissima luce, quod omnes milites, & qui ibi aderant, in paradisi amœnitate se sitos esse crederent, atque in ipso fulgore, præcedente Jacobo, ac manum ejus tenente, coram omnibus usque ad portam postremam castris, factis quasi cæcis custodibus, pervenit; & apertis januis, ambo pariter usque ad unum miliarium extra muros pertexerunt. Unde factum est, ut iste miles statim amore beati Jacobi ad ejus corpus & ecclesiam in die translationis ipsius perveniret, & omnia, ut supra diximus, ordine enarraret.

A N N O T A T A.

a *Ædilis apud veteres Romanos vocabatur, qui habebat curam ædificiorum; at apud scriptores mediæ ævi est custos ecclesiæ. Hinc ædilitas est munus & dignitas in quibusdam collegiis Canonicorum, ut habet Cangius in Glossario.*

b *Nemo auctorum, quos § 11, num. 145 pro hoc miraculo citavimus, de tam diuturna Conimbrica obsidione meminit.*

C A P U T VII.

Ægri sanatio, multiplex captivi liberatio, paupertatis levamen, & punitio quorundam, qui festum S. Jacobi celebrare neglexerunt.

Nostro itaque tempore quidam vir inclytus vir membrum ex Burgundia, nomine Guibertus, ab annis quatuordecim suorum passus diminutionem

H

mem-

miratur, S. Jacobum à rusticis appellari militem;

B

Miles in bello captus, in castris S. Jacobi præsidio.

mirabiliter à spiculatoris gladio liberatur.

E

* al. recludi

F

rum usque definitus janua- sur;

EX MSS.

* al. nolens
aliialter sepius
carceri man-
cipatus

B

a

literatur;

C

b

* al. Gru-
num

membrorum, ita ut neque gressum movere posset, supportus duobus equis suis cum uxore sua & terribus suis ad sanctum Jacobum profectus est. Qui cum in hospitali eisdem Apostoli volens * hospitaretur, prope ecclesiam in somno ammonitus est, ut quousque beatus Jacobus sui membra contracta extenderet, in ejus ecclesia semper orationi insisteret. Cum itaque in apostolica basilica duobus noctibus vigilaret, tertia nocte invigilans oratione, veniens beatus Jacobus & apprehendens manum ejus erexit eum: qui cum interrogasset eum, quis esset, Ego sum, inquit, Jacobus apostolus Dei. Tunc homo restitutus sanatus per tredecim dies in ecclesia ejus vigilavit, & hac proptio ore cunctis revelavit.

247 Anno dominice Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo quidam civem Barcinonensem sancti Jacobi basilicam in oris Galitiæ peregrinationis causâ fertur adisse. Qui cum ab Apostolo tantum peteret, ut eum à captione inimicorum suorum liberaret, si forte in ea caderet, ad propria revertens, cum negotii causâ Siciliam pergeret, à Sarracenis in mari captus est. Quid plura? Per nundinas & foros tredecies venditur & emitur. Qui verò emebant eum, beato Jacobo catenas & vincula conterente, tenere nequibant. Primò venditur in Corociana, secundo apud urbem Jazaram in Slavonia, tertio in Blavia, quarto in Turcoplia, quinto in Perside, sexto in India, septimo in Æthiopia, octavo in Alexandria, nono in Africa, decimo in Barbaria, undecimo in Deserto, duodecimo in Bugia, tredecimo in urbe Almatia a; in qua cum esset à quodam Sarraceno duplicibus catenis fortiter circa crura nexus, beatum Jacobum altisonis ei imploranti vocibus idem Apostolus apparuit dicens: Quia dum esses in basilica mea, tantum à me petisti liberationem corporis tui, & non animæ salutem, in hac pericula lapsus es; sed quia Dominus misertus est tui, misit me ad te, ut ab his ergastulis eruum te.

248 Illico disruptis catenis ejus per medium, ab oculis ejus beatus Apostolus disparuit. Itaque homo ille solutus à vinculis per urbes & castella Sarracenorum, quamdam partem catenæ in testimonio tanti miraculi manibus ferens, ad terram Christianorum, videntibus Sarracenis, palam cepit redire. Cumque aliquis paganus illi obviam, & eum capere tentaret, ipse ostendebat ei partem catenæ, & statim adversarius ab eo fugiebat. Multa etiam agmina leonum, ursorum, leopardorum & draconum gradientem per deserta loca illum devorare appetebant; sed, visâ catenâ, quam Apostolus tetigerat, procul ab eo recedebant. Hunc hominem ad beati Jacobi limina denuo regredientem, catenam manibus ferentem, nudis etiam pedibus & excoctis inter Stellam b & Guignum * veraciter ego reperi; & hæc omnia mihi narravit. In hoc ergo exemplo illi sunt corripiendi, qui petunt a Domino & Sanctis ejus uxorem aut terrenam felicitatem, aut honores, aut censum, aut inimicorum mortem, aut cetera his similia, quæ ad profectum corporis solummodo pertinent, non ad animæ salutem. Si corporis necessaria sunt petenda, multo magis animæ jura, id est, bonæ virtutes, fides scilicet, spes, charitas, patientia, temperantia, hospitalitas, largitas, humilitas, obedientia, pax, & cetera his

similia magnopere sunt petenda, è quibus in statu salutis ipsa anima fit ornata.

249 Anno dominice Incarnationis millesimo centesimo trigésimo primo c, Ludovico rege Francorum regnante, Innocentio Papa presidente, vir quidam, nomine Brunus, de Vicellia-co villa sanctæ Mariæ Magdalene, à sancto Jacobo rediens, nummis sibi deficientibus, cepit egere. Qui dum non haberet, unde solam panis nummatam d emere posset, die quadam circa nonam adhuc jejunus mendicare erubescens & valde anxius beati Jacobi auxilium toto corde implorando sub arbore quadam solus quievit. Ibi verò paulisper dormiens somniabat, quod beatus Jacobus Dei apostolus cibo illum pascerebat. Evigilans autem subeinericum panem ad caput suum invenit, ex quo quindecim diebus vixit, quousque videlicet ad propria venit, per unumquemque diem sufficienter comedens bis. Altera autem die eundem panem in sacculo inveniebat. O admirabile factum Eliæ prophetæ renovatum! Sed quia à Domino est factum, non debet esse mirabile in oculis nostris.

250 Hæc sunt mirabilia memoranda, quæ olim festa sancti Jacobi non digne colentibus, divina ultione operante, evenerunt. e. Inter Hispanos apud Tirdelionum f die festo sancti Jacobi triticum tota die rusticus quidam excussit. Advesperascente autem die, balneum, quod juxta castrum idem miro opere Sarraceno antiquitus constat esse factum, ipse intravit. Cumque in eo federet, statim pellis dorsi ejus ab humeris usque ad crura balnei parietibus adhasit, cunctisque videntibus, ob transgressionem tanti festi spiritum exhalavit. Vasconum plebs apud Albinetum sancti Jacobi diem colere renuens tota die operabatur: sed divina ultione operante, totum castrum ejusdem plebis nocte sequenti igne consumitur. Nec fuit qui sciret, ex qua domo ignis processisset, sed è cælo dicitur advenisse.

251 In episcopatu Bisontienfi Bernardus, qui dicebatur de Majora, carro manipulos segetum tota die, vicinis tamen contradicentibus, duxit. Advesperascente verò die, adhuc illo sic operante, tempestivus ignis validus è cælo adveniens carrum manipulos & boves in cinerem redegit. Sed & mulieres quædam, quæ cum eodem Bernardo aderant, ab aliis supervenientibus attonite deportantur in fonte proximo: & ita etiam vix evaserunt. Item Harduinus ejusdem villæ miles eodem die plaustrum suum cum manipulis tritici tota die duxit; sed ultio divina oculos bovm serò excecavit. Inter Gotos g in provincia Montis Pessulani jussu ejusdem militis Mirreorien-sis h, iusticia quædam apud villam sancti Damiani die sancti Jacobi panem subeinericum fecit & coxit: quo allato ad mensam & confracto, coram discumbentibus sanguinolentus apparuit; & dum magis magisque frangebatur, tanto magis sanguinem ejiciebat. Cessamus ergo ab operibus carnis, & operemur bona in sacris beati Jacobi solemnibus, ut ejus mereamur semper & ubique protegi patrocinis, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus a. scula seculorum. Amen.

D

alius denique
ad paupertatem re-
actus
juvatur.

c

d

e

Varii festi-
tatem S. Ja-
cobi colere
contemneres

f

g

h

F

g

h

A

ANNOTATA.

a *Alqua ex his locis in conspectu sunt, et apud geographos posita quatuordecim, et non paucior nota sunt, ut in explicatione non negant.*

b *Supra, hic indicari duas Indulgentias, de quarum primo auctor Alexander Abbat in littera Italia descriptione pag. 755; de altero autem pag. 487.*

c *In altero Ms., & Vincentio Bellovacensi notatur annus 1139; sed hoc legitur 1141 sive 1139, nempe annus aucti Calixti II. venire potest, qui anno 1124 obiit, ut semper diximus. Quare Bellovacensis lib. 26, cap. 39 hoc imperat, inter miracula a Calixto edita recenset, & post erat 41 in conspectu: Hinc de libello Calixti Papae dicta sufficiunt. Praefinitur igitur in altero Ms. nostro datur a domino Alberico Vercellensi abbate, atque episcopo Ostiensi & Romae legato editum.*

d *Nammiata aliquando significat pretium res per nummos, aliquando valorem nummi, & interdum ipsas merces, de qua voce plura vide apud Cangium in Glossario.*

e *Sequentia miracula in altero Ms. nostro non habentur; attamen leguntur apud Vincentium Bellovacensem lib. 26, cap. 41, cum quo Ms. nostrum contulimus.*

f *Bellovacensis vocat Tudilionum; sed nec unum nec alterum apud topographos invenio. Forte est corruptum ab urbe vulgo dicta Tudela, quam in Navarra ad Iberum finem sitam aliquando transiit. Posset etiam deduci à Tude vulgo Tur episcopali urbe in Gallacia sub archiepiscopo Compostellano.*

g *Opiter, his incolae vocari Gotos, qui olim Occitanos, in qua sitas est Mons Pissulanus, vocabatur Gubia Gallica propter Gothos, qui eam invaserant.*

h *Bellovacensis legit Mirecoricasis; sed huiusmodi locum tantum invenio in Lotharingia, vulgo dictum Mirecourt. Quare conjicio illud vocem forte vitiose deductam esse ab episcopali Occitania superioris urbe, Gallice dicta Mirepoix.*

C

ALIA MIRACULA QUAE IN ITALIA CONTIGERUNT.

AUCTORE CONTARINO, CLERICO SYN-
CHRONO, ET TESTE IN MULTIS
OCULATO.

*Ex Ms. codice Pistoriensi, cujus
authenticum apographum an-
no 1727 accepimus.*

ANTIQUI CAPITUM TITULI.

Incipiunt miracula beatissimi Jacobi noviter
facti.
Quomodo reliquiae beati Jacobi portatae sunt Pi-
storium.

Miraculum de quodam sancto Baronto cruci-
bus induratis.

Miraculum de sanata in manu.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum de columba.

Miraculum de columba, que ostendit pauperu-
lam in ecclesia mortuam.

Miraculum de puero Bonorienti contracto.

Miraculum de quodam Florentino de Montebono
contracto et arido per viginti annos.

Miraculum de alio contracto.

Miraculum de sanata in manu.

De multis aliis miraculis.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum de quodam puerulo liberato.

Miraculum S. Jacobi apostoli de quodam ad de-
scende Pistoriensi, cujus guttur acis tam fixa-
rat, liberato.

De juvene civitatis Pistorii super equum sedente
liberato.

De rustico de Brandeglio Pistorii comitatus ab ar-
boris periculo liberato.

Miraculum de Milone de Savignano condemnato
in Castro Prati, ut haberetur ad caedam
equi & ad ignem, liberato.

PROLOGUS.

*Exponitur, qua occasione civitas
Pistoriensis sacras S. Jacobi re-
liquias Compostellae acceperit.*

F

IN provincia igitur Tuscia numerata, in ci-
vitate, quae dicitur Pistoria, hinc quidam dicitur
clericus, nomine Ravennas, a quo dicitur
fias episcopatu civitatis occidit, qui
discendi in Franciam periret, in qua
ritus, tandem commoratus, aliquando
& potuit in litteris effici. Tunc
vero temporis in Hispaniam ad
Jacobum profectus, ubi cum
cum Dadois b. venerabilis, in
compostellana ecclesie cognovit, cum
& honorifice suscepit, cuius
omnium bonorum Dominus in conspectu
dit: non magis in conspectu
Jacobi omni conspectu, de rationem
in eius gratia & deinde
magis quodam succedente, factum
disputatione, in venerabilis ac
d. Pistoriensis ecclesie episcopi, per
cives suos ad sancti Jacobi apostoli
si orationis, pro dicto
scholam magistro, quam
proprae litteras quod
notus, & postquam
fuit divina Majestas
reli-

EX MS.

reliquiarum thesauro beatissimi Jacobi apostoli, si possibile esset, aliquid ei dignetur mittere.

reliquias S.
Jacobi ab ar-
chiepiscopo
Compostellano
impetrat

253. Demum pervenit ad aures domini Didaci Compostellani archiepiscopi summa hominis venerabilis Aetionis, Pistorienis episcopi, quomodo prudens, honestus, & religiosissimus, & inde catholicus sit, qui quidem prius fuerat sancte Vallambrosiane congregationis archamanditi per omnia venerandus: motus precibus, plique petitionibus talis ac tanti viri, & interventu jam dicti Raynerii magistri cum canonicis ejusdem ecclesie beati Jacobi apostoli, multis etiam fassus lacrimis, summa cum devotione & debita veneratione, sumens aliquam partem de reliquiis pretiosissimi capitis sanctissimi martiris & apostoli Domini nostri Jesu Christi Jacobi, per egregios viros urbis Pistorie, Tebaldum videlicet, & Medium avunculum Tebaldi Villanum *e* nomine, diligenterque in capsum eundem pretiosissimum thesaurum recondens, Pistorienis episcopo mittere curavit, dicens & in veritate asserens, quod nullus unquam mortalius hoc donum impetrare posset. Quod verè à Domino factum credimus & non dubitamus, sicut manifestis & apertis indicibus manifeste & aperte miracula declarabunt.

A N N O T A T A.

a De hoc Raynerio plura diximus parte prima Commentarii § 8, ubi etiam ejus litteras exhibimus, ex quibus constat, eum in Anglia domuisse, antequam in Hispaniam discederet.

b Is est Didacus Gelmirez, qui ab anno 1100 usque ad annum 1152 diocesim Compostellanam gubernavit, ut testatur Agidius Gonzalez Davila in Theatro ecclesiastico Hispanie tom. 1 à pag. 43, ubi etiam plura illius gesta Hispanice enarrat.

c Hinc patet, quomodo Raynerius iste in titulo epistole vocetur cardinalis, cum fuerit ecclesie Compostellane canonicus, de qua re part. 1 § 8, num. 89 nunciatum est.

d Vita hujus sancti Aetionis vel Atonis ad diem 22 Maii nostri Commentario historico illustrata est.

e Hic Medius Villanus vocatur avunculus Tebaldi; at contra in litteris Raynerii, quas part. 1 § 8, num. 88 exhibui, Tebaldus indicatur esse avunculus Medii Villani. Sed facile unum pro altero intelligi aut scribi potuit.

C A P U T I.

Miracula patrata in ipsa reliquiarum translatione, & alia quædam paulo post eandem secuta.

Cum enim prædicti Pistorienses gloriosissima Lipsana, id est reliquias, ferentes à sancto Jacobo redirent, & Francigenis associati, ad quemdam fluvium devenirent, ut per navem eundem transirent, & rectores navis peregrinos prioro valde gravarent, Francigenæ cum eis contendentes, prohibebant omnino se id pretium, quod navæ quærebant, sibi minime dare: di-

cebant quippe advertit eos, fatis: Medius enim nobis flumen transducere a, quam vobis tantum pretii dare. Hortantes igitur sese ad invicem, & non in navi, sed per vadum transierat, is qui sancti Jacobi reliquias ferebat, cum suo equo flumen audacter introiens, & vadum velut ignotus nesciens, cepit carpere devium & ignotum iter; quem cum loci tam periculosè considerarent per liquidas undas pelagi pergere, timuerunt valde, motum præcessoris tantummodo præstolantes. Inter angustias tamen recordatus reliquiarum sancti Jacobi, quas ipse ferebat, confidenter ipsam precibus exorabat: Sancte, inquit, Jacobe, tuas pretiosissimas reliquias bajulo, antequam mors me præveniat, adjuva me, ne unquam hic perire valeam.

255. Mox meritis ipsius Apostoli sine magna difficultate ad alteram ripam fluminis optimè pervenit, Deique omnipotentis misericordiam cum cunctis, qui eis, & citra flumen aderant, benedixit atque laudavit, qui eum de metu mortis & tanto periculo precibus sancti Jacobi apostoli liberavit. Lætetur ergo Pistorienis civitas, exultet, atque congaudeat, & gloriatur non modicum in exaltatione sua, congratuletur gaudio magno valde, quam quidem voluit omnipotens Dominus per suum sanctum Apostolum noviter ac mirabiliter visitare; proinde gaudeat & Tuscia tota, quoniam, si voluerit sanctum Domini Apostolum cum digno honore excolere, & celebrare studuerit, ad ejus sacra solemnia corde simul, & animo devotissimè properaverit, hæc salus & lætitia non tantum ipsius loci, in quo condite sunt ejus reliquie, propria, sed totius provincie communis erit.

256. Cum verò jam dicti Pistorienses ad propria summo conamine sedulò festinarent, & in ipso itinere in quodam burgo hospitium acquirerent, factaque cenà, cubiculis præparatis, lassata membra quieti pro solito dedissent, igne, ceterisque luminaribus domus extinctis, ubique vocabant eos nominatim hospites, apud quos hospitati fuerant frequenti vice, media nocte ipsis talia crebro referentes: Fratres peregrini & hospites, quid domum perlustratis tota nocte? Lumina vestra exstinguite, & longo itinere fatigati quiescite atque dormite, nosque dormire cupientes dormire permitte. Ipsi verò nullum lumen habentes, nec cur eis hoc dicebatur intelligentes, asserabant, se lumen ignis minime habuisse, suasque lampades jam dum exstinxisse: quod * enim capsam, id est reliquias beati Jacobi veraciter dicitur fuisse.

157. Remeantibus autem Tebaldo & Medio Villano à sancto Jacobo Pistoriam, decenter representaverunt Aetoni reverendissimo episcopo pretiosissimam margaritam, deferentes etiam ei Compostellani archiepiscopi epistolam, quam ipse vidi, atque perlegi, deprecans eum unà cum magistro Raynerio, ut susceperet debito honore sacras reliquias b, & condigna veneratione propriam cappellam construeret ad Dei & ipsius Apostoli honorem in ecclesia majori, videlicet beati Zenonis c episcopi & confessoris Pistorie civitatis, ibique in aptissimo altari capsam, id est reliquias, beati Jacobi apostoli decenter collocaret: quæ, sicut debuit, grātiter hilariterque episcopus suscepit, & omnipotenti Deo gratias egit, eo quod tam pretiosum thesaurum habere promeruit. Quid longius

D

a

in itinere à
submersis
periculo liberatur,

E

de nocte ex
lumen mirabiliter emicat,

F

* forte hoc

quibus recipiendis S. Aetio sacellum præparat,

b

c

Unus ex legatis
reliquias
Pistorium deferens

mo-

A morer? Cappellum in ecclesia S. Zenonis honorifice tibi fecit, atque composuit; atque quæque ibi reperit, in quo reliquias repositas postea conlocavit.

in molliis bonis & foemina col- cas.

B 258 Post receptionem vero scripturam reliquiarum Compositellanus archiepiscopus atque Raynerius diaconus maltonæ Pistorientem episcopum suis litteris reverentissime visitaverunt, & ut de reliquiis S. Jacobi sic ageret, ut cum per litteras postulaverunt, nihilominus rogaverunt; de ejus enim bonitate non modice & honestate presumentes, pariter confidebant; nam in epistolis, quas ei miserunt, eundem dominum Accum episcopum sanctæ sanctitatem multum commendabant, & animam per omnia laudabant; quas epistolas ego Constantinus clericus, licet indignus, qui hæc scripsi *d*, cancellarius Pitane civitatis, oculis meis vidi, perlegi, & memoriter tenui, testis utique verax atque fidelis, una quarum epistolarum hæc est *e*. Post multas igitur deprecationis, exhortationis, & commotionis epistolas, & cappellam S. Jacobi constructam, anno millesimo centesimo quadragésimo quinto dominicæ Incarnationis, dominus Acco episcopus in mense Julio, octavo die exeunte, altare S. Jacobi ipso die ejusdem Apostoli festivitatis cum multis honestissimis clericis, Prioribus, & Plebanis ab eo decenter invitatis, sicut dignum fuerat, devotissime consecravit.

Post reliquiarum collocatorem languis quidam,

C 259 Facta verò consecratione, Missarumque solemnibus solemniter celebratis, magnum præclarumque miraculum virtus Dei omnipotentis per merita beati Jacobi Pistorientibus patenter declaravit; nam in eadem Pistorienti civitate erat quidam languidus, qui extentis nervis ita rigidus & fixus, per sex continuos annos in lecto jacuerat, ita quod nullo modo ad ulium corporis utrum aptus fuerat, excepto quod aliquantulum vitæ ei Deus in manibus servaverat, quibus sibi ministrantibus cibum sumebat; sed nunquam de lecto surgere, vel se movere poterat: quem quidam nobilissimus civis Pistorientium, nomine Opitho, Eharardi quondam filius, victualibus sustentabat amore illius, qui dicit: Quamdiu fecistis uni ex minimis istis, mihi fecistis.

à sancto Jacobo monens, ut eas adiret,

C 260 Cum igitur redeunte populo ab ecclesia, jam verò transacta hora sexta, præfatus Opitho, vir illustrissimus, ex consuetudine misit languido pauperi alimoniam per suum clientulum (ipse namque infirmus proprio Latus nomine appellatur, & hoc quidem bonum prodigium; nam de maxima tristitia repente latus efficitur, cujus quidem corpus, & animam salvavit Dominus per gloriosissimum apostolum suum Jacobum) cui dixit portitor ciborum: Frater Late, hora refectionis est, accipe cibos, & comede: qui cum Dominum benedixisset, & minister ante se cibos apposuisse & abisset, Latus æger cœpit cum gratiarum actione cupitum cibum sumere; post duas autem buccellas inter ipsas epulas divino nutu somno corripitur, sicque Dominus in eum soporem misit, & in ipso sopore vir quidam ei apparuit vocans eum nominatim: Late, inquit, Late, quid agis? Cur potius hic moraris? Et adjecit: Surge cito, & propera ad memoriam mei altaris, quod hodierna die Pistorientis episcopus dedicavit; cui respondens ait: Quis es, domine, qui vocas me; quid mihi jubet facere? Ego namque, domine mi, nullatenus possum surgere, nec pedibus terram calcare, nec brachia sursum levare, qui

per sex continuos annos in lecto, & rigidus, nec enim, & extentus, nullatenus exurgens, comoratus directum, immutabiliter cubavi in lecto. Tunc ille respondit: Surge, & ad altare: Surge, & non timere, nec in alio dubitare, quia ego sum Jacobus apostolus, qui loquor tibi de propria aditum, paritibus paritibus, quoniam sine dubio liberaberis.

261 Tum ille exprobratus, ossibusque crepitantibus, exclamavit magnis vocibus: Adjuvame Domine Deus. Mulierculæ verò de vicinia audientes voces illius ecurrerunt velociter ad eum, existimantes illum proximè moriturum. Sic illi dicit: Frater Late, quid habes, quid clamas? Vis totum accipere penitentiam formis pro sacerdotibus, qui tibi fecerit consilium anare tu, quoniam communis te morti propinquare; nam sic attenuatus erat, quod paucissima caro in ossibus ejus remaneret, & ab omnibus videbatur, quod in proximo esset moriturus. Is autem mulieribus inquit: Domine mulieres, non modo presbyterum quero, sed ad hodiernam dedicationem S. Jacobi presbyteri desidero, & indubitanter isto, auxiliante Domino; quo audite, mulieres iridentes eum, quia desperabant de salute ejus, nec cogitantes illum nullatenus evasurum, non crediderunt, donec illam ambulantiem viderint, & secutæ sint eum.

262 Eo autem ad ecclesiam properante, viri simul & mulieres undique concurrentes mirabantur valde dicentes: Benedictus Dominus Deus Israël, qui fecit nobis mirabilia hodie! Veniente quoque eo, qui cum solebat alere, mox ut vidit eum, cum clero simul & populo gloriam dedit Deo, qui vivit, & regnat in secula seculorum. Amen. Hominem autem ipsum ante altare S. Jacobi multoties oculis meis vidi, & hæc cuncta, quæ narravi, sicut ab universo clero & populo ejusdem civitatis prius audiveram, sic ab ore illius didici, & fiducialiter scripsi, cujus omnia membra jam recreata fuerant, & carnibus ossa cooperta. Quem Latum letum & alacrem vidi, completo jam mense dedicationis altaris, qui ad iudicium venientium usque ad præsens moratur inibi.

263 Hoc miraculo longe lateque celeberrime divulgato, erat quidam mulier de Castro Pitecio paralytica, misera, & pauperima, quæ totum latus omnino perdidit, cujus etiam manus arida fuerat, semperque mendicabat, nihilque cum ipsa manu suscipere poterat, quia fixissime clausa paralytica fuerat; insuper autem totum corpus ejus paralyti exagrabatur, & contremebat ad similitudinem avis, quæ causa tremula f nuncupatur, & quicquid ei pro elemosyna dabatur, manu suscipere non valebat, sed in pera, quam collo circumligatam ferebat, sibi aptabantur omnia. Pro consuetudine verò paralytica ista ad monasterium S. Mariæ de Sila ad elemosynam suscipiendam frequenter ire solebat, cui quedam Benedicta, venerabilis ejusdem monasterii abbatisa, cum suis sororibus beneficiabat, cujus frequenti hortatu ad oratorium S. Jacobi pervenit, ut in ipso loco domum præpararet recuperandæ sanitatis, quæ tam diu in precibus ibidem permansit, quamdiu Deus omnipotens manum ipsius aperuit, & tremorem membrorum suorum ab ea similiter abstulit.

264 Hoc autem miraculum, cum ego ad oratorium S. Jacobi Pisis venirem, apud præfatum monasterium S. Mariæ de Sila, quod uno millario ab urbe Pistoria distat, hospita-

Ex Ms.

repente nuntius venit, ut recuperat,

E

quem cum multis ex clero & populo ipse scripsit sanatum vidit & examinauit.

Sanatur mulier paralytica

g

coram multis testibus,

EX M.

omnibus, & longe ab eadem abundantia ipsius monasterii, & vicinis suis hoc præbens miraculum, quod facile ad civitatem veni, & nullo modo tibi tantum omnia, quæ opus est, & quæ non pueris ecclesiarum, & c. prout etiam populus civitatis ejusdem. Postea mox cum ipso de vicinis & aliis quibusdam, & c. de hoc illis antea, & c. cunctis, & c. se non recit, & c. mitem, quæ multo antea erat, fuerat, tandem nunc alteri mihi coram oculis ostendit, in qua solum caputum digitorum appareant, qui se ad invicem glomerati, & colligebant. Gratiarum igitur agamus omnipotenti Domino, qui eam liberare dignatus est beati Jacobi apostoli precibus. Ipsi gloria, decus, & imperium per infinita secula seculorum. Amen.

nisi et alia
contracta.

B

265 His autem duobus dum hæc fama circumque crebresceret, & multum copiosi visionum simul, ac mulierum ad ecclesiam beati Zenonis episcopi, in qua recondite sunt reliquie beati Jacobi apostoli, desideranter concurreret, contigit, ut quadam paupercula contracta illuc deveniret, ibique misericordiam Dei omnipotentis expectaret. Facta oratione, mulier ipsa omnium membrorum suorum similitudinem recepit, & magnalia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus, qui aderant, benedixit atque laudavit, eique multas gratias egit. Hoc igitur signum divulgatum est per eundem civitatem Pistoriæ, & hæc ibi celebre, & propter illud sine dubitatione statui scribere, non modicam simul a clericis & laicis inde sumens auctoritatem: scilicet nunquam in veritate, quoniam Deo nihil est impossibile.

A N N O T A T A.

a Sufficior, pro transnatare legendum esse transnatare aut potius transvadare; id est per vadum fluminis transire, ut ex sequentibus colligitur.

b Hanc epistolam exhibet part. 1 § 8, num. 90.

c De Zenone episcopo alia dicta sunt inter Prætermisiss ad diem 8 Aprilis, & Acta illius elucidata sunt ad diem 12 ejusdem mensis. Videri potest novissima editio Venetæ Italiae sacre, in qua tom. 3 col. 284 & 285 nonnulla de hoc Sancto addita sunt.

C

d De hoc synchrono miraculorum scriptore pauca monimus part. 1, § 8, num. 95.

e Hanc epistolam una cum aliis dedimus paragrapho proximo citato.

f Huic avicula, quæ à Latinis motacilla dicitur, omnes fere nationes à frequenti eadem motu nomen indiderunt, ut videri potest apud Aldrovandum tom. 2 Ornithologie lib. 17, cap. 22. Hinc etiam à poeta Italico vocatur coditremola, ut dictionarium academice Cræscane ad vocem eumettola testatur. Hanc Italorum expressionem scriptor noster Italus haud dubie hic Latine imitatus est.

g Nicolaus Coleti in Venetæ Italiae sacre editione, nuper ab ipso auctore, inter alia Pistoriensis civitatis cenobia tom. 3, col. 28 in additione sic recenset etiam monasterium sancte Mariæ angelorum, à Sala nuncupatum, eo quod etiam extra civitatem in loco, qui Sala vulgo dicitur, constructum fuerit, deinde in civitatem translatum, cui plurimas opes dedit pia familia Abbatissa Rospiglionia ea lege, ut puellæ ex aliquibus familiis nobilibus gratis exciperentur.

CAPUT II.

*Medici dubitatio de miraculis
sublata, paralyticis & con-
tractis sanitas restituta, ac
mira historia de quadam co-
lumba.*

Item miraculum vobis enarrare cupio, quod nullatenus est prætereundum. Igitur cum omnes admirarentur propter hæc miracula, quæ Deus per apostolum suum Jacobum cooperabatur, eo quia nostro tempore, præcipue nostris in partibus, numquam talia vidimus. Erat in civitate, & de civitate Pistoria quidam medicus, nomine Fridericus, qui in mirabilibus dubitabat, & de causâ ista contra credulos sicut incredulus trahabat. Eo autem super hoc dubitante, & fidem penitus non adhibente, Dominica sequenti consecrationis altaris S. Jacobi cum ad matutinas surrexisset, & ad ecclesiam solito more veniret, vidit procul in ecclesia cereorum multa luminaria, & in corde suo meditabatur, si fieri posset, ut in ipsa ecclesia S. Jacobi patrocinia forent, & vera ea miracula, quæ divulgabantur longè lateque.

267 Cumque hæc in corde suo frequenter revolveret in ipso itinere ad quendam puteum, qui est juxta viam, qua veniebat, haud longè à beati Zenonis ecclesia repente ducitur, submittens caput in ipsum, quasi impulsus ab aliquo; in quem sic introivit usque ad talos, caput quidem præmittens deorsum, pedes verò tenens sursum; qui recordatus sancti Jacobi, confestim vocavit eum nominatim: Sancte Jacobe, apostole Christi, velociter succurre mihi, & miserere mei: Necdum verbum finierat, & ecce quasi in momento reducitur ad superiora; sequebatur autem ipsum quedam cognata sua, quæ illum ruentem in puteum viderat: qui protinus, non ut incredulus, sed ut credulus, venit ad ecclesiam, & confessus est, se male egisse pro incredulitate sua; cum enim ipse miracula Dei sponte credere noluisse, coëgit eum divina pietas, ut anodo crederet, & credendo, quod non crederat, prædicaret. Quod ego sicut ab episcopo civitatis, clero simul, & populo, nec non & ab ore illius didici, ita nullo modo scripti; nam ipse verus testis est, fide catholicus, legalis, atque veridicus. Nos itaque pro his & pro aliis beneficiis laudemus, & benedicamus omnipotentem Dominum, cuius imperium peruenet in secula seculorum. Amen.

268 Ipsi autem diebus erat quadam mulier paupercula de ipsa vicinia, quæ est juxta eandem ecclesiam, adeo contracta, quod se aliter movere non poterat nisi nates cundo traheret per terram, & non adammiculis pedum, sed sustentatione manuum ibat: non pedes ita revolutos & tortos habebat, quod nullum servitium, vel auxilium sibi in aliquo subministrabant, sed manibus, ut dixi, cundo per terram capebat. Ad beati Zenonis igitur ecclesiam confidenter ivit, & facta oratione per beatissimum sanctissimi Jacobi apostoli cum sine dilatione Dominus misericorditer liberavit, quæ quidam

D

Medicus de
miraculis S.
Jacobi ambu-
lans

E

propria expe-
riencia de ve-
ritate eorum
convincitur,

F

Et tres milie-
res

sine repe-

A dem prius nullum opus operari poterat. Postea vero cepit agere, quæ sibi necessaria fuerant, & pedibus suis ambulare libera & celeri, quam cum quodam canonicorum quatuordecim ad-
 iuvi, eamque diligenter per ordinem interro-
 gavi, obsecrans, si sic ei factam fuisset à Do-
 mino, velut de se dicebatur ab omnibus: non
 inde mutavit aliquod verbum, ac etiam cum
 ea reperi testes quamplurimos. Hoc denique
 miraculum clarissimum est repperit, quæ qui-
 dem prius invalida cognoscebatur ab omni cle-
 ro civitatis ejusdem simul & populo; in ipsa
 verò, vel sequenti hebdomada reperi eam se-
 dentem & excurrentem linum propriis manibus
 in platea, quod per multum tempus antea nec
 hoc, nec simile fecerat. Nos igitur omnes di-
 camus Deo gratias. Amen.

*membrorum
sui privata,*
B 269 Aliud quoque miraculum die octavo
 consecrationis peractum fraternitati vestre de-
 nunciabo pulcherrimum. Quædam mulier ex
 ipsa civitate virum, & filios plurimos habens
 propter longam, & nimiam infirmitatem deve-
 nerat in multam necessitatem; non enim vale-
 bat aliquod opus manibus peragere: in lecto
 quippe contracta jam fere per decennium mise-
 rabiler jacuerat, &, quod turpe est dicere,
 peccatis exigentibus, propter incontinentiam co-
 gebat eam vir ejus carnis sibi reddere debitum,
 ita tamen quod in ipsa visitatione, quæ Deus
 sic illam visitaverat, in maritali thoro jam qua-
 ter pepererat, puerique illius cum essent par-
 vuli plangebant quotidie tum fame & siti,
 tum quia non poterant habere consolationem
 matris, eo quod non poterat subvenire sibi.
 Accipiens igitur eam vir ejus celeriter bajula-
 vit ad S. Jacobi oratorium, ibique mansit per
 triduum, sed in his tribus diebus continuit su-
 per eam misericordiam suam Dominus.

*patrocinio
S. Jacobi*
C 270 Exinde verò reportavit eam vir ejus ad
 propriam domum, quæ tunc invenit flentes, atque
 lugentes pueros suos; exaudivit autem Dominus
 gemitus puerorum, respiciens ad paupertatem &
 miseriam illorum: quam cum vir ejus in lecto
 reposuisset, dulcissimo somno arripitur mulier,
 quæ tunc in visione vocata, ut surgeret ac de-
 nuo ecclesiam adiret, ut Domino, & ejus Apo-
 stolo gratias ageret, exasperata continuo sur-
 rexit, fratremque suum Martinum voce magna
 vocavit, & ut ad gratias agendum secum per-
 geret precibus invitavit; qui cum vellet eam
 manibus apprehendere, ut illam sustentaret, pro-
 hibuit ipsum, & alios, qui se juvare cucurre-
 rant, ne se tangerent, dicens & asserens, se
 sine alterius emolumento pergere posse, beato Ja-
 cobo apostolo sibi opem ferente. Videntibus
 autem viris, & mulieribus undique concurren-
 tibus, eamque per decennium contractam cog-
 noscentibus, sic eam suis pedibus ambulantiem
 & laudantiem Dominum, omnes ad ecclesiam
 velociter concurrerunt, clericisque convenienti-
 bus, TE DEUM LAUDAMUS alta voce pariter
 decantaverunt, & signis in classicum sonatis,
 omnes suffusi lacrymis, flexisque poplitibus, hu-
 miisque prostrati, palmas ad cælum tendentes,
 de tanto & tali miraculo Domino nostro Je-
 su Christo, suoque Apostolo gloriam dederunt.

sanantur,
 Item alia quædam paralytica contracta de Vil-
 lis habitans in loco, qui Agellus dicitur, pro-
 fecta est ad oratorium S. Jacobi, & ibidem re-
 medium sanitatis accepit.

271 Quidam vir de sancto Baronto, cujus

*EX MS.
quæ tenet
in manu
Christiani 170,*
 membra sua non est in membris, distans ab
 urbe Pisa in milia octo tantum ætutudinis
 molestiam jam fere per quos annos in nervis
 patiebatur, quod nunquam fere movere pote-
 rat de loco aliquo, nisi ab aliquo traheretur:
 hujus etenim cuncta ita turgida malisque hu-
 moribus plena fuerant, quod nullatenus ab ali-
 quo medico remedium salutis accipere valebat,
 qui de facultatibus paupertatis sue, quæ ipse
 habebat, multa pro liberatione sua maluit
 expendere, nihilque sibi profuerunt. Divul-
 gata verò S. Jacobi fama, eo quod Dominus
 multas virtutes operabatur ob ipsius merita, pro-
 peravit ager ad S. Zenonis basilicam, ubi reco-
 dita sunt Apostoli patrocinia, ibique suscepit
 orationibus ipsius salutis sue remedia, quæ prius,
 ut dixi, multa medicis erogaverat, & ita li-
 beratus est ab ætutudinis molestia, quod absque
 dilatione suscepit sospitatem, & peregre pro-
 ductus est in Hispaniam ad beati Jacobi apostoli
 basilicam. Hoc etiam miraculum satis apertum
 & divulgatum, ac in eadem civitate celeberrimum,
 dedit à domino Actone reverendo epi-
 scopo, canonicis ejusdem ecclesiæ, clero cun-
 cto simul & populo. Proinde gratias agamus
 omnipotenti Domino, cui est honor, & gloria
 in secula seculorum. Amen.

*ac pueri Flo-
rentina urbe,*
 272 In civitate Florentia, quæ tunc tempo-
 ris inimicabatur cum civitate Pistoria, percrebuit
 ejusdem Apostoli fama. Quædam mulier, quæ
 inibi erat, mox ut hoc audivit, cum gaudio sur-
 rexit, sinumque filium contractum, & gibbero-
 sum, ita quod caput fere genibus inharebat, se-
 cum assumpsit, eundemque veliculo imposuit,
 & gloriosum iter hilariter incepit, atque com-
 plevit: quo completo, ecclesiam S. Zenonis in-
 travit, puerumque suum, cujus totum corpus
 conglomeratum fuerat, beato Jacobo represen-
 tavit: sed non multo post cepit pellis corpo-
 ris ejus extendi, & dilatari, videntibus cunctis,
 qui aderant ibi, & ad sonitum ossium crepi-
 tantium concurrentibus & multis aliis, corpus
 ejus illico est extensum, & caput à genibus se-
 paratum, sursum quoque erectum, & elevatum;
 verumtamen in dorso adhuc apparet signaculum
 gibbi illius. Hoc miraculum factum est coram
 multis & diversis gentibus, Pistoriensium vide-
 licet, Florentinorum, atque Lucensium, & qui
 venerunt de longinquis partibus, qui omnes pa-
 riter unanimiterque benedixerunt & laudave-
 runt Dominum manibus expansis ad cælum. Puer
 autem is, qui liberatus est, cum matre Floren-
 tiam pedibus remeavit, qui prius Florentiâ Pi-
 storiam veliculo in cophino venerat, ut au-
 distis; quo redeunte, quidam credebant, & Deo
 gratias agebant; quidam autem non eum esse
 dicebant, sicut Judæi de cæco à nativitate, quem
 Christus illuminaverat.

*simili morbo
affructibus,
colatum est.*
 273 Post hæc autem credulis & incredulis
 par concordia fuit: nam in eadem civitate Flo-
 rentia huic miraculo superaddita sunt & alia mi-
 racula, quæ facta sunt ibi à Domino per eun-
 dem Apostoli merita. At puer, qui, ut dixi-
 mus, ita conglomeratus fuerat, iterum cum
 matre venit Pistoriam ad referendas Deo &
 beato Jacobo laudes condignas, & debitas gra-
 tias, quem ipse, Deo gratias, oculis meis vi-
 di, qui alacer effectus fuerat nimis, coloratus,
 & pinguis, nullum habens indicium pristinae
 infirmitatis, præter aliquantulum gibbi, qui re-
 manserat illi; vidi namque, & allocutus fui,
 di-

EX MS.

diligenterque satis interrogavi, quomodo, qualiterque hoc ei accidit, qui, sicut ab omnibus audiveram, sic retulit mihi, cui dominus episcopus, me vidente, frequenter eleemosinam fecit, qui & testimonium de ipso perhibuit. Quo miraculo Florentini in veritate cognito, licet tunc adversus Pistorienses inimicati valde fuissent ad invicem, cum nimia tamen veneratione disceat pedibus, & laneo indumento induti multi ex eis exinde ad sanctum Jacobum cœperunt venire, maximè mulieres cum cordis compunctione, sicut cœlitus fuerant inspiratae.

Mira narra-
tio de colum-
ba pistori,Mirac. can-
onicum

B

274 In diebus illis aliud miraculum tam pium, tam gloriosum factum est à Domino, de quo, qui digne meditari voluerit, satis nosse poterit, quod pertineat ad ædificationem omnium ad beati Jacobi curiam venientium, cunctorumque Christianorum fidelium. Puella denique quædam de agro Pitacio cum quadam die infra tertiam hebdomadam post altaris S. Jacobi consecrationem canapem * de horto evelleret, considerans vidit columbam par aërem volantem, & non procul ad se postea venientem, & requiescentem: quam cum non longe ante se cerneret, rogavit Dominum, & beatum Jacobum dicens: Domine, & beate Jacobe, si vera sunt ea, quæ de te Pistoriæ dicuntur, & ea miracula operaris, quæ Pistorienses asserunt, dona mihi hanc columbam venientem meis in manibus; mox ergo columba de loco surrexit, in quo quiescebat, quæ mitis ac mansueta, quasi multo jam tempore domestica, venit ad eam; quam sic manibus accipiens [tenebat] acsi corpus inanimatum fuisset. Quid tamen egit puella? Portavit illam ad domum suam, ostendit patri, & indicavit ei omnia, omnibusque, qui erant ex ipsa familia, quonam modo columba suis in manibus devenerat.

Mirac. prodigiose
ac Pif-
torum dela-

C

275 Quidam ex eis dicebant: Occidatur, ut manducemus illam. Quidam alii subclamabant: Non interficiatur, sed abire permittatur. Laxavit itaque manum puella, ut videret quid ageret. Ipsa columba, quæ de manu illius egrediens descendit, & gallinis colligentibus escam se admiscuit, nec umquam postea de domo exibat, sed sic associata cum illis manebat, tamquam si cum eis mansisset per multa & longa tempora. Admirantes autem omnes admiratione non modica pro tanta mansuetudine jam dictæ columbæ, quæ siquidem usque ad ipsum diem non domestica, sed agrestis fuerat, euntes ierunt ad sacerdotem ejusdem villæ, studentes ei hoc factum denuntiare; proinde sacerdos patri & puellæ salubrius & utilius consilium dedit, sicut more suo divinitus impositum fuit: Die, inquit, Dominico ad dominum nostrum episcopum pariter pergamus, & sicut ipse nobis dixerit, sic inde faciamus. Euntes igitur die Dominica Pistoriam præsentaverunt domino episcopo columbam, dum in honorem S. Jacobi devotissimè cum suis canonicis celebraret Missam super sacrosanctum altare, quod in ejus honore consecratum fuerat. Audita verò præsul per ordinem causâ, suscepit columbam, & super murum cancelli, qui est circa altare S. Jacobi posuit illam, in quo loco mansit per tres hebdomadas, quæ numquam inde decedebat, nisi quod aliquando, & rarissimè per ecclesiam volabat, sed semper, & absque dilatione ad pristinum locum redibat, ibique mitis, humilis, simplex, & mansueta sedulo manebat; escas autem aut vix aut raro rostro colligebat.

276 Sed Lucenses & alii forenses pennas gutturis ejus avellentes pro devotione secum deferrebant, & pro signo iis, qui non viderunt, ostendebant; ab injuriis etiam numquam se defendebat, cujus jam guttur à vullione pennarum decorticatum erat; tandiu sic incaute factum est istud, quamdiu persolvit naturæ debitum: & nihil mirum, quomodo namque vivere poterat avis animata, quæ vix escam carpebat, & nihil penitus dormiebat? Gens quidem die, noctuque undique concurrebat, eamque vicissim venientes vexabant, in nocte semper vigiliæ fiebant, clerus, & populus altis vocibus Domino jubilabant, luminaria plurima illic incessanter ardebant. Quomodo ergo, qualiterve vivere poterat, quæ à tanto strepitu numquam cessabat, sed quali pro custodia semper ibi manebat? De cujus itaque decessu cunctus clerus, & populus pariter dolentes, quia dolendum fuerat valde, consilio inito, corium simul & pennas ejusdem sursum in ecclesia suspendere ad indicium venientium. Quid potuit esse dulcius, quid convenientius in tanto & tali negotio hoc admirabili signo, quod nobis ostendere dignatus est omnipotens Deus? Non opus est quidquam de jam dicta columba plura referre, quam quidem videbant omnes illuc venientes. aperte & manifestè. Unde non solum laici, vel clerus ejusdem civitatis, sed multi religiosi, abbates, & priores, clerici, & laici ab unde testimonium veraciter inde possunt perhibere; nec non & ego testimonium perhibeo, testis utique verax atque fidelis, qui eam per integram hebdomadam oculis meis vidi, & manibus in veritate tetigi.

277 In præfata ecclesia multi contracti, multum languidi & infirmi diversarum infirmitatum jacent, Domini misericordiam pariter expectantes, ibique mulier quædam paupercula, nimisque infirma ab aliis infirmis semota in angulo ecclesiæ jacebat, & nescio qua occasione, à custodibus derelicta. Factum est autem ut ipsa morti appropinquaret, & nullo eam vidente, columba, quæ circa altare S. Jacobi morabatur inde surrexit, & usque ad mulierem, vicinam morti, contra solitum volavit, ac supra corpus illius se ponens quievit; illi verò, qui aderant, considerantes columbam languidæ mulieri associatam, admirantes valde cucurrerunt ad eam cupientes nosse, cur se illuc diverterat: & cognoverunt, quod non cognoscebant, videlicet ægram proxime morituram: accedentibus autem turbis, columba recessit, & ad locum suum juxta altare rediit. Elevantes igitur inde cum grabato languidam, portaverunt eam foras ecclesiam, quæ post paululum fuit mortua, & honorificè sepulta; quam quidem, prout credimus, nisi columba monstrasset, nemo morientem vidisset.

CAPUT III.

Multi à variis morbis & infirmitatibus liberati.

Aliud itidem miraculum charitati vestræ declarare cupio. In monasterio S. Petri de Campaliana quædam sanctimonialis erat, quæ totum latus sinistrum ita perdiderat, quod non pedibus, sed manibus miserabiliter incedebat, natesque per terram trahebat: planta quidem pedis

D
tamquam ei-
cur ad altare
S. Jacobi diu
mansit,

E

mulierem
morti proxi-
mam indica-
vit.

F

Monialis mi-
serè distorta,

A pedis à dorso, & dextram in loco plantæ conversam fuerat, nec non & digiti pedum à calcaneo, & calcaneus in locum digitorum vertebatur; talus quoque in interiori parte corporis locum inverterat, in loco videlicet, ubi planta manere solebat. Licentia igitur accepta ab abbatisa sua, ad oratorium S. Jacobi venit, ibique per triduum manit, & non liberata ad crenobium suum rediit: quæ cum serò ante completorium ante altare S. Petri reverenter oraret, & in ipsa oratione recordaretur miraculorum beati Jacobi, omnia membra Dominus in suo loco repente restituit meritis ipsius Apostoli. Sorores autem, quæ tunc in clastro erant, illico cucurrerunt ad sonitum ossium crepitantium. Habitâ igitur iterum licentiâ ab abbatisa sua, properavit & rediit ad agendum Deo & beato Apostolo debitas gratias. Monacham vidi & allocutus fui, & de hac re satis interrogavi, ac signa liberationis ostendit mihi: & ideo hæc fiducialius scripsi, & ut verius credi possit, eadem abbatisa, quæ jam dictam monacham in monasterium susceperat, nomine Fabronia, quæ nunc est monasterii S. Petri majoris Pistoriensis abbatisa, frequenter retulit mihi de contractione sua cuncta, quæ audieram signa, qualiterque miserabiliter incedebat.

B 279 Præterea puer quidam de episcopatu Bononiensi totus fere contractus, ad memoriam beati Jacobi fuit à matre ductus, ut per merita ipsius Deus omnipotens ei subvenire dignaretur, utpote [qui] multis aliis misericorditer subvenit; tandem misericordiâ Domini cooperante, reddidit filium matri suæ sanum & incolumem.

Cæcos etiam de episcopatu Florentino & de diversis aliis partibus haud dubie multos illuminavit, multosque languidos & paralyticos ad se venientes curavit.

C 280 Post hæc autem & alia innumera miracula, me præsentem, factum est & aliud miraculum. Cum igitur ipso anno, quo in honorem S. Jacobi altare consecratum fuit, cum monachis S. Bartholomæi de burgo Pistoriensis civitatis tertio Nonas Septembris ad celebrandas vigilias quadam die serò perrexi, nec non & populo cuncto ejusdem parochiæ, lampadibus & cereis accensis, & cantato responso, factâque oratione, sicut mos est, quidam contractus, qui gratiâ recuperandæ sanitatis illuc venerat, repente surrexit, & coram multitudine diversarum gentium, de longinquis partibus venientium, clericorum, virorum simul ac mulierum, extensis manibus & pedibus, qui prius contracti fuerunt per viginti annos, prout ipse & omnes noti ejus testabantur, ante altare S. Jacobi apostoli erectus venit, quem super cancellos illico posuere, ut se omni populo liberatum ostenderet, & brachiis sursum erectis manibusque extensis se gerendo* hinc & illinc, omnibus, qui aderant, gratanter ostendit, cujus quidem manus & brachia sicca erant & arida; erat autem jam dictus invalidus de Florentino episcopatu, videlicet de Monte Bono; huic enim miraculo & ego interfui. Tunc ergo omnes gratias egimus Domino, qui tanta dignatus est operari per Apostolum suum.

281 Eadem quoque nocte, peractis vigiliis, & remeantibus ad propria clericis, alterum contractum, qui aderat, ut ab adstantibus audivi, simili modo sanavit; qui ad altare veniens piis-

fimo Domino cum omnibus, qui aderant, gratias egit.

Ipsi verò nocte cuidam mulieri de civitate Pistoria manum reddidit, prout audivi; non erat autem mulier in ecclesia quando eam sanavit, sed in domo sua S. Jacobum exoravit, ibique ei subvenit.

Quanti sunt debiles, & claudi, cæci, atque contracti, paralytici, & morbidus, qui concurrunt ad oratorium beati Jacobi gratiâ recuperandæ sanitatis, quibus Deus misericordiam suam reservat, & in sinu suo continet, quam eis postea vel in medio itineris, vel ad propria remeantibus ostendit? Quosdam enim sanat, quosdam à doloribus liberat, quosdam illuminat, quosdam extendit, quosdam languoribus curat; innumerabiles enim sunt illi, qui veniunt ad referendas Deo gratias, sanitate recepta. Verè multa super his illic crebro & alibi sunt miracula, referentibus plebanis, presbyteris, clericis, multisque laicis asserentibus, ita quod sic & sic, tali die factum est in terra mea de tali & tali ægro masculino, vel femina: unde difficillimum est scribere omnia.

282 Quidam demoniacus illuc venit, ibique sanitatem accepit, de cujus corpore Dominus amore S. Jacobi demonium effugavit. Hoc à multis audivi, sed domino & venerabili Actone episcopo mihi referente, magis ac magis fiducialiter scripsi. In eadem quoque ecclesia vidi frequenter quemdam puerum crucibus extensis & à natibus separatis, signis ab utraque parte natium apparentibus, quomodo prius cohærebant sibi: sed quoniam adeo subtilia erant, quod vix tantummodo videbantur in eis ossa, nisi pelle & paucissima carne cooperta, nondum erectus ambulare poterat.

283 Cum de mirabilibus gloriosissimi Apostoli huc usque Pistoriæ scripsissem, meque Pisas oporteret redire, deveni juxta ecclesiam S. Martini in Monte Culio sitam, quæ quatuor milliariis distat ab urbe Pistoria. Vidi equos in monte stratos, cœpique mulieres de monte vocare, de illis interrogans, qui equos in montem duxerant, quibus quidem me associare cupiebam. Tunc mula, super quam sedebam, repente duxit me per angustum tramitem inter Casinulum & Casellam, quæ inibi erat, me utrisque manibus lorum freni retrahente, prout poteram; sed hanc retrovertere non valebam. Cum igitur sic subito in tam strictissimo loco me coarctatum cognovissem, retroque redire non possem, nec à dextris vel sinistris descendere, & trabeculæ non longe à terra Casinulæ & Casellæ cohærent, ita quod inde non poteram nisi flexo corpore transire, timebam, quia timendum erat duplici timore, tum quod ab aliqua parte nequibam descendere, tum ne caput trabeculas percutiens eliderem.

284 Insuper autem multo magis timui, quoniam mula gressus ad ostium stabuli parvissimi, quod erat juxta ecclesiam, festinanter dirigebat, per quod se velle ingredi demonstrabat; altitudo namque liminaris ostioli non major erat, quam altitudo mulæ cum sella, quam ipse sedebam: ad quod cum mula appropinquaret, & ex ingressu jam certus essem, & metus ac timor multo plus mihi succresceret, meditabar in corde meo dicens: Descendere non valeo, adiutorem non habeo, trabeculas timeo, sub quas transire nequeo, nisi corpore flexo, nec etiam

(sanitati restituitur.)

Ipsæ miraculorum scriptor mula infundens,

F

imminenti gravissimæ periculæ miraculose eripitur,

EX MS.

etiam recte recto, considerat rogavi Dominum, & beata Jacobi. Domine Deus, inquit, & o Jacobe, quid mihi adjuva me. Hic dicto, cum tanta suavitate transivi per medium illi stabuli, quod etiam nec capillum quidquam tangere sentii; sed sic mihi fuit sufficiens interitus ostendi, tanquam si transivissem per amplissimas portas civitatis; at ubi me esse in stabulo cognovi, mox de mula descendis, manibusque flectens comprehendis, mulam eandem extrahis, ac pedibus flexo capite exis, sella quoque mule liminare ostii in egressu tetigit, & latitudinem utriusque lateris, à dextris videlicet & sinistris, & sic à summo usque deorsum multa ostium replevit. Sic ergo, ut auditis, me virtus Dei omnipotentis facile liberavit per merita gloriosa apostoli tui sanctissimi Jacobi. Ipsi laus & gloria in secula seculorum. Amen.

& narrat,

B

285. Supremo regi, regem Domino, & salvatori nostro Jesu Christo, qui dignatus est de immaculata Virgine nasci, & ex ea carnem assumere humanam, pro salute humani generis non dubitavit manibus tradi noverant, & crucis subire tormentum, immentis cum jubilo gratias referamus, quoniam mirabili scie divinitatis virtute mirabili novumque nuper miraculum, meritis beatissimi Jacobi exigentibus, voluit declarare, quod dicto sermone prætermittendum non est, sed inter cetera, quæ Deus est per eundem Apostolum operatus, miracula celebri memoria recolendum est merito, quia non debet civitas abscondi super montem posita, nec lucerna ardens sub modio delitescere.

* forte delitescere

quomodo juvenis ab acutissimo infixa liberatus fuit.

* forte subiit

C

b

c

286. Cum itaque quidam Pistoriensis juvenis, Bujamonte nomine, Veneris die sancto, id est sexta feria, quæ Jesus Christus Dei filius pro nobis peccatoribus crucis patibulum sumpsit, dieque tertia resurrexit, desiderabili appetitu, prout moris est juvenilis, caneret, morsellum a quendam panis, in quo acus quadam ferrea, eo prorsus inscio, finitio fortuitu latitaret, ex improvisti transilivens, cum acriter in gutture versatum perferret, neque intolerabili punctura dolore aliquandiu tortus, & anxius, nec non in tanto mortalis periculi metu gravissimè constitutus, cepit cum lacrymis beatissimi Jacobi flagitare suffragium, cuius clamore, exultum, ut verè credo, per intercessionem Apostoli penetrante, tussit, veluti Deo placuit, juvenis provocatus, cum non modica quantitate cruoris acum evomit; quam, priusquam fuisset immixta, non acum, sed quælibet festuculam, vel spinam fore quidem putabatur; qui sic à tam vestifero cruciata Dei nutu & S. Jacobi precibus liberatus, acum illum continuo apprehendens, capelle S. Jacobi presbytero, & aliis venerabilibus presensibus, domino Bono b, venerabili Pistoriensis episcopo, vultu irrigato lacrymis præstavit: sicut ego ipse oculis meis vidi, & & id eventum, qualiter contigerat, ab eodem juvene per ordinem plenius intellexi: eadem quippe acus dudum super altare S. Apostoli evidenter pependit in testimonium tan pretiosi miraculi, longè latèque relatione publica divulgandi. Hicor Patri amissimo, semper sit deus Filio, qui meritis Apostoli opus fecit miraculi. Amen. Annus Domini millenus, tumque primus bis centenus, nec non decimo Kalendas feri Aprilis recolendas actor hujus & relator rei p. str. exarator c.

ANNOTATA.

D

a Sicut patet ex fersa, hanc vocem profrusto patet ponit ab Italiana voce mortello, quæ tam significat. Alii etiam melius uti scriptores apud Ciceronem in Oratione eadem voce utuntur, forte illam derivantes a voce Latina mortuus.

b Is prosul, nomine Bonas, anno 1186 Pistorinensem cubedram ascendit, ut tradit Ugheletus tom. 3 Italia sacra col. 299 Vincæ editionis.

c Ex hac clausula in Commentario part. 1 § 8, num. 95 conjecti, Contarinum hic suæ lucubrationi finem imposuisse.

CAPUT IV.

Duo magnis periculis erepti, & alius extremo supplicio prodigiose subductus.

E

Eodem quoque anno, veniente die solemni & optabili festivitate incliti & prenosissimi apostoli Jacobi, cum scutiferi, militaris solatii gloria invitante, prout antiquus longusque terræ mos expetit, cum hastis cursim luderent equitando, puer quidam, filius viri nobilis Gherarducci quondam Letaminii de Montemurlo juxta rivum, qui Umbroncelus vocatur, ex inferiori parte portæ Lucensis Pistoriæ civitatis, ingentem equum currebat: qui cum esset tam corpore, quam altitudine magnus, & caballina feritate immaniter incitatus, ruptis freni ejus habenis, sicut hirundo suo celerrime vehitur advolatu; sic & ipse rabido cursu immoderate fortitudinis, atque velocissimo portabatur. Puer autem in tam meticuloso & gravissimo persone periculo positus Apostoli adiutorium flebili vultu & excessâ voce incessabiliter postulans: Sancte, ait, Jacobe, adjuva me. Viri etiam & mulieres ipsum in tanto discrimine intuentes dicebant: Adjuvet te Christus, & sanctus Apostolus, quem tui flagitas adiutorem.

F

288. Ille verò destitutus a demoniacâ, sicuti à quibusdam creditur, appulsus * insaniâ, ita currens cum puero, ut superius dicitur, in medio viæ publicæ, quæ strata b nuncupatur, saltum inextimabilem, & ut arbitror, inauditum sursum ferociter carpens bancum c, & pannos multos super illud more solito positos ad vendendum ante ostium domus ejusdam, nomine Date, de porta Lucensi constructum, in quo diversa mercimoniorum genera venundantur, & maximum lapidem solum d apothecæ prædictæ domus introsum furiosissimè transilivit, puero pariter & equo, utpote Deo placuit, illatis penitus remanentibus: illius verò posteriorum pedum impressa vestigia solio memorato satis evidenter apparent. Nec potuit hic destitutus unde transferat ullo modo regredi, sed aliunde per amplum ostium domus ab hominibus est foras e ductus, gratias Deo & beato Jacobo grante agentibus, qui per sui Apostoli merita puerum & equum divini virtutis potentia conservavit indemnes. Altitudo autem instrumentorum, quæ ad eum rem vendendam mihi sunt composita, subter quibus equus idem prodibit, quam

& in metuum vite discrimen adductus, * forte impulsus

a b c

d

A quam parva sit, non est oblivioni tradendum: ipatium enim à pertica, à qua quadam ventalis, cerei scilicet, aliaque nonnulla tunc dependebant, usque hancum ex septem similibus, roris fere unâ uncia constat: stonumque naque lignis desuper & acuis finiter confixum, quod ante apothecam mansionis ejusdem ad arceandam fervorem solis nec non impetus aquarum & imbrium est constructum, à solo terre distatolummodo tribus brachiis *e* & dimidio: longitudo nempe saltus ipsius animalis decem & octo pedum diligenti studio mensuratorum statium capit, veluti juxta mensuram mensum est.

*ope S. Jacobi
ille sus servatur,*

B 289 Tam miram rem & admiratione dignam vix aut nunquam nostris audivimus temporibus huc usque usquam evenisse, quod tantum animal sic corpulentum & magnitudine grande, tam angustum, periculosum, & implicatum locum simul cum puero super ipsum sedente intactum transegerit & impune. Sed quis Deus magnus, sicut Deus noster? Ipse est Deus, qui facit mirabilia solus; ipse namque licet sit magnus in magnis, mirabilia tamen quotidie in minimis operatur. Latentur ergo, fratres, clerus & populus Pistoriæ civitatis cum omni episcopatu, & gaudio magno gaudeant in immentum; quoniam tantum & talem nobis Patronum largiri dignatus est Jesus Christus: quia ejus patrocinio tota civitas illustratur, ejusque pia intercessione hoc miraculum, vidente innumera gentium multitudine, noviter ac mirabiliter declaravit. Ipsi quoque laudes & gratias debitas semper agere studemus, apud quem nihil impossibile reperitur: cui est honor, decus, & imperium sine fine manenti in secula seculorum. Amen.

*sicut etiam
rudicus inter
cessione ejus
dem Sancti*

C 290 Quod magnus sit Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non sit finis, ore Davidico voce dulcifera præcantatur. Nos etiam per multa & innumera miracula, quæ ipse in Sanctis suis hodierna die dignatus est operari, satis evidenter audimus, & oculis corporeis intuemur, inter quæ miraculum quoddam, quod non est silentio transeundum, Jesus Christus per sui Apostoli Jacobi merita mundo voluit declarare: nam homo quidam, Romeus nomine, filius Marinellini de Brandeglio, cum in Versilia biennio perstitisset, in festivitate S. Mariæ Magdalene ad locum, qui dicitur Vallis bona, ubi argentum foditur, proficiscens per montem quemdam ad findendam incisam fagum pro sustentandis cryptis terrarum, ne ruerent, ubi vena argentea reperta fuerat, festinanter ascendit, quæ ictu securis contra ferientem commota, ipsum per diruta montis periculose versando usque ad alteram fagum, quæ incisa non erat, ruinosisime volutavit.

*in vif. flo
moris pericu-
lo eripitur.*

291 Is verò inter utramque fagum capite artius intrusus per medium fere diem ibi fortiter adstrictus crudeli tormento affectus permansit; sed tam in ruinæ, quam coarctationis flagitio, Dei & beatissimi Jacobi apostoli patrocinio sæpius expetito, & clamore dudum passi pœnam quorundam virorum à loco milliariis ferme duobus distantium aures, ut Deo placuit, reverberante, octo ex illis scitasti quidnam esset, illuc velociter cucurrere; unus autem eorum, qui processerunt, hunc videns sic morantem in terra, præ timore cecidit semivivus; ceteri verò ad afflictum pergerunt interrogare ceperunt, quomodo id ei acciderat. Hic voce de-

bili cunctis enarra, Dei Apostoli auxilium & suum intercessum postulavit, qui divino & potentissimo nomine invocato, pro reo illam viriliter capientes, statimque trahentes, loco summovebant, quod ipse tantum periculum per Apostoli merita, cooperante potentia sui nominis, evasit. Fagus autem tam ingens erat, quod parum vel nihil possent eam vii sexaginta movere, nisi Deus esset cum eis, sicut fuit cum illis octo, qui vires suas, addita Christi virtute, in arborem exerevere. Cuncta vero premisi intellexi ab eo plenius & ad huc, qui periculum memoratum incurrerat. Laudes ergo & gratias omnipotenti Domino referamus, cui omnia possibilia sunt & erunt in secula seculorum. Amen.

292 Cum quidam, Milo nomine, filius quondam Fidenchi de villa, quæ dicitur Savignanum, districtus Pratenfis, coram domino Rodolpho comite, Potestate Pratenfis, pretextu cujusdam excusis accusatus fuerit à quibusdam, idem dominus Rodolphus more Potestatum terrorem incutientium sibi subjectis, vel fortius temere * dictum Milonem pœnam hujusmodi condemnavit: videlicet, ut deberet ipse Milo per omnes oras castri Pratenfis ad caudam equinam trahi, & igni deputari postea comburendus; quo taliter condemnato, ad caudam jumenti cujusdam præfatus Milo protinus est ligatus, & sic ligatis ei pedibus, & post tergum manibus, per oras ejusdem castri ad caudam tractus est ipse jumenti cursu rapido incedentis: qui cum immaniter traheretur, idem Milo cor, contritum & fiduciam habens in Deo magnam, & sperans, ut ipse beatus Jacobus, cujus celebrabatur vigilia ipsa die, sui existeret liberator, Dei & ipsius Apostoli non cessabat auxilium implorare. Deus verò, quem nullum secretum laet, & qui exterius & interius cuncta videt, considerans cor illius, & quod ii, qui Milonem accusaverant ipsum, condemnationi suæ causam dederant manifestam, mirâ potentia suâ & meritis ejusdem Apostoli, supposuit ipsi Miloni manum, eripiens cum prorsus ab hujusmodi cruciatu, nulla lesione in aliqua sui parte corporis remanente. Consuevit is profecto, qui tanto patientius traditur periculo, sic torqueri, ut nulla remaneret sanitas in eodem; sed Milo jam dictus evasit, illæsus existens totus, Dei & dicti Apostoli misericordiâ præeunte.

293 Verum licet tanta res & tam mira in oculis omnium mirabilis haberetur, nihilominus tamen ipse Potestas volens eidem Miloni combustionis inferre pœnam, fixo magno palo, sive columna, in alveo Bisentii *g*, ubi ob hoc populus Pratenfis convenerat ad videndum, iussit ligari eum ad ipsum palum: qui cum descendens, nec habens in dorso nisi cassidem, nec in capite aliquid præter finisset ad eundem palum inter epis curia ligatus sumbus vehementer, & post tergum ligatus habebat manus, mox dictus Milo ex omni parte sui circumdatus est lignis siccis, & stipis * sive scopis multis in quantitate maxima illic paritque * & supra eum stipa plurima est collecta, ita ut facilius consumi ab igne posset: cumque ibi appositus esset ignis, & flammæ illas continuò creverunt immoderate ardentes, Milo prædictus constitutus in medio ardoris tanti, Dei & jam dicti Apostoli voce magna præsidium indefinenter cum lacrymis exposcebat, expectans Dei

*Quidam ad
caudam qui
captus,*

P
** forte for-
midatur.*

F
*& jam al-
mo igne
comburendus.*

g

*** forte para-
tis**

EX MS.

& ipsius Apostoli pervenire sibi misericordiam, sicut prius omnipotens quoque Deus, qui gloriote in suis confluxit sanctis miracula operari, & afflictis benignae compassionis misericordia subvenire, volens ad ejus, & ipsius Apostoli decus fuit potentiam Deitatis ostendere in Milone, misericordiam expectante, immovit dicto igni, ne ipsum Milonem ab eo inclusum tangere attentaret: Cretoni quippe inhibuit creatura, ne in eundem Milonem extenderet vires suas, ad quam inhibitionem reput adeo dictus ignis, quod ipsius calor in eodem Milone, sua proprietate anasti, & privavit eum lacerare, nec irrogare gravaminis sibi quidquam: unde Milo jam dictus exemptus divinitus ab ardore conservatus est incolumis per omnia inter flammis.

ab omni laesione immunitis conservatur, * fuit tantum

B

294 Recte per hoc tam *, & tam illustre miraculum omni reverentia dignum fides Catholica roboratur, & infideles patenter confusi errorem suum possunt recognoscere cecitatis. Cessabit de cetero damnabilis contentio reproborum, quoties tam miraculosa res ad memoriam fuerit revocata. Verè ipse dominus Deus noster pretiosum miraculum illud, quod olim gessit de tribus pueris in camino ignis à flammis circumstantibus liberatis, in Milone voluit renovare, ut haereticis perniciofa cessaret, & fidelibus firmior spes, & sincerior devotio adderetur. Deinde cum palum, stipas & ligna praedicta idem ignis consumeret acriter comburendo, & ipse Milo jam consumptus ab igne penitus crederetur, & etiam dictum esset, ut fierent pro ipsius anima Deo preces, dictus Milo, combustis funibus, quibus ligatus fuerat, sedens ad dictum palum, & aliis ligaminibus manuum & pedum ejus, in medio surrexit ejusdem ignis, verè apparens sanus, nec habens neque in capillo aliquo capitis, neque in aliqua parte vel particula corporis laesionem aliquam vel pacturam: undique tamen ignis flammiger, ne inde Milo posset egredi, repugnabat; sed Dei clementia succurrente illi usque in finem fortiter, fuit actum, quod flammæ se aperientes ipsius ignis dicto Miloni semitam praestiterunt, per quam ipse illaesus exiit ab eisdem. Interea Pratenfes ipsum Milonem à mortis nexibus liberum, potiri corporea sanitate, ac ipsum non habere aliquid laesionis cernentes, admiratione nonmodica sunt mirati, Deo, cui nihil est impossibile, & beato apostolo Jacobo laudes omnimodis exsolventes.

C

atque ita supremo supplicio subductus

295 Quis ergo Deus est magnus, sicut Deus noster? Ipse est, qui praedicta miraculose fecit, & qui facit mirabilia magna solus. Ipse est, qui omnia quaecumque voluit & vult, facit & facit in caelo, & in terra, mari, & in omnibus abyssis. Ipse est, cui obtemperant elementa, & qui flammis, ne ipsum Milonem lacerarent, voluit inhibere, cui tamquam domino Deo nostro, & beato Jacobo apostolo ejus, cujus amore ista fuere acta, fratres dilectissimi, honorem offerentes & gloriam sine fine, ipsius Dei gratia & dicti Apostoli, à flammis & cruciatibus hujus seculi eripi mereamur vitae caelestis gaudio potituri. Haec siquidem omnia ge-

sta sunt apud dictum Pratense castrum Pistorien-
sis diocesis, quod castrum magnum non modicum, & famotum inter cetera Italiae castra nobile ac praecipuum reputatur, dominicae Nativitatis anno MCCXXXVIII, IX Kalend. Augusti, scilicet die Vigiliae Apostoli supradicti, Indictione undecima h.

D

296 Sed licet gloriosa dicti Apostoli merita sint ubique, quia tamen Pistorien-
sis civitas ipsius Apostoli meritis & suffragiis decorata incelsanter personat ejus laudes, & in ipsius celebratibus & honoribus superior invenitur, dictus Milo ad ipsam civitatem veniens laetamente, se Apostoli altari ejusdem, in ecclesia majori Pistorien-
si constructo, ubi omnipotens per eum miracula multa pretiosa exercet, flexis genibus cum omni reverentia praesentavit, cereos illi offerens, & gratias ipsius Apostoli * de tantis ei collatis beneficiis agens: & cum campana ad laudem Dei & dicti Apostoli pulsarentur, & Pistorien-
sis populus in ipsa majori ecclesia convenisset, jam dictus Milo, cum esset in pulpito ipsius ecclesiae, canonicis ejusdem narra-
vit praedicta omnia diligenter, & ne veniret in dubium aliquod alicui de praedictis, monstra-
vit corporaliter praestito juramento praedicta omnia esse vera, sicut superius sunt narrata, coram dicto populo, & praesentibus multis Pra-
tensibus, qui assuerant dictis miraculis, & supradicta omnia dicentibus, plenam veritatem procul dubio continere, praefatis quoque canonicis, & aliis clericis devote TE DEUM LAUDAMUS cantantibus, & omnibus laudantibus, & benedicientibus Dei nomen & Apostoli me-
morati.

* lege ipsi Apostolo

E

A N N O T A T A.

a Dextrarius vel dextrarius significat equum magnum & cataphractum, ut fufius videri potest apud Cangium in Glossario.

b Strata aliquando sumitur pro via publica, lapidibus vel silice munita; interdum vero pro via regia.

c De variis banci significationibus consule Cangium in Glossario. Satis ex adjunctis intelligitur, quid ea vox hic significet.

d Forte deductum est à voce Italica foglia, quae limen significat. Alias etiam habet significationes, quas vide apud laudatum Cangium. Videtur hic pro alto limine accipi.

e Brachium in mensuris communiter apud Italos ponitur pro ulna, ut in Vita B. Antonii Aquilani ad diem XXIV Julii me fufius explicare memini.

f Praten-
se castrum, nunc oppidum, inter Florentiam & Pistorium jacet, & ab utraque civitate distat decem miliaribus. Plura de eo, si lubet, vide in novissima editione Ughelliana tom. 3 à col. 317.

g Bisentius vel Bisentio vocatur fluvius, qui civitatem Pratensem aluit, ut loco citato legitur apud Ughellum.

h Ex hoc anno part. 1 Commentarii § 8, num 95 collecti, istud miraculum à Contarino non fuisse scriptum.

A

D

P A R S S E C U N D A

COMMENTARIJ HISTORICI.

G G.

De prædicatione S. Jacobi in Hispania.

§ I. Quibus populis S. Jacobus prædicasse dicatur.

Quemadmodum varia regiones sacrum S. Jacobi corpus aut caput sibi vindicant, ut supra vidimus, ita etiam diverſi populi prima fidei sue documenta ab eisdem Apostoli prædicatione repetunt. Non est dubium, quin Judæis in Oriente Christum annuntiaverit, cum Hierosolymis ob Christiana fidei confessionem martyr occubuerit; sed magis incertum est, quibus locis in Occidente Evangelium prædicaverit. Sardi contendunt, sese primos fuisse, quos sanctus iste Apostolus Christiana doctrina luce illustravit. Dionysius Bonfant, Calaritanus sacra theologia ac juris-prudentia doctor, in *Triumphis Sanctorum Sardinie* lib. 1, cap. 5, aliique scriptores Sardi nobis hanc insula sua traditionem persuadere conantur. Salvator Vitalis ex Ordine S. Francisci in *Annalibus Sardinie* parte 2 ad annum Christi 37 pag. 18 *canidore patrie sue gloriam parabolice, ne dicam ridicule, sic probat*: Viso Jacobi in Hispanias adventu, operæ pretium est, in Sardiniam videre præventum: advenit quippe nos prius, quam vos, Hispani. Sardinia nonne Sandalioris Apostolorum crepida sacra, sandalium? Æquum hinc, Jacobum sandalio istoc ad Hispanias calceari: quippe qui, teste Marco, calceati sandaliis ad prædicandum ibant Apostoli, nudipedes pergere non debebant. Neque inus inficias, hæc mystice loqui de sandalio isto: nihilominus ad rem nostram confert (falsque sit fari agetum) beatorum apostolorum Jacobum, antequam Hispaniæ dumeta tentaret, Sandalioris pedes suos sandalio munivisse: à Joppe namque iter arripens, recto cursu navigatione directa, Calaritanas calcavit arenas; à Joppe siquidem portu aliam quam Calaritanam insulæ partem æquius atque rectius, quin & commodius, attingere minime poterat. *Hæc nugatoria ratiocinatio tantum probat*, S. Jacobum prius ad insulam Sardinie potuisse appellere.

298 Magis ad rem faciunt, quæ idem scriptor subdit his verbis: Venisse Jacobum in Sardiniam, priusquam Hispaniam penetraret, virorum in litteraria & historica re summorum testantur elogia. Est in primis Breviarium Armenium, cujus testimonium ex Armenica in Hispanicam transtulit illustrissimus & reverendissimus Paulus Pacheco episcopus de Murs, filius, inquam, nobilissimi D. Don Joannis Pacheco, ex militia S. Jacobi, equitis incliti, Caroli V Imperatoris ad principes Armenios oratoris & nuntii. Hoc Breviarium ab archiepiscopo seu patriarcha Hierosolymitano ordinatum & digestum fuit circa annum Domini MLIV. Deinde subnectit Hispanicam Lectionis Armenia versionem, in qua dicitur S. Jacobus ex Joppensi portu solvisse in Sardiniam, ac inde appulisse ad Carthagem Hispaniæ, multis-

que tribus peragratis, venisse in Gallaciam. Denique eadem lectio addit, cum ex Gallacia profectum esse Castaungulam, ibidemque jussu Desipara in illius honorem construxisse Jacobum, ac tandem ex portu Tarracoenſi rursus vela dedisse in Palaſtinam.

299 Si tanta sit hujus Breviarii antiquitas vel auctoritas, miror, quod Populatores Castaungulam Romæ suam traditionem non confirmaverint hoc testimonio, quod certe inter illa fuisse clarissimum ac vetustissimum. Neque dicas, id illis ignotum fuisse; cum apud Ferdinandum de Oxez in *Historia S. Jacobi* cap. 6, Didacum de Murillo Minoritam in *Fundatione miraculosa Desipara de Columna*, cap. 32, pag. 270, aliosque scriptores Hispanos idem passim referatur. Hinc conjicio, illam Breviarii Armenii auctoritatem Aragonibus suspectam fuisse. Porro non placet, quod hoc Breviarium ab archiepiscopo seu patriarcha Hierosolymitano ordinatum & digestum dicatur, cum Armeni propriam metropolitam habuerint, & utraque Armenia patriarcha Constantinopolitano subesset, ut videre est apud Carolum à sancto Paulo in *Geographia sacra*, anno 1704 Amstelodami recusa, lib. 9, pag. 247, vel forte postea Antiocheno patriarchatui subiecta fuerit, ut colligitur ex *Historia Armenia*, à Clemente Galano Romæ anno 1650 edita, part. 1, cap. 25 à pag. 373. Si quis tamen solide probaverit, hoc testimonium Armenii Breviarii genuinum & antiquum esse, omnem de eo suspensionem libenter deponam, ac facile admittam, S. Jacobum exiguo temporis spatio in Sardinia subsistisse, cum id in transitu ad Hispaniam non adeo difficulter fieri potuerit.

300 Firmioribus fundamentis nituntur Hispani, ut paragrapho sequenti videbimus, cum S. Jacobum in patria sua Christianam legem promulgasse affirmant. Sed inter eos non convenit, à qua provincia apostolicam prædicationem inchoaverit, & in quibus locis Christiane annuntiavit. Si liceat credere Julio Kalo, quem Joannes Tamaris Salazar ad quilibet probanda semper promptum habet, & cujus politum carmen in suo *Martyrologio Hispano* hodie refert, sanctus Apostolus pene omnes Hispaniæ provincias peragravit, & in singulis fere urbibus Christianam fidem docuit. Verum dum Hispani inter se de apostolica prædicationis primatu contendunt, adversarii animos addunt, ut S. Jacobum in Hispaniam venisse confidentius negent.

301 At ne hoc à Felixa dictum forte exereferant, auferant populum suum Franciscum à sancto Augustino Macedo, qui in *Diatriba de adventu S. Jacobi in Hispaniam* cap. 1, de hac re ita differt: Advenisse Jacobum in Hispaniam

de cujus antiquitate & auctoritate hactenus non constat, **E**

F

et Hispani cujusque traditione sibi primam illius Apostoli prædicationem præ alios vindicantes,

præterea advenisse Franciscum à sancto Augustino Macedo, qui in *Diatriba de adventu S. Jacobi in Hispaniam* cap. 1, de hac re ita differt: Advenisse Jacobum in Hispaniam

AUCTOR E

G. C.

certo est certius. Illud minus conitit, in quam provinciam venit. Cum ergo Hispani in multas sit divisa, lingua cum sibi pro quodam studio vendicant, atque adeo suam dicunt, relique rationibus conantur ostendere; quæ cum hinc inde apponantur, dum ali alios refutant. Jactant reddunt, in quam venerit: cum autem non possunt venire in Hispaniam, nisi per unam provinciam, & si monstrant, in nulla certa, contra singulas argumentando, veniale, sit, ut, cum in Hispaniam venerit, dubitatur. Nec satis est his Jacobo suum, quod facile esse ad componenda dissidia, ita ut illum ordine quodam seræque temporis una post aliam provincia exceperit; sed unaqueque illum cum prerogativa primatus habere vult: tam enim sunt religionis amantes, ut primas habere velint, non contenti habuisse, nisi prius aliis habuerint. Itaque de primis contendunt, quod turpe videtur in secularis reatue consistere. Ita sunt ad honores Hispani comparari, ut aut summos, aut nullos velint. Igitur Tarracensis provincia ad se vocat; Batica sibi deberi ait; Lusitania suam esse contendit; Gallæcia ad se trahit. Omnes cum apprehendunt, & dum conantur arripere, in diversi trahunt & lacerant, ut nunquam videatur esse, quod apud singulas esse minime patiantur. Ita ille mentem suam candidè explicat. Attamen hanc Hispanorum contentione nihil ipsorum traditioni officere ex eodem scriptore postea ostendam.

Non est verosimile, quod S. Jacobus Gallos, Anglos, Hibernos, Armenos, imo & Armenos evangelicæ doctrinæ instructos fuisse. Quid sentiam de hisce excursionibus apostolicis, breviter dicam. Quantum ad instructionem Gallorum & Anglorum attinet, ea primum, quod sciam, rejiciam à Pseudo-Dextro, qui in Chronico ad annum Christi 41 ita pronuntiat: Rediens Jacobus, Gallias invisit ac Britannias, ac Venetiarum oppida, ubi prædicat. Aulus Hælus sub lerva antiqui poëtæ Bardigalensis, sed ex fabuloso recentioris Hispani cerebro nuper natus, hoc fallax Pseudo-dextri oraculum confirmare nititur, dum in carmine supra citato apud Tamayum die xxv Julii de S. Jacobo ita canit: Lubens remeavit ad urbem Itacidam, quo creditur in itinere Gallos invisisse meos, duosque tetigisse Britannos. Verum Aifordus noster in Annalibus ecclesiasticis Britannia ad annum Christi 41 num. 1 fraudem subodoratus, post adducta Pseudo-dextri verba sic prudenter concludit: Ceterum malo primordia fidei in Britannia docta certioribus argumentis asserere.

Hibernos,

302 Aliqui volunt, à S. Jacobo, ex Hispania reverso, Gallos, Anglos, Hibernos, Venetos, imo & Armenos evangelicæ doctrinæ instructos fuisse. Quid sentiam de hisce excursionibus apostolicis, breviter dicam. Quantum ad instructionem Gallorum & Anglorum attinet, ea primum, quod sciam, rejiciam à Pseudo-Dextro, qui in Chronico ad annum Christi 41 ita pronuntiat: Rediens Jacobus, Gallias invisit ac Britannias, ac Venetiarum oppida, ubi prædicat. Aulus Hælus sub lerva antiqui poëtæ Bardigalensis, sed ex fabuloso recentioris Hispani cerebro nuper natus, hoc fallax Pseudo-dextri oraculum confirmare nititur, dum in carmine supra citato apud Tamayum die xxv Julii de S. Jacobo ita canit: Lubens remeavit ad urbem Itacidam, quo creditur in itinere Gallos invisisse meos, duosque tetigisse Britannos. Verum Aifordus noster in Annalibus ecclesiasticis Britannia ad annum Christi 41 num. 1 fraudem subodoratus, post adducta Pseudo-dextri verba sic prudenter concludit: Ceterum malo primordia fidei in Britannia docta certioribus argumentis asserere.

303 Non est etiam verosimile, quod Vincentius Bellocensis, Venetus anno 1591 impressus, lib. 8 Speculi historialis cap. 7 scribit his verbis: Apostolis itaque diversâ cosmii climata adiutibus, nutu Dei Jacobus Hiberniæ oris appulsi, verbum Dei prædicavit intrepidus. At opinor, errore amanuensis aut typothetæ positam fuisse Hiberniam pro Iberia, ut ex contextu colligitur, & in posteriori editione Duacensi correctum est. Nescio, utrum Pseudo-Julianus editoris Venetiæ errorem secutus fuerit, vel an Hibernos palpasse voluerit, dum in Adversarius num. 409 dicit, sacrum S. Jacobi corpus ex Jacta in Hispaniam transfectum fuisse à discipulis, quos tales fecerat in Hibernia. Ut ut est, hoc aut inter sphalmata aut inter figmenta reponimus cum Henrico Spelmanno, qui in

Apparatu ad concilia Angliæ tomo 1, pag. 2 de hac opinione ita judicat: Transito, quæ de adventu S. Jacobi in Hiberniam & Britannicas insulas nonnulli suggerunt; cum vetustiorum nemo, quod sciam, hoc affirmaverit, & ab inferioribus non videatur aliunde proditum, quam HIBERNOS & HIBERNIAM male substituentibus pro HIBERIS & HIBERIA (id est Hispania) quibus & ubi Jacobus prædicasse multi asserunt, priusquam Hierosolymis redierat, cum ab Herode Agrippa interfectus esset.

304 Obscurum est, quid Pseudo-Dextro significare voluerit per Venetiarum oppida, ubi S. Jacobum prædicasse comminiscunt. Si Venetias ad mare Adriaticum sitas intellexerit, nimis crasse finxit, cum ea urbs primum seculo v condita fuisse perhibeatur. Vidit hanc difficultatem Bivarinus, & chari sui Dextri auctoritatem tueri cupiens, rectum illius magis subtiliter quam verè commentatur: Ceterum, inquit, quod de Venetiis asseritur, non est intelligendum dici de urbe, quæ nunc eo nomine ad sinum Adriaticum sita extat: eo siquidem tempore condita adhuc non fuerat. Nuncupabantur autem Venetiæ oppida Galliæ Orientalis, ut apud Ptolemaum & Plinium videre est; & cum hæc versus Angliam sita sint, facile intelligitur, ea invisisse Apostolum, cum à Gallia in Angliam vel Britannias tenderet: nisi quis velit, ut adveniens non dixerit Dexter INVISIT VENETIAS, sed VENETIARUM OPPIDA, illa, inquam, quæ sita erant juxta locum, ubi postea Venetiarum urbs prædices ædificata erat: nam & olim quoque Venetos eam regionem inhabitasse testis irrefragabilis est Silius Italicus. Lando saltem ingeniosum explicandi conatum; sed his diutius non est inhaerendum, quandoquidem non credam, S. Jacobum in Gallia aut Italia evangelium promulgasse, nisi id fide dignioribus testimoniis comprobetur. Suspicio, Pseudo-Dextrum incantè Venetias maris Adriatici intellexisse, atque hujus figmenti occasionem arripuisse ex Veneta inscriptione, quam apud Ambrosium Morales legere potuit, & de qua jam pauca dicam.

305 Franciscus Sansoninus in Italica urbis Venetæ descriptione lib. 4, pag. 72 narrat, quomodo aliqui istius provincie incolæ, ut vitarent barbarorum incursiones, ad vicinos lacus confugerint, ibidemque quasdam domos edificaverint. Cumque in una earum incendium exortum esset, invocato S. Jacobi auxilio, & vota facta, ignis per subitam pluviam prodigiosè exstinctus est. Addit, post hoc miraculum anno 421 in honorem S. Jacobi eodem loco, qui nunc vulgo dicitur Rialto, extructum fuisse templum, cujus varias instaurationes postea refert, sed de predicatione S. Jacobi apud Venetos nullum verbum facit. Ambrosius Morales in chronico Generali Hispania tomo 1, lib. 9, cap. 7 templi hujus etiam meminit, & primæ adificationis memoriam, lapidi incisam, exhibet hoc modo: FUNDAMENTA HUIUSCE TEMPLI, DIVO JACOBO APOSTOLO EX VOTO ERECTI, JACTA FUERE CHRISTIANÆ SALUTIS ANNO CCCCXXI * DIE XXV MARTII, ZOZIMO ROMANO PONT., HONORIO IMPERANTE. DEDICATIO CELEBRATA SEQUENTI ANNO, EODIEM DIE, PER QUATUOR EPISCOPOS, SEVERIANUM PATAVINUM, HILARIUM ALTINATEM, JUCUNDUM TAURISINUM *, ET EPODIUM OPITERGINUM; CURA VERO FELICI SACERDOTI PRIMUM DELIGATA.

Non placent mihi hic anni ab Incarnato Verbo

D

* lege Jacobum
* lege Hierosolymas
* lege est

aut Venetos
Christiana
doctrina imbuunt,

F

etiam si Venetis ab immemorabili tempore

F

* alii legunt
CCCCXX

* forte Taurisinum

A numerari, cum iste computandi modus eo tem-
pore non esset in usu, & primum ex Arme-
nicum fletu vi a Dionysio Exiguo fuerit inſup-
pans, ut passim tradunt chronologi. Præterea pal-
lam est; Zosimum anno 421 fuisse Romanorum
Pontificem: nam anno 418, Zosimo mortuo suc-
cessit Bonifacius, ut habet Baronius ad hunc an-
nam, & constat ex antiquissimis Pontificum Ro-
manorum catalogis.

eclesia in
eius honorem
constructa
fuerit,
306 Ob hæc rationes suspicari capi, hanc in-
scriptionem Venetiam alteri dudum destructæ ab
aliquo recentiore substitutam esse. Nec vanam
fuisse meam suspensionem postea didici ex Ughello,
qui tomo 5 Italia sacra col. 1257 eandem in-
scriptionem integram & ab aliis restauratam ex-
hibet, postquam columna præcedente de illius oc-
casionem ita præfatus fuerat: Omnium ecclesia-
rum (agit de patriarchis & ecclesiis Venetis)
vetustissima est D. Jacobi in Rivo-alto, à Pata-
vinis hac excitata causâ: cum enim, favente
Atrila, cum finitimis populis ad Rivum-altum re-
fugissent, ibidem excisatum à barbaris civitatum
exules excepturi, novumque ac tutius paraturi
domicilium; quod dum continentibus operibus
moliuntur, paratas casus adeo pertinax, non
sine Numine, invasit incendium, ut non prius
extingui potuit*, quam divo Jacobo apostolo
ædificandum templum vovissent. Quod primum
fuisse narratur hoc in Rivo-alto, ut legitur in
quadam tabula marmorea, cujus ipsissima verba
hic exscribenda curavimus.

B
307 Deinde subiungit inscriptionem integram,
eius inscri-
ptio exami-
natur.
* lege po-
tuerit
FUNDAMENTA HUIUSCE TEMPLI, D. JACOBO
APOSTOLO EX VOTO ERRECTI, JACTA FUERE
CHRISTIANÆ SALUTIS AN. CCCXX, DIE XXV
MARTII, ZOSIMO ROMANO PONTIFICE, HO-
NORIO IMPERATORE. DEDICATIO CELEBRATA
EST SEQUENTI ANNO, EODEM DIE, PER QUA-
TUOR EPISCOPOS, SEVERIANUM PATAVINUM,
HILARIUM ALTINATEM, JOCONDUM TARVISI-
NUM, ET EPODIUM OPITERGINUM. CURA VERÒ
FELICIS AGRIPPE PRIMO RELEGATA. HÆC VETU-
STATE FERI ABOLETA * COMPERTA SUNT
INDUSTRIA NATALIS REGIA CANONICI CE-
NETENSIS, QUI ELECTUS PLEBANUS *, ET
DICTO TEMPIO IN SPLENDIDIOREM ECCLESIAM
INSTAURATO, UT ÆDIFICATIONIS, CONSE-
CRATIONIS, INSTAURATIONIS ET ELECTIO-
NIS MONUMENTUM POSTERITATI RELINQUE-
RET, HÆC IN MARMORE NOTANDA CURA-
VIT: QUÆ OMNIA ET TEMPORIS ET LOCI IN-
JURIA CORROSA AC PENE CONSUMPTA HIE-
RONYMUS AB AQUA DE MURIANO CANO-
NICUS D. MARCI, ATQUE HUIUS ECCLESIAE
PLEBANUS HOC MARMORE RESTAURARI JUS-
SIT ANNO DOMINI MDC, DIE XXV MARTII.
Quamvis ex hoc potest, eam inscriptionem re-
centiorem esse, tamen ex illa antiquum & im-
memorabilem S. Jacobi cultum Venetiis recte de-
monstrari fateor. Videri etiam de hac re potest
Bernardinus Scavdecinus in opere de Antiquitate
Patavinae in his lib. 2, classe 6, pag. 106.

C
308 Antonius Caracciolus, ex Ordine Cleri-
corum Regularium presbyter, in Biga illustissima
conversarum num. 42 apostolicum S. Jacobi
zelum etiam ad Armenios extendit his verbis:
Traditionem Hispanicam magis magisque fir-
mat Armenica in Oriente traditio: nam etiam
ipsi Armeni, licet remota admodum ab Hispa-
nia sit, servat tamen, ubicumque nunc inter
Turcas, Chaldaeos habet (& plurimos sine

libet. Tamen Jacobum abesse quodam ad
Hispanos, & adeo sine relict, ut in voto
persecutionem, ad Compendium S. Jacobi
ecclesiam diffusione inter Armenios speculant,
eo quod credant, reverentiam Apostolum ad
Hispania ad Patariam, transisse per Arme-
niam, & quæ Evangelium disseminasse. Inter-
rogemur, qui ex ea natione presbyteri aut epi-
scopi negotii live religionis causa Romam ac-
cedunt: si, quod asserimus, & quod certo ac
gravi testimonio accepimus, fatebuntur aperte.

309 Facile credo, quod hodierni Armeni
hanc traditionem testimonio suo confirmantur sint;
at oportet eam recentiore esse, cum in veteri-
bus istius nationis monumentis nihil simile inveni-
atur: quippe in supra memorata illius gentis
historia, quam Clemens Galanus Latine & Ar-
menice edidit, ac annotationibus illustravit, ubi
de primordiis Christiane religionis, huius regioni
illius, agitur parte 1, cap. 1, tantum legitur
sequenti: Post gloriosam Domini nostri Jesu
Christi in celum ascensionem beatissimi aposto-
li, accepto Spiritu sancto, universas mundi
plagas inter se, ductis fortibus, partuntur. San-
cti verò apostoli Bartholomæus & Thaddæus in
Armenas regiones, quæ illis fortitione oblige-
rant, proficiscuntur; ibique à Sanatrugho, Arme-
niorum rege, necati martyrium compleverunt.
Hic, si usquam, mentio de S. Jacobo fieri de-
beret. His præmissis, nos solam S. Jacobi præ-
dicationem in Hispania tubimus, & jactis no-
stræ opinionis fundamentis, contraria quorundam
scriptorum argumenta solvere conabimur, ut
prius controversia istius originem & progressum
explicaverimus.

licet con-
tiones huius
id agant.

E

§ II. Qua occasione & quomodo de adventu S. Jacobi in Hispa- niam dubitari cœperit.

Thomas Stapletonus, eruditissimus Anglus, Baronius
qui anno 1598 pie obiit, lib. 1 de Ma-
gnitudine Romane Ecclesie cap. 3 ostendit, quam
certa suo tempore haberetur traditio de accessu
S. Jacobi ad Hispaniam, dum sic scribit: Verum
& indubitatum est, toto terrarum orbe velut in
provincias distributo, facta primum in Judea &
Samaria verbi prædicatione: juxta ordinem à Christo
præscriptum, Petrum in Italia, Paulum in Grecia,
Andream in Achaia, Joannem in Asia, & Jacobum
in Hispania hoc Evangelium, cujus est caput Ro-
ma, latissime propagasse. Cardinalis Baronius com-
munem Hispanicæ prædicationis sententiam tunc et-
iam elucens testimonio confirmare conatus est in no-
tis ad Martyrologium Romanum, ac postea in An-
nalibus ecclesiasticis tom. 1 ad annum Christi 44,
num. 1 se ad eam opinionem adhuc adhuc indi-
cat his verbis: Quod verò ad ipsum Jacobum
pertinet: cum Hispaniarum ecclesie omnis ex
æquo proficiatur, eundem Apostolum etiam in
Hispania esse profectum, illicque primum re-
didisse Evangelium, & aliquot collegisse disci-
pulos, nihil amplius, quod de eo re dicimus,
habetur, quam quæ sunt à nobis in Martyro-
logo Romano notata; quæ constat, qui hæc
cepit: hic enim tantum agere de ejus marty-
rio in animo est, quod eo clarius atque cele-
brius reperitur, quod primum inter Apostolos
tantam gloriam promeruisse cognoscatur. At
idem

* forte ABO-
LETA
* Scavdecinus
notat anno
MDIII

C

Non videtur
idem Apo-
stolus Armenis
Evangelium
predicasse,

AUCTORE
G. C.

idem eminentissimus scriptor tomo 9 Annalium ad annum Christi 316 a num. 48 mentionem facit, aut sententiam suam sententiam in dubium revocavit. Id autem qua occasione factum sit, ex tota alterius eminentissimi viri relatione patet accipe.

potissimum
impugnans
disputationem
de primatu
Toletano,

311 *Cardinalis de Aguirre tomo 1 Concil. Hisp. differt 9 excurs. 2, num. 14 causam hujus mutationis refert his verbis*: In ea veluti pacifica possessione ab immemore, non dico annorum, sed seculorum cursu persistebat traditio eadem, cum claudinus vir Gaius Loaisa, canonicus Toletanus, & magister serenissimi Hispaniarum principis, postea Philippi III regis, novem post annis (nempe ab edito *Martyrologio Romano cum notis Baronii*) id est anno Christi MDXCIII edidit concilia Hispaniae, & eorum occasione tractatum sive dissertationem de primatu ecclesiae Toletanae, in ejus defensionem offert narrationem quandam (nescio unde acceptam) concertationis habitae in concilio Lateranensi generali celebrato sub Innocentio III anno MCCCXV inter archiepiscopum Toletanum D. Rodericum ex una parte, & archiepiscopos Bugarensem, Tarracensem, ac Compostellanum ex alia, circa primatum ecclesiarum Hispaniae, contendente unoquoque eorum, nulli alii, quam fidei ecclesiae, deberi.

quam Gaspar
Loaisa ex
Ms. codice
edidit:

312 Licet autem Loaisa ad illum asserendum ecclesiae suae Toletanae (cujus tunc canonicus erat, & postea archiepiscopus fuit) haberet plura & validissima fundamenta, adhuc tamen novum illud adiacere voluit ex narratione quadam eorum, quae inter archiepiscopos praedictos in Concilio Lateranensi sub Innocentio III ultro citroque circa eam controversiam dicta, allegata, ac disputata fuerunt. Inter ea autem unum est, quo adventus S. Jacobi in Hispaniam, atque in ea praedicatio videtur in dubium vocari ab archiepiscopo D. Rodrico, aut potius inter aniles fabulas reputari. Haec cum legisset Cardinalis Baronius, & vera credidisset, dubitare admodum cepit de praedicatione S. Jacobi in Hispania, non ausus persistere in antiqua sententia. Deinde miratur, eruditissimum Baronium nihil suppositionis aut fraudis subodoratum fuisse in ea narratione, cujus postmodum falsitates, anachronismos, contradictiones, aliaque absurda Franciscus Macedo Lusitanus, & excellentissimus Marchio Alerdensis, alique docti Hispani clarissime demonstrarunt.

ea occasione
praedicatio S.
Jacobi in Bre-
viario Roma-
no ad vali-
dationem eccle-
siae Hispanicae
restrinxit,

313 Interea novum Baronii judicium tanti fiebat, ut praedicatio S. Jacobi in Hispania, quae in *Breviario Romano* sub Pio V absolute recitabatur, sub pontificatu Clementis VIII ad traditionem ejusdem regni restringeretur; antea enim tempore sancti Pii V sic legebatur: Mox peragratâ Hispaniâ, ibique praedicato Evangelio, rediit Hierosolymam. Postea autem Clemens VIII hanc periodum in propriis S. Jacobi lectionibus uti mutari jussit: Mox Hispaniam adiisse, & ibi aliquos ad fidem convertisse, ecclesiarum illius provinciae traditio est: ex quorum numero septem postea episcopi, à beato Petro ordinati, in Hispaniam primi directi sunt. Verum haec mutatio non omnes istius temporis scriptores aequè commoveat, nec ab antiqua opinione revocavit: nam post illam anno 1626 Cornelius à Lapide in *Commentariis* ad cap. 12 Acton. & 2 scripsit: Jacobum in Hispania praedicasse universis est, immemorabile, non tantum Hi-

spaniae, sed & fidelium ubique traditio, cui refragari nemo potest.

314 Imo Sanctus noster in *Disputatione de praedicatione S. Jacobi in Hispania tract. 2, cap. 9* contendit, eam mutationis formulam causae Hispanicae multum tenere. Cum interim scribit, Hispanos non parum ea mutatione turbari, sibi capite sequenti hac obijcit: At dices, si clausula haec à Clemente supposita causae tantopere favet Hispanicae, quam traditione tot ecclesiarum confirmatam ostendit; si tam aperte septem viros dignos, quos deinde Petrus ordinaret episcopos, à Jacobo in Hispania fuisse convertos dicit, ex quo fit plus quam verosimile, plures alios minoris notae, aut ex alio sexu fuisse à Jacobo ad Ecclesiam vocatos. Si ita se res habet Hispanica, quid Hispani tam graviter ferunt, antiquam clausulam de peragratâ Hispania fuisse sublatam, & illius loco suffectam, quam nunc ex sensu, ut opinabamur, Pontificis exposuimus?

315 Huic objectioni à se formata deinde ita subtiliter respondet: Sane si sincerum omnes & simplicem animum afferrent ad verba Clementis, aut ea essent doctrinâ vel ingenio, ut illorum sensum explorare, aut de Pontificis animo conjectare possent, minus esset, quod de clausula nuper inducta laborarent Hispani. Sed quis rude atque imperitum vulgus instituat; aut non acquiescente in Hispanorum nomen animatos ad verum illorum verborum sensum informet? Ex hac sive ignoratione, sive animo minus in Hispanorum gloriam affecto ortum est, ut plurimi liberius jam de primo Hispanorum Magistro loquantur, alii dubitent, minus denique firmitatis habeat antiquissima de Jacobo traditio. Cum ergo eam ob causam apud multos jam levior sit, quam antea, traditionis fides, occurrendumque videatur non prudentium solum judiciis, sed levissimis quoque vulgi rumoribus, ac vanis imprudentium ac delirantium somniis, pie dolent Hispani, meritoque contendunt, ne, quod ad hoc usque seculum indubitatae fidei pondus obtinebat, cujusvis jam non solum ratiocinationi prudenti, sed etiam cogitationi futili & orationi liberae proponatur, & ex suo potius audacter & inscite, quam ex Pontificis sensu modestè atque sapienter loquatur. Timent igitur & merito cavent Hispani non id, quod à prudentibus & aquis rerum aestimatoribus, sed quod ab imperitis & iniquis, provenire potest incommodi.

316 Forte ob causam, jam à Sanctio allatam, plurimi Hispani scriptores ad oppugnandum Baronium undique profugerunt, qui de re Spondanus in *Epitome Annalium ecclesiasticorum* ad annum Christi 44, num. 4 ita scribit: Adversus ipsum consurrexit pro suarum ecclesiarum traditione universa Hispania, multis ea de re à quocumque hominum genere editis scriptis, quae si vidisset Baronius, etiam non id necessario evincant, quod volunt, sunt tamen ejusmodi, ut eum potuerint in priori sententia continere. Imo, quod majus est, amantissimus veritatis Baronius, cunctis & expensis aliquot eorum argumentis, dicitur ad primam rediisse opinionem, ut testatur Didacus del Castillo, qui tempore Clementis VIII Romam missus, pro defensione praedicationis S. Jacobi librum composuit, quem postea Hispanice edidit, in cujus praefatione dicit, sese verè & jurato asserere posse, quod

D

quam muta-
tionem tradi-
tionis Hispanicae
favere
contendit
Sanctus no-
ster,

qui tamen si-
mul explicat,
cur ea Hispani
dispicue-
rit.

E

F

Hispani Ba-
ronium ita
oppugnavit,
ut is dicitur
ad primam
suam opinio-
nem rediisse.

A *quod tunc jam in unum, latine conscriptum, auctor Cardinalis Baronius, qui, eo diligenter lecto, respondit ipsi Italicè coram pluribus personis, librum optime esse compositum & per se dignum; ac repetit hæc verba: Imprimè illud, ut alii non decipiantur circa adventum & prædicationem S. Jacobi in Hispania. Tum Didacus del Castillo addit, se tantam eminentissimi viri humilitatem admiratum fuisse. Cesarangustani proprii Officii Postulatores, de quibus in appendice hujus Commentarii agitur, Roma in Responsione ad animadversiones R. P. D. fidei Promotoris num. 9 idem testimonium protulerunt.*

namque 317 Tandem Hispani querelis & argumentis suis Romæ tantum effecerunt, ut anno 1635, re utrimque mature ac diu examinata, formula Clementina, ad Hispanicam traditionem restricta, iterum ab Urbano VIII in absolutam mutata fuerit, quam etiamnum hodie in Breviario legimus hæc modo: Mox in Hispaniam profectus ibi aliquos ad Christum convertit, ex quorum numero septem postea episcopi, à beato Petro ordinati, in Hispaniam primi directi sunt.

B

Quomodo id factum sit, fusius narrat Michael de Erze Ximenez, canonicus Legionensis, hujus causa actor, initio libri, quem de adventu S. Jacobi Hispanicè conscripsit. Bartholomæus Rannaldus Lucensis, protonotarius apostolicus, in notis ad Officia ecclesiastica anni 1635 idem sic breviter observat: Affirmativa, quæ habebatur in Breviario Romano Pii V de prædicatione S. Jacobi in Hispania, & per recognitionem Clementis VIII reducta fuerat ad traditionem illarum ecclesiarum illius provincie, nunc restituta est in ampliori forma per novam sanctissimi Urbani VIII recognitionem. Quamvis autem hoc judicio cause Hispanica non parum roboris accesserit, tamen post illud Christianus Lupus Belga ex Ordine S. Augustini, Natalis Alexander ex Ordine S. Dominici, Tullemontius, alique quidam Galli illam traditionem aut in dubium revocarunt, aut aperte impugnarunt.

quam Clementis VIII inseri jussit 318 Denique brevem dictorum omnium antæcephalaosin accipe ex verbis Francisci Macedo, qui in Diatriba jam laudata cap. 10, § 3 totius controversie historiam ita in compendium redegit: Antiquum Breviarium Romanum, inquit, venisse sanctum Jacobum in Hispaniam certo affirmabat; idque Pius V in sua correctione integrum ac inviolatum esse voluit. Postea cum Cardinalis Baronius ob illud manuscriptum Toletanum, à Garzia Loaysa infeliciter repertum, de eo cœpisset ambigere, tanti viri auctoritas Urbem commovit. Exorta igitur contentio est, utrum deceret antiquam formulam retinere, quæ ejus rei auctorem Ecclesiam Romanam significabat, & publicæ fidei sacræque quodammodo faciebat, an aliam de novo concipere, quæ ad traditionem Hispaniarum rem cum fide tantum Hispanicæ gentis traduceret, ut illa suis auctoribus nixa staret, nec intra Romanos sinus reciperetur. Visum hoc est Clementi VIII æquius & congruentius: cum præsertim, affirmata traditione, minime libere historię fides videretur. Magnum huic sententiæ pondus addebat Cardinalis Baronius, cujus gravissimum erat judicium, nova de adventu sancti Jacobi in Hispaniam dubitatio. Quare, illo in primis auctore, mutata est prisca & vetus, novâ traditionis inserta particula, formula narrationis, quæ hujus-

C

modi fuit: Mox Hispaniam adiit, & per aliquos discipulos ad fidem convertit, & ecclesiarum illius provincie traditio est.

319 Pervenit ad Hispanos fama: non potuerunt non vehementer dolere de inexpectata correctione. Cumque inter ceteros ejus gentis homines unus eruditus & insignis amator patriæ Didacus à Castillo Romæ tum esset, oblitere decreto voluit, & prisca Breviarii formulam sustinere. Scripsit super eo commentum, in quo cum ipsemet Baronio legendam dedisset, miratus is confirmavit, idoneum esse, & illi omnino probari. Non potuit tamen Hispani, quod jam erat typis cūsum revocare. Denec, Urbano VIII Pontifice, qui sermō de recognitione Breviarii & Missalis & ceterorum, quæ ad divinum cultum sacrosque ritus pertinent, Officiorum correctione cogitabat, adnitente D. Michaele d'Erze Ximenez viro impigro & docto, de restituenda veteri lectione, & induenda nova agi cœptum. Dura provincia videbatur; sed interventu Cardinalis Borgie, legati Hispaniæ ad Urbanum Pontificem regii, admittā & suscepta causa fuit. Nihil diligentius & accuratius examinatum, nihil sæpius & perscrutatus tractatum: donec, re perspecta & explorata, nova lectio antiquata & vetus renovata.

320 Dum scriptor ille in fine hic dicit, veterem lectionem renovatam esse, non id ita intelligendum est, ac si ante Clementem VIII eadem verba in Breviario Romano legerentur, quæ postea ab Urbano VIII ei inserta sunt: nam Breviarium Romanum, jussu sancti Pii V Antverpiæ anno 1567 editum, in Lectionibus propriis de S. Jacobo sic habet: Mox peragratâ Hispaniâ, ibique prædicato Euangelio, rediit Hierosolymam. Clemens VIII hanc absolutam assertionem, ad Hispanicarum ecclesiarum traditionem ita restrinxit: Mox Hispaniam adiit, & aliquos discipulos ad fidem convertit, ecclesiarum illius provincie traditio est. Denique Urbanus VIII hanc restrictionis formulam iterum mutavit in absolutam, quam hactenus in Breviario Romano ita recitamus: Mox in Hispaniam profectus ibi aliquos ad Christum convertit; ex quorum numero septem postea episcopi, à beato Petro ordinati, in Hispaniam primi directi sunt. Unde patet, errasse Franciscum Macedo, dum in Diatriba cap. 1, § 3 asserit, hanc postremam formulam, cujus verba describit, ante Clementem VIII in usum fuisse.

fructu Francisci Macedo perperam asseruit.

§ III. Prædicatio S. Jacobi in Hispania potissimum traditione nititur.

Hispani haud immerito conqueruntur, pro his S. Jacobi prædicatione antiquiora & solidiora testimonio, quam ab aliis populis pro suarum ecclesiarum traditionibus exigantur, cum tamen in Hispania, toties à variis gentibus occupata & devastata, perire debuerint ecclesiastica primorum seculorum monumenta, si ea litteris consignata fuerint. Audiamus hic laudatum Gasparem Melitum, qui in opere supra citato tract. 2, cap. 5

illa monumenta, quæ in Hispania, toties à variis gentibus occupata & devastata, perire debuerint ecclesiastica primorum seculorum monumenta, si ea litteris consignata fuerint.

K

AUCTORI
G. C.

de hac re ita dicunt : Sunt qui canonice fidei aut inique historice pondus desiderant, quæ de Jacobi adventu aliquid certum prodant, in quo curiosis atque attentis animis acquiescat. . . . Agit hæc inique, qui de Jacobo ab Hispanis reperit, quod de aliis Apostolis, paucis atmodum exceptis, alia provinciarum nulla posse ostendere. Neque enim Lucas in Apostolorum Actis omnia persecutus est, quæ primis Ecclesie temporibus gesta sunt ab Apostolis. De Joanne & ejus fratre Jacobo, altero Hierosolymæ episcopo vix unum verbum; de aliorum aut factis aut dictis in eum silentium. De Paulo & Petro, deque Ecclesie statum in suis incunabulis mitium esse videtur illud opus à Luca: sed de Petro & Paulo quanta sunt omiſſa, quis non videt? Sanè quamplurima de Paulo ignoraret Ecclesia, nisi ex Pauli epistolis illa didicisset. Desinant igitur curiosi isti ab Hispanis exigere de Jacobo, quod de Petro ejusque cathedra Antiocheni reddere nequeunt aut Romani.

quam pro
aliarum ec-
clesiarum
traditionibus,
B

322 De historiis agam antiquis; quod si minus quidem iniquè, minus tamen bellè atque benignè à nobis exigant adversarii. Quam multa olim contigerunt illustra, quæ tamen diu latuerunt in tenebris, neque de illis quidquam esset posteris compertum, nisi longa post secula revolutione aliqua seu celesti signo, aut speciali aliqua providentia in lucem & cognitionem hominum forent evocata? Ignotum fuerat Toletum, prima se accepisse Evangelii semina ab Eugenio, quem suum sibi nunc apostolum atque presulem implorat, donec post millesimum ac centesimum annum Raymondus Toletanus antistes, dum S. Dionysii religionis gratia templum ingreditur, Eugenio, quem episcopum Toletanum tunc primum agnovit, corpus invenit. Quis nosset Gervasii & Protasii aut martyrium nobile, aut sepulture locum, nisi multa post secula Ambrosio nomen esset à celo? Longum esset numerare singula; sed dicam aliquid de Hispania, quod adversarii negare non audent; neque possunt, qui sine ultimam rei gestæ memoriam appellandam esse non putabunt. Concedit Baronius tomo ix, anno Christi MCCXVI, Jacobi corpus esse in Hispania, ignotum tamen ad tempus usque Alfonti, cognomento Casti, id est post octingentos ferme annos; inventum vero variis à celo prodigiis. Idem quoque fatetur de lustrata Hispania Pauli predicatione, quam cum certam existimet, scriptorum tamen inopia tribuit, quod de illius gestis nihil habeamus memoriæ proditum.

cum tamen
Diocletiani
persecutio

323 Satis, credo, omnibus notum est, quam graviter in Hispania Diocletiani sævitia grassata sit contra Christi sectatores & nomen, assumpto in eam curam Daciano, suæ crudelitatis administro, cujus exstant ubique locorum per Hispaniam totam eruenta vestigia: notum est enim his, qui mediocriter in Hispana eruditione versati sint, quam eo tempore abundanter Martyrum sanguis Hispanos irrigavit ac fecundavit agros. Illa vero Diocletiani crudelitas non tantum Christi cultoribus, sed scriptis etiam, quæ ad Sanctorum memoriam Christianamque religionem pertinerent, bellum indixit. Tum sub-
jungit aliquot testimonia, quibus probat, sacros Christianorum codices ab ethnicis olim combustos fuisse. Nobis hic suffecerit dedisse verba Arnobii, qui post explosionem decem insurrectionum lib. 4 ad-
versus Gentes circa præterita de hac insurrex-
querunt. Quod si habuerit vos aliqua vestris pro

religionibus indignatio, has potius litteras, hos exurere debuistis olim libros, istos demoliri, dissolvere theatra hæc potius, in quibus infamix numinum propudiosis quotidie publicantur in fabulis: nam nostra quidem scripta cur ignibus meruerunt dari?

324 Porro ex Prudentio poeta Hispano ostendit, eam ethnicorum rabiem etiam in Hispaniam penetrasse, ibidemque perisse libros, in quibus scripta à Christianis Martyrum gesta continerantur. Prudentius, qui seculo IV floruit, libro Peristephanon hymno 1, quem in laudem SS. Hemeterii & Cheledonii conscripsit, de illa jactura sic conqueritur:

O vetustatis silentis obsoleta oblivio!
Invidetur ista nobis, fama & ipsa exstinguitur:
Chartulas blasphemus olim nam fœtelles abstulit,
Ne tenacibus libellis erudita secula
Ordinem, tempus, modumque passionis pro-
ditum,
Dulcibus linguis per aures posterorum sparge-
rent.

325 In Missali Gothico, quod S. Isidorus Hispalensis in ordinem redegeſſe dicitur, in annu-
corumdem Martyrum festiuitate leguntur sequentia: Non illas paginas negligentia perdidit, nec casus abolevit, nec vetustas cariosa corripit, sed malitia persecutoris invidit. Ex his Sanctius ita concludit: Unde etiam constat, quam agant nobiscum minus æquè, qui antiquissima à nobis testimonia requirunt, cum illa potentissimorum hominum armata solertia tanto studio abolenda curaverit. Denique addit, quod reliqua monu-
menta, quæ Diocletiani edictum & Daciani solertiam effugere potuerunt, postea in misera totius Hispanie vastatione barbarus inundantium Arabum furor perdiderit. Locuples hujus ruina testis citatur Rodericus Toletanus, qui in præfatione ad regem Fernandum fatetur, sese ea, quæ de rebus Hispanie conscripsit, de membranis & piæstatis laboriose investigasse, & laboriosius compilasse: Tempore enim vastationis Arabum (inquit ibidem Rodericus) scripta & libri cum pereunte patria perierunt.

326 Quod si dicas, ne quidem eos historicos Hispanos, qui rapaces gentiliū aut Arabum manus effugerunt, & adhuc quotidie leguntur, de predicatione S. Jacobi in Hispania meminisse, respondet Mariana in Disputatione de adventu S. Jacobi Majoris cap. 6 hæc modo: Hæc de inventiono corporis sint dicta, quod tamen Compostellar esse fatetur Sampyrus. De adventu Apostoli siluisse non miror: nullus enim nostrorum illius ætatis historicus exstat; neque verò, quos nominavimus, ad prima ecclesie tempora suam narrationem extendunt, his contenti, quæ proximè eorum ætatem contingere: fortassis etiam rem vulgatissimam, & quæ in ore omnium erat, intactam reliquerunt, venisse Apostolum in Hispaniam. . . . Rodericum Toletanum, qui meliora tempora & majorem lucem est assecutus, suspicabar insensum Compostellam ecclesie, quæ Toletanæ primatum agnoscere recusat, studio siluisse in historia, quæcumque ejus dignitati patrocinari poterant.

327 Deinde caput decimum ejusdem Disputationis ita exorditur: Satis multa, si fallor, suppetunt externorum hominum in hac causa testimonia; ad nostrates sese convertat oratio, quorum fides vacillare non debet, quod sint indigenti: sed potius existimare æquum est, res suas melius habuisse, quam alios, exploratas.
Rodericus

D
contra Chri-
stianos in Hi-
spania,
53
ac deinde A-
rabum irru-
ptio pleraque
monumenta
perdiderunt.Mariana de
scriptorum
superstitium
silentio
F

A Recte quidam: De gentis origine magis creditur ipsi genti, quam externis & remota: de quibus non negabo, magnam antiquis temporibus existuisse barbariem, neque minus perturbatam historiam, quam rempublicam; sic ut nullus veterum historicorum Hispania de adventu Jacobi meminerit, translatione, inventioneque corporis. Credo, quoniam res celeberrimas, quæ in universi populi ore erant, non putarunt, indigere monumentis litterarum, ut memoria earum propagaretur.

328 *Sanctius in laudata disputatione tract. 2, cap. 1 contendit, eadem esse de Hispanica S. Jacobi predicatione traditionem, ut ea foret recipienda, quamvis antiquis testimoniis destitueretur. En ejus verba: Si pro Hispanorum causa nihil staret præter traditionem, omni memoria superiorem, satis putaretur habere præsidii, quia communis conspiransque consensus, nullo interrupta tempore, eam habet auctoritatem, quam nulla nisi magna aut inconcussa fides convellere aut infirmare possit: quam si de medio tollas, cadant necesse est illorum pluri-*

B

ma, quæ nunc religiose servat Ecclesia. Quæ si quis damnet, aut in dubium adduceret, violatæ ipse religionis reus ageretur. Neque parvi emetent hujus ætatis hæretici, si traditionum religio aut tolleretur è medio, aut suspecta censeretur & dubia: à cujus rei longiori disputatione omnino me liberant aliorum studia, qui de traditionum momento ac fide longiores disputationes interunt. Vide interim Bellarminum tomo 1 Controversiarum, ubi tractatum edidit luculentum de verbo Dei non scripto, id est de traditionibus. Quod verò ibi de verbo Dei non scripto, sed ex Apostolorum ore per posterorum manus ad nos usque producto, id est de fide canonica, dictum est, idem suo etiam modo de historia non scripta, sed constanti sermone ad posteros deducta, id est de humana fide, censeri omnino suo modo debet.

329 *De eodem historiographorum silentio Suarezius noster in opere de virtute & statu religionis lib. 2, cap. 9, num. 15 ita differit: Parum profecto refert, quod privatæ historiæ humanæ illorum temporum illius peregrinationis Jacobi mentionem non fecerint; tum quia in ea Jacobi peregrinatione nihil accidit adeo publicum & prodigiosum, ut in universum orbem illius fama exierit, quo possent excitari historici ad id memoriæ prodendum; tum etiam quia in illis temporibus non fuerunt in Hispania diligentes scriptores rerum, quæ in ea gerebantur: externi autem non poterant facile illarum notitiam habere, nisi fortasse earum, quæ ad publica bella & reipublicæ statum & dominum pertinebant: nam aliarum rerum, pertinentium ad religionem, parvam aut nullam rationem vel curam habebant. Unde cum in illa ætate non fuerint scriptores ecclesiastici, qui de rebus Hispaniæ mentionem fecerint, nisi tenuem, mirum non est, quod in historiis antiquis nihil de hac professione Jacobi in Hispaniam repariatur. Nam profecto si Lucas Acta Petri & Pauli posteritati scripta non reliquisset, malit illorum Apostolorum peregrinationes & predicationes oblivioni tradite fuissent, nec aliter quam ex traditione ipsarum ecclesiarum, quas fundassent, cognosci potuissent: sicut professio Petri Antiochiam, quæ à Luca omissa est, non aliter quam ex illius ecclesie traditione cognita*

C

fuit, nec ad nostram notitiam pervenisset, nisi ex monumentis illius ecclesie Clementis Alexandrinus & ab illo Eusebius & Hieronymus illam scriptam reliquissent.

330 *Certe hanc traditionem acquiescere debuisse Natalis Alexander, qui Dissert. 17, sect. 1 appulsam beatæ Mariæ Magdalene in Gallias, antiquis testimonis destitutam, propter traditionem defendit, uti facietur tomo 3 novissima editionis pag. 178 his verbis: In veteri quidem historia ecclesiastica nullum est locus rei, & appulsus sanctarum fororum cum fratre in Provinciam testimonium: sed illius testis est ecclesiarum Provinciarum traditio, iis facta monumentis, quæ simul sumpta non levis ponderis sunt, & quibus nihil est in historia ecclesiastica, quod expresse repugnet. Potiori jure idem dicere possunt Hispani de adventu S. Jacobi in Hispaniam, qui pluribus & antiquioribus monumentis fulcuntur, ut paragraphis sequentibus probabitur. Sed ut in hoc primo congressu cum adversario aequum nonnihil liberalius, gratis tantisper concedam, pro utraque traditione æqualis esse rationis & auctoritatis momenta. Cur igitur traditionem Gallicam admittit, & Hispanam rejicit? Nonne hic dici posset, quod sit pro ratione voluntas? Nonne hic forte locum aliquem haberet amor patriæ, qui aliquando ex severis in aliena causa Aristarchis facit clementes domesticæ litis judices? Sane magis consequenter Natalis Alexander neutram aut utramque traditionem admisset.*

331 *Audiamus tamen ipsum Alexandrum, traditiones ecclesiarum potius sequendas quam everendas esse docens, dum in præfata Dissertatione pag. 179 rationem reddit, cur Gallicam Provinciarum traditionem tueatur. Has partes ut susciperem, inquit, effecit abhorrens à novitate indoles, & quod Catholicis ac religiosi theologi officium esse duxerim, traditiones ecclesiarum, ubi de illarum originibus agitur, sequi potius quam evertere. . . . Non enim in destructionem, sed in ædificationem, talentum qualecunque scribendi à Deo mihi collatum arbitror. Si Catholici & religiosi theologi esse duxerit, traditiones ecclesiarum, ubi de illarum originibus agitur, sequi potius, quam evertere, quare traditionem ecclesiæ Hispanicæ, quæ originem suam S. Jacobo adscribit, destruere conatur? Unam Natalis ex animo id dixisset, & indolem à novitate abhorrentem semper conservasset, talentisque sibi à Deo concessis ad Ecclesiæ adificationem usus fuisset! Tunc certe à constitutione Clementis XI, quæ incipit Unigenitus Dei Filius, ad futurum concilium cum maximo Catholicorum scandalo non appellasset. At pergamus hominem propriis armis oppugnare.*

332 *Dum Launois adventui sanctæ Mariæ Magdalene opponit silentium Cassiani, Sacerdotis, Victoris Massiliensis, Eucherii Lugdunensis, Cesarii Arclatensis, aliorumque celeberrimorum scriptorum, qui Massiliæ vel in Gallia fuerunt, Alexander paginâ proxime citatâ respondet, hæc argumenta futilia esse, quia negantia sunt. Quis enim apparitionem stellæ, quæ Magos ad Christum comit deduxit, commentitium esse dicat, quia nullus præter S. Mattheum Evangelii scriptor ejus meminit? Quis resurrectionem Lazari fictitiam esse effutiat, quia SS. Mattheus, Marcus, & Lucas eam scriptis non commendaverunt? Quis ædis Desparæ mirabilem Laurentium advectionem fabulis accenseat, ob silen-*

Cum Natalis Alexander appulsam S. Mariæ Magdalene in Provinciam defendat,

E

F

AUCTORE
G. C.

tum S. Antonini, qui & coævus auctor, & Lauretane regiōni erat finitimus: Perperam itaque inferit ex silentio illorum auctorum Laurentius, h. Magdalenam nunquam in Provinciam appulisse, aut iterum eius corpus ibi non quiescere. Advidendum, multa illorum auctorum opera temporis & ortum nobis invidisse, ut concilio ex Haresio Augustodunensi, Isidoro Hispalensi, & Thymeo, qui scriptorum ecclesiasticorum non pauci texuntur: ex quibus forsitan, si inspecta, nostræ sententiæ veritas probaretur. In his vero operibus, quæ præ manibus habemus, nulla sibi paruit occasio de Luzo, Algaena, Mutha, aut Maximino loquendi, cum de aliis longè argumentis agerent.

333 *Dum autem Laurentius inquit, etiam de hoc S. Algaena Algaena appulsa in Provinciam cum pluribus veteres auctores, qui compendiosa Sanctorum Acta Antiquologus aut scriptis suis inferuerunt, Alexander ibidem respondet, mirum videri non debere, quod Beda, Usuardus & Freuiphus, qui in regionibus à Provincia longè remotis floruerunt, scilicet vel in Anglia vel in Gallia septentrionalis partibus, octavo & nono seculo ab appulsi beate Magdalenæ in Provinciam, tanto intervallo distantibus, nihil hisce de rebus scripserint, quæ sola penè ecclesiarum Provinciarum traditione tunc notæ erant. Dum etiam explicare nititur, quomodo Ado præfatus Freuiphus, & Provinciarum etiam de eodem Sancta appulsa, inquit. Non desunt, quæ verisimilitudine hæc omnia decantant, quia Provinciarum traditionem hic labefactare non intendo. At quid est in his responsionibus, quod Hispani factus contra suos adversarios retorquere non possint?*

334 *Præterea potius Alexander Hispanice S. Jacobi predicationem applicare regulam, quam eodem modo pag. 168 ad predicationem S. Dionysii Arcopagite advenit in Gallias profert ex Tertulliano, qui in libro de Prescriptionibus adversus hereticos c. p. 31 ad verba traditiones distinguendas ita tradit: Ex ipso ordine manifestatur, id esse Dominicum & verum, quod sit prius traditum; id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immixtum. Ex hac Tertulliani regula Alexander contra adversarios suos sic argumentatur: Ex quo colligitur, assertionem de duobus Dionysiis, de Atheniensi uno & Arcopagita, Parisiensi altero, qui sub Decio immigravit in Gallias venerit, falsam esse, quia longè posterius nata est altera opinio, quæ unum Dionysium, Atheniensem & Parisiensem episcopum, eundemque Arcopagitam propugnat, qui à sancto Clemente missus sit in Gallias. Namque hunc ab octo & amplius seculis, nullo reclamante, Gallia sibi apostolum vindicabat, donec viri eruditi Simonius & Laurentius alterius opinionis vexillum erexerunt. An non eadem probabilius dici possint de adventu S. Jacobi in Hispaniam, cum ipse adversarius favori cogatur, cum opinionem paulo post seculum octavum invaluisse? Inquit posterius nata est contraria opinio, cum ab octo & pluribus seculis, nullo reclamante, Hispani hunc sibi Apostolum vindicarent, donec eminentissimus Baconius alterius sententiæ vexillum erexit. In eo transiit a tunc conclusum, quod Rodolphus Tolletius illam traditionem negavit, nihilominus eque apud Hispanos, quam apud Gallos, obtinebat regula Ter-*

Facile am-
pliatum
quædam
Gallia tradi-
tiones.

C

335 *Tum vero adversarius prudentiam archiepiscopi Parisiensis, qui Gaucum de S. Decisio traditionem retinere voluit, ibidem laudat his verbis: Denique cum selecti ex sacrosancta Parisiensi theologia ad Breviaria Parisiensis emendationem, quæstionem de S. Dionysio Arcopagita & Parisiensi episcopo diligenter expendissent, & in utramque partem suis libratam momentis disceptassent coram illustrissimo archiepiscopo Francisco Harleo I, censuit archipræfatus sigillatim & ad rectè judicandum de rebus, antiquitatem ecclesiasticam spectantibus, per eximias ingenii doctrinaque dotes comparatus, antiquæ Gallicanæ ecclesiæ traditioni de uno Dionysio Arcopagita & Parisiensi episcopo, in Officio ecclesiastico honorem suum servandum esse; non verò convellendam piam majorum nostrorum opinionem, cui saltem probabilis sententiæ jura, non spernenda momenta confirmant.*

videtur, quia illa Hispanorum opinio juxta ad-
versarium saltem seculo IX juxta tradita, & secu-
lo XIII primum negata.

336 *Hoc decessoris sui judicium reforman-
dum putavit illustrissimus Ludovicus Antonius de
Nouilles, hodiernus ecclesiæ Parisiensis archiepi-
scopus & S. R. E. Cardinalis, qui in Breviario
Parisiensi, quod anno 1700 auctoritate ipsius, ac
venerabilis capituli consensu, editum est, duos
Dionysios distinxit, & die 111 Octobris Officium
semiduplex de S. Dionysio Arcopagita, ac 19
eiusdem mensis solenne majus de Dionysio Pari-
siensi sociisque recitandum præscripsit. Non re-
prehendo Natalem Alexandrum, quod nimis
scrupulosè primum illustrissimi Francisci Harlei
judicium secutus fuerit, sed ipsum inconsideran-
tia accuso, quod ob gravioris rationes non fue-
rit amplexus sententiam Urbani VIII Pontificis,
à quo post severum examen absolutam Jacobæ
predicationis assertionem Breviario Romano resti-
tutam esse noverat. Minori cum scrupulo sane
acquiescere potuisset immemorabili Hispanorum
traditione, quam jam aliquot rationibus ac testi-
moniis confirmabo.*

§ IV. Traditio illa quibusdam rationibus & veterum testimo- niis stabilitur.

Legimus in sacris Litteris, Christum post
suam resurrectionem, antequam ad celum a-
scenderet, dedisse Apostolis præceptum promulgan-
di Evangelii, non solum in Judea & Sama-
ria, sed etiam in aliis regionibus, ubi gentes
in idololatria tenebris & in umbra mortis fide-
bant: *Mattheus enim cap. 28 ita scribit: Un-
decim autem discipuli (Judas Iscariotes duode-
cimus jam lapso se suspenderat) abierunt in
Galilæam, in montem ubi constituerat illis Je-
sus. . . . & accedens Jesus locutus est eis di-
cens: Data est vobis omnis potestas in celo &
in terra. Eunt ergo docete omnes gentes,
baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, &
Spiritus sancti. Luca autem in Actibus Apo-
stolorum cap. 1, & 8 ita scribit: Jam illis dixis-
se: Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni
Judea, & Samaria, & usque ad ultimum
terre. Cum hic sermo ad omnes Apostolos diri-
gatur, non video, cur à præcepta gentium in-
stru-*

inter ipsos
eruditus Gal-
los contraver-
sas,

E
potiori funda-
mento Hispani-
cam S. Ja-
cobi predica-
tionem ad-
mittere po-
tuisset.

F
Verosimillimè
aliquis ex A-
postolis missus
est ad docen-
dos Hispanos,

A *structione* Iacobus Zebedi exopti debeat. Cum vero omnes gentes doceri juberentur, cur gens Hispana excludatur?

338 Certe Hieronymus ab Apostolorum predicatione non exclusit Hispanos, ut postea fufius demonstrabitur. Non eos exclauit suppar Hieronymo Theodoretus, doctissimus Cyri episcopus, qui serm. 8 de Martyriis (is inter Opera ejus Parisiis anno 1642 Græco-Latinè edita tomo 4 à pag. 591 occurrit) de Apostolorum doctrina & gloria ita scribit: Sacre enim doctrinæ rivos cum hauriunt (videlicet ethnici, de quorum conversione hic agit) non modo Apostolorum linguas non irrident, sed valde potius admirantur, quod eloquentiæ prorsus expertes, alii à pueris piscationem edocti, alii publicanorum mensis alistere, alii futuriæ exercere soliti, divinorum eloquiorum illico ministri, cælestiumque bonorum dispensatores prodierint, & salutiferi maiorum depulsiores, claræque luminaria, non unam modò gentem, sed quocumque sol hic, quem cernimus, radios fundit, illustrantia. Admirantur autem & suspiciunt præcipuè universi, quod jam mortui ea nunc quoque peragant, quæ viventes facere solebant. Imo verò longè majora sunt & clariores, quæ ab illis, postquam hinc abiire, gesta sunt: cum enim corpora induti inter homines versabantur, modò ad hos, modò ad illos populos accedebant, & nunc Romanos, nunc Hispanos aut Celtas alloquebantur. Postquam verò ad illum se receperunt, à quo missi fuerant, omnes illis continuè perferuntur: non solum Romani, quique Romanorum jugum amant, & ab illis gubernantur, sed & Persæ & Scythæ & Massagætæ & Sarmatæ & Indi & Æthiopes, atque ut semel dicam, omnes fines terræ. Saltem hic vidis, juxta opinionem Theodoretici aliquem ex Apostolis ad Hispanos missum fuisse, quem nos ob dicta dicendūque S. Jacobum Majorem verosimilius esse putamus.

339 Neque dici potest, S. Jacobo tantummodo destinatum fuisse Hispanorum conversionem; sed illum in Judea gladio Herodis interiisse, antequam ad instruendas gentes discedere potuisset: iis quippe, qui tale effugium quærent, opponerem verba, quibus Mariana noster Roderico Toletano (tanisper cum Mariana supponimus, eam controversiam in concilio Lateranensi agitatam fuisse, ac Rodericum simile responsum dedisse) in tractatu de adventu S. Jacobi in Hispaniam cap. 10 ita respondet: Sed sane, inquit, quorsum Jacobo data cura est prædicandi in Hispania, si facultatem habiturus non erat? An Apostolos in ea re humanas rationes secutos putabimus, & non potius in re gravissima divino inflatu actos, ne errarent? Ita ex confessione ejus (nempe Roderici Tolentani) quod facit dubium, refellitur, & ex concessio confirmatur, in quo nutare visus est. Nequaquam hoc Roderici Toletani responsum approbare potest eminentissimus Baronius, qui in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 44 num. 20 divisionem provinciarum inter Apostolos speciali Spiritus sancti instinctu peractam esse asserit, & ibidem num. 21 ita concludit: His ergo & aliis exemplis admoniti dicimus, singulos Apostolorum in eas orbes regiones esse amandatos, ad quas Spiritus sanctus privato instinctu voluit eos proficisci.

340 Præter alia in hanc rem postmodum re-

ferenda, videtur S. Marcus hunc effugio aditum prædicandi, quando cap. 16 stat Christi præceptum executioni mandatum fuisse innuere his verbis: Novissime recomendatus illis undecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis; quia is, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. Et dixit eis: Euntes in mundum universum prædicare Evangelium omni creaturæ... Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Ex hac S. Marci clausula colligo, S. Jacobum Zebedi etiam inter alios Apostolos profectum esse ad annuntiandam gentibus Christianam doctrinam; verum cum nulla gentis natio potiori jure & antiquiore traditione hunc Apostolum sibi vindicaret, quam Hispana, verosimillime concludo, eum in Hispania prædicasse: quamvis enim apostolus Paulus forte etiam in Hispania Evangelium prædicaverit, tamen ipsi convenire non possunt ea, quæ hic & superius ex Evangelistis retulimus, ut curvis tempus & lectum consideranti manifestum est.

341 Phrasin sacra Scriptura imitatur anti- quissimi Ecclesiæ scriptores, inter quos S. Justinus philosophus & martyr circa medium sæculi sæculi scriptis ad Antoninum Pium imperatorem & senatum populumque Romanum apologiam pro Christianis, quæ Coloniensi Patrum Bibliotheca inserta est, & in qua post narratam Christi vitam tomo 2, pag. 47 de Apostolis hæc habet: Atque ita factum esse credere potestis: Hierosolymis enim DUODECIM VIRI NUMERO IN MUNDUM EXIERUNT, sique ignari & idiotæ, nullaque dicendi facultate præditi, vi divina OMNI HOMINUM GENERI EXPOSUERUNT, missos se esse à Christo, qui omnes Dei verbum docerent. Deinde ibidem pag. 48 dicit: Prænuntiat verbum, in quo vis erat, quod ejus Apostoli Hierosolymis egressi ubique prædicaverunt. Denique pagina sequenti hæc rursus ita inculcat: Post verò cum ab inferis excitatus esset (nempe Christus) eisque se ostendisset, docuissetque eos prophetias, quibus hæc omnia fore, prædicta essent, legere, eumque illi in calum revertentem vidissent, atque credidissent, vimque illinc ipsis missam ab eo accepissent, & ad omne hominum genus profecti essent, hæc docuerunt, appellatique sunt Apostoli. Cum Jacobus Minor ad regendam ecclesiam Hierosolymitanam in Judea remansisset, hand dubie duodenario numero, quem cum Mathia & Paulo reliqui decem Apostoli ad gentes profecti construebant, Jacobus Major comprehenditur. Nec video, qua ratione dici possit, S. Jacobo nostro tantummodo assignatam fuisse predicationis provinciam, cum S. Justinus diserte asserat, duodecim illos viros re ipsa Hierosolymis discessisse, in mundum exisse, ubique prædicasse, & omni hominum generi doctrinam Christianam exposuisse.

342 Tertullianus in libro de Prescriptionibus contra hereticos cap. 20 de eorundem Apostolorum predicatione ita loquitur: Christus Jesus dominus noster, ... quando in terris agebat, ipse pronuntiabat, live populo palam, live discipulis secretim; ex quibus duodecim præcipuos lateri suo adlegerat, destinatos nationibus magistros. Itaque uno eorum decedente, reliquos undecim, digredientes ad Patrem post resurrectionem, jussit ire & docere nationes.

AUCTORE
G. C.

intingendas in Patem, & in Filium, & in Spiritum sanctum. Sacram igitur Apostoli (quos hæc apperatio multis intercedat) assumpto per sortem duodecimo Munda in locum Jude, ex auctoritate prophetæ, quæ est in psalmo David, confectis promissum vni Spiritus sancti ad virtutes & eloquia, primo per Judæam contestata fide in Jesum Christum, & ecclesiis instituit, dehinc in cunctis pro eadem doctrinam ejusdem fidei rationibus promulgaverunt, & prout ecclesiis apud unamquamque civitatem condiderunt. *Constantinus de Aguire* libro 1.º d. 12.º p. 9.º ex.º 2.º num. 17.º ex his & similibus veterum expressionebus non arguitur: Quamvis verò assequi non est in promptu proas comprehendatur Jacobus juxta æquidistantiam totius fere orbis Christiani missionem? Ut quicquidmodum alia Apostolorum ad divinas regiones missi sunt, ita etiam ad Hispaniam Jacobus? Fateor equidem, hoc argui non non omnino confici; ut quis negaverit, nec aliæ nec præsumptiva Hispaniam traditioni parere, ut, quæ non possunt singula, multa juvent.

Franciscus
Macedo

343 Hispaniam etiam sunt rationes, quas pro traditione ista adducit Franciscus Macedo, Lusitanus, dum in *Diatriba* cap. 6.º ex translatione corporis S. Jacobi in Hispaniam infert ejusdem Apostoli viventis in ea predicationem hoc modo: Qua obsecro de causa sancti Jacobi discipuli ex Judæa illius defuncti corpus (nam ab his deportatum scribunt omnes & Loaysa fatetur) in Hispaniam detulerunt? Nisi quod in ea prius cum eodem Apostolo fuerint, aut noverant, eum ibi fuisse. Certe non alia esse potuit, uti rem consideranti parcat. Quomodo enim, aut cur ex tam distant regione in extremam illam Hispaniam & mundi partem, quæ FINIS TERRÆ à nativitate dicitur, corpus illud Apostoli, suscepto studio per tantam duplicis maris vastitatem, eminentio mediterraneo & oceano, transportarent? Nota illis erant illa littora, illi portus, imo & voluntas Apostoli perspecta, ut eo corpus suum post mortem transferretur.

ex sepulcro
S. Jacobi
C

344 Nec adhuc moror, quo tunc tempore delatum fuerit: nec enim multum ad causam facere arbitror, quod quis forte magni interesse existimavit, eodemne, quo passus est, anno, quod affirmatur vulgo, an postea delatum fuerit: dummodo enim sit in Hispanias à discipulis comportatum, integra manet vis argumenti, questione temporis, quæ difficilior est, præcisa. Nolo quippe nisi certa & explorata in argumentum assumere. Cum autem perspectum omnino ac exploratum sit, corpus Jacobi apostoli in Hispaniam à discipulis delatum fuisse, eo persuadere volo, ideo delatum mortuum, quia ibi moratus fuerat vivus: cui argumento nihil detrahit annus, quo eum discipuli detulerunt. Fuisse autem, qui exportarunt, discipulos, tradunt omnes, qui de illa translatione scripserunt, & Baronius & Spondanus & Bisciola, & Garcias Loaysa fatentur. . . . Et quidem mos erat, ut discipuli magistrorum corpora sepelienda curarent, uti de corpore Joannis Baptistæ, sepulto à discipulis, apud Marcum habemus; idque exemplo Christi corporis, à Josepho & Nicodemo curati & tumulati, ceterum.

345 Idem scriptor in catalogo auctorum, quos pro sua opinione post *Diatribam* citat, pag. 214 refert testimonium S. Hieronymi, quo significat,

Spiritum sanctum Apostolis distribuisse sortis, ut alius ad Indos, alius ad Hispanias, alius ad Illyricum, alius ad Græciam pergeret, & unusquisque in Evangelii sui atque doctrinæ provincia requiesceret. Tunc ex his postremis sancti doctoris verbis ita dixerit: Hæc ultima clausula designat Jacobum, quem minime nominat: nam dum ait, singulos Apostolos in suis, ubi prædicaverunt, provinciis habuisse sepulturas (id enim est requiescere) cum aliunde constet divum Jacobum in Hispania situm esse, manifestum ostendit, se de illo mentionem fecisse, cum de Apostolo in Hispaniam missio locutus est. Itaque ex tumulo clamat, auctore Hieronymo, Jacobus, se in Hispania prædicasse, & hoc ad epitaphium pertinere, ut secundum testimonium cum primo consentiat. Sanctus noster tract. 2, cap. 2, num. 2 eadem S. Hieronymi verba etiam isto sensu intelligit sic scribens: Ubi, fateor, Jacobi non audiam nomen; at scimonem esse de Jacobo Hispaniarum apostolo, id, quod ad extremum legis, non obscure suadet: nam si, sancto disponente Spiritu, ibi requiescit, id est sepultus est, juxta vulgarem Scripturæ phrasim, Apostolus, ubi sparsit Evangelii semina, quis neget, significare voluisse Hieronymum, Hispaniam forte Jacobo contigisse, quando constat, illum apud Hispanos nactum esse sepulture locum? Eminentissimus Aguirius Hieronymi textum eodem modo interpretatur, ut paragrafo sequenti videbimus, ubi duplex ejusdem sancti Doctoris testimonium contra adversarios expendimus.

346 Franciscus Macedo in memorata *Diatriba* cap. 7.º similem consequentiam eruit ex peculiari Hispanorum amore erga S. Jacobum, & ex affectu, quem vicissim sanctus Apostolus Hispanis, tamquam suis clientibus, sæpius ostendit. Ratiocinium ejus hic iterum describam: nam in tota hac controversia malo alienis verbis, quam meis, uti; tum quod in ea vix quidquam occurrat, quod non sit dictum prius; tum quod nolim vim argumentorum ex utraque parte diminueret. Itaque scriptor ille loco mox citato sic loquitur: Qui clientum & patronorum causas & jura norit, ei demum sanctum Jacobum venisse in Hispaniam perspectum erit. Equis enim populus se in alicujus ducis principis clientelam dedit, qui non prius eum vidisset suæ provincie urbe præfectum? Id historias Romanorum legenti constabit; & quidem ratio persuadet, ut non nisi ei, quem probe noveris, te commendes. Quare ii, qui patrocinium aliquarum gentium susceperunt, earum provincias peragrarant, easque vel armis domuerant, vel beneficiis devinxerant: cujusmodi legimus fuisse Marcellos, Fabios, Metellos, Scipiones, à quibus devictæ gentes in clientelam sunt acceptæ.

347 Hoc nomine Hispaniarum populi sese erga eundem sanctum Apostolum Jacobum clientes professi sunt, isque se patronum eorum præbuit: nec enim alia ratio tum clientelæ tum patrocinii esse potuit. Unde, quæso, tanta religio, tot obsequia, tot officia Hispanorum erga Jacobum, tam præsens hujusce tutelæ, tam certum patrocinium Jacobi erga Hispanos, nisi ex ista hujus inter eos habitatione, & predicatione, ac doctrina? Cur non alium ex martyribus, vel suis gentilibus vel vicinis alseverunt? Unde nosse poterant Jacobum, si Hispanias non lustrasset, si earum populos non erudisset? Certe nullum ex omnibus minus nosse debu-

D

E

Singularem
Hispanorum
affectum

F

A debuerat, si ille e Iudæa non exisset. Vixit ille parum: intra illas angustias, in quibus vixit, mortuus esset, equis eum tandem agnosceret? Aut si nosset, qua ratione eum alius prætulisset. Equius sane erat, vel Petrum, vel Paulum, vel Bartholomæum, vel Matthæum, vel Andream, vel Joannem, qui non multum recesserunt, patronum eligere. Injuriam facerent Hispani Petro & Paulo Apostolorum principibus, quorum Petrus, auctore Metaphraste, & aliis, in Hispaniam venit; aut si (quod judico verius) non venit, eò saltem milit episcopos, uti supra ex Innocentio diximus epistola ad Decentium. Paulus verò aut Hispanias adiit, teste Mariana, qui magnis id auctoribus infra producendis confirmat; aut si minus id probatur, optavit sane, decrevitque adire, uti in epistola ad Romanos aperte monstratur.

348 Igitur iustissima causa intervenire debuit, quæ Hispanos compulit ad Jacobum iis anteferendum, quæ iusta esse non potuit, nisi hæc, quæ in ejus adventu nititur. Eum sanè Hispani tamquam patrem diligunt, quasi magistrum colunt, quasi pastorem sequuntur, quasi dominum venerantur. Eo duce adversus hostes & patrono utuntur, præsens ejus numen implorant, ejusque nomine, quasi tessera, se milites ejus esse profitentur. Cum pugnam incunt, ut sibi animos sumant, & hostes exaniment, in prima, quæ vehementior esse solet, impressione illam vocem intonant: SANCTE JACOBE; URGE HISPANIA! SANTIAGO; CIERRA ESPAÑA! Unde hæc tanta in Apostolo fidentia, tanta spes, tantus ardor, nisi ex insito in eum amore & ingenua pietate? Itaque militari se illi sacramento addicunt, & Ordine illius nomini dedicato, religiosè ejus se obsequio adstringunt, ut nullius erga quemquam alium sanctum patronum gentis clariora essent, quam Hispanica erga Jacobum amoris & religionis indicia. *Post hæc fuisse demonstrat, quam fideliter sanctus Apostolus huic Hispanorum amoris respondeat, concedendo clientibus suis prodigiosas victorias aliæque beneficia, de quibus parte 1, § 11 abunde egimus.*

B

§ V. Sanctus Hieronymus prædicationem S. Jacobi in Hispania tradit.

C

Omnes auctores apostrophas aut suspensas

Nolo hic imitari quosdam scriptores, qui ad tuendum S. Jacobi prædicationem in Hispania undique corradunt testimonia, etiam à primis Ecclesie seculis repetita, ac interim parum curant, an ea ab eruditis passim apocrypha habeantur. Quare præmonco, nullos à me testes per decursum producendos esse, de quorum fide prudenter dubitari possit. Hinc nolui allegare testimonia Hippolyti, Bedæ, aut Anastasii Sinaitæ, qui posterior in libro Arabico de Passionibus Apostolorum ita scripsisse dicitur: In hoc die multiplicibus martyris affectus est S. Jacobus apostolus, frater Joannis, filius Zebedæi; idque postquam abiit in Occidentem in civitatem Andiat: & fecit apud eos miracula, quæ homines attoniti stupebant, ita quod converterit eos in cognitionem Dei excelsi. Tunc reversus est ad civitates Palæstinae, prædicavit

apud eas Evangelium Christi. *Sanctus noster tract. 2 de vita S. Jacobi in Hispaniam cap. 2, num. 7 & 8 jubenter explicat, quomodo per occidentem & Andiat Hispania intelligatur. Sed nullum in hoc testimonio vim pono, cum eminentissimus Aguirre tom. 1 concil. Hisp. Dissert. 9 excursu 3 pag. 142 de illo sic caute judicet: Intra idem seculum sextum floruit sanctus Anastasius Sinaita, quem nonnulli Hispani allegant pro eadem sancti Jacobi prædicatione in libro DE PASSIONIBUS MARTYRUM. At revera nusquam invenio eum librum ab Anastasio scriptum. Nec illius videntur meminisse ii, qui de scriptoribus ecclesiasticis egerunt. . . . Unde non ausim tam incerto testimonio Anastasii inniti ad asserendam S. Jacobi in Hispania prædicationem, neque illa eger inanibus aut æriis præfidiis.*

350 Imprimis ingenuè fateor, quod certum hujus traditionis assertorem hæcenus non invenimus, Hieronymo antiquiorem; sed tale est istius sancti Doctoris testimonium, ut adversari frustra conentur illud eludere, sicuti jam cædébant. Hieronymus itaque in Commentariis ad caput 34 Isaia juxta novissimam editionem Parisiensem anni 1704 tomo 3, col. 279 & 280 hæc habet: Sic allegoricè interpretabimur, ut doceamus cervos, id est Apostolos. . . . obviaisse sibi in Jerusalem, & mutuos videri conspectus, & transisse ac reliquisse eam, & ad diversas provincias perrexisse, quia Dominus mandaverit eis: ITE ET DOCETE OMNES GENTES, BAPTIZANTES EAS IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI; & spiritus illius congregaverit eos, dederitque eis sortes atque diviserit, ut alius ad Indos, alius ad Hispanias, alius ad Illyricum, alius ad Græciam pergeret, & unusquisque in Evangelii sui atque doctrinae provincia requiesceret.

351 Cardinalis de Aguirre tomo 1 concil. Hisp. pag. 140 ex hoc S. Hieronymi textu ita argumentatur: Quibus verbis, præter illum apostolum, qui in Illyrico prædicavit, comprehenditur unus aliquis, qui in Hispania promulgaverit Evangelium. Is verò alius non fuit, nec legitur, quam Jacobus. Paulum autem in Illyrico prædicasse, testatum habemus in ipso Roman. 15 & 19. Superest itaque, ut Jacobus judicio Hieronymi in Hispania prædicaverit. Quin & solus ille in Hispania justissimum Hieronymi, tanquam in Evangelii sui atque doctrinae provincia requievit, sicuti alii Apostolorum in provinciis commissis: non licet in Judæa pro Christo occubuerit, statim fere corpus ipsius in Hispaniam à discipulis translatum fuit, ut toti orbi Christiano notum est. Itaque juxta Hieronymi sententiam ipsi requies corporis S. Jacobi in Hispania denotat, illam in ea prædicasse.

352 Natalis Alexander in Historia ecclesiastica, Parisiis anno 1714 recusa (hanc opinionem ejus editionem in hoc Commentario semper sequor, quod hic semel monuisse sufficiat) tomo 3, sec. 1, dissert. 15, pag. 160 videns, se æstimate Hieronymum convinci, ita hunc nodum solvere nititur: Respondeo, inquit, hoc sancti Hieronymi testimonium, si quid probet, evincere solum, Hispaniam Apostolorum alii ui forte obtigisse, quam fide imbueri deberet, postquam dispersi essent. Esto fuerit ille S. Jacobus: sed martyrio, quod obiit ante dispersionem Apostolorum,

AUCTORE G.C.

predicatio S. Jacobi in Hispania E

confirmatur testimonio S. Hieronymi,

F

AUCTORE
G C

lorum, prædictus est, ne hanc in regionem proniteretur. Dem etiam in Hispanos reor-
quæ argumentum, verbis sancti Hieronymi con-
cipiamus, & ex epistola S. Pauli ad Romanos
descriptum, quod postea ex professo solvam, ubi
præsentem novum paulo artius strinxero,
& aduersus omnem eradendi spem præcidero.
Certe hæc Natalis Alexandri violenta explicatio
non videtur facile conciliari posse cum supra al-
lato S. Marci textu, ubi dicitur: Illi autem pro-
fecti prædicaverunt ubique. Præterea hæc nova
interpretatio, sine ullo fundamento excogitata,
manifestè repugnat S. Iustino martyri & Tertul-
liano, quorum verba paragrapho precedente de-
di, utpote qui diserte asserunt, quod Hieroso-
lymus duodecim viri (nempe Jacobo Minore ad
gubernandum Hierosolymitanam ecclesiam in Ju-
dea relicto, ceteri cum Paulo apostolo ad eru-
diendas gentes destinati doctrinariam numerum
constituebant) re ipsa in mundum exierint, &
Christianam doctrinam omni hominum generi ex-
posuerint. Quid ni ergo Jacobus Major annu-
meretur aliis apostolis, qui in orbem profecti,
ut Tertullianus loquitur, eandem doctrinam e-
iusdem fidei nationibus PROMULGARUNT? Cur
de solo Jacobo nostro negatur, quod de reliquis
Apostolis generatim affirmatur?

cui præter
alios ipse Hie-
ronymus,

353 Imo ipse S. Hieronymus, cuius auctori-
tas ex alio textu Hispanis obicitur, Natali A-
lexandro hoc effugium præcluserit, dum in iisdem
Commentariis ad caput 42 Isaia, tomo 3 editio-
nis jam citate, col. 319 ita scribit: In omnem
terram exiit Apostolorum sonus, & in termi-
nos orbis terræ verba eorum. . . . Apostolos
enim videns Jesus in littore juxta mare Gene-
zaret REFICIENTES RETIA SUA, vocavit & ini-
sit in magnum mare, ut de piscatoribus pisci-
um faceret hominum piscatores, qui de Jeru-
salem usque ad Illyricum & Hispanias Euange-
lium prædicarunt; capientes in brevi tempore
ipsam quoque Romanæ urbis potentiam. Ob-
servari hic velim, Hieronymum non dicere,
quod illi Apostoli tantum decreverint evangelicam
legem in iis regionibus prædicare, aut ad eam
prædicandam designati fuerint, sed de Jerusalem,
atque usque ad Illyricum & Hispanias Euange-
lium PRÆDICARUNT.

C
cujus verba

354 Ne quemquam hic moretur capta ab iis
Apostolis Romana urbis potentia, Hieronymum
ita intelligo, acsi dicat, populos Romanis sub-
ditos, qui non exiguum Romana potentia par-
tem constituebant (eo tempore Roma non tan-
tum Illyrici ac Hispania, sed totius fere mundi
erat domina) ab istis piscatoribus suavi euange-
licæ doctrina esca captos fuisse, atque ita di-
minutam esse idololatricam Romanæ urbis po-
tentiam. Dicit etiam posset, quod S. Joannes
quodam modo cepit ethnicam Romanæ urbis po-
tentiam, posteaquam in oleum igneum demer-
sus nihil passus est, ut Tertullianus in libro de
Prescriptionibus contra hæreticos cap. 36 affir-
mat. Sanctus Hieronymus lib. 1 contra Jovi-
nianum cap. 15 idem prodigium tradit his ver-
bis: Refert autem Tertullianus, quod Romæ
missus in ferventis olei dolium, purior & ve-
gatior exiverit, quam intraverit. Dicit igitur
posset mystico sensu, quo sanè captura Romanæ
potentia hic intelligenda est, quod hac stupenda
divi Joannis conservatione constructa fuerit po-
tentia Romani imperatoris, qui sanctum Aposto-
lum morti adjudicarat. Forte etiam plures Ro-
mani hoc miraculo ad fidem Christianam con-

versi sunt, atque hoc modo idololatriæ Roma-
næ urbis potentia capta aut saltem diminuta est,
ut paulo ante dicebam. Si alicui hæc varia in-
terpretatio non arrideat, ipse meliorem suggerat
de illis Apostolis, qui à Christo vocati sunt,
dum retia sua reficerent: nos enim firmiter ad-
haremus S. Hieronymo, qui secundum characte-
ristica Evangelii verba haud dubiè hic agit de
Jacobis & Joanne, quos Jesus ad apostolicum
munus vocavit καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν,
id est propriè resarciunt retia sua, ut mox a-
perius declarabitur.

355 Quamvis litteris proditum non sit, al-
terutrum ex Apostolis, de quibus hic agit san-
ctus Hieronymus, Christianam legem annuntiassè
in Illyrico, tamen facile fieri potuit, ut Joannes,
cujus multas apostolicas expeditiones ignoramus,
Epheso usque ad eam regionem aliquando excur-
rerit. Certe Joannem, cuius diuturna fuit vi-
ta, remotioribus ab Asia Minori populis Evan-
gelium prædicassè, eminentissimus Annalium ec-
clesiasticorum conditor ad annum Christi 44 num.
30 tradit his verbis: Ceterum Joannem non
semper in Asia permansisse, sed & alias Orientis
regiones Evangelium prædicando peragrassè,
multa sunt testimonia: ad Parthos enim ascen-
disse, titulus suæ ipsius primæ epistolæ, quæ
olim ad Parthos inscripta legebatur, facile mon-
strat. Sed adhuc ultiores Orientis partes pe-
netrassè & Bassoras Christiana fide imbuisse, ac-
cepimus certa ac fide digna relatione religio-
sissimorum Patrum Societatis Jesu, qui nostris
temporibus ad Indos evangelicæ prædicationis
causâ profecti, hæc ex ejusdem populi à ma-
joribus accepta traditione didicerunt. Hæc Par-
thica S. Joannis expeditio eruitur ex ipso titu-
lo epistolæ, quæ ad Parthos scripta fuit, sicut
S. Augustinus lib. 2 questionum Evangelicarum
cap. 30 testatur, de quo Tillemontius tomo 1 Mo-
nument. eccles. pag. 336 & ipse Natalis A-
lexander tom. 3, pag. 16 consuli possunt. Si S.
Joannes Epheso ad tam longinquas regiones dis-
cesserit, cur usque ad Illyricum excurrere faci-
lius non potuit?

356 Ut ut est, clarè patet, sanctum Hie-
ronymum hic loqui de Joanne & fratre ejus Ja-
cobo, cum Jesus hos solos invenerit reficientes
retia sua, ut testatur Matthæus cap. 4 v. 21
his verbis: Et procedens inde vidit alios duos
fratres, Jacobum Zebedæi & Joannem fratrem
ejus, in navi cum Zebedæo patre eorum RE-
FICIENTES RETIA SUA; & vocavit eos. Quan-
do autem Christus vocavit Petrum & Andream,
invenit eos mittentes rete in mare, ut idem
Evangelista capite citato v. 18 dixerat. Unde
eminentissimus Aguirrius in opere proxime citato
tomo 1, pag. 140 ita rectè ratiocinatur: Con-
stat autem ex Matthæi cap. 4 v. 21 & Marci
cap. 1 v. 19, Apostolos illos à Christo vocatos,
dum retia sua reficerent, fuisse Jacobum & Jo-
annem, filios Zebedæi. Unus igitur amborum
prædicavit in Hispania judicio Hieronymi; ac
certe Jacobus, cum id nemo dixerit de Joanne.
Quæ duo Hieronymi testimonia ita expen-
dimus, ut adversariorum interpretationes, & e-
valuationes Natalis Alexandri præcludant. Hæc mi-
hi adeo solida videntur, ut de S. Hieronymi sen-
tentia prudenter dubitare non possit, qui eam
animo & præjudiciis libero attente resolverit

D

quibusdam
observationi-
bus elucidan-
tur,

E

omne effu-
gium præclu-
dit,

F

4 U. 1001
G. C.

Notum in Hispaniam esse sanctum Jacobum ,
 quia id Romana sanctatur ecclesia , quam as-
 sumit ante praefectus , quia in talis ecclesia His-
 panensis . Interque quoniam , conditorem Ec-
 clesiae nostrae quoniam sanctum ecclesiam sanctam in-
 ducimus per sanctum esse ; et ab eadem , nosse ,
 interemisse . Jacobo in Hispaniam uenerit Ro-
 mana ecclesia . Quod illam distere apparet in O-
 ratorio , quod ex eius praefectio quotannis recitamus ?
 Interemisse sanctum esse et reuerendissimus Caspar
 de Quiroga , archiepiscopus Toleranus & simul
 eminentissimus S. R. E. Cardinalis , edi iussit
 Officia propria sue diocesis , quibus praefixit
 hanc conditionem : Officia propria Sanctorum Tole-
 rantis ecclesiae & diocesis a Sanctissimo domino
 nostro Gregorio XIII , Sixto V , & Paulo V
 approbata .

Rev Bre-
warris,

2

164 *Continuum in epistola dyptissimi presulis, hinc Officium propria, videtur peti, quanto diligentius hoc Officium propria collecta fuerint, & quando Eugenius XIII post severam examen eadem approbaverit. Inter hac autem Officia ad hunc non lucubris colitur transitio S. Jacobi, & in secundo Nethano lectione IV legitur sequentibus Capi. corpus ne a Judeis, acerbissimis tunc Christiane hostibus, ignominia aliqua afficeretur, ejus discipuli in navim, divinitus admoniti, imposuerunt, Deum precati, coram ut cursum dirigeret, & in eas tetras navigium perferret, ubi sanctissimi Apostoli corpus, monari vellent. Deo igitur duce, per vastum mare delata navis brevi pervenit in Hispaniam, quam Jacobus vivens lustraverat, et in qua Dei verbum aliquando magnis laboribus disseminaverat. An, quod Romani Pontifices approbant, id Romana nunciat Ecclesia? Quidem. Romanus Ecclesia approbationem in factis historicis Alexander erigit? An forte requirit consensum generale, in quo Brevarii sive Tolatani sive Romani istituta presentantur?*

quorum testi-
monia non
sunt tenere
rependenda,

C

363 *Malum hic cileo adversario effugium, nisi recurrat ad suum illud effatum, quod tom. 3, pag. 732 contra Breviarium Romanum pronuntiavit his verbis: Ad confirmationem respondeo, Romani Breviarii auctoritatem efficere non posse, ut fabulae in historias evadunt nec censeri debere exploratae & inconcussae veritatis, quaecumque Breviario sunt inserta, quod multis probare facile esset. Scimus, non omnia exploratae & inconcussae veritatis censenda esse, quae in Breviario Romano leguntur. Sed memini & oportet, nobis hic rem esse cum homine, qui ad opiniones suas stabiliendas saepe auctoritatem Breviarii aut Martyrologii Romani in auxilium adducit. Sic tom. 3, pag. 47, ut Acta martyris S. Andree genuina & fideia esse probet, inter alia testimonio Breviarii Romani utitur: Veritas, inquit, hanc Acta legis in Officio S. Andreae, nec in illis aliquis novum error. Numquid etiam Ecclesia Hispanica S. Jacobi praedicationem legis in illius Officio? Quis porro error in his Lectionibus notatur? Num forte circumstantia conclusa est in illis sola S. Jacobi praedicatione in Hispania, quae in quesiione versatur? At cum ille invidiosis rationibus demonstrans ea, omnesque auctoritates Romanas tam in opposita, quam in affirmativa tom. 1. Documenta ecclesiae, pag. 389 contra hoc Acta S. Andreae perit, non est diligens, quod R. P. Abbae in Martyrologio Cameracensi, tom. 1. cap. 1. de cultu S. Jacobi tom. 1, fol. 1. q. 1. et 2. lib. 2, differt. 2,*

quod. 2 ad verbum enunciatum. Et eundem
sunt et contrarij. Hinc contrarij non sunt im-
munes. qui hoc tantummodo agnoscunt
et hominem, qui agnoscit genere jam fuit
ad finem, ad dantes utitur.

306 Porro aliquis Alexandri defensor dicit , atque ex
antiqua ipsa Officia Græca ab hereticis jussu Pontificia
corrupta , ut Athenius lib. 2 contra Hæceticum Officia Catho-
Tolentius faceret , & Gregorius VII Papa in c. approbatio-
quibusdam epistolis non obscure indicat , adeo-
que eorum auctoritatem parvi faciendam esse.
Possem hic orthodoxam ipsorum librorum eccle-
siasticorum variis argumentis evincere ; sed cum
de hac re egerit collega meus in prælo hujus tomi
tractatu , falcem in alienam missam non muto ,
& in gratiam adversarii tamisper concedo , in
istum ritum Mozarabicum lapsu temporis quos-
dam errores irrepisse. At cur inter eos nume-
randus est adventus S. Jacobi in Hispaniam ?
Saltem censendum est , illos errores , si qui fue-
rint , correctos jussu , quando eminentissimus Francis-
cus Ximenius antiquum istum ritum penè exinctum
restituit , & Julius II Pontifex anno 1508 re-
stitutionem illius approbavit , ut fusius videri
potest in præfatione Alphonsi Ortiz , quam Mis-
sali Mozarabico premisit , aliisque instrumentis ,
que jam dicto tractatui præliminari inserta sunt.

367 Porro ex sacro illo Officio, quod *hactenus* resatur, in Toletano Mozarabum sacello profecerat, & ejus ritum Pontifex prebuit, quotannis canitur idem hymnus, ejus partem Natali Alexandro supra opposui. Si igitur adventum S. Jacobi in Hispaniam Romana inficiatur Ecclesia, cur Pontifex Romanus illum errorem hujusmodi in Brevario Mozarabico reliquit? Imo em alii Pontifices eundem Romano Brevario inseruerunt? Quomodo denique tunc nostra adversariam nationem ecclesie ad unitatem illam in sacris Officiis suis asserendum conspiciant, ut mox ad adversario quaremus? Si quis contendit, Natalem Alexandrum hoc loquendi modo respexisse ad litteras Innocenti I & Gregorii VII (quod tamen hic nullo signo innuit) atque ex iis opinionem Ecclesie Romana eruisse, postea ipsi satisfacere conabimur. Interim *hactenus* ostendimus, hanc adversarii responsionem ineptam ac falsam esse.

168 Attamen lubet paragraphum hunc rursus concludere argumento ad hominem, ut vulgo dicitur. Natalis Alexander tom. 3 memorata editionis pag. 168 adventum S. Dionysii Areopagite in Gallias inter alia probat ex omnium ecclesiarum, imo totius penè orbis Christiani Breviariis & Missalibus libris, qui S. Dionysium Areopagitam in Gallias missum à sancto Clemente, Parisiensem fundasse ecclesiam, & martyrium obtulisse Parisius testantur. Quis porro, inquit, tot ecclesias hac in traditione errasse dicat, & ad fabulæ assertionem conspirasse? At simile argumentum pro adventu S. Jacobi in Hispaniam Alexander invenire potuit apud R. P. Franciscum Mascardi in Diatriba cap. 16, ubi præter Officium Romanum, Mediolanense, & Mozarabicum, recensentur Breviaria Italiae, Galliae, Hispaniae, Phoenice, Germania, Armenia, ac Hispaniae, quibus addi possunt alia Ordinarum religiosorum, quæ prædicationem S. Jacobi in Hispania agnoscunt. Itaque idem, quod oblectatus fuit alexander obicit, sibi illud videtur, quod si sciret nobis ipsum intermittere. Quis porro tot ecclesias hac in traditione errasse dicat. & ad fabulæ assertionem conspirasse?

D

Atque ex
Pentecostia
Officiu Coch-
i. approbatio-
ne

F

refrain ,

que refutatio
argumento ad
hominem
confirmatur.
F

A

§ VII. Sanctus Isidorus Hispalensis eandem traditionem confirmat suo testimonio, quod ipsi vindicatur.

A Nte medium seculi septimi Isidorus presul Hispalensis in libro de ortu & obitu Patrum cap. 73 Hispanicum S. Jacobi predicationem tradit his verbis: Jacobus filius Zebedæi, frater Joannis, quartus in ordine, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione gentium, scripsit, atque Hispaniæ & Occidentaliū locorum gentibus Euangelium prædicavit. Displicet hic quibusdam verbum scripsit, quo S. Isidorus epistolam Catholicam Jacobo Majori attribuit, quam Eusebius, Hieronymus, & concilium Tridentinum alteri Jacobo, fratri Domini, adscribunt. Quare Joannes Baptista Perez, Joannes Grial, alique plurimi existimant, hanc vocem in textum Isidori perperam irrepsisse, & ab imperito aliquo amanuensi additam esse, idque probant ex ipso Isidoro, qui in præmissis ad libros veteris & novi Testamenti diserte hæc habet: Jacobus, frater Domini, scripsit unam epistolam ad ædificationem Ecclesiæ pertinentem.

370 Verum hæc responsio non placet aliis, inter quos Ignatius Zuleta nosse in Commentariis ad memoratam S. Jacobi epistolam prolegomeno 1 num. 11 sic scribit: Doctor Grialius & cum secutus pater Mariana suspicantur, verbum scripsit fuisse ibi addititium; id tamen nullo fundamento, cum in omnibus antiquis codicibus sine ulla varietate legatur, consequensque sit ad ejusdem sancti doctoris alibi traditam sententiam. Deinde ad contrarium Isidori testimonium, ex præmissis ad libros veteris & novi Testamenti depromptum, ibidem num. 13 respondet, ita quidem antea sensisse, sed postea mentem mutasse in libro de vita & obitu Patrum, quem post alterum opusculum composuit, quando nempe examinaverat ac digesserat Officium Gothicum, in quo illa epistola S. Jacobo, Hispaniarum apostolo, manifeste tribuitur.

C 371 Zuleta secutus est in hac re Sanctum nostrum, qui de predicatione S. Jacobi in Hispania differens tract. 3, cap. 12, num. 2 eandem opinionem suam indicaverat his verbis: Quidam, ut Isidorum defendant, & opus de vita atque obitu sanctorum (idem liber variis titulis insignitur, ut per deversum patebit) illius esse probent, expungendum censent illud scripsit, quasi errore scriptorū insertum fuerit, ita ut Jacobus non dicatur scripsisse, sed prædicasse tribubus inter gentes dispersis. Fortasse hoc verum; neque mirum, tot sæculis si (tam sæpe ac variè Isidori libri transcripti sunt) verbum illud importunum irrepsit. Sed, ut, quod sentio, verè atque ingenuè confitear, eam fuisse puto Isidori sententiam, ut existimaret, epistolam illam non ab alio, quam à Jacobo, Zebedæi filio, fuisse compositam. Tunc numero sequenti profert quædam Officii Gothici verba, ex quibus eam epistolam Jacobo, Zebedæi filio, antiquitus adscriptam fuisse demonstrat. Zuleta mentem hanc postremam S. Isidori opinionem, tamquam probabiliorē, amplectitur.

372 Ne quis autem contemnat auctoritatem Isidori, eo quod sententiam mutaverit, laudatus Sanctus ibidem num. 4 istud factum ita tueretur: Illud fortasse judicabit nonnemo, Isidori nomine parum esse dignum, quod in præfatione librorum novi Testamenti Jacobum fratrem Domini auctorem esse dicat epistolæ. Si quis est, qui ita statuat, condemnet quoque necesse est Augustinum, Hieronymum, sanctum Thomam, & magnos alios Ecclesiæ doctores, qui ad novam rerum cognitionem, novam quoque sententiam amplectuntur, quam antè non probarent. Quod si in eodem opere atque studio foret, minus esset ferendum; at in diversis, ubi diversæ etiam rationes occurrunt, utilitatum est & veniæ non indignum.

373 Putabat, credo, Isidorus prius, canonicam illam epistolam scriptam à Jacobo Minori, idque testatum reliquit in illa præfatione: sed cum datum illi fuit à concilio Toletano IV, ut ecclesiasticum Officium toti Hispaniæ commune concinnaret, ut est communis Hispanorum sensus, videretque in Officiis, quæ variè recitabantur in Hispania, ex quibus ipse Brevarium, quod Gothicum seu Mozarabicum appellamus, compegit, illius epistolæ scriptorem vocari, Zebedæi filium, antiqua illa traditione & sacrorum Officiorum auctoritate permotus, quæ sanè gravissima est, sententiam mutavit, & tam in libro de vita atque obitu Sanctorum, quam in Officio Mozarabo, à Jacobo Majori epistolam illam dixit esse compositam. Sanè non est omnino improbabile, quod S. Isidorus, jussu concilii IV Toletani varia Hispania Officia ad eandem normam redigens, hanc traditionem in antiquo ecclesiæ Toletana Missali invenerit, ac propterea à priori sua opinione recesserit. Sic eminentissimus Baronius, accepta Loaisiani commentarii notitiâ, deseruit sententiam de predicatione S. Jacobi in Hispania, quam antea in notis ad Martyrologium Romanum & tomo primo Annalium ecclesiasticorum defenderat, ut supra dictum est, ac infra iterum dicitur.

374 At, inquit, hæc posterior S. Isidori sententia concilio Tridentino ac communi scriptorum opinioni repugnat. Zuleta prolegomeno proxime citato num. 20 primam hujus objectionis partem ita exponit: Ad argumentum, ex concilio Tridentino desumptum, quod Achilles est contrariæ sententiæ, duplici via respondent istius patroni; primò aliud dici à concilio enuntiative, definitivè aliud. Dicitur definitivè, epistolam scriptam esse à Jacobo apostolo, esseque canonicæ auctoritatis scriptum, idque sessione quarta, canone primo, ubi scripta canonica eorumque auctores definit; enuntiative autem dicitur, epistolam scriptam esse à Jacobo, fratre Domini, quod dicitur in sessione decima quarta allata: ibi enim tantum definitur, extremam unctionem fuisse à Jacobo promulgatam. Ea autem viæ legis intelligantur habere in conciliis, quæ dispositive & non enuntiative dicuntur.

375 Tunc præter alia, hanc explanationem suam confirmantia, citat testimonium Gaspari Sancti, qui tract. 3, cap. 12, num. 3 idem innuit his verbis: Neque in re ipsa periculum est, quocumque modo sentias, dum epistolam canonicam esse & ab apostolo conscriptam facere, cum de alterutro Jacobo nihil Ecclesiæ definit, & utriusque æqualis sit & canonica fides. Dein Zuleta eandem objectionem aliâ viâ

AUCTORE
G. C.
quædam
dicitur
sententiam
cuius
epistola
Catho-
lica auctore

quem ultimum
putavit esse
Jacobum
Majorē.

E

Quæstio de
certo auctore
epistolæ Ca-
tholiæ
F

* an definitivè

non est à con-
cilio Triden-
tino definita

AUCTORE
G. C.Et licet opi-
nio S. Isidori
sit minus uni-
garis.

B

non est tamen
adeo impro-
babilis aut
exotica.

C

ut propterea
testimonium
illius recusari
possit.

solvere con-
Jacobus Minor etiam quodam sensu patet. Domini
verè possit appellari. Hæc atque, ad hanc con-
trarietatem spectantia, apud ipsam legi possunt in
eodem prolegomeno. ubi etiam præcipue utrasque
sententia fundamenta satis reperiuntur.

376 Petrus Possinus noster in Apocalypsis co-
narratione, quam anno 1683 Tolosa edidit, pag.
79 & sequenti, ex cap. 6 Apocalypsis & 1 hanc
postremam S. Isidori opinionem confirmat, & ad
secundam prædictæ objectionis partem, quæ ex
ingenti adversantium auctorum numero peritur,
ibidem ita modeste respondet: Contra hæc sta-
tim è diametro incurrit vulgaris opinio, quæ
Jacobum Minorem, vulgo dictum fratrem Do-
mini, hujus epistolæ auctorem facit. Scio, ul-
tro & facit, plurimos & fuisse olim & hodie
in ea esse sententia: precor tamen prudentem
lectorem, ne gravetur advertere animum ad
hæc, quæ mox refero. Tunc ponit præcipue Isi-
dorianæ sententiæ fundamenta, post quæ sic con-
cludit: Quibus testimoniis cum accedat hæc ex
libro Apocalypsis conjectura, quis æquus arbi-
trator non judicet, hanc, licet minus vulga-
rem, tamen haud aspernamam videri debere
sententiam, quæ à Jacobo Majore scriptam Ca-
tholicam epistolam affirmat? Sanctius huic ad-
versariorum multitudini opponit Officium Gothi-
cum, quod in concilio IV Toletano à doctissimis
ac sanctissimis Hispaniæ presulibus approbatum,
& consensu Romanorum Pontificum hætenus usi-
tatum, publica sua auctoritate multis scriptori-
bus approbat. Laudatus vero Zuleta num. 16
citatur Alphonsus Castellæ & Legionis regem, co-
gnomento sapientem, Philippum Bergomensis,
Sebastianum Forra, Jacobum Daza, aliosque
non paucos, qui Isidorianam sententiam ample-
ctuntur.

377 Possent etiam pro hac opinione allegari
veteriora testimonia, quale unum in novo Te-
stamento Syriaco, quod Joannes Albertus Wid-
mannsdadius anno 1572 Viennæ in Austria edi-
dit, invenitur his verbis: In nomine Domini
nostri Jesu Christi sigillamus tres epistolas Jaco-
bi, Petri, & Joannis. Isti sunt, qui testes fue-
runt super revelatione domini nostri Jesu Chri-
sti, quando immutavit se ipsum coram oculis
ipsorum in monte Thabor. Aliqui existimant,
hanc Syriacum novi Testamenti versionem à quo-
dam Apostolorum discipulo factam esse. Quid-
quid sit de hujus versionis antiquitate, consonat
hæc testimonio vetus auctor, qui Colonienſi Pa-
trum bibliotheca tom. 5, part. 2 insertus est, &
à quo illic pag. 645 scriptor hujus epistolæ vo-
catur tertius Dominicus gloriæ testis electus.
Scio, hunc auctorem de Pelagiana hæresi merito
accusari, & sub Sixti III Pontificis nomine
perperam aliquando citari; sed quis propterea
illius antiquam esse negaverit? His accedunt al-
ia argumenta, quæ apud Possinum nostrum pa-
ginis proximè citatis videri possunt.

378 Nolo tamen cum Zuleta aliisque hujus
opinionis defensoribus contra torrentem luctari, at-
que idcirco potius Jacobo Minori hanc epistolam
ascribendam censeo. Solam contendo, hanc S.
Isidori sententiam non esse adeo exoticam, ut
propterea liber de ortu & obitu Patrum ipsi ab-
judicari debeat, quod etiam sæpe laudatus lau-
dandoque Sanctius tract. 3, cap. 12, num. 1
probat hoc modo: Ego primum existimo, nimis
severum esse censuram, quæ gravi alicui docto-
ri, rariare ex antiquis, quando reverentia gra-

valitius minus erant explorata & certæ, opus
aliquod adimit, quia minus cum aliorum op-
tione consentiat, aut etiam cum his, quæ ab
eodem auctore aliis in locis prodita sunt. Quam
multa negares Tertulliano, Origeni, Hierony-
mo atque Augustino, qui scribere non paucæ,
quæ aut alii improbant, aut ipsi ultro damnant
& retractant? Ab exemplis abstinco, quæ sine
multa sunt. Hæc etiam applica Officium Gothico
sen Mozarabico cujus antiquitas & auctoritas ob
hanc singularem opinionem non diminuantur.

379 Natalis Alexander tom. 3, pag. 158
graciorum lucem huic Isidori opusculo intemat:
nam ad testimonium Isidori, quod initio hujus
paragraphe allegavi, rotundè respondet, jam re-
re constare apud doctos, librum de vita & mor-
te Sanctorum, qui sub nomine sancti Isidori cir-
cumfertur, sancti revera Isidori genuinum ser-
tum non esse, cum in eo plura legantur Isido-
ri ingenio indigna, imo & putida mendacia,
ut scribit eminentissimus Cardinalis Baconius in
notis ad Martyrologium ad diem Julii xlv. Non
me latet, hæc ab eminentissimo Baronio in no-
tis ad Martyrologium Romanum scripta fuisse. At
etiam non ignoro, quod Franciscus Macedo in
Dissertib. cap. 11 huic Baronii censura ita re-
sponderit: Invenio apud Baronium in Annali-
bus, in quibus majorem sibi haberi fidem cu-
pit, & in eodem primo tomo Annalium, &
postquam hæc de his auctoribus refellendo eos
scripsit, unum ex his Isidorum in operibus,
quæ rejecerat, citatum, & inde testimonia,
ad faciendam fidem suo judicio idonea, desum-
pta, eumque inter gravissimos Ecclesiæ Patres
collectatum: dum enim recenset Patres, qui Pau-
lum Hispanias aditæ tradiderunt, Isidorum et-
iam numerat, & citat librum de vita & obitu
Sanctorum.

380 Verum quidem est, eum se purgare ad-
dendo; ISIDORUM, inquit, AUT QUISQUIS IL-
LE EST AUCTOR. Ingenuus sum, fateor, &
ille cautes. Sed non elabatur: nam dum ille,
sive nomine Isidori sive alio citat, non ejus e-
levat auctoritatem; imo eâ illam Patrum con-
firmat sententiam: nec pseudo-Isidorum vocat, sed
quisquis demum sit, eum recipit. Cur ergo
rejet, & cum injuria, quando auctorem ad-
ventus in Hispaniam Jacobi facit? Ferat eum ac
eodem modo, quo postea citat. Dubitet de no-
mine auctoris, libri non detrahat auctoritati.
Sunt adduci ab Hispanis, quemadmodum ab
ipso in hoc Annalium loco adducitur. Non
multum enim, opinor, curant Hispani, sitne
Isidorus, an pater suæ ætatis scripserit, dummodo
sit idoneus, & jussu eum Baronius esse pu-
tat, dum inter Patres gravissimos recenset. Hisce
claritatis causâ addo, quod satis appareat, has
notas ad Martyrologium Romanum à Baronio an-
te primum tomum Annalium scriptas esse, cum
eminentissimus scriptor in illo ad annum Christi
44 num. 1 de Hispanica S. Jacobi predicatione
agens ita loquatur: Nihil amplius, quod de ea
re dicamus, habemus, quam quæ sunt à nobis
in Martyrologio Romano notata. Hæc evincunt,
Baronium hic sibi non consurgere. At propterea mi-
rum non est, curum, magnæ negotiorum ac li-
brorum mole obrutam, nonnullam sui oblitus
esse, ut vasti operis scriptoribus aliquando solet
contingere. Quare interdum hinc tantum peti-
musque danturque viciis, atque id nobis sem-
per indicari cupimus.

381 Non equidem inficior, hunc librum
propter

D

Natalis Ba-
ronius recu-
sus putat, hoc
opus sub Isi-
dori nomine
esse confectum.

E

F

A
Aliter idem
opus libro
stud. anti-
bas,

propter quasdam narrationales leas aut partem
verisimiles à nonnullis rursus doctis S. Isidoro ab ad-
eant; sed aliter de hoc opere sentiant eminentissi-
mus Aguirius, marchio Alondexaveris, Cas-
par Sanctius, & plures alii cum Nicchio An-
tonio, qui postremus tomo 1 Bibliotheca Hispa-
nicæ lib. 5 cap. 4, num. 114 & sequentibus
multa antiqua hujus operis exemplaria in di-
versis Europæ bibliothecis assignat. Præterea hi
cui eruditi opponunt crisi adversariorum sanctos
præfules, Brantionem Cesar-Augustinum & Il-
desonsum Toletanum, ambos S. Isidori coetaneos,
quorum primus in præfatione librorum beati
Isidori apud Miram pag. 1 Bibliotheca eccle-
siastica pag. 77 ita de illo scribit: Edidit...
de ortu & obitu Patrum librum unum, in quo
eorum gesta, dignitatem quoque & mortem eo-
rum atque sepulturam sententia brevitate sub-
notavit. Alter vero apud eundem Miram pag.
97 inter alia Isidori Opera recenset, librum de
ortu & obitu Prophetarum vel Patrum, ut alia
habent exemplaria. Sigebertus Gemblacensis ibi-
dem pag. 139 idem Isidori opusculum indicit,
aucto nonnihil titulo, asseritque præter alia illum
scripsisse de ortu, vita, & obitu sanctorum Pa-
trum, qui in Scripturarum laudibus efferuntur.
Hæc antiqua testimonia Natalem Alexandrum
eò saltem adegerunt, ut tom. 5, pag. 565 mo-
neat, se S. Isidoro dumtaxat de negare librum
de vita & morte Sanctorum, quem habemus,
ita ut similem librum ab Isidoro scriptum fuisse
fateatur. Si his verbis indicare velit, illum S.
Isidori librum, quem habemus, non esse ubi-
que genuinum, sed hinc inde corruptum, facile
inter nos conveniet, ut jam dicam.

382 Argumentis sine partium studio utrim-
que expensis, cum Labbeo nostro in opere de
scriptoribus ecclesiasticis judico, hunc librum de
ortu & obitu Patrum S. Isidoro tribuendum esse,
sed eundem ab imperito aut malevolo interpola-
tore subinde corruptum esse. Aliqui excusant hi-
stóricos S. Isidori errores, eo quod scripserit in
Hispania longè distita ab Oriente, ex quo rari
libri in eam advehebantur, atque inde conclu-
dunt, eum non habuisse accuratam plurium re-
rum notitiam. Alii suspicantur, illum fuisse
nimis credulum, atque ita falsas & heteroclit-
as quorundam sententias, non tam sua quam
aliena fide, scriptis suis inseruisse. Utraque hæc
conjectura mihi non placet, quævis neutra opi-
nioni meæ contradicat: tametsi enim concederem,
S. Isidorum non fuisse rerum Orientalium valde
peritum, an inde sequeretur, quod etiam res
Hispanicas ignoraverit? An amissas Hispalen-
sis non noverat, qualis de predicatione S. Jaco-
bi suo tempore in Hispania esset traditio? Quod
si etiam ultro faterer, ipsum in quibusdam nar-
rationibus admittendis nimis fuisse credulum, id
certe locum non haberet in rebus Hispanicis,
quas facile per se ipsum indagare potuit. Itaque
ego honori tanti doctoris magis consultum volo,
& potius existimo, hoc illius opus de ortu &
obitu Patrum postea interpolatum fuisse.

384 Hinc fortasse quibusdam inferet, sic etiam
Hispanicam S. Jacobi predicationem ab illo in-
terpolatore in hunc Isidori librum intrusam esse.
Sed respondeo, hanc illusionem omnino correre,
dum inspicuntur antiquissimi codices manuscri-
pti, de quorum uno illustrissimus Petrus de Mar-
ca in epistola ad Henricum Valesium data, &
à nobis tomo 5 Juris à pag. 344 cum animad-
versionibus edita, sic testatur: His adjungendum

utavi testimonium vetustissimi codicis manu-
scripti ex bibliotheca S. Germani Parisiensis, in
quo ille tractatus Isidori tractat de ortu
& obitu Patrum, aut ut ipse vocat, de vita
& morte Sanctorum, ante octingentos annos ad-
scriptus una cum aliis ejusdem auctoris libris
continetur. . . . Nec dissimulandum est, in
eodem codice legi, Hispaniam Ja. o. o. apostolo
datam, eumque Hispaniis fidem predicasse:
que vetusti codicis auctoritas à quibundam con-
ceptam suspensionem eximere debet vitæ & ver-
tici loco in illo lectionis in prioribus editioni-
bus ab aliquo Hispaniarum partium studio.
Nullo modo suspectum esse potest hoc gravissimum
eruditi & Gallici præfatis judicium. Petrus Euen-
tiduena, canonicus Salmanticensis, qui cum ma-
gna sui nominis celebritate concilio Tridentino
interfuit, eundem Isidori librum in octo veteri-
bus codicibus vidit, ex quibus inter se collatis
correctissimum exemplar reliquit, sicut testatur
evincitissimus Aguirius tom. 1 conciliorum His-
panie differt. 9 excursu 4, ubi etiam plura
manuscripta ejusdem opusculi exemplaria re-
censet.

384 Hæc accedit antiquus Mæsi nostri co-
dex signatus ✠ Ms. 117, in quo post alia
sanctorum Patrum opera circa finem legitur hic
titulus: In nomine Domini incipit ortus & vita
vel obitus sanctorum Patrum, qui in Scrip-
turarum laudibus efferuntur. Iste itaque codex
noster membraneus, in quo ante duo immedia-
te precedentia ejusdem doctoris opuscula nomen
Isidori clarè exprimitur, & qui cum San-
Germanensi de characterum antiquitate posset cer-
tare, in textu ad rem nostram habet sequentia:
Jacobus, filius Zebedæi, frater Johannis, quar-
tus in ordine, duodecim tribus *, quæ sunt
in dispersione gentium, scribit, atque Spaniæ &
occidentalium locorum (supple gentibus vel po-
pulis) Evangelium prædicavit, & in occasum
mundi lucem predicationis infudit: hic ab He-
rode tetrarcha gladio cæsus occubuit, sepultus
in arce marmaria. Gaspar Sanctius tract. 3, cap.
13 eruditè explicat, quomodo hic ab Isidoro
Herodes tetrarcha vocari possit, qui in Acti-
bus Apostolorum rex appellatur. Porro de arce
marmaria, quæ expressio hic propriè ad arcam
marmoream accedit, parte 1 hujus Commenta-
rii à num. 39 satis dictum est. Ex hoc anti-
quorum codicum consensu concludo, prudenter
dubitari non posse, quin S. Isidorus adventum
S. Jacobi in Hispaniam literis mandaverit.

385 Non adeo certum est, an S. Brantio
Isidori discipulus & postea episcopus Cesar-Aug-
ustinus eandem traditionem posteris præstare
reliquerit. Constantinus Cajetanus abbas in quo-
dam opusculo, quo SS. Isidorum & Ildephonsum,
Ildephonsum Toletanum, ac Gregorium Magnum
Ordini Benedictino vindicare nititur, ex prælo-
ne de laudibus beati Isidori affert nomine S. Branti-
onis hæc verba: Interca, fratres charissimi, di-
gnum est, ut hunc sanctissimum confessorum
Isidorum omnis laudibus attollat Ecclesia; sed
maxime Hispaniarum, quæ præ cæteris eius spe-
cialius sublimem refulsit doctrinam: nam sicut
Gregorius doctor Romæ successit Petro, ita beatus
Isidorus in Hispaniarum partibus doctrinam Jacobo
successit apostolo: semina namque vitæ æternæ,
quæ beatissimus Jacobus semnavit, hic bea-
tissimus doctor Isidorus verba prædicantis, cum-
si unus è quatuor paradisi fluminibus fecunden-
ter irrigavit, atque universam Hispaniam tam

AUCTORE
G. C.

exemplo boni operis, quam tanta sanctitatis, velat splendidissimus solis radius illuminavit. Huc respexisse videtur, qui nuper notum de S. Isidoro Officium concinnarunt, in cuius secundo Nocturno legitur, quod eum sanctus Braulio non modo Gregorio Magno comparaverit, sed & erudiende Hispaniæ loco Jacobi apostoli celsius datum esse censuerit.

quod in Ms.
quod in co-
de de eadem
predicatione
ne legatur,

386 Equidem scio, aliqua scripta nomine Braulionis jam fere a sesquifeculo confecta fuisse, quæ una cum Dextro, Maximo, aliisque pseudographis prodierunt; ut hoc fragmentum de tam recenti fitione suspectum esse negat, cum Constantinus Cajetanus pag. 5 memorati opusculi sui in notis ad illud S. Isidori elegia sic scribit: Ceterum integer hic sermo, quia nuncius adhuc minime potuit, existit in antiquis manu exarato Isidori Etymologiarum opere, quod asservatur apud Carthusianos monachos cœnobii Aule Dei in agro Castar-Audensi. De eodem codice, illic asseruato, per nos alii tenuerunt. Cum igitur sermo iste temporibus Martiniani Cajetani in antiquo codice Ms. apud Carthusianos dicto loco existeret, hanc ducem certior est fidei fignentis, quæ necesse est, & quinquaginta annorum ætatem nunciat. Sed est ex dictis sequitur, hunc sermonem, & recentiori suppositione argui non posse, tamen inde certo concludere non licet, illum esse prædicatum S. Braulionis factum: nam Mariana noster juxta fidem antiquorum Mss. putat, hæc & fratella à Luca Tudensi addita fuisse. Ingenium ite Hispaniæ historicus in Disputatione de adventu S. Jacobi in Hispaniam cap. 10 ita loquitur: Lucas item Tudensis ante quadringentos paulo minus annos Chronico Isidori multa de suo inseruit, plura adjecit ad suam ætatem, & quos operis prima pars Isidori nomine citatur à multis per errorem, cum pleraque ab ipso Lucas miscuerit, indigna gravitate Isidori.

quia Lucas
Tudensis hoc
Braulionis
opusculum
interpolavit,

C

387 Mariana deinde paulo post propositum ad rem nostram sic habet: In additionibus ad vitam divi Isidori, Braulione auctore confectam, venisse Jacobum in Hispaniam (Lucæ Tudensis) expressis verbis testatum reliquit. Lucæ additiones quidam per errorem quæ ipsius Braulii verba citant. Sed fides veterum edicum omnium reclamant, ubi post librum Isidori de viris illustribus ponitur Isidori Vita, auctore Braulio. In ipsa etiam Operum divi Isidori editione nuper Madriti facta, tum eo loco, tum initio libri Etymologiarum, sincera exstat ea Isidori Vita, alienis non fœdata centonibus. Contra hanc Marianæ opinionem Petrus Mantuanus in observationibus ad ejus historiam pag. 108 acriter insurgit; pro ea stat Thomas Tamayo de Vargas in ejusdem historia defensione contra Mantuanum à pag. 128, qui utrimque sua argumenta proferunt.

quod in notis
lata Ms. co-
de in infer-
tione dispo-
nendum esset.

388 Nolim in hac controversia contentiosum funera ducere, aut quidquam definire, cum tota hæc decisio pendeat ex oculata Mss. codicum inspectione, quæ viro veterum characterum perito commendandum esset, an codex Carvajanus in agro Castar-Angustano, aut veteri ab aliis assignatus, in quibus Hispaniæ S. Jacobi prædicatio exprimitur, ætatem Lucæ Tudensis superent. Si hoc Lucæ Tudensis interpolatio etiam in libro de vita & obitu Patrum occurrat, confirmatur nostra opinio, quæ illud S. Isidori opus ab aliquo corruptum esse supra diximus. Neque tamen

inde ulla modo sit suspectum aut dubium ejusdem doctoris testimonium pro adventu S. Jacobi in Hispaniam, cum memoratus Musæi nostri codex & San-Germancus, in quibus hoc diserte legitur, characterum antiquitate tempora Lucæ Tudensis longe transcendant.

D

§ VIII. Eadem traditio à sancto Juliano, qui seculo septimo ecclesiam Toletanam rexit, confirmatur.

Toletanus præsul Julianus, qui inclinante seculo septimo floruit, & cujus Acta Martii nostri tome 1 Martii à pag. 782 diligenter illustrantur, in Commentariis ad prophetam Nabum, Colonienfium veterum Patrum Bibliotheca insertis tome 7 pag. 524 Hispanicam S. Jacobi predicationem tradit his verbis: Isti ergo pedes Domini fuerunt, qui cum predicando per universum mundum detulerunt: Petrus enim eum Romæ, Andreas Achaïam, Joannes Asiam, Philippus Galliam, Bartholomæus Parthiam, Simon Ægyptum, JACOBUS HISPANIAM, Thomas Indiam, Matthæus Æthiopiam, Judas Thaddæus eum retulit Mesopotamiam, Jacobus Alphæi eum retinuit Hierosolimam. Quisque sua sorte Christum sparsit sine forde; per Paulum vero toto dispergitur orbe. Nemini de fitione suspectum esse debet hoc S. Juliani opusculum, sicut Cardinalis Aguirres in memorata dissertatione num. 40 ita recte monet: Nec suspicari fas est, aliquid maligni irrepsisse in id testimonium adeo manifestum, extractum è codice Bavaro, primam quidem ab Henrico Carisso, qui in Germania illud edidit; deinde vero à Feuardentio, postea à Mugarino de la Bigne tome 1 Bibliothecæ PP. pag. 583, ac tandem ab Anisseniis tome XII nuper citato: idque in media Gallia, ubi nec mos est, nec utilitas ulla sperari potest, si quisquam Hispanis aduletur, aut ipsorum honorem plus pullo promoveat.

Testimonio
S. Juliani,
Toletani
episcopi

E

390 Attamen Natalis Alexander in editione jam aliquoties citata tome 3, pag. 159 hoc testimonium ita infirmare nititur: Respondeo, incertum esse, an illud opus sit S. Juliani Toletani, quod ex uno tantum Ms. codice, undequaque mutilo & mendis scatente, editum est; & quatuor tantum aut quinque versus Nabum prophetae exponit. Recentiorum sanè auctorem Juliano indicant versus isti Leonini, qui ad finem testimonii mox laudati leguntur. Possent hic Alexandro, mutatis tantummodo nominibus, idem responsum dare, quod ipse tom. 3, pag. 161 predicationem Evangelii in Gallia primo seculo defendens, adversario suo reddidit his verbis: Hujus epistolæ fidei detrahit Launoius, eamque sancti Cypriani esse negat, quod nullus mortalium ante ipsum ausus est. Non disputo, quid an injuria Launoius id fecerit. At nemo etiam ante Natalem Alexandrum, quantum scio, hos commentarios in prophetam Nabum sancto Juliano abjungere ausus est. Legatur, si lubet, Labbeus noster de scriptoribus ecclesiasticis, Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispanica, & ipse Caveus heterodoxus in Historia literaria, qui omnes hoc opusculum isti sancto præsuli adscribunt, & de nemine id negante

Natalis Alexander op-
ponit quas-
dam cavilla-
tiones, F

A gente mimerant. Porro jam opus est de
 an. oscillationes, contra aut S. Joann. de
 ritione alius, julo transmittit ad eum p
 adin.

391 *Primo* *fructum omnino est*, quod etiam *S. Juliano* *opusculum*, *ut incertum*, *reperitur*, *quod tantum ex uno* *Ms. codice* *prodit*, *ut enim alia* *brevitatis causa* *omitam*, *utro argumentum ad hominem*. *Ipsius* *Natalis Alexander* *tomo 4*, *sec. 4*, *cap. 6*, *art. 3* *enumerans opera* *Lactantii*, *in fine articuli* *pag. 103* *de* *scribit*: *Librum de perfectione vite de* *Mortibus persecutorum* *edidit* *Senior*. *Opus* *insigne*, *quod huc atque latius*, *è* *tenetis* *crust* *V. C.* *Stephanus* *Bauius*. *At quomodo* *opus illud* *ro-* *catur* *insigne*, *quod tantum ex uno* *Ms. codice* *Colbertino*, *&* *quidem* *incerto*, *edidit* *est*, *ut pri-* *mus* *eius* *editor* *Bainius* *in* *notis*, *tomo 2* *Ms.* *Bel-* *laneorum* *a* *pag. 347* *inferis*, *alio* *foretur*? *Qua* *ratione* *Alexander* *illud* *Lactantio* *adscribit*, *cum* *in* *Ms. Colbertino* *solo* *Lucii* *Cecilii* *nomen* *legatur*, *ut* *discere* *possit* *ex* *verba* *eiusdem* *opus-* *culi* *impressione*, *quam* *Nicolas* *le* *Nourry*, *Monachus* *Benedictinus* *anno* *1713* *Paris* *ex* *eo-* *dem* *unico* *Ms. fieri* *curavit*, *ac* *varis* *disser-* *tationibus* *adornavit*? *Porro* *liber* *ille* *de* *Morti-* *b* *us* *persecutorum* (*quisnamque* *denuum* *fit* *eius* *au-* *ctor*) *magna* *apud* *eruditos* *est* *autoritas*, *&* *a* *nemine* *reperitur*, *eo* *quod* *ex* *uno* *tantum* *Ms. codice* *prodit*

392 Neque ad probandum Alexandri cautellatio-
nem quidquam roboris habet, quod istud S. Iuliani
ex. scilicet sit mutilum, & tantummodo qua-
rtum aut quinque versus Propheta exponat: po-
tuit enim auctor inchoatio huius operi immori; si
vero totum absoluerit, hoc exordio firmito, po-
tuerunt reliqua perire, vel forte adhuc alicubi
cum blattis & tuncis latitantur. Quidquid sit,
operis alicujus complementum nihil ad ipsius su-
perioritatem facit, nisi fidem abrogare velis omnibus
imperfectis sanctorum Patrum lucubrationibus,
aliisque fragmentis, quæ tamen ad illustrandam
historiam hoc tempore tam studiose tamque avi-
de ubique conquiruntur. Certe nos ad diem XIII
Julii ex unico Ms. Græco Petri Seguerii, CANCEL-
LARIJ Franciæ, edidimus Vitam S. Stephani Sa-
baitæ acephalam & magna sui parte mutilam,
quæ tamen à Leontio Sancti discipulo scripta est,
& tam singulares veritatis characteres habet, ut
multis integris Metaphrasis Actis longe profe-
renda sit.

393 *Atque ineptum est argumentum, quod ex supradicta S. Juliani clausula formari hoc modo: Recentiorum sine auctorem Juliano, inquit, indicant versus isti Leonini, qui ad finem testimonii mox laudati leguntur. Ut Alexander obiectio clarum ostendatur, secundum est quod juxta Caugium in Glossis & Macrobiu a Microlemoni carmina rithmica vocantur Leonina a quodam Leone poeta, qui ex seculo xi primus attestatur. Vult itaque indicare, auctorem hujus Compositarii in Notis seculo x posteriorum esse. At quid si negem, in fine illius testimonii legi rithmicum hoc, quos Graeci appellant, Leonini? id est similes clausulae? Quomodo dicitur? Alexander probabit, ea de carmina Leonina.*

Quidque in fide Christiana patet sine ulla
Per Prædicta videri deo dignum esse.

394 *Præterea* *quod* *in* *St. Johannis* *basili-*
facillimè de lo legato scribere videtur, cum primum de quo
frangitur. legitimo modo non sit aliud, sed eundem
dem tenore reliqua per se dicantur, et per hoc

189. 59. *et aliam.* Sed dicitur, *Julianum*
et alios christianorum suum ducem habuisse con-
stantem. An fuit *Lucius*? An in primo hexa-
 metro forte & forte, atque in secundo voces
 vero & obde similiter desinunt? Ino quomodo
 autem per incognitum unum alteramve car-
 mina juncturæ seu similiter desinens excidisset,
 an properea eius illius post finem x remouenda
 est? Nemo certe *Virgilium* & *Ovidium* junio-
 res existimat, est ille lib. 12 *Æneidos* habuit
 hunc versum rhythmicum seu *Leoniurus*:

396. *Inventum estque aduersarium propolis, quod ex his aggregatum est, quoque ex aliis ipsius videri debet. cimus, quod hoc sine illo fundamento affert, et. Tulumus in antiquanda Jacobae praedictum proferunt. Alexander rom. 5, pag. 108. hunc ferunt. N. Tulumus texat. Quod in contrarium: Julius Tolletanus. . . . Quibus in de Tolletana successit. . . . carque tunc est. fiam ab anno sexcentesimo octogesimo ad hunc octavam Martii anni sexcentissimi nonisarii. quo vitam immortalitate mutavit. . . . Vnde tunc.*

A 403 Ut cum his illis, quibus adscriptum est, in Hispania regnum est, andalusi-
m a laudatam collationem, qui et adnotatione pra-
ca inter aliorum Martyrum primum commemoratio-
nem de his praeparant. Codex Amstelodamen-
sis S. Germani, ex quo illud descriptum, annos
circiter octingentos refert; nullum sanctum ex-
hibet, qui ante annum mille non venerit: in
hoc differt ab Acherensis & Florentiniano,
quod longe pauciora sanctorum nomina profer-
unt; ab illis omnia nonnulla exhibent, martyri
loca martyrumque titulos dignitate sepius indi-
cet; cetera cum illis in multis convenit. An
verò prolixiora brevioribus Martyrologiis pre-
ferenda sint, atque ita à primario auctore com-
posita sint, penes viros literatos esto iudicium.
Mover me tamen, quod summa, quo magis
fonti sunt viciniora, eo minus diffusata esse so-
leant; quo verò magis ab eo recedunt, eo
etiam magis dilatantur, faciliusque sit, hujus-
modi scriptis plura addere, quam detrahere. Pe-
revera omnes antiquos Martyrologos brevissimos
esse animadvertimus; qui verò ultimus scripsit,
diffusiori stylo opus suum prosecuti sunt, ac
longe majori sanctorum numero auxerunt. *His*
ex dictis colligi possit, hoc Martyrologium Au-
stissiodorense antiquitate non debere cedere Cor-
beiensi, cum tamen de certa illius aetate non con-
stet, nihil desit, & ad certiora progredior.

Adventum
S. Jacobi in
Hispaniam

404 Seculo octavo sanctus Beatus presbyter,
de quo noster Henschenius ad diem xix. Februarii
egit, in expositione Apocalypsis lib. 2. ei-
dem traditioni ita subscribit: Hi duodecim sunt
Christi discipuli, predicatorum fidei, & doctores
gentium; qui dum omnes sint unum, singuli autem
eorum ad predicandum in mundo sortes proprias
acceperunt: Petrus Romam, Andreas Achaia,
Thomas India, JACOBUS SPANIA, Joannes A-
sia, Matthaeus Macedonia, Philippus Gallia, Bar-
tholomaeus Liconia, Simon Zelotes Aegypto,
Jacobus frater Domini Hierusalem [potitus est;]
Paulo autem cum ceteris Apostolis nulla fors
traditur propria, quia in omnibus gentibus ma-
gister & predicator eligitur.

Adventum
Beatus,
C

405 Aliqui hoc verba perperam adscripse-
runt Apringio, Praenisi in Lusitania episcopo,
qui seculo vi floruit, ut videre est apud emi-
nentissimum Aguirrium disert. 9, excurs. 3,
num. 30 & sequentibus. Ne quis tamen du-
bitet, an hoc opus S. Beato sit tribuendum,
adest Nicolaum Antonium tomo 1 Bibliotheca
Hispanica, qui lib. 6, cap. 2, num. 41 com-
mentarios in Apocalypsin Beato vindicat, ac va-
riis locis manuscriptos haberi demonstrat. Joan-
nes de Ferreras in Dissertatione de predicatione
S. Jacobi in Hispania num. 22 etiam testat-
ur, idem opus Ms. Matriti in bibliotheca regia
existere, & sub nomine illius notari, quod Eu-
cundes era 1083, id est anno Christi 1047, istud
exscripsit.

causa auctori-
tate auctori-
tate Natalis
Alexander

406 Si quis ante Natali Alexandro objecit
set hunc Beati textum, quem non ita pridem
erudit quidam Hispani ad confirmandum primam
traditionem ex Mss. codicibus eruerunt, licet
dubie propter Gallicanum S. Philippi predicationem,
que in illo exprimitur, auctoritatem sancti istius
scriptoris admittere noluerit, sicut supra testimo-
nium S. Juliani ob eandem causam respuit. At
tunc prater responsum, quam ibidem num.
398 dedi, retorssit argumentum in adversa-

rum, ut per ipsam materiam agatur. Illi AUCTORE
S. Beato, num. 407. Beatus pres-
byter, quoniam tomo 3 Historiae tuae ecclesiasticae
pag. 46 anno DECXXXVIII aut DECXXXIX con-
ta Elipandi errorem scripsisse affirmas? Sane
est, ut patet egeris, cur illius auctoritate pro-
prio loco uteris, ut probes, martyrum S. An-
drea presbyteris Achaie paulo post medium sae-
culi primum genitum & sanctum conscriptum esse?

407 Nunc adversari hujus quoniam prater contrari-
um, de quibus hic non est agendum, uti adversari,
respondere possit, tam errare putasse Beatum
in approbando S. Andreae Praedicatione, quam in
assignando S. Philippi predicatione, quem in
Gallias predicasse Evangelium abique fundamen-
to asserit, ut tu supra de S. Juliano pronun-
tasti? Nunc adversari tui hec potius fore
dicere possit, cum Beatus ob viciniam Gallie
& Hispaniae facilius judicare poterit de predi-
catione S. Philippi in Gallia, quam de histo-
ria martyri, quod S. Andreas in longe distan-
ta Achaia consummaverat? An enim non me-
morasti, quod tomo 3, pag. 184 propter melio-
riorem locorum distantiam testimonium Gregorii
Turonensis ita rejeceris? Respondet, Grego-
rium Turonensem, Græcorum fidem secutum,
cum ipsis facile errasse: quod mirum non est,
cum traditionem ecclesiarum Provinciae ignora-
ret, longeque degeret à Provincia? Videtur,
quibus te consularis exponas, & quam facile
haec in te retorqueri possint?

408 Neque hunc commentarium in Apoca-
lypsin S. Beato potes adjudicare, cum ad secu-
lum octavum Historie tuae ecclesiasticae tom. 5,
pag. 686 de illo sic loquaris: Scripsit etiam
Beatus presbyter commentarium in Apocalypsin,
ut anonymus Vitæ ejus auctor testatur: hunc
se vidisse ait Morales in ecclesia Vallecaveni,
Hispanis VALCABADO, haud procul à Saldana
oppido diocesis Legionensis, qui loces S. Bea-
ti memoria & cultu celebrant. Tunc paulo in-
ferius, ut probes, Beatum Ordini monastico sup-
radscriptum, inter alia prologum ejusdem operis
ita adducis: Item conitat ex praefatione Com-
mentarii ipsius in Apocalypsin hactenus inedi-
ti, cujus hæc verba refert Ambrosius Morales.
Tunc sequuntur verba Beati ad Acherensem,
quem consortem Ordinis appellat. Sed non vi-
cat hisce diutius immorari.

409 Ad idem seculum octavum pertinet Acher-
tyrologium Blumentium, quod anno 772 scri-
ptum est, ut Florentinus ex prima codicis co-
troversi pagina collegit, & post editionem M-
tyrologii Hieronymiani pag. 1055 indicat. Per-
inde a pag. 1056 ex eodem Blumentiano sequitur
Brevarium Acherensium, in quo legitur de pace
S. Jacobi ejusdem: Jacobus, qui interpretatur
subplantator, filius Zebedei, frater Johannis & Phi-
lippi, Spaniam & Occidentalia loca prædicavit, &
sub Herode gladio caesus occubuit, sepulchrum
sue in Achaia Mammarum viii Kal. Augu-
sti. Notari velim, testimonia hactenus allegata
antecessori in eadem corpore S. Jacobi, et con-
tineri sub finem seculi octavi, uti probatur me-
ris seculi non, ut per. 1, § 5, num. 42 dicitur.
Unde nimis laqueum parat, apertum de
S. Jacobi adventu in Hispaniam ex hoc Ja-
cobe sepulchri revelatione actum esse. Hæc
etiam contra testimonium Natalis Alexandri,
quod nolo tamquam ex tripudiis revelli. Re-
spondeo: hanc opinionem invalidam posse. *lumi*

E

etiam ad-
ventum ejus,
ex quo de-
scriptum est
hoc testimo-
nium,

F

M

AUCTORE
G. C.

luna octavam, quam omnes auctores præfati indicantiam amplexi sunt. Sed de hoc ipsius effato uberior sermo infra recurret.

§ X. Ex auctoribus sequentium seculorum eadem traditio probatur.

In eunte seculo nono *Martyrologium Gellonense*, cujus verba parte 1, num. 6 exhibui, Hispanicam S. Jacobi prædicationem affirmat; quod cum in Gallia inventum & excusum sit, adversariis suspecte fidei esse non potest. Ante medium ejusdem seculi floruit *Freculphus*, Lexoviensis in Gallia episcopus, qui tomulo 2 *Chronici* lib. 2, cap. 4 hæc habet: *Jacobus*, filius *Zebedæi*, frater *Joannis*, quartus in ordine, duodecim tribubus scripsit, atque Hispaniæ & occidentalium locorum (supple gentibus vel populis) Evangelium prædicavit, & in occasum mundi lucem prædicationis infudit. Hic ab *Herode tetrarcha* gladio occisus occubuit, sepultus intra marmaricam. Videtur *Freculphus* hic præ oculis habuisse aliquem *Isidori Hispalensis* codicem, quia non tantum illius verba, sed etiam opinionem de auctore *Epistola catholica* expressit. Eodem tempore *Walafridus Strabo*, Augiensis in Germania abbas, cujus integrum carmen parte 1, § 10, num. 120 alia occasione protuli, de S. Jacobo nostro sic cecinit:

Primitus Hispanas convertit dogmate gentes,
Barbata divinis convertens agmina dictis.

411 Initio seculi decimi, quod ob inopiam scriptorum vocari solet obscurum, *Notkerus Benedictinus* sancti Galli monachus, in *Martyrologio* suo VIII Kalendas Augusti eandem traditionem referri his verbis: *Natale beati Jacobi apostoli*, filii *Zebedæi*, fratris *Joannis* Evangelistæ, qui iussu *Herodis regis* decollatus est *Jerosolymis*, ut liber *Actuum Apostolorum* docet. Hujus beati Apostoli sacratissima ossa ad Hispanias translata, & in ultimis earum finibus, videlicet contra mare Britannicum condita, celeberrima illarum gentium veneratione excoluntur. Nec immerito, quia ejus corporali præsentia & doctrina atque signorum efficacia iidem populi ad Christi fidem conversi referuntur; ad quorum fidei confirmationem etiam beatissimus *Paulus* se iturum esse pollicetur. *Notkerus* ab Hispania longe remotus non id temere scripsisse putandus est, sed ex testimonio fide digno, & vulgata sui temporis traditione, quod ipsam de auctoribus supra memoratis intelligi volo.

412 *Natalis Alexander* contra hoc *Notkeri* testimonium cavillatur hoc modo: *Notkerus* prædicationem sancti Jacobi in Hispaniis REFERRI scribit; non autem hanc ipse relationem innuit esse certissimam: & alio prorsus modo loquitur de sacris Apostoli præfati reliquiis, & de ejus in Hispanias profectione. Verum *Cardinalis Aguirius* in sæpe laudata dissertatione num. 62 hunc scrupulo respondet: Inanis enim est evasio illorum, qui autem, *Notkerum* non asserere veritatem ejus traditionis, sed solum referre: etenim non modo illam narrat apud Hispanos existentem, sed etiam confirmat ac probat, præsertim verbis illis NEC IMMERITO. Nunc celebritatem magnam S. Jacobi in Hispania rationabilem esse ait, non modo ob eandem

Jacobi in ea præsentiam, sed etiam ob doctrinam, prædicationem, & miracula, quibus Hispanos ad Christum convertit; quod certe non diceret, si traditionem illam, live existimationem communem de prædicatione Jacobi in Hispania incertam aut dubiam censeret.

413 Antequam responsionem eminentissimi viri ulterius urgeam, peto ab *Alexandro*, cui præter alias responsiones ultima ejus verba suppresserit: ad quorum fidei confirmationem etiam beatissimus apostolus *Paulus* se iturum esse pollicetur. Quare, obsecro, adversarius hanc clausulam siluit? An timebat, ne opinio *Notkeri* ex ea certior appareret? An verebatur, ne ea materiam suggereret ad explicandum S. Pauli textum, quem contra Hispanicam S. Jacobi prædicationem tantum roboris habere existimat, ut postea videbitur? Quæcumque sit hujus omissionis causa, hic majorem in adversario sinceritatem aut accuratorem desidero. Jam vero ad *Alexandri* cavillationem respondeo, quod verbum referuntur non semper narrationis alicujus incertitudinem, sed nonnumquam illius confirmationem sonet. Sic si exempli gratia dicam, quod *Romani doctrina & miraculis S. Petri* ad Christianam fidem conversi referantur, nullo modo significo, me de prædicatione *Petri* apud *Romanos* dubitare; præsertim si addam, quod S. *Paulus* ad horum fidei confirmationem postea *Romam* venerit: hæc enim per se satis indico, eos antea à *Petro* instructos fuisse. Ut id tunc & probabilissime asseram, sufficit, me scire, quod utraque hæc prædicatione à fide dignis auctoribus tradatur, etsi nullus eorum determinatus jam mihi occurrat. Hoc sensu forte *Notkerus* dixit, Hispanos S. Jacobi doctrinâ instructos referri, nempe ab antiquis scriptoribus, ex quibus suum *Martyrologium* collegit, etsi eos plerumque citare non consueverit.

414 At cur operose refellimus argumentum, suggesta ab ejus solutionem ipse adversarius alio loco incante nobis suggerit: quando enim *Alexander* tom. 3 jam sæpe dictæ editionis pag. 170 defendit adventum S. *Dionysii Arcopagite* & sociorum in Gallias, pro opinione sua de sancto *Saturnino* citat verba *Gregorii Turonensis*, quæ apud ipsum lib. 1 de miraculis cap. 48 sic sonant: *Saturninus martyr* ab Apostolorum discipulis ordinatus, UT FERTUR, in urbem *Tolosanam* est directus. Cum autem videret, istud *Gregorii Turonensis* testimonium ab adversariis sua sententia obvio responso eludendum esse, objectionem eorum ibidem ita prevenit: Nec obstat, quod in illis posterioribus locis *Gregorius Turonensis* hoc adhibuerit vocabulum UT FERUNT; quasi *Saturnini* & *Eusepii* missionem ab Apostolorum discipulis ex incerta dumtaxat fama haberet: licet enim hæc formula interdum sit dubitantis, non tamen incerta sunt historici omnia, quæ his formalis adjectis scribunt. Et *Alexandro* licuit pergit UT FERTUR sine ulla veritatis diminutione explicare, cur nobis contra ipsum non liceat ita exponere verbum REFERTUR, quod sæpe minorem dubitationis significationem habet, ut jam supra dixi?

415 Circa medium seculi undecimi *Metellus* monachus *Tegersensis* apud *Cansiam* in appendice tom. 1, pag. 60 & 61 in *Quinque* libris scriptis in laudem S. *Quirini* martiris, prædicationem quorundam Apostolorum in *Caris* rebus, & nominatim S. Jacobi in Hispania

A

India de finibus, ortus dat ubi diem tot.

Quæ tenet arva Thomas.

Utque Spanos occidui sideris axe clausos,

Quos JACOBUS DOCEBAT,

A Scytharum frigoribus perpetuis in ævum,

Quæ tulerat Philippus.

• An non for-
te quæ al-
bincat?

Ad perusta proxima quadrantificat * nigellos
Æthiopes Marthæus,

Mundus omnis dogmata jam reseverat salutis,
Barbarie relicta.

416 Exeunte eodem seculo florebat venerabilis
Hildebertus, episcopus Cenomaniensis ac postea ar-
chiepiscopus Turonensis, qui inter sua carmina
miscellanea, Parisiis anno 1738 una cum ope-
ribus ejus edita, de duobus Jacobis col. 1350
hæc habet:

Ex Jacobis non litiget amodo quivis.

Hic fatus Alphæo fuit, alter à Zebedæo.

Quem prius audisti, fratrem memor assere Chri-
sti;

Jerusalemque situm, legimus quem sæpe petiitum,
Vulgoque solennis Muli solet esse Kalendis.

B

Ultimus ast iste frater fuit Apocalista,

Gallicæque solum se gaudet habere colonum.

Per colonum, quo gaudet terra Gallacis, quid ni
possit intelligi ille, qui Galliciam spiritualiter
excoluit, id est Christiana fide imbuit?

duodecimo,

417 Sequenti seculo Gotfridus Viterbiensis pre-
sbyter in Chronico, quod anno 1584 Franco-
furti inter scriptores rerum Germanicarum tomo 2
editum est, parte 15, col. 363 post assignatas
aliorum Apostolorum provincias, sortem utriusque
Jacobi ita exponit: Jacobus in Judæa rema-
nens Hierosolymorum rexit ecclesiam: nam al-
ter Jacobus ab Herode fuerat decollatus, qui
tamen, ut dicitur, prius Hispanis prædicave-
rat, ubi adhuc sepulcrum ejus habetur clarissi-
mum. Vix ambigo, quin Gotfridus Viterbiens-
is illa excerpterit ex Ottone, Frisingensi episcopo,
qui lib. 3 sui Chronici cap. 15 varias Apostolorum
sortes iisdem pene verbis circa medium istius seculi
explicuerat. Ne quem vero offendat phrasis illa
ut dicitur, observari cupio, Viterbiensem in editio-
ne jam dicta tomo 2, part. 14, col. 326 abso-
lutè predicationem S. Jacobi Majoris affirmasse
his verbis: Hispaniæ & occidentalibus gentibus
Euangelium prædicavit, & in occasu mundi lu-
cem prædicationis infudit. Ipse ab Herode te-
trarcha gladio cæsus occubuit octavo Kalendas
Augusti, sepultus in arce marmatica. Hanc po-
steriorum periodum auctor ille verosimiliter ex-
scripsit ex Isidoro, aut Freculpho, aliisque anti-
quis scriptoribus, qui fere eodem modo illam
S. Jacobi predicationem expresserunt, ut para-
graphos præcedentes recolenti manifestum fiet.

• decimo
tertio for-
tasse,

418 Ex seculo XIII tantum seligo duos vel tres
eiusdem traditionis testes, inter quos senior est
Thomas Cantimpranus ex sacro Predicatorum
Ordine, qui lib. 2 de Apibus cap. 25 indicat,
quod Jacobus Major Hispaniam, Christiana lege
instructam, Domino obtulerit. Hanc sequitur
Martinus Polonus, ex eodem S. Dominici Or-
dine ad archiepiscopatum Gnesnensem electus,
qui in Chronico, operâ Suffridi Petri Antver-
piæ impresso, pag. 117 ita loquitur: Jacobus
Major Hispaniam circumiens, tandem Hierosole-
mis decollatur. Aliqui ad idem seculum refe-
runt Guilielmum Durandum, Alimatensem epi-
scopum, qui in Rationali divinorum Officiorum
lib. 7, cap. 17 sic scribit: Jacobus Major, filius
Zebedæi, frater Joannis Evangelistæ, missus est

ad prædicandum Hispanis; sed cum non posset au-
gere unum principem ibi convertentem, collit Hiero-
solymam: sed tandem ab Herode decollatus,
et in Hispaniam reportatus, quos vivus con-
vertere nequit, mortuus divino miraculo con-
vertit. Alii hoc opus tribuunt Guilielmo Du-
rando juniori, etiam Alimateni episcopo, qui
seculo XIV obiit, & quem ob nomen, cognom-
inis, & dignitatis similitudinem cum patre
suo confusum fuisse existimant. Patrum hæc no-
mina intensi, hæc hæc testimonium ad quem se-
culi XIII pive ad initium sequentes spectat. Sal-
tem Natalis Alexander hanc testem, nunquam
recentiorem, explodere non potest, cum ipsius
Dissert. 17, tom. 3, pag. 178 ex eodem istius
auctoris opere appulsum S. Mariæ Magdalene
in Gallias probare conatus fuerit.

419 Sequentibus seculis adeo numerosi aucto-
rum idem affirmantium turba sese offert, ut il-
lorum testimonia hic proferre non sit necesse, cum
ipsi adversari fateantur, eam opinionem postre-
mis hæc temporibus omnino eamuram fuisse.
Oratio itaque S. Vincentium Ferrerium, Al-
phonsum Tostatum, S. Antoninum Florentinum,
Cardinalem Turrecrmatam, aliosque viros san-
ctimoniam & doctrinâ illustres, qui traditionem
illam è suggesto auditoribus suis vicia voce in-
culcarunt, & posteris scripto reliquerunt. Ne-
que solum ab Hispanis aut Lusitanis hæc S.
Jacobi prædicatio literis tradita fuit, quævis
ipsi traditionis suæ optimi testes esse possint, sed
etiam apud varias Europæ nationes recepta, to-
tum Christianum orbem pervolavit, uti ex supra
dictis intelligi potest.

420 Postulatores causæ Casaravagustana, de
quibus infra in appendice hujus Commentarii plu-
ries sermo recurret, texuerunt auctorum recentio-
rum catalogum, in quo præter innumeros Hispanos
recensentur quatuordecim Itali, novem Galli,
novem Germani, duodecim Belgæ, duo Poloni & hu-
nos Dalmata, qui omnes adventum S. Jacobi in
Hispaniam libris suis inseruerunt. Imo jam nu-
perum intelligo, regiam historiæ Lusitanæ aca-
demiæ, quæ non ita pridem Ulyssione instau-
rata est, in collectione documentorum tom. 5 iter
S. Jacobi Majoris in Hispaniam ex quingentis
auctoribus probasse. Opinor, maximam horum
scriptorum partem recentiore esse; sed de illor-
um antiquitate & auctoritate nihil certi statuere
possum, cum ea Opera Lusitanica necdum ad ma-
nus meas pervenerint, & hæc lucubratio mea jam
prælo sit subjienda. Interim gratulabor erudi-
tis Lusitanis, si quos antiquiores Jacobi adven-
tus defensores, mihi hæcenus incognitos, è tene-
bris eruerint. Nec dubito, quin ea testimonia
optima nota futura sint, cum prædictissima illa
academia in suis statutis pseudochronicon Ma-
riæ Dextri, & similia fabulatorum fragmenta pro-
scripserit.

421 Non habuit Natalis Alexander, quod
contra scriptores, hoc paragrapho reliquit, non
necet, nisi sequens responsum: Respondet, in-
quit, hanc opinionem invaluisse post octavum
seculum, quam omnes auctores præfati indif-
cussim amplexi sunt. Præterquam quod hæc re-
sponsum sit falsa, ut ex superioribus paragraphis
liquet, tantum profecto est, eam dari potest ab
illo homine, cujus omnia testimonia pro appulsa
S. Mariæ Magdalene in Trojano Conope-
um, de quo mox dicam, sunt seculo octavo
posteriora: secundum eorum traditionem istius
pro-

AUCTORE
G. C.

probatum. *Ad hunc ex M. ecclesia S. Martini, de capis antiquitate hic prodit: Hoc porro manifestum est antiquissimum esse conat, & ad nonam circiter seculum referendum. Cum, autem, huiusmodi scripturam huiusmodi testimonium daret, scripturam huiusmodi octavo post-tercentum non per danda fides, quando de rebus primis seculo gestis loquuntur? Quod si ego etiam respondam: aliam opinionem de appensa S. Mariae Magdalene in Galliam post seculum octavum invadisse?*

argumento ad
hominem re-
finitur,

B

Sed ipsis
adversarii
verbis emi-
tur.

C

traditionem
Hispaniam
provalere
aut potius
provalere

422. At dicit Alexander, se eam traditio-
nem primo loco probasse ex Actis Sanctorum tu-
telanum ecclesie Tolonenfis, seu ex antiquissi-
mo codice Acta illa continente, qui iussu &
piis curis Diderici Tolonenfis episcopi confcri-
ptus est anno DCCCII. Adhuc, & per alio-
rum dictionem Alexandro affirmari credo. At-
tamen tunc privato traditionis Codice instru-
mento proposita publicam testimonium S. Hieronymi,
qui sequebatur antea traditionem Hispanicam aper-
te facit, ut supra § 5. contere conatus sum.
Hinc nullo codici saltem aequale testimonium
Officii Godefridi, SS. Iohannis, Juliani, Beati, &
antiquissimum Martyrologium, qui ante seculum
octavum Hispanicam S. Jacobi predicationem
litteris consignarunt.

423. Neque firmiora sunt argumenta, quibus
Natalis Alexander probare nititur, compuncto
Marie Magdalene apud Fratres suos Predica-
tores in oppido S. Maximi quiescere. Facit
ipsorum audire tom. 3, pagg. 181 & 182 de
hac traditione discretem: Quamvis hanc con-
troversiam, inquit, ad traditionem ecclesiasticam
non omnino necessaria sit, neque ad primam
nominis Christiani seculum spectet; hanc tamen,
occasione data, & ut Ordinis mei vires, Mag-
dalene reliquias sibi vindicantibus, gratificet,
hanc veritatem aggredior adversus dominum Lau-
rolum stabilendam, non iis quidem argumen-
tis, quae ex veteribus ecclesiasticis historia scrip-
toribus, aut ex sanctorum Patrum testimonio
repetantur: huiusmodi enim fateor, nulla im-
presentiarum occurrere; sed eo probationum ge-
nere, quae traditionibus ecclesiarum & proba-
tissimis instrumentis fulciantur, quaeque adeo
cordatos homines, & citra sobrietatem mini-
me criticos, movere possint. Si defensores tra-
ditionis Hispanicae ad similem prologum conjugis-
sent, quantam gloriosi materiam Natali A-
lexandro suppeditassent? Sed probationes ejus au-
diamus.

424. Hic iterum omnia instrumenta, quae ad
firmam suam opinionem accumulavit, sunt po-
nituram secundo octavo, excepta unica incerta a-
ntiquissima, quam quidem Alexandro ad quin-
tum circiter seculum referre placuit, eo quod
scripta esset in tabula cerata. Hanc conjectu-
ram per de schedula antiquitate sic stabilire
nititur: Illud scriptum genus in tabulis cera-
tibus seculis quinto seculo cessavit, postea in
ossibus non legitur. At non recte sequitur,
tunc scriptum genus secundo sexto aut septimo
seculo in usu, tamen id non legitur. Sic
non legitur, quod secundo tertio aut quarto in
Provincia fuerit traditus de appensa S. Mariae
Magdalene, & tamen eam Alexander eam ibi
tunc fuisse.

425. Mentisse hic debuerit responsum, quam
Laurolus, adventum S. Thome secundo primo in
Galliam oppugnant, sic pag. 103 dederit: Nu-
merum plebs, qui negativam argumenta.

Recordari debuerit axiomatis, quod eadem Lau-
rolus, appensam S. Mariae Magdalene in Pro-
vincia negant, tam confidenter pag. 179 op-
positam, nempe haec argumenta facta esse, quia
neganda sunt. Hactenus argumentum jam ad
hominem, ut vulgo ajunt, nec tenet M. Hi-
spaniam aut Summaximensem traditionem ex-
terere; sed tantum volui ostendere, immen-
sabilem Hispanorum traditionem solidiorum fun-
damentis niti, adeoque ab Alexandro non posse
tam temere rejiciendam.

426. Ceterum Natalis Alexander ibid. m. pa-
gina proxime citata facit cogitur, his aliisque
suis opinionibus non leves difficultates opponi pos-
se: Ut ut est, ait, ecclesiarum Provinciae traditio-
nem sollicitare nolui, ubi de S. Maria Magda-
lenae; nec ecclesiarum Galliae cum Romana &
Graeca contentientem traditionem convellere,
ubi de S. Dionysio agendum fuit; nec Diony-
sii opera Arcopagite abjudicare, quamvis spe-
ciosis & difficilibus argumentis opiniones illas
impugnari posse probe scirem, quibus pro vi-
rili respondi, probabileque, ut existimo, re-
sponiones ostendi, non minus quam contraria
argumenta.

427. An Alexander ubique probabiles respon-
siones dederit, judicent equi aestimatores, qui
has controversias ecclesiasticas utrumque fundatis
examinant. Quod autem Alexander hic de
suis opinionibus facit, de me non nego: non enim ignoro, contra adventum S. Jacobi in
Hispaniam multa quoque obijci solere; sed sin-
gulis adversariorum ac nominatim Natalis A-
lexandri arguentis, Deo dante, me satisfactu-
rum spero. Saltem spondeo, nullam difficultatem
a me dissimulandam esse, imo etiam aliquam
ultra addendam, quae à nomine, quod sciam,
huc usque Hispanis opposita fuit. Jam rem ip-
sam aggrediar.

§ XI. Respondetur argumentis adversariorum à tempore & loco desumptis.

E Minutissimus Baronius tomo 9. *Annalium*
ecclesiasticorum ad annum Christi 816 à num.
48 occasione controversiae, quae inter Rodericum
Tolitanum & archiepiscopum Compostellanum de
primatu Hispaniae in concilio Lateranensi sub
Innocentio III agitata fuisse dicitur, praecipua
suppeditavit arma, quibus adventus S. Jacobi
in Hispaniam oppugni posset. Contra Baro-
nium Joannes Vilasquius, Joannes Mariana,
Gaspur Sanctius, Thomas Mazenda, alique
scriptores Hispani acriter decertarunt, & tra-
ditionem suam illam conservarunt. Postea ta-
men Natalis Alexander, Sebastianus Tulemon-
tius, & quidam recentiores Galli Baroniana
tela acide arripuerunt, eaque jam saepius retor-
ta & obfusca exantere conati sunt, quamquam
ex aliquo conspectu momenti afferant, quod
jam antea obiectum non fuisset. Nihil hic curio
scriptores heterodoxos, qui eandem etiam re-
citant, & non tantum praedicationem S. Jaco-
bi in Hispania negant, verum etiam sacras e-
jus reliquias unquam Composita fuisse, aut jam
esse, insistantur. Quid enim agas cum is homi-
nibus, qui miracula, revelationes, atque ipsas
apostolicas traditiones temere expugnant? Minus
itaque

D

quibus dif-
ficilia argu-
menti opponi
posse fateor,

E

qualia etiam
contra opinio-
nem nostram
objici solere
non diffine-
mur.

F

Omissis aliis
traditionis
Hispanicae
adversariis,

A

itaque hic dumtaxat res est cum illis, qui inter Catholicos nomen suum proferunt.

potissimum
respondemus
Natali Alex-
andro,

429 Statueram Cardinali Baronio Cardinalem Aguirrium opponere, ut post singulare horum illustrium pugilum certamen aequis licet alterutri parti triumphum accerneret. At mentem mutare debui, quia omnia Baronii argumenta tali modo disposita sunt, ut eis distincte & clare Aguirriana responsa aptari non possint. Cum igitur objectiones, contra Hispanicam S. Jacobi praedicationem olim allatae, distinctiori ordine ab his recentioribus collocentur, claritatis causa eorum vestigiis insistam, & sic eadem opera singularem antiqua Baronii argumenta & novas aliorum difficultates refellere conabor. Neque id consilium primus capio: nam video, idem factum fuisse ab eruditissimo marchione Mondexarensi, ac eminentissimo Cardinale Aguirrio, qui Natali Alexandro potissimum responderunt.

cujus opinio
& opinio,
quo divisi
sunt Apostoli,
incerta est,

B

430 Adversarii primum argumentum petunt ex tempore, quo divisi sunt Apostoli, dicuntque, S. Jacobum Majorem martyrio affectum esse, antequam Apostoli in varias mundi provincias dispergerentur, adeoque illum non potuisse praedicare in Hispania. Natalis Alexander probare nititur, quod Apostoli divisi non fuerint ante secundam persecutionem, qua ab Herode mota est contra Ecclesiam, quando, occiso Jacobo nostro, Petrus in carcerem mancipavit: nam in prima persecutione, inquit, in qua S. Stephanus lapidibus obrutus est, Apostoli nondum dispersi erant, sed soli discipuli, idque colligit ex cap. 8 Act. 5. ubi legitur: Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quae erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judae & Samariae praeter Apostolos. Verum ipse Tillemontius tomo 1 Monument. eccles. pag. 597 fatetur, hoc ratiocinium parum roboris habere, cum non constet de tempore, quo facta est Apostolorum divisio. Ceterum scriptores Hispani variis modis hanc objectionem diluunt, ut videri potest tomo IV Julii à pag. 10, ubi diversas de divisione Apostolorum opiniones retuli.

quam Hispani
variis modis
diluere con-
antur,

C

431 Spondanus in Epitome Baroniana ad annum Christi 44, num. 7 circa diversas Hispanorum in hac materia sententias notat sequentia: Divisionem Apostolorum cum alii in alios annos referant, Hispani illi, qui contra Baronium scripserunt, ut suam tueantur traditionem de S. Jacobi in Hispaniam accessu, nonnullis haud adeo contemnendis conjecturis & argumentis probare nituntur, tunc contigisse, quando Petrus & Jacobus petierunt Samariam, vel etiam post Domini ascensionem & adventum Spiritus sancti, etiamsi non statim omnes ad suas provincias profecti fuerint. Quorum tamen argumenta sunt alii qui eadem licet cum ipsis de accessu S. Jacobi sentientes, aliis certis, ut putant, rationibus refellunt; eruntque, opinor, alii, qui illorum rursus argumentationes confutabunt: ut novum profecto ipsimet rursus periculum afferre videantur edificio, quod tam debilibus fulcimentis aedificant. Quidquid sit de hoc illustrissimi viri judicio, saltem chronologica adversariorum argumentatio nullum mihi facessit negotium, cum juxta systema nostrum de morte Christi sub duobus Geminis consilibus diviso Apostolorum anno vulgaris aera quadragesima assignanda sit, ut ad diem XV Julii loco proxime citato fusius ostendi.

AUCTORE

G. C.

Quia prae-
sentia est en-
venia Lii i
qua videren-
nullam
sa esse nego-
tium.

432 Christianus Lupus Belgae ex Ordine S. Augustini in scholiis ad librum Tertulliani de Praescriptionibus contra hereticos cap. 20, pag. 379 ex testimonio Apollonii, qui juxta Eusebium lib. 5 Hist. Eccles. cap. 8 tamquam ex veterum traditione haec refert, Dominum Apostolis suis praecepisse, ne intra duodecim annos Hierosolymis excederent, deducit contra Hispanos sequens corollarium: Quamvis discimus, quod sancti Jacobi apostoli praedicatio non careat scrupulis: hic enim quadagesimo quarto anno ante lapsos istos duodecim fuit gladio percussus ab Herode rege, ideoque videtur Judaeam non fuisse egressus. Sed neque istud telum nos ferit, qui antiquam Apollonii traditionem admittimus, & martyrium S. Jacobi anno 43 vel 44 aera vulgaris consignamus, ita ut post divisionem Apostolorum tres aut quatuor anni superfuissent, quibus sanctus iste Apostolus in Hispania praedicare & Hierosolymam redire potuerit. Non diffiteor, veneranda Clementis Alexandrini & Apollonii auctoritate, quam tomo IV Julii pagg. 12 & 13 defendimus, urgeri posse Hispanos, quos miror nondum amplexos esse systema de morte Christi sub duobus Geminis, quod Henschenius noster in Diatriba preliminaribus ante tomum 1 Aprilis solide stabilivit, & Scheffstratus, Pagi, alique eruditi nonnulli jam in scriptis suis sequuntur. Porro hanc curam relinquo Hispanis: nobis enim hic laborandum non est, cum in nostra sententia istis difficultatibus nos facile expediamus, ut consideranti patebit.

E

433 Alterum adversariorum quorundam argumentum desumitur a loco, per quem S. Jacobus in Hispaniam venisse dicitur, & de quo inter littorales Hispania populos acriter disceptatur: nam Franciscus Macedo in Diatriba jam saepe laudata cap. 3 § 6 testatur, primum sancti Jacobi appulsum à Tarraconensibus, Valentiniis, Beticis, Lusitanis, Gallacis equali traditionis jure vindicari, & singulis provinciis istam prerogativam ab aliis inter se contententibus denegari. Unde adversarii, ipso teste, tale ratiocinium instituunt: Quandoquidem non constat, ad quam Hispania provinciam S. Jacobus appulerit, & aliae alias Hispanicis argumentis impugnant, non videtur ad ullum Hispaniae portum appulisse: debuit quippe per aliquam partem intrare; facta autem partium distributione, singula excluduntur ab aliarum provinciarum incolis: per nullam igitur S. Jacobus intravit, adeoque Hispaniam non est ingressus: sicut enim evidenter inferri potest, rem aliquam hac hebdomada factam non esse, si nec hoc, nec illo, aliisque hebdomada diebus contigerit, ita etiam recte sequitur, S. Jacobum in Hispania numquam fuisse, si per hanc vel istam ceterasque provincias omnes enumeratas non intraverit. Ita quidem illi magis acute, quam solide argumentantur.

Argumentum, quod ad-
versarii ex
Hispanorum
conventionem
formant,

F

434 Franciscus Macedo in Diatriba cap. 10, à Francisco § 4 hunc sophismam omnino sufficit: quare hic illius verba tantum transfero: Facile tamen, inquit, hoc argumentum confutatur: nam ex eo, quod singula provinciae pugnent pro Jacobo ad se trahendo, non sequitur, cum in Hispaniam non venisset; imo sequitur, venisset: nisi enim venisset, non contenderent cum ad se trahere provinciae. Igitur idcirco conantur eum sibi singula vindicare, quod certum putent, cum in Hispania fuisse. Unde ineptum est argumentum: singula pugnant, & impugnant

M 3

AUCTORE gnant alias; ego non venit. Imo quia venit, ideoque unusquisque conatur eum ad se trahere. **G. C.** Alioqui pugnando pro se, & impugnando alios, sequitur, Homerum Græcum non fuisse, quia tot de eo civitates contendebant, Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Ios *, Argos, Athenæ. Nemini sine in mentem venit negare, Homerum Græcum fuisse, quod dissensio & contentio de eo inter septem civitates fuit. Cur ergo non de Anacharsi, aut Numa Pompilio civitates illæ inter se pugnant? Nimirum, quia sciebant, Anacharsim esse Scytham, Numam Romanum; nec posse conari eos, qui Græci non erant, ad civitates Græcas trahere. Homerum vindicare poterant, quia cum in Græcia natus esset, poterat in illa vel illa civitate nasci. Ita cum constaret, Jacobum apostolum Hispaniam petiisse, ac non posset in eam, nisi per aliquam certam intrare, volebant singulæ provincie affirmare, in suum primum portum appulisse. Idque ex studio & pietatis & religionis in Apostolum profectum; quod inane prorsus esset, nisi Jacobus ad eas regiones pervenisset. Sin; dicant adversarii, cur provincie Hispaniæ de Joanne, Bartholomæo, Matthæo aut Simone, aut de Jacobo minore non litigant, non contendunt, nisi quia sciunt, horum neminem in Hispaniam venisse?

B 435 Hinc igitur firmissimum sumitur argumentum, penetrasse Jacobum apostolum in Hispaniam, quod non de aliis, sed de illo uno singulæ tam acriter & pertinaciter studio concertant. Cumque de Petro & Paulo item possent, quod non sit improbabile, eos ad Hispaniam pervenisse, quemadmodum supra indicavimus, asserere; nulla tamen de illis sibi vendicandis contentio est inter Hispanos auctores; quasi ii ad se non pertinerent, aliis provinciis relinquunt. In solo Jacobo apostolo morantur. Hinc Tarraconenses, hinc Bærici insiliunt, apprehendunt, & ad se trahere student, quod existimant, cum venit in Hispaniam, in suos portus appulisse, atque adeo posse singulos pro jure hospitii vindicare. Et quidem ex argumentis, quæ quisque pro se adducit, apparet, Apostolum totam ferme Hispaniam peragrassæ: idque fortasse æquius esset dicere, & omnibus commune adventus & prædicationis bonum facere; sed Hispani eo non contenti, dum quisque vult illud hospitium vindicare, alii alios impugnant; non tamen ii negant, Jacobum apud alios fuisse & prædicasse: dummodo enim primi in eo excipiendo fuerint, non dubitant cum aliis communicare; sed negant, prius ad alios, quam ad se venisse. **C** Ego Hispanos de illa primi hospitii prerogativa inter se digladiari sino, cum mihi sufficiat, S. Jacobum in Hispania prædicasse. Parum enim curo, quamdiu, & quibus locis Apostolus iste in Hispania Christianam legem promulgavit, cum hac peculiaria prædicationis adjumenta ex veteribus & fide dignis monumentis probari nequeant, ut § 1 hujus partis num. 300 breviter indicavi.

§ XII. Explicatur difficultas ex epistola Pauli apostoli contra adventum S. Jacobi in Hispaniam objecta.

S Sanctus Paulus existens adhuc in Oriente decrevit Hispanos adire, ut constat ex epistola, quam Corintho dedit ad Romanos, ubi cap. 15 & 24 ita loquitur: Cum in Hispaniam proficisci cœpero, spero, quod præteriens videam vos. Et paulo post § 28: Per vos proficiscar in Hispaniam. Disputatur inter eruditos, an hoc decretum executioni mandaverit, ut fufius videri potest apud Gasparem Sanctium nostrum in Tractatu de prædicatione sanctorum apostolorum Petri & Pauli in Hispania. Natalis Alexander affirmativam sententiam avidè amplectitur, atque thesaurum suum tomo 3, pag. 157 ita proponit: Traditione constat, sanctum Paulum, in Hispanias profectum, ibi ecclesiam fundavisse. Re- tte dicit, eam S. Pauli profectiorem in Hispanias traditione constare, cum nullus trium primorum seculorum scriptor illam literis mandasse inveniat.

437 Attamen illam traditionem negant Gelafius I Pontifex apud Gratianum causa 12 quest. 2 cap. beatus, & divus Thomas in commentariis ad citatum Apostoli textum lectione 3, ut Dominicus de Soto, aliosque recentiores omittam. In ipsa Hispania de hac traditione dubitavit Lucas Tudensis, Roderico Toletano (is de adventu S. Pauli in Hispaniam non meminit) coævus scriptor, qui in præfatione ad Chronicon mundi tomo 4 Hispania illustrata pag. 2 ita loquitur: Deus in tantum Hispaniam celestibus ditavit bonis, ut protomartyris Apostolorum Jacobi corpus sibi transmitteret perpetuo in carne amplectendum, & doctorem gentium Paulum illi contulit specialius in spiritu venerandum: etenim cum Romanis idem Apostolus scriberet, dixit se per eos transitum facturum & venturum ad Hispanias; quod utrum in corpore venerit, licet quadam scripta, quæ videntur authentica, eum testentur venisse corporaliter, nos tamen ignoramus. Firmiter credimus, eum promissum suum, etsi non in corpore, in spiritu complevisse. Si Roderici Toletani silentium, Luca Tudensis dubitatio, & Gelafii Papa ac divi Thomæ contraria opinio Alexandrum ab asserenda Paulini adventus traditione non dimoverint, neque nos similia in defendenda S. Jacobi prædicatione terrere debent, qui simul Hispanicam S. Pauli peregrinationem admittimus, & utramque traditionem magis consequenter defendimus. Nunc ad dissolvendam difficultatem progrediamur.

438 Paulus in eadem epistola ad Romanos de apostolicis suis expeditionibus, hæcenus à Jerusalem usque ad Illyricum factis, eodem cap. 15, § 20 & 21 ita scripserat: Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus erat Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem; sed sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, intelligent. Aliqui ex his postremis Apostoli verbis inferunt, S. Jacobum non prædicasse in Hispania. Si, inquit, S. Paulus juxta

Propter prædicationem S. Pauli in Hispania,

E

quam tamen aliqui negant,

F

impugnatur traditio Hispanorum ex epistola ejusdem Apostoli,

A juxta communio^{rem} Patrum & interpretum sententiam ad promulgandum Evangelium in Hispaniam profectus fuerit, certe ibidem S. Jacobus antea non predicaverat; alioquin S. Paulus predicasset Evangelium, ubi nominatus jam fuerat Christus, edificassetque super alienum fundamentum, quod textui mox allato repugnat. Ita quidem illi argumentantur. Nos verò jam diversam horum verborum explicationem proferemus, ut appareat, non deesse Hispanis varia media, quibus hanc difficultatem solvant.

439 Hugo de S. Charo S. R. E. Cardinalis, cui circa medium seculi XIII floruit, objectum Apostoli locum ita exponit: Prædicavit, ubi Christus non erat nominatus, maxime, licet etiam aliis. Vult itaque doctissimus ille interpret, S. Paulum præcipue illis prædicasse, quibus nondum fuerat annuntiatum Evangelium Christi, quamvis non neget Apostolum, se aliquando etiam illis prædicasse, qui aliquam Christiana legis notitiam jam habuerant, sed plerumque se super alienum fundamentum non edificasse significat. Huic Hugoniana interpretationi favet Græcus Apostoli textus, in quo legitur φιλοτιμώμενον εὐαγγελίζεσθαι, id est contendere, ambivum vel conatus sum prædicare; quasi dicat: quantum in me fuit, in illud potissimum incubui, ut iis Christianam fidem annuntiarem, quibus nondum notus erat Christus.

440 Hujusmodi autem modus loquendi non impedit, quo minus etiam aliquibus interdum predicaverit, quibus jam alii Christum annuntiassent, inter quos numerari possunt Hispani, cum præsertim S. Jacobus paucos admodum convertisse dicatur. Certe hæc S. Pauli propositio stricte & universaliter intelligi non potest, quasi Apostolus semper studiosè caverit, ne usquam prædicaret, ubi Christus fuerat annuntiat: ipse enim prædicavit Damasci, ubi jam antè Christiani erant, quos adhuc Ecclesiam persequens volebat vinculos perducere Hierosolymam, ut in Actibus Apostolorum cap. 9 legimus. Prædicavit Antiochie, ubi quidam discipuli, in prima persecutione dispersi, jam multos Christianam doctrinam imbuerant, ut patet ex iisdem Actibus cap. 11. Denique, ut alia omittam, in hac ipsa epistola Romanos scripto instruit, eosque postea verbo docuit, quos tamen jam Petrus erudierat.

C 441 Franciscus Macedo in Diatriba cap. ultimo, data simili explicatione, textum Apostoli ad oppugnandos adversarios convertit, & ex eo Hispanicam S. Jacobi prædicationem probare nititur hoc modo: Imò adjicio conjecturam, inquit, ad confirmandam communem de adventu Jacobi in Hispaniam doctrinam, qua retorqueo in adversarios argumentum: nam Paulus ita loquitur, ut significet, in ea tantum prædicatione id effecisse, ut prædicaret Christum gentibus eum ignorantibus, eoque itinere confecto, vacuum esse ad prædicandum ubique, tum ubi annuntiatum erat Christus, tum ubi non erat. Unde sequitur, in Hispania prædicatum jam esse Christum. Suadeo autem meam conjecturam sic: Paulus fatetur se velle Romam venire, prohibitum tamen esse, ne veniret, propter illam suam prædicationem, quam susceperat in regionibus, quæ carebant lumine fidei: id constat ex eodem capite num. 22. Impedimentum autem erat illa prædicatione; qua finita, volebat Romam venire, & inde Hispaniam adire, & à Romanis deduci fidelibus, quod

expresse dicit num. 24: CUM IN HISPANIAM PROFICISCI COEPERO, SPERO, QUOD PRÆTERIENS VIDEAM VOS, ET A VOBIS DEDUCAR ILLUC, SI VOBIS EX PARTE FRUITUS FUERO.

442 Unde colligo primum, cessasse jam in Paulo illud studium prædicandi, ubi non erat annuntiatum Christus: nam Romæ, quò ibat, jam erat fides & Ecclesia constituta. Secundum, non esse eandem prædicandi in Hispania necessitatem, quæ in aliis regionibus, ubi Christus non erat annuntiatum: si enim tanta necessitas foret, non diverteret Paulus Romam, nec ibi tamdiu morari vellet, donec frueretur & satiaretur aspectu & consuetudine Romanorum. Quomodo enim, qui excusabat impedimentum veniendi Romam ortum ex prædicatione, quæ eum morabatur inter gentes, quæ Christum non noverant, & illam prædicationem anteponebat conspectui & consuetudini Romanorum, modò, relicta Hispaniâ, Romæ moraretur, si in ea Christus non esset annuntiatum? Certè si illa non jam esset fidei doctrinam imbuta, & Christum prorsus ignoraret, non moraretur Paulus Romæ, nec in ea quiesceret; sed aut rectè in Hispaniam tenderet, aut brevi Romam eò migraret. Tertium, quod Paulus dicat deducendum se esse à Romanis in Hispaniam, signum est, illos Romanos vel in Hispania fuisse & ex ea venisse, vel saltem iis Hispaniam notam esse, ac perspectam, in ea Christianos esse: quorum enim vellet ab iis deduci se Paulus, nisi deducantibus se fidelibus in Hispania fideles noti & familiares essent? Quod si hæc vera sunt, uti apparet, non modò hic locus epistolæ Pauli ad Romanos nihil officit adventui sancti Jacobi in Hispaniam, sed illi etiam favet. Hoc ratiocinium lector cum integro S. Pauli discursu conferat, & attentè expendat: nos interim alias Paulini textus expositiones adducemus.

443 Eminentissimus Aguirrius dissert. 9 num. 104 aliter argumentum adversariorum solvit hac plana responsione: Quisquis ita objicit, non attendit tempus, quo epistola ad Romanos scripta fuit ab Apostolo: id enim contigit anno Christi quinquagesimo octavo, dum Paulus esset Corinthi; unde illam ad Romanos misit per Phœben, uti habent biblia Græca, Syra, ac Latina regia in fine epistolæ, quo tempore Petrus Romam abierat in Britanniam, ideoque in ea non salutatur. Prædicatione autem Pauli in Hispania contigit multò postea: nimirum post annum sexagesimum primum, in quo Lucas corinidem imposuit Actis Pauli & Apostolorum: tunc enim ille primum è carcere sub Nerone liberatus fuit, ac proinde potuit in Hispaniam proficisci. Quapropter dum scriberet Corinthi ad Romanos verissimè dixit, se eousque prædicasse Evangelium, non ubi nominatus fuerat Christus, nec supra alienum fundamentum edificasse. Cum hoc tamen coheret, ut postea prædicaverit, ubi jam Christi nomen auditum fuerat, edificaveritque supra fundamentum ab aliis positum: quod patet ex ipsa Roma, ubi Petrus jam antea prædicaverat, & fundamentum posuerat, priusquam Paulus eò accederet. Quid ergo mirum, si pariter post suam in urbem accessum petrexit inde in Hispaniam, licet antea ibidem prædicasset Jacobus, & fidei fundamenta posuisset?

444 Imo etsi verba Apostoli tam ad futurum vario modo quam

ut etiam traditioni Hispanorum favet.

E

F

Idem S. Pauli textus

AUCTORE
G. C.

quam præteritum tempus spectarent, & rigide accipiendæ essent, tamen necdum prorsus excluderent prædicationem S. Jacobi, cum adeo spatiosa sit Hispania, ut S. Paulus facile prædicare potnerit in quibusdam istius regionis oppidis aut locis, in quibus S. Jacobus nulla primæ angelicæ veritatis fundamenta jecerat: nihil enim nos cogit asserere, quod S. Jacobus singulas Hispaniæ provincias lumine fidei illustravit. Sed non est necesse ad eam solutionem confugere, ut ex dictis dicendisque satis colligitur.

445 *Alfonsus Silmeron noster* tomo 13, lib. 4, disp. 11 verbis Pauli maxime consentaneam existimat explicationem, quam tradit hoc modo: Tertius sensus est, quod gentibus prædicavit, inter quas non fuerat Christus nominatus per legem veterem, neque prænuntiatus, neque præfiguratus aut expectatus: persistat enim in confirmanda sua sententia, qua asseruit, se esse gentium apostolum à tempore, quo cum Barnaba segregatus fuit, & missus ad prædicandum gentibus. Huic interpretationi congruit totus Pauli contextus, ac præcipue testimonium, ex cap. 52 & 15 Isaie desumptum, quod ad dicti sui confirmationem adducit Apostolus his verbis: Sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt, & qui non audierunt, intelligent. Haud dubie hic Isaïas spiritu prophetico locutus est de gentilibus, postea ad Christum convertendis, qui nulla prophetarum oracula noveant, nullam de Messia prædicationem audierant, nullamque Christianæ fidei fundamentum habuerant, quemadmodum Judæi, quibus ea ex sacris monumentis & magistrorum suorum prædicatione innotescere potuerant. Ita etiam hunc Isaïa locum intelligit S. Hieronymus, ut mox videbimus.

B

446 Hinc facile colligi potest, quo sensu Apostolus dixerit, se super alienum (nempe veterum prophetarum) fundamentum non edificasse. Neque refert, quod S. Paulus etiam subinde Judæis Christum annuntiaverit: id enim fecit potius, quod iusta aliqua ratio occurreret, quam quod illi muneri esset destinatus. Sic in epistola 1 ad Corinth. cap. 1 baptizavit Crispum, & Caium, ac Stephanæ domum, quamvis paulo post dicat: Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare. Igitur juxta hanc expositionem, quam aliqui insignes sacra Scriptura interpretes amplectuntur, nihil aliud S. Paulus significat, quam se ad instruendas gentes præcipue missum esse (esto occasione data etiam Judæos docuerit) ad quas neque Christi antea nomen, neque prophetarum oracula pervenerunt.

ut Hispanica
S. Jacobi præ-
dicationi ne-
quaquam
contradicat,

C

447 Ex dictis facile explicari potest S. Hieronymus, qui lib. 2 *Commentariorum ad Amos prophetam* cap. 5 in novissima editione Parisiensi tom. 3, col. 1412 de S. Paulo ita scribit: Effusus est super faciem universæ terræ, ut prædicaret Evangelium de Jerosolymis usque ad Illyricum, & ædificaret non super alterius fundamentum, ubi jam fuerat prædicatum, sed usque ad Hispanias tenderet, & à mari rubro, imò ab Oceano usque ad Oceanum curreret. . . . ut ante eum terra deficeret, quam studium prædicandi. Facile, inquam, juxta jam datas Paulini textus interpretationes hæc explicari possunt: non enim potuit S. Hieronymus plus velle, quam ipse Apostolus significare voluerit. Nihilominus Natalis Alexander, omisso Apostoli textu, hæc sancti Hieronymi verba: tamquam

& ab Ale-
xandro obje-
tus S. Hiero-
nymi locus

adventui S. Jacobi magis adversantia, in Hispanos retorquet.

448 Ne ulla Alexandri objectio singulari solutione careat, expono verba sancti Doctoris juxta explicationem num. 445 & sequenti datam, quæ ipsius menti magis consentanea videtur, quamvis aliæ propterea non sint rejiciende. Neque ad id alio interprete indigeo, quam ipso sancto Doctore, qui lib. 14 *Commentariorum ad Isaïam* cap. 52 in editione Parisiensi tomo 3, col. 382 verba propheta, à sancto Paulo superius allata, sic elucidat: Qui non habuerant legem & prophetas, & quibus de eo non fuerat nuntiatum, ipsi videbunt & intelligent. . . . In quorum comparatione, Judæorum duritia reprehenditur, qui videntes & audientes Isaïæ in se vaticinium compleverunt &c. Confer hæc cum his, quæ supra dixi, & videbis, omnem difficultatem statim evanescere. Præterea si Alexandri argumentatio esset legitima, sanctus Doctor sibi contradiceret, cum Hispanicam S. Jacobi prædicationem alibi affirmaverit, ut supra § 5 ostendi.

449 Nondum tamen acquiescit Alexander, sicuti etiam sed undequaque desperata sua cause patrocinium corradit. Unde in fine dissertationis tom. 3, pag. 160 Hispanis objicit nescio quem Ambrosiaster, qui in *Commentariis ad caput 15 epistolæ ad Romanos* habeat sequentia: Venturum se promissit (nempe S. Paulus) tempore, quo ad Hispaniam erat iturus, quia illic Christus non erat prædicatus. Quæro primò, quis sit ille Ambrosiaster, qui sub ficto S. Ambrosii nomine istos commentarios scripsit, aut cujus opera saltem sancto Doctore perperam attributa sunt? Eminenti-ssimus Bellarminus in libro de *Scriptoribus ecclesiasticis*, ubi opera S. Ambrosii examinat, hos commentarios multis de causis sancto Doctore abjudicat, & de illorum scriptore hanc conjecturam facit: Credibile igitur est, inquit, auctorem horum *Commentariorum* esse Hilarium diaconum Romanum, qui Luciferi schisma propagavit, & libros etiam non paucos scripsit, ut sanctus Hieronymus testatur in dialogo contra Luciferianos extremo. At quisque sit illorum auctor, idem Bellarminus paulo ante affirmat, quod in his commentariis sint non pauca, quæ Pelagii errores continere videntur, ut perspicuum est ex commentariis in epistolam ad Romanos.

450 Cum tamen auctor ille, quisque demum propriis suis fuerit, videatur esse antiquus, in gratiam Natalis Alexandri ostendam, ipsum adventui S. Jacobi in Hispaniam non adversari. Neque ad id demonstrandum magno molimine opus est, cum scriptor ille satis se ipsum explicet, si totus textus legatur, quem Alexander mala fide truncavit, ne objectæ difficultatis solutio ex ipso auctoris sensu uliro in oculos incurreret. Ambrosiaster ergo sæpe memoratum S. Pauli locum primò ita commentatur: Non sine causa illic prædicare niti dicit, & non ubi nominatus est Christus, sciens, pseudo-apostolos aliter, quam oportebat, Christum tradere: ad hoc enim circumibant, ut sub nomine Christi aliis dogmatibus populum manciparent, quod postea corrigere maximi erat laboris. Ideo prævenire voluit, ut inviolatæ prædicationis verba traderet audientibus, & ut rectâ lineâ superficies ordinata incolumis fundamenti robur haberet. Deinde post alia de eodem Apostolo hæc subdit: Venturum tamen

E

F

D

juxta alia
sancti Docto-
ris verba com-
modam expli-
cationem pa-
tialur.

sicuti etiam
Ambrosia-
strum quem-
dam, ab eo-
dem adversa-
rio allega-
tum,

propriis suis
verbis facile
explicamus,

A tamen se promittit tempore, quo ad Hispaniam erat iturus, quia illic Christus non erat predicatus, ut occuparet mentes illorum (quia pseudo-apostolis difficile fuit iter ad illos) ideo tardius si iret, non foret molestum.

451 **A**uctor itaque iste tantum vult dicere, quod S. Paulus plerumque non predicaverit, ubi per pseudo-apostolos nominatus fuerat Christus, sed quod conatus sit illos antevertere, ne super corruptum aliorum fundamentum cogeretur edificare. Indicat etiam, sanctum Apostolum ob eam causam tandem in Oriente hesisse, ac tandem venturum esse ad Occidentem, ubi a pseudo-apostolis minus erat periculum, eo quod iter ad eas regiones illis nimis difficile esset. Hæc autem omnia Hispanice traditioni nihil omnino incommo-
spania e tra-
ditionis lesio-
ne.
B dant: potuit enim Paulus in Hispania postmodum Christum annuntiare, quia non ibi pseudo-apostolis aliquis, sed fidelissimus Christi discipulus S. Jacobus predicaverat. Equidem ingenue fateor, Ambrosii sententiam illam sacri textus interpretationem mihi non multum placere, quamvis eadem ab aliis quibusdam etiam tradatur. At quis egre ferat, obiectum auctorem propriis suis verbis a me explicari? Cur mihi non liceat usdem armis uti ad defendendum, quibus adversarii utuntur ad oppugnandum?

§ XIII. Solvitur obiectio, quæ ex epistola Innocentii I Papæ formatur.

A Dversarii identidem Hispanis opponere non cessant epistolam Pontificis Innocentii I, qui anno 416 ad Decentium episcopum Eugubinum scribit hoc modo: Si instituta ecclesiastica, ut sunt à beatis Apostolis tradita, integra vel-
Epistolam In-
nocentii I
Pontificis,
C lent servare Domini sacerdotes, nulla diversitas, nulla varietas in ipsis ordinibus & consecrationibus haberetur. Sed dum unusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum, inde diversa in diversis locis vel ecclesiis aut teneri aut celebrari videntur, ac fit scandalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas, putent, sibi aut ecclesias non convenire, aut ab Apostolis vel apostolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat, aut non advertat, id quod à principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari; nec superinduci aut introduci aliquid, quod auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? PRÆsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam et insulas interjacentes, nullum instituisse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis apostolus Petrus aut ejus successores constituerint sacerdotes. Aut legant, si in his provinciis alius Apostolorum invenitur aut legitur docuisse. Qui * si non legunt, quia nusquam inveniunt, oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse non dubium est; ne dum peregrinis affectionibus student, caput institutionum videantur omittere.

453 Hæc integra epistola cum octo decretis, **AUCTORE**
ad ritus ecclesiasticos spectantibus, legitur in Lab- **G C.**
bina conciliorum Collectione tom. 2 a col. 1245, quam adver-
sarius iterum edita est à Petro Constantino- *spania tra-*
nacho Benedictino inter epistolas Romanorum Pon- *tionis lesio-*
tificorum tom. 1 à col. 855. Insertum etiam est il- *ne.*
lius compendium juri Canonico part. 1 Decreti *spania tra-*
Discreti. xi cap. Quis nesciat. Ego primam *tionis lesio-*
istius epistolæ partem, quæ ad rem nostram maxi- *ne.*
mè facit, ex novissima Pontificiarum epistolarum *spania tra-*
editione transcripsi. Traditionis Hispanice oppu- *tionis lesio-*
gnatores præcipue ponderant ea verba, quæ nu- *ne.*
mero precedenti litteris majusculis expressi, & *spania tra-*
ex iis inferunt, S. Jacobum in Hispania non *tionis lesio-*
predicasse, cum Innocentius summus Pontifex *ne.*
discretè asseret, à nullo in Hispaniæ aliisque *spania tra-*
enumeratis regionibus institutas fuisse ecclesias, *tionis lesio-*
nisi ab iis, quos S. Petrus eo miserat. Imo *ne.*
addit, nec legi nec inveniri, quod ibidem alius *spania tra-*
Apostolus præter Petrum per suos legatos docue- *tionis lesio-*
rit. Illi autem post martyrium S. Jacobi Ma- *ne.*
joris in Hispaniam missi fuerint. Unde adver- *spania tra-*
sarii confidenter concludunt, S. Jacobum nequa- *tionis lesio-*
quam in Hispania Christianam fidem docuisse.

454 Satis hanc difficultatem solvit Franciscus **E**
Macedo in Diatriba cap. 10, § 5, cujus provin- *Francis us*
de verbis hic primum respondeo: Innocentii I *Macedo de*
testimonium, ait, duas habet partes. Prima *ecclesiarum*
affirmat, in Italia, Gallia, Hispaniis, Africa, *seu episcopa-*
atque Sicilia nullum instituisse ecclesias, nisi *tum erectio-*
eos, quos venerabilis apostolus Petrus, aut e- *ne interpre-*
jus successores constituerint sacerdotes. Hæc *tatur,*
nihil continet adversum traditionem generalem, *ne interpre-*
quæ tradit, Jacobum in Hispaniam venisse, & *tatur,*
ibi predicasse; sed adversum traditionem eccle-
siarum particularium, quæ affirmant, [se] ab
eo esse institutas, & episcopos à Jacobo acce-
pisse: de quo ego abstinere dicere, qui id a-
go, ut probem generatim, Jacobum euangeli-
zasse in Hispania, quod fieri potuit sine ere-
ctione ecclesiarum & institutione episcoporum.
Quare stat mea veritas cum Innocentii doctri-
na. Do Innocentio, solum Petrum & succes-
sores Pontifices misisse in Hispaniam episcopos,
& ecclesias in ea instituisse; nego tamen, apo-
stolum Jacobum non predicasse: aliud quippe
est predicare, aliud ecclesias instituere: cum
præsertim constet apud veteres auctores, Jaco-
bum septem tantum aut novem homines con-
vertisse, qui non sunt satis ad ecclesiam, ne
unam quidem instituendam, necum ad plures,
quas Innocentius inficiatur erectas. Hæc ratio-
ne manet antiqua traditio inconcussa, uti à no-
bis est proposita & asserta.

455 Deinde, quibusdam interpositis, ad al-
teram Innocentiani testimonii partem explican-
dam ita progreditur: Secunda negotium facies-
sit. Aut legant, inquit, si in his provin-
ciis alius Apostolorum invenitur, *ita ut S. Jaco-*
aut legitur docuisse. Negat igitur us- *bus in Hispania*
quam legi, alium Apostolum ibi docuisse, id *Evangelium predica-*
est, predicasse, præter Petrum, non quod hunc *verit,*
in iis provinciis predicasse asseret, sed quod *verit,*
eò misit prædicatores. Hæc particula videtur
excludi Jacobum Hispaniâ. Primum mireretur quis,
Innocentium negare, legi usquam, alium Apo-
stolum eas adisse provincias, cum Paulus in
Italiam venerit, & Romæ fuerit & docuerit;
idque de fide constet, cum in Actis Aposto-
lorum habeatur. Deinde ut de Hispaniis loqua-
mur, quot Patres tum Græci, tum Latini scri-
bunt,

AUCTORE
G.C.

bant, Paulum ibi prædicasse? Sed quoniam credibile non est, Innocentium nullum ex his aut aliis, qui scripsere, Apostolos in iis, de quibus loquitur, provinciis prædicasse, legisse umquam, diligenter inspecto textu epistolæ, & considerata mente Innocentii, apparet, eum eo tantum sensu locutum, quo cæperat, negando, ullum alium Apostolum, præter Petrum, ecclesias in iis provinciis erexisse, & episcopos instituisse; atque adeo hanc secundam partem ad primam redire, nec aliud Innocentium, quam quod in ea primum asseruerat, deinceps affirmare: non enim negare poterat, Paulum Romæ prædicasse; sed quia Romæ nec episcopum dederat, nec ecclesias instituerat, non habuit rationem adventus nec prædicationis, quia de ista minimè cogitabat; sed de illa tantum, quæ cum erectione ecclesiarum & institutione episcoporum conjuncta erat, mentionem facere voluit.

B
etiam si illic
episcopatum
sen stricte di-
ctam eccle-
siam non in-
stituerit,

456 Patet hoc ex contextu epistolæ, quæ scopum continet, quo ejus mens collimat. Is erat conservare & custodire ecclesiastica instituta, & traditiones communes & antiquas & ad publicam disciplinam spectantes, quas volebat novis & peregrinis institutionibus misceri & corrumpi. Hæc autem quoniam non pertinebant ad privatam singulorum fidem, sed ad communem ecclesiarum administrationem, de earum institutione loquebatur, eo argumento, quod cum illæ à solo Petro & successoribus essent erectæ, non deberent aliis institutionibus regi, quam iis, quas initio à suis auctoribus acceperant.

que interpreta-
tio aliqui-
bus exemplis
confirmatur.

457 Non habeo, quod his addam, præter unum alterumve exemplum, quo confirmetur distinctio inter simplicem Evangelii prædicationem & ecclesiarum institutionem, quæ posterior exigit Christianum gregem pastori suo subditum, ita ut episcopus sit in ecclesia & ecclesia in episcopo, sicut loquitur S. Cyprianus juxta editionem Pamelii in epistola 69 ad Florentium Pupianum. Sic in Actibus Apostolorum cap. 8 legimus: Facta est autem in illa die persecutio magna in ecclesia, quæ erat Jerosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ præter Apostolos. . . . Igitur qui dispersi erant, pertransibant euangelizantes verbum Dei. Nullibi tamen hi leguntur instituere ecclesias. Certe iidem Christum prædicantur Antiochia, & tamen ibi non instituerunt ecclesiam, quam postea Petrus, primus istius urbis episcopus, fundavit, ut paragrapho sequenti dicitur. Sic Paulus statim post conversionem suam prædicavit Jesum Damasci; attamen non videtur ibi instituere ecclesiam. Non dubito, quin Apostoli alique Christi discipuli pluribus locis fidem euangelicam docuerint, ubi tantum postea episcopales cathedra erecta fuerunt. Liqueat ergo, prædicationem Evangelii sine ecclesiarum institutione posse consistere. Eandem distinctionem agnovit Baronius, cujus verba paragrapho sequenti referemus, adeoque nostram Innocentianam epistolæ interpretationem tacite videtur approbare.

Argumentum
Baronii, ex
eodem epistola
deponitur,
refellitur,

458 Nihilominus idem eminentissimus scriptor in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 816 num. 51 fragmentum ejusdem epistolæ contra Hispanos profert, atque ex eo evidenter demonstrari existimat, ante ipsius Innocentii tempora nec quidquam de S. Jacobi accessu in Hispaniam esse conscriptum, dicam amplius, neque

cognitum, vel si cognitum, certè non creditum, neque post multa temporum secula. At saltem de adventu S. Jacobi in Hispaniam sex aut septem annis ante Innocentii epistolam scripserat Hieronymus, cujus verba part. 2, § 5 contra adversarios expendimus: nam ipse Baronius ad annum Christi 409, num. 14, & Tillemontius tom. 12 Monument. eccles. pag. 293 affirmant, Commentarios in Isaiam, ex quibus pro Hispanica S. Jacobi prædicatione duplex testimonium desumpsimus, anno 408 vel 409 ab Hieronymo scriptos fuisse, cum tamen epistola Innocentii ad Decentium anno 416 data fuerit. Dum verò Baronius ibidem addit multa temporum secula, & statim subjungit contra Hispanos quadam fragmenta ex epistola Gregorii VII Pontificis, quæ anno 1074 scripta est, innuere voluit, traditionem Hispanicam ne quidem ante istius Pontificis tempora fuisse literis traditam, aut cognitam, aut saltem creditam. Id autem quam à veritate alienum sit, patet ex supra allatis sanctorum doctorumque virorum testimoniis, atque aliis Hispanica traditionis monumentis, quæ etatem Gregorii VII longè præcesserunt.

459 Occasione hujus argumenti, quod Baronius Hispanica S. Jacobi prædicationi opponit, libenter discerem, an ante tempora Innocentii primi Papa aliquid scriptum, cognitum, aut creditum fuerit de prædicatione S. Barnabæ in Liguria, aut Mediolanensis ecclesiæ institutione, quam eminentissimus auctor tomo 1 Annalium ad annum Christi 51 num. 54 ei attribuit his verbis: Verum ipsum (videlicet Barnabam, de quo ibidem agit) in Italiam venisse, & in Liguria prædicasse Evangelium, nobilissimamque Mediolanensem ecclesiam erexisse, ac longè latèque Christi fidem feliciter propagasse firmæ traditiones, ejusdemque ecclesiæ monumenta, complurium scriptorum testimoniis confirmata, fidem certam atque indubitam faciunt. Quæro, an ecclesiæ Mediolanensis monumenta, & laudata complurium scriptorum testimonia etatem Innocentii I superent, cum S. Ambrosius de hac ecclesiæ sua gloria siluerit, ut in Actis S. Barnabæ tom. 11 Junii pag. 430 observatum est.

460 Quamvis non velim ex hoc S. Ambrosii silentio communem ecclesiæ Mediolanensis traditionem impugnare, tamen dubito, an Mediolanenses ad eam confirmandam antiquiora & solidiora possint proferre testimonia, quam sint ea, quæ nos ad probandam S. Jacobi prædicationem in Hispania superius produximus. Hæc occasione Baroniæ argumentationis dicta sufficiant. Nolo hic urgere ratiocinium quorundam auctorum, qui argumentantur ad hominem, & contendunt, illam S. Barnabæ prædicationem in Italia, aut Mediolanensis cathedra erectionem literis Innocentii repugnare, adeoque eas ab eminentissimo traditionis Mediolanensis defensore explicandas esse, præsertim cum S. Barnabas communiter apostoli cognomen habuerit. Nolo, inquam, id multum urgere, cum prævideam, totum hoc ratiocinium alio modo posse eludi ac gratis reponi, Innocentium hic tantummodo loqui de stricte dictis Apostolis, quibus S. Barnabas non est annumerandus. Sed nunc paucis proponam aliud argumentum, propter quod epistola Innocentii æque ab eminentissimo adversario, atque à nobis explicanda est.

461 Baronius ad annum Christi 58 num. 173 nar-

D

E

& inter Me-
diolanensem
traditionem,
quam ipse
tuetur,

atque Hispani-
cam, quam
rejecit, com-
paratio insti-
tuitur,
F

A
cui additur
alia difficultas,
ob quam
aque ipsi ac
nobis epistola
Innocentii
explicanda
est.

narrat, quomodo S. Paulus in insula Melus, ubi tribus mensibus hibernavit, multa parraverit miracula, post qua sic pergit: Verum non tantum ea Melitentibus Paulus praestitit, ut ægritudine laborantes omnes curarentur, sed & Christiana eisdem religione imbuunt, ipsumque Publium, ad fidem Christi conversum, eisdem praefecit episcopum. Atqui Melita posita est contra Pachynum Siciliae promontorium, ut ibidem num. 172 eminentissimus adversarius ex Strabone notavit. Si igitur sit manifestum, teste Innocentio Papa, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam, & insulas interjacentes, nullum instituisse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis apostolus Petrus aut ejus successores constituerint sacerdotes, quomodo Paulus in insula Melitensi, qua inter Siciliam & Africam sita est, instituit ecclesiam? Si praeter Petrum nullus in his provinciis alius Apostolorum invenitur aut legitur docuisse, quomodo Paulus in illa insula interjacente Evangelium docuit? Quidquid hic Baronius dixerit, eodem jure ab Hispanis poterit responderi. Nunc disputationem convertimus ad alterum adversarium, qui ubique nobis amplam differendi materiam subministrat.

B
Natali Alexandro, qui alibi illam epistolam sibi obicere cogitur,

462 Natalis Alexander inter argumenta sua hanc Innocentii Pontificis epistolam callide pratermisit, eamque adventui S. Jacobi in Hispaniam opponere non est ausus, quia illius verba aequè à se, quam ab Hispanis, explicanda esse noverat. Attamen alia occasione fragmentum illius referre coactus est, dum scilicet Hispanicam S. Pauli predicationem defendens tom. 3, pag. 157 sibi ipsi ita objicit: Arguitur secundò ex Innocentio I Romano Pontifice, in epistola ad Decentium scribente, Apostolorum neminem, praeter sanctum Petrum, Hispanias & alias Occidentis provincias fide Christi imbuisse: LEGANT, inquit, SI IN HIS PROVINCIIS ALIUS APOSTOLORUM INVENIATUR AUT LEGITUR DOCUISSE. QUOD SI NON LEGUNT, QUIA NUSQUAM INVENIATUR, OPORTET EOS HOC SEQUI, QUOD ROMANA ECCLESIA CUSTODIT, A QUA EOS PRINCIPIUM ACCEPISSE NON DUBIUM EST. Ergo sanctus Paulus nusquam profectus est in Hispanias. Ex hac objectionem patet, illa Innocentii verba tam contra Hispanicam S. Jacobi, quam S. Pauli, predicationem allegari posse. Alexander itaque tacite fassus est, illam epistolam adventui S. Jacobi in Hispaniam non contradicere, cum eam Hispanis non opposuerit. Sed videmus, quam leviter sese ea difficultate expediatur.

C
ex propria sua
responsione
satisfit;

463 Scholastico more hanc objectionem solvere conatur his verbis: Respondeo distinguendo antecedens: Innocentius I ait, neminem, praeter sanctum Petrum, Hispanias & alias Occidentis regiones evangelicâ doctrinâ imbuisse, & sanctum Paulum illa exceptione minimè complectitur, concedo: & illum complectitur, nego. At ea distinctio videtur supponere, quod est in questione, ut hic etiam more scholastico loquamur. Si Alexander judicet, hanc distinctionem suam solidam esse, non agere feret, eamdem à nobis adhiberi, & dumtaxat pro S. Pauli nomine nomen S. Jacobi substitui. Audiamus tamen ejusdem explicationem, quam ita subjungit: Namque cum Innocentius Hispanienses ecclesias ad Romanæ ritus ecclesiae traducere satagat, illosque constet, nedum à sancto Petro, verum etiam à sancto Paulo institutos, atque in illas regio-

nes, quas fide imbundas suscepit, translatos ac propagatos, nulla subest ratio, cur sanctum Paulum excipiat ab eorum numero, qui Occidentalibus regionibus & ipsi Hispaniæ Evangelii lumen intulerunt. Imprimis falsum est, quod Innocentius Hispanienses ecclesias ad Romanæ ritus ecclesiae traducere satagat hac epistola, cum illam ad Eugubinum in Italia episcopum scripserit. Præterea Pontifex ibi solum conqueritur, quod aliqui instituta ecclesiastica, ut sunt à beatis Apostolis tradita, non servant. At quid hac ad S. Jacobi predicationem, csi talis abusus in Hispaniam irrepsisset? Nunc aliam epistolam expositionem offero.

464 Cardinalis de Turre-cremata, Archidiaconus, Praepositus Mediolanensis, aliique canonum interpretes, ad jam citatum cap. Quis nesciat, verba Innocentii ita exponunt, ut solum significare voluerit, neminem Apostolorum in nominatis ibidem regionibus ecclesias instituisse aut docuisse, nisi à Petro accepisset potestatem: hoc enim soli Petro, tamquam totius ecclesiae capiti, ejusque in sede Apostolica successoribus à Christo concessa est; ceteris autem Apostolis dependenter à Petro, qui proinde omnium ecclesiarum fundator dici potest. Hoc sensu Stephanus VI Papa apud Baronium anno Christi 885 num. 10 Basilio imperatori scribit sequentia: Oro itaque pietatem tuam, ut inhæreas decretis principum Apostolorum, ut nomen eorum honores & dignitatem; institutio enim & sacerdotium omnium, quæ in orbe sunt, ecclesiarum, à principe Petro ortum accepit. Quod itaque Innocentius de Occidentalibus ecclesiis dixit, id ipsum de Orientalibus asserere poterat. At quia longum erat singulas enumerare, & episcopo Occidentali rescribebat, satis habuit, id de præcipuis Occidentis regionibus pronuntiasse.

465 Juxta hanc igitur minime violentam interpretationem dicimus, neque Jacobum ex Asia in Hispaniam venisse, neque ibidem aliquas ecclesias instituisse (si quas de facto constituit) nisi ex consensu & voluntate Petri, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque ecclesiae patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint (editio vulgaris addit multique pastores) omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus. Ita loquitur Leo Magnus serm. 3 in anniversario assumptionis suæ, & ibidem ad rem nostram hæc subdit: Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentiae suæ tribuit divina dignatio, & si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus, numquam nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit. Idem sanctus Pontifex in epistola ad Anastasium Thessalonicensem episcopum, qua apud Labbeum nostrum tom. 3 conciliorum à col. 1382 refertur, sub finem ita scribit; Inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & cum omnium par esset electio, uni tamen datum est, ut ceteris præmineret.

466 Huic explicationi, quam auctoritate S. Leonis Magni non parum confirmari arbitramur, etiam subscribunt Theologi, inter quos Gretserus noster in Defensione controversiarum eminentissimi Bellarmini tomo 1, col. 1482 asserit, datam reliquis Apostolis summam potestatem, & universalem toto terrarum orbe prædicandi facultatem; sed dependenter à Petro. Deinde tomo 2 ejusdem operis col. 507 contra calumniatorem hæreticum concludit, nec S. Jacobum in Hispanias

sed in gratiam aliorum datur altera ejusdem epistolæ interpretatio,

que verbis S. Leonis Magni,

F

aliisque testimoniis confirmatur.

AUCTORE
G. C.

nias, nec S. Paulum Romam & in alias orbis partes concessisse, nisi ductu & auspiciis Petri, tanquam summi pastoris & ecclesiastici gubernatoris, & hoc respectu Innocentium scripsisse id, quod scripsit. Si epistola Innocentii crudè ac stricte intelligatur, sanè non video, quomodo cum divinis sacra Scriptura testimoniis, & receptissimis quorundam populorum traditionibus conciliari possit: nam Paulus in insula Meliteni & urbe Romana Christianam fidem docuit, ut ex Actibus Apostolorum cap. 28 colligitur. Concorde fere interpretum, & ipsorum adversariorum, sententia est, S. Paulum in Hispania prædicasse: & tamen fuit alius apostolus à Petro, nec fuit successor ejus, ut doctissimus Cardinalis de Turre-cremata in prima parte Decreti distinct. 11 ad cap. Quis nesciat solerter observavit, ubi propterea cum pluribus canonum interpretibus amplexas est explicationem, quam supra num. 464 dedimus. Admissa igitur Meliteni, Romana, & Hispanica S. Pauli prædicatione, quomodo verum erit, neminem ex Apostolis, præter Petrum, in Italia, Gallia, Hispania, Africa, Sicilia, & interjacentibus insulis docuisse, nisi verba Innocentii uno vel altero modo accipiantur, prout hoc paragrapho explicata sunt.

§ XIV. Respondetur difficultati, quam adversarii ex epistola Gregorii VII Papæ objiciunt.

Refertur epistola

Potuissem paragrapho superiori difficultatem hanc proponendam eadem operâ dissolvere, sicuti ab aliis factitatum esse video. Sed clarioris gratiâ volui huic objectioni distinctè respondere, tum quod præcedens paragraphus nimium excurreret, tum quod Natalis Alexander, omiſſa Innocentii I auctoritate, hoc Gregorii VII testimonium præcipue urgeat, quasi singularem quandam vim haberet, ac eo solo traditio Hispanica everteretur. Gregorius iste in Labbeana conciliorum collectione tomo 10, col. 53 ad Alphonsum Castellæ & Sancium Aragonia reges anno 1074 scribit in hæc verba: Cum beatus apostolus Paulus Hispaniam se adiisse (Baronius eandem epistolam referens notat in margine adire voluisse) significet, ac postea septem episcopos ab urbe Roma ad instruendos Hispaniæ populos à Petro & Paulo apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria christianitatem fundaverunt, religionem plantaverunt, ordinem & officium in divinis cultibus agendis ostenderunt, & sanguine suo ecclesias dedicavere, vestra diligentia non ignoret, quantam concordiam cum Romana urbe Hispania in religione & ordine divini officii habuisse *, satis patet: sed postquam vesaniâ Priscillianistarum diu pollutum, & perfidiâ Arianorum depravatum, & à Romano ritu separatum, irrudentibus prius Gothis, ac demum invadentibus Saracenis, regnum Hispaniæ fuit, non solum religio est diminuta, verum etiam mundani sunt opes labefactatæ.

* lege habuisset vel habuerit

Gregorii septimi Papæ,

468 Quapropter, ut filios carissimos, vos adhortor & moneo, ut vos sicut bonæ soboles, etiam post diuturnas scissuras, demum tamen, ut matrem revera vestram, Romanam ecclesiam recognoscatis, in qua & nos fratres

reperiatis, Romanæ ecclesiæ ordinem & officium recipiatis, non Toletanæ vel cujuscunque aliæ *, sed istius quæ à Petro & Paulo supra firmam petram per Christum fundata est, & sanguine consecrata, cui portæ inferi, id est linguæ hæreticorum, nunquam prævalere poterunt, sicut cetera regna Occidentis & Septentrionis, teneatis. Unde enim non dubitatis vos suscepisse religionis exordium, restat etiam ut inde recipiatis in ecclesiastico ordine divinum Officium: quod Innocentii Papæ ad Eugubinum directæ episcopum vos docet epistola, quod Hormisdæ ad Hispalensem missa decreta insinuant, quod Toletanum & Bracatenſe demonſtrant concilia, quod etiam episcopi vestri ad nos nuper venientes juxta constitutionem concilii per scripta sua facere promiserunt, & in manu nostra firmaverunt. Marchio Mondexarensis in dissertatione sua Hispanica de adventu S. Jacobi cap. 17 antiqua Pontificum & conciliorum testimonia, hic à Gregorio VII citata, Latine exhibet. Sed jam ad epistolam Innocentii I paragrapho præcedenti respondimus, & reliqua monumenta difficultatem nullo modo augent, ut ea apud marchionem legere volenti manifestum fiet.

469 Natalis Alexander ex initio & fine istius epistolæ hanc deducit conclusionem: Porro si à sancto Jacobo illata esset fides Christi in Hispanias, & septem præfati episcopi ejus discipuli fuissent (ut recentiores Hispani fingunt) Gregorius VII Hispaniensium ecclesiarum fundacionem ad Paulum dumtaxat apostolum, & ad Petri Paulique discipulos non retulisset, neque id confirmasset certissimis antiquitatis ecclesiasticæ monumentis. Adversarius non satis clare & valide rem suam urget; quare potius argumentationem instituisse hoc modo: si Jacobus in Hispania prædicasset, missi postea à Petro & Paulo septem episcopi ibi Christianitatem non fundassent, nec religionem plantassent, ut loquitur Gregorius VII (id namque de primis fidei Christianæ prædicatoribus tantum proprie dici potest) sed jactum ab alio Evangelii semen dumtaxat excoluisse, ac alienam plantationem rigassent. Unde juxta phrasin & mentem Gregorii sequitur, antea S. Jacobum in Hispania non prædicasse. Antequam huic argumento fusius satisfaciam, breviter contra Alexandrum velitor iis armis, quæ ipse mihi suppeditat.

470 Natalis tomo 3 dissert. xv pag. 157 ita scribit: Traditione constat, S. Paulum, in Hispanias profectum, ibi ecclesiam fundavisse. Sed jam adversarium ita aggredior: si Paulus ecclesiam Hispania fundaverit, quomodo Gregorius VII afferere potuit, illam à septem episcopis, per Petrum & Paulum Româ in Hispaniam directis, fundatam ac plantatam fuisse? Si vero septem isti episcopi eam fundaverint ac plantaverint, quomodo Paulus ecclesiam Hispanicam fundavisse dicitur? Quomodocumque Alexander hunc ictum declinaverit, mihi pariter monstrabit, quomodo suum mucronem debeat avertere. Jam omnem propositi argumenti vim variis modis infringo.

471 Si Gregorius VII traditionem Hispanicam manifestè negaret, possem arripere responsum, quod Natalis Alexander loco proxime citato ad auctoritatem Gelasii Pontificis, alia occasione sibi objectam, dedit his verbis: Deinde etſi Gelasius professionem sancti Pauli in Hispanias negasset, quid contra tantam nubem testium, contra traditionem, tot sanctorum Patrum testimo-

D

* lege alius

E

F

argumento ad hominem refutatur.

omissaque solutione, quam ipsimet adversarii suggerunt.

A nius firmatam, probaret unius Pontificis, ex privato sensu scribentis, auctoritas: *Baronius ad annum Christi 61 num. 3 idem fere respondet hoc modo:* At licet Gelasius contrariæ sententiæ esset assertor, tamen si numero testium eadem definienda sit controversia, pro uno Gelasio complures sunt, ei eruditione non impares, qui protectioni Pauli in Hispanias libentius adstipulantur. *Possent ego simili responsione omnem difficultatem evadere, cum Hieronymus, Isidorus, Julianus, Beatus, aliique Gregorio VII antiquiores, & ei sanctitate ac doctrina non impares, Hispanicam S. Jacobi predicationem disertè affirmant, ut supra ostendi. Sed minime necessarium est hac via effugere, cum Gregorius inmemorabili Hispanorum traditioni, tot testimoniis confirmata, non adversetur.*

472 Primò igitur cum Cardinale Aguirrio **cum cardina-** *tomo 1 concil. Hisp. dissert. 9 excurs. 9 respon-*
le Aguirrio *deo, Gregorium VII iis verbis nullatenus me-*
proposita diffi- *minisse Jacobi apostoli, nec illius predicationem in Hispania negasse: quomodo enim ne-*
culati re- *gare poterat id, quod constanti & antiquissima*
spondetur. *traditione circumferebatur, non in Hispania modo, sed etiam in Italia, Germania, & Gallia? Itaque Gregorius non negat, Jacobum in Hispania prædicasse; sed intactum prætermittit, quia nihil conferebat ad scopum illius epistolæ, in qua hortatur reges Hispaniæ ad servandum ritus & ordinem sacrorum Ecclesiæ Romanæ. Huic autem fini obtinendo opportunum censuit in memoriam revocare, quomodo Paulus significet, se Hispaniam adiisse, & quod postea simul cum Petro direxerit septem episcopos, qui destructâ idololatriâ Christianitatem fundaverunt, religionem plantaverunt &c. Exinde enim Gregorius merito colligit, Hispanos debere in ritibus ecclesiasticis & divinis Officiis imitari Ecclesiam Romanam, à cuius duobus principibus Petro ac Paulo Christianitatem, religionem, ac sacrorum ordinem per episcopos ab Urbe missos acceperant. An verò præterea Jacobus in Hispania prædicaverit, ejusque discipuli, antequam à Petro ordinarentur episcopi, & Româ in Hispaniam diigerentur, necne, nullatenus declarat Gregorius, quia non spectabat ad illius scopum.*

C *473 Fortasse quisquam hic iterum contendet, id satis à Gregorio declarari, dum de discipulis Petri & Pauli Româ missis testatur, eos Christianitatem in Hispania fundasse, & religionem plantasse, cum fundatorum ac plantatorum nomen primis Evangelii seminatoribus conveniat juxta illud Pauli 1 ad Corinthios 3 v. 6: Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. At præter ea, quæ supra num. 470 Natali Alexandro opposui, hic nodus solvendus est ab ipso Gregorio, qui non obscure indicat, Paulum predicationis causâ in Hispaniam profectum esse, ac postea in eam septem episcopos misisse, qui ibi Christianitatem fundaverint, & religionem plantaverint. Quomodo enim coherere potest, quod ii discipuli fuerint in Hispania plantatores istius religionis, quam antea Paulus predicatione sua plantaverat? Eadem difficultas exodanda est à Baronio, Alexandro, aliisque omnibus scriptoribus, qui Paulinam in Hispania predicationem tuerentur. Verba igitur Gregorii indigent explicatione, neque vox foundationis & plantationis adeo strictè accipienda est, ut semper primam Christiana fidei annuntiationem significet, quod jam evidenti exemplo demonstrabo.*

474 Labbeus noster tomo 4 conciliorum col. 883 refert epistolam Leonis I Papa, qui ad Maximum Antiochenum episcopum inter alia scribit: Et ideo, frater carissime, oportet dilectionem tuam toto corde perspicere, cujus ecclesiæ gubernaculis te Dominus voluerit præsidere, & ejus meminisse doctrinæ, quam præcipuus Apostolorum omnium beatissimus Petrus per totum mundum quidem uniformi prædicatione, sed speciali magisterio in Antiochena & Romana urbe fundavit. Si ego ex hac Leonis testimonio inferrem, neminem ante Petrum Antiochia Evangelium docuisse, merito mihi obiceretur Actus Apostolorum, in quibus cap. 11 leguntur sequentia: Et illi quidem, qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicen & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Judæis. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii & Cyrenæi, qui cum introissent Antiochiam loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Jesum. Et erat manus Domini cum eis, multusque numerus credentium conversus est ad Dominum. Vides hic Antiochia prædicatores fidei, antequam Petrus ecclesiam Antiochenam fundaret. Quid ergo impedit, quo minus S. Jacobus in Hispania Evangelium prædicaverit, ac postea septem episcopi, à Petro & Paulo missi, Hispanicam ecclesiam fundaverint?

475 Invenit hic audire explicationem Baronii, qui ad annum Christi 39 num. 16 ita scribit: Modò igitur ut dicamus à Petro fundatam seu erectam sedem Antiochenam, non est intelligendum, quod ibi Petrus primò prædicaverit Evangelium: id enim factum esse ab illis, qui post necem Stephani pulsi Hierosolymis sunt, discipulis Lucæ testimonio (quod diximus) exploratum satis atque perspectum habetur. Sed accipiendum est, sic à Petro fundatam dici ecclesiam Antiochenam, quod scilicet illi à Petro præcipua dignitas sit collata, ut Orientalium sedium maxima dicebatur & esset. Nam si antè Petrum alii prædicavere discipuli Evangelium Antiochiæ, à quibus jactura videretur ecclesiæ fundamentum, quamvis Petrus & Paulus postea iisdem Evangelium prædicassent, certè hac ex parte fundatores dici non poterant, secundum quod idem Paulus ad Romanos scribens ait: SIC PRÆDICAVI EUANGELIUM HOC, NON UBI NOMINATUS EST CHRISTUS, NE SUPER ALIENUM FUNDAMENTUM ÆDIFICAREM.

476 Quod si quoquo modo, quia Petrus post alios Antiochiæ Evangelium prædicavit, fundasse eam ecclesiam dicendus esset, nihil certè hac de causâ tribuendum amplius Petro, quam Paulo, cum & ipse ibidem eadem in re egregiam operam navaverit. Etenim quod ad hoc spectat, non plus Petro Ignatius scribens ad Magnesianos, quam Paulo tribuit, affirmans ab utroque esse fundatam ecclesiam Antiochenam. Quamobrem ut à Petro peculiariter dici possit (quod tradunt omnes) fundatam esse ecclesiam Antiochenam, dicendum est, Petrum primò crexisse seu instituisse sedem patriarchalem Antiochenam: ad quod agendum (si velimus & hoc dicere) nulla protectio incubuit necessitas, ut Petrus abierit Antiochiam, cum ubicumque ageret, id sua, qua pollebat, auctoritate præstare potuisset. Quid si ego juxta hanc expositionem dixerò, septem illos episcopos

AUCTORE
G. C.

vocari Hispanica ecclesia fundatores, quia auctoritate sibi a Petro concessa illic episcopales cathedras erexerunt, usque specialem dignitatem contulerunt, sicuti Petrus ob eam causam Antiochena ecclesia fundator appellatur? Id sane nequaquam priorem S. Jacobi prædicationem in Hispania excludit, ut ex jam allata Antiochena ecclesia exemplo manifestum est.

quibus hic
subditur alia
eminentissimi
Aguirrii ex-
plicatio,

B

477 Si hæcenus data responsiones necdum alicui satisficiant, addo ultimam, quam Cardinalis Aguirrius loco proxime citato reddit his verbis: Damus ultro auctoritati Gregorii (quamvis nihil ex cathedra definitis & errori obnoxii circa purum factum historiae ecclesiasticae & traditionis Hispaniarum, quæ a solis earum ecclesiis & populis petenda est) damus, inquam, discipulos a Petro & Paulo Romam missos, ea omnia in Hispania præstitisse, quæ Gregorius memorat. Quid si illi ipsi fuerint antea discipuli S. Jacobi, & cum ipso prædica-verint in Hispania exiguo fructu, simulque Hierosolymam redierint: postea autem, occiso Magistro ab Herode, Romam contendentes, ab apostolo Petro ordinati episcopi, in Hispaniam iterum perrexerint, iterum prædicaverint, & ecclesias constituerint? Nihil in hac explicatio-ne violentum est, nihil limites verisimilitudinis excedit: nam si discipuli S. Jacobi, qui simul cum ipso in Hispania evangelicum semen sparserant, postea a Petro consecrati episcopi illuc redierint, & ecclesias constituerint, ritusque ecclesiasticos juxta Romanam institutionem ordina-verint, legitime Gregorius Pontifex colligit, quan-tam concordiam cum Romana urbe Hispania in religione & ordine divini Officii habuerit, & jure Hispanos hortatur, ut inde recipiant eccle-siastici ritus ordinem, unde susceperunt religionis exordium.

qua cum epi-
stola Gregorii
VII & tradi-
tione Hispa-
nica optime
conciliatur.

C

478 Aguirrius rectè observat, hanc suam ex-positionem optime congruere testimonio Gregorii, antiqua traditioni, ac Lætionibus secundi No-æterni, post diuturnum examen Romæ probatis, in quarum secunda hodiecum de S. Jacobo ita legimus: Post Jesu Christi ascensum in calum, in Judæa & Samaria ejus divinitatem prædicans, plurimos ad Christianam fidem perduxit. Mox in Hispaniam profectus, ibi aliquos ad Chri-stum convertit, ex quorum numero septem pos-tea episcopi, a beato Petro ordinati, in Hi-spaniam primi directi sunt. Ecce in his Lætio-nibus accuratissime examinatis septem illi e-piscopi, postea a Petro in Hispaniam missi, in-ter antiquos S. Jacobi discipulos numerantur. Quare cum eodem eminentissimo viro sic con-cludo: Itaque admissio integre testimonio Gre-gorii VII, vera permanet adhuc prædicatio S. Jacobi in Hispania, & quod discipuli simul cum ipso Christianitatem fundaverint, religio-nemque plantaverint; deinde vero post Jacobi obitum ordinati episcopi a divo Petro, & missi in Hispaniam, id ipsum perfectius ac fructuo-sius præstiterint, quod antea simul cum Jacobo inchoaverant. Post has explicationes non arbi-tror, homini cordato ex hac Gregorii VII epi-stola contra prædicationem S. Jacobi in Hispa-nia scrupulum superesse.

§ XV. Proponitur lis, cujus oc-casione Rodericus archiepisco-pus Toletanus prædicationem S. Jacobi in Hispania negasse dicitur.

Nunc aggredior præcipuum adversariorum argumentum, quod formant ex verbis Ro-derici Ximenii, archiepiscopi Toletani, qui in plena synodo Lateranensi, sub Innocentio III habita, adventum S. Jacobi in Hispaniam ro-tundè negasse aut saltem in dubium revocasse di-citur. Is est invulnerabilis, ut ipsi quidem pu-tant, Achilles, qui eminentissimum Baronium ita terret, ut priorem suam sententiam dese-ruerit, sicuti ipsemet ad annum Christi 816, num. 49 fatetur his verbis: Hic enim ille fuit insignis Rodericus archiepiscopus Toletanus, re-rum Hispaniarum historiae scriptor, ore omnium prædicatus: cujus, fateor, percussus auctorita-te substitui aliquantisper, & revocari in dubium, quæ in notis ad Romanum Martyro-logium de adventu Jacobi in Hispanias dixisse meminerim, atque omnia altiori indagine, gravio-rique expendenda esse lance putarim, ob ea quæ a tanto viro in tanto concilio sine tanti adver-sarii redargutione reperiuntur asserta. Eminen-tissimus Aguirrius miratur, gravissimum Car-dinalem Baronium, qua pollebat eruditione ac crisi ad discernendum inter germana scripta & notha, nihil suppositionis aut fraudis in ea nar-ratione subodoratum fuisse; imo ob illam po-tissimum mutasse sententiam, quam prius in no-tis ad Martyrologium Romanum solidè stabilie-rat, & nemo eousque impugnaverat. Ita ille differt. 9, num. 15.

480 Jam supra § 2, num. 311 dixi, totam ex Ms. Tole-hunc controversiam, quæ in concilio Lateranensi tunc primum inter Rodericum Toletanum aliosque Hispania edidit, est a præfules de jure primatus ventilata fuisse fertur, Loaisa, primum à Garzia Loaisa publica luci datam esse. Postea Binius, Labbeus, & Harduinus eandem suis conciliorum collectionibus inseruerunt. Mar-chio Mondexarensis in jam sæpe laudata disser-tatione Hispanica integram illam disceptationem, cum egrapho Loaisæ collatam, ex Ms. codice Toletano edidit, & in viginti quatuor numeros distinxit, quos singulos severa crisi examina-vit, ut postmodum patebit. Mihi non vacat nec lubet hanc totam naniarum faraginem tran-scribere, quam curiosus quilibet apud citatos auctores facile inveniet. Quapropter hic sufficere exhibere quoddam futilis istius disputationis frag-mentum, quod ad rem nostram propius spectat, & ex quo facile colligetur, quam fidem reliqua mereantur.

481 Desumpsi hanc altercationis partem ex in qua præter Garzia Loaisa, primo editore, qui in collectio-alia relectur ne conciliorum Hispania, anno 1592 Madri-lis inter præ-ti impressa, post relatum Roderici Toletani con-tentionem cum archiepiscopo Bracarense pag. 290 Compostellanus similiter eadem die hac habet: Compostellanus similiter eadem die in pleno consistorio respondit: Pater sancte, certe defensoria videtur petitio domini Roderi-ci, quod ecclesia Compostellana rem antiqua & nobilis, condita in honorem apostoli Jacobi. Domini

A Domini consanguinei, qui primo in Hispania verbum Domini seminavit, & infinitos ad fidem Christi convertit, cujus corpus in eadem ecclesia requiescit, nunc (quod absit) obediat ecclesiae Toletanae. Deinde paginâ sequenti praesul Toletanus archiepiscopo Compostellano ita respondisse dicitur: Dominus autem Rodericus archiepiscopus Toletanus, petita & obtenta à domino Papa facultate, respondit: Pater sancte, ô utinam causa ista in rationibus reverendi archiepiscopi Compostellani nunc propositis remaneret, & aliae undique allegationes cessarent, maximè si per praedicta credat, se posse defendere, Toletanae ecclesiae nullam se debere obedientiam. Ad quod breviter respondeo. Causa mei derisoria fortasse videbitur, non tamen sapientibus, sed insipientibus.

482 *His praemissis, si anonymo memorati commentarii auctori lubet credere, Rodericus Toletanus ineptam praesulis Compostellani objectionem falsa & ineptiori responsione ita refutavit: Si antiquitatem Compostellanae ecclesiae pro te facere existimas, antiquitas ista centum & novem*

B annorum spatium continetur; quod sic persuadeo. Dominus Calixtus Papa ad instantiam principis, cleri & populorum Hispaniae, metropoliticum jus antiquae & celeberrimae civitatis Emeritensis Compostellam transtulit anno Domini mccciv, tum quia civitas Emeritensis erat sub dominio Sarracenorum constituta, tum quia peregrinantium devoto, qui ob reverentiam beati Jacobi, cujus corpus ibidem creditur esse sepulchrum, in melius semper cresceret: nam usque ad hæc tempora oratorium quoddam admodum parvum erat locus ille, in quo nunc sita est Compostellana ecclesia. Antiquior est ergo ecclesia Toletana, quæ fundata est à tempore Eugenii, qui Pauli apostoli fuit discipulus.

483 Si nobilitate ecclesiae suam tueri causam nititur propter invocationem beati Jacobi; licet Apostolorum appellatio nobilis sit & illustris, nobilior tamen est & illustrior beatae Virginis, cujus invocatione & nomine ecclesia quaecumque augustissima & celeberrima efficitur, & potissimum Toletana, quam ipsa Virgo sanctissima praesentia sua invisere voluit atque dignata est, cum quondam beato Illephonso archiepiscopo Toletano, sacrificium Domino offerenti, & omnibus praesentibus, qui divinum audiebant Officium, se visibilem praebuit. Si praeterea in suae causae confirmationem consanguinitatem Domini inducit, certe nemo sanæ mentis ignorat, archiori consanguinitatis vinculo beatam Virginem Domino copulatam esse, quem concepit, peperit, nutrit, & usque ad crucis pabulum & sepulchrum secuta est.

484 *Tunc Rodericus Toletanus adversus praesulem Compostellanum profert ea, quæ adversariis maxime arident: Si inducat etiam, inquit, primam divini verbi promulgationem & plurimorum conversionem ad fidem Christi in Hispania, qui divinam Paginam novetunt, testimonium perhibeant: ego tantum legi, datam ei fuisse potestatem praedicandi in Hispania; sed interim cum per Judæam & Samariam divinam legem seminare, sub Herode Hierosolymis, truncato capite, exhalavit animam & Domino reddidit. Quomodo ergo ibi praedicavit, quod nondum ingressus est? Aut sine praedicatione quos, obsecro, convertit ad Dominum? Memini bene, in primis me annis accensisse à quibusdam sanctis monialibus & religiosis viduis, pau-*

cos admodum ejus praedicatione ad fidem conversos esse: in qua cum tam exiguos progressus effici videret, in patriam reversus tato lunctus est.

485 Si nobilitatem etiam sepulture inducant, quod ibi D. jaceat Jacobus, libenter assentior cum his, qui istud asserunt; licet quidam asserant, corpus ejus Hierosolymis requievissse, postea raptum à discipulis delatum esse, & sepultum apud Compostellam. Absit autem, ut propter gloriam hujus primatus asseram, corpus beatae Virginis, quod summe credimus in caelestibus cum Domino gloriosum esse, in ecclesia Toletana fuisse aliquando sepultum, pedibus humanis quotidie conculcandum: membratim enim dilaniari me potius paterer, quam ad hoc affirmandum, animum adjicere. Videat ergo dominus Compostellanus, an debeat ecclesiae Toletanae fasces submittere. Sed omittis rationibus, si placet, respondeat propositae quaestioni. Dominus autem Compostellanus respondit, quod licet Toletanus esset Hispaniarum primas, quod falsissimum erat, non tamen ejus suffraganei deberent ei in aliqua re obedire. Quae responsione multi crediderunt, Compostellanum contestatum esse litem.

486 *Franciscus Macedo in saepe laudata Diatriba cap. 10, § 2 contra Rodericum Ximenium, archiepiscopum Toletanum, ita insurgit: Traditione, quidquid ex adverso Ximenius objicit, confutatur. Sed volo manum cum hoc adversario conferere, eumque suomet gladio jugulare. Primum postulat dari sibi ex Scripturis auctores. Det ille item nobis auctorem ex Scripturis, qui neget. Pares itaque hac in re sumus. Traditione vincimus, cui nisi ille credat, quomodo nobis persuadebit, Eugenium primum fuisse episcopum Toletanum? Nec tamen ea est universae Hispaniae, sicuti est Jacobi adventus, traditio. Urgeo item Baronium. Dicat ille, quibus Scripturis proberetur, Petrum Romam venisse, cum tamen nihil eo magis certum sit. Non sunt ergo semper Scripturae postulandae: satis est monstrare traditionem, ac nihil ei Scripturas officere, quod nos accurate, opinor, egimus.*

487 Redeo ad Ximenium, admissa narratione, de qua postea. Vidit ille, quantum in traditionibus momenti esset, ac elevare conatus est eam de adventu in Hispaniam Jacobi traditionem, eamque religiosis quibusdam viduis & monialibus attribuit, ceu eam vellet infringere. At quomodo potuit negare illam, quæ ceteri omnes Hispaniae primates nitebantur? Itaque unus ille traditionem inficiabatur, ceteri affirmabant. Erant autem Braccharensis, Compostellanus, Tarracconensis, & Narbonensis; illi duo praesentes; hi ore illorum, quos sibi absentes, substituerant. Hi autem reliquam Hispaniam representabant. His ergo credendum, non Ximenio: non enim ille poterat solus traditionem convellere, quæ in pluribus residet, & fidem publicam habet. Deinde ad elevandam Ximenii fidem, aliquot errores in ipsius historia detegit. Similia cap. 13 repetit, ac tandem cap. 17 & sequentibus ostendit, istam narrationem omnino esse fictitiam.

488 *Sanctius noster in Disputatione de praedicatione S. Jacobi in Hispania tract. 3, cap. 3 auctoritatem Roderici alia viâ diminueret nititur, putatque, si verba sint Roderici, dicta fuisse, non quod ita sentiret, sed quod in eo certandi genere licere sibi existimavit, quod aliis, qui ad judices agunt; qui ne causâ, quam in judi-*

AUCTOR
G. C.

& gloriam
sepulchri ejus
diminuendo.

E

Franciscus
Macedo ha-
tenuis suspi-
cans, illam
litam veram
esse,

disputat con-
tra Roderi-
cum Toleta-
num,

F

cujus fidem in
hac disputa-
tione minuit
Sanctius no-
ster,

AUCTORE
G. C.

ludio fatientem, ignominiose valent, iudicia nulla simulant, multa conflagant, quæ deinde in res terribiles expendunt. In illis autem rebus non dictum est, quod iudices transferunt, & quædam quæ Toletanæ causæ patronas esse videntur.

qui deinde
aliis argu-
mentis

489 *Idem mihi placent ea, quibus idem auctor in libro 1.º scripti capitis num. 2.º idem manu scripto ipse conciliabrum ait.* Hæc, inquit, quæ Baronio alio visa sunt parva, ut subsistere primum cogerent, ac tandem damnare, quæ in annotationibus ad Metaphysicam ante probaverat, sumpta sunt ex manuscripto quodam codice, qui in Toletanæ ecclesiæ bibliotheca servatur, cui nulla inest publicæ acque legitima fides, quæ illum à falsitate vindicet levitatis, imo quæ ne quilibet inchoatæ attentio facile constabit, illa continet, quæ minus videntur cum tempore ac loco, aut etiam cum rerum, quæ tractantur, natura consentire. Et primum hæc hæreticæ, quæ apud eos servantur, quibus cum aliis controversiis est, si aliena auctoritate, id est, ejus, qui in ea causâ iudex esse legitime potuit, congruere non sint, fidem facere nulla ratione debent. At his literis neque ab eiusmodi fide ullum pondus inest, neque quidem habent, quo suam sibi fidem aliis aut ostendant aut proveant. Neque ibi de scriptore constat. Constat enim utinam forsitan illius aut nomen aut levitas, quo loco habenda essent illa manuscripta meminerat, docuissent.

commenta-
rium illum de
fisione suspen-
sum facit.

490 *Præterea ibidem num. 3.º ex silentio concilii Lateranensis eandem narrationem ita suspensam reddit:* Quod si Compostellana causam acriter in ea synodo discussa est, cur in ejus actis neque ullum apparet illius, siue causæ siue controversiæ vestigium? Si Toletanus præsul existit in ea disceptatione superior; si, quod de primatu contendebat, obtinuit, ut scripserit ipsa docent, cur tunc de re tanta in ea synodo silentium? Sanè locus huic Toletanæ causæ fuisset non importunus in illius synodi capite v, ubi de patriarchatum sedium dignitate atque ordine decernitur. *Laudatus Macedo in Diatriba cap. 17 hoc sancti argumentum opere dedit, & plura Lateranensis concilii capitula assignat, in quibus de hac controversia opportune agi possent.* Ostendit etiam, leviores causas in ea synodo agitas fuisse, & adversarius alia effugit, præcludit. Unde cum Sanctis nostrorum. *concludo:* Quod igitur attinet ad hanc Compostellanam controversiam, primum mihi videtur, quod aliis etiam valde probari video, disceptationem illam confictam esse ab aliquo, qui potius plus dedit, quam inire voluit ab ecclesiâ Toletana, quam veritati aut historice fidei, aut scriptam ab aliquo ex eorum numero, quorum in urbe Romana magnus est, qui rumores colligunt è foro & civibus, quos deinde variè in alias atque alias provincias disseminant.

Refutatio
tio, ob quam
F. de To-
letanus

491 *Si quis cum Baronio objiciat, fatemur manifestum esse, quod Rodericus Toletanus adventum S. Jacobi negaverit, cum in sua historia nullum de predicatione illius in Hispania verbum occurrat; respondet idem Sanctus in opusculo mox citato lib. 2.º, cap. 3.º, num. 1.º.* Primum dicere non solum cur de Jacobi predicatione Rodericus tacere debuerit, quia tacere illud tempus, in quo hoc libellum composuit, non præcedit, sed etiam quia hoc conciliabrum, in quo hoc libellum ab eo, qui in illam à communis dia-

vo primum ingressus erat, plurimis intermissis recedens, ut Gothorum tempora festinato contemdit. Quod si ecclesiæ in Hispania primum in-
troductionem, aut hanc primum suam prodere voluisse, dixisset silem de Jacobi in Hispaniam destinatione, ac de ipsius corpore inibi sepulto, quæ in illa disceptatione Lateranensi non negat.

492 *Alii dicunt, non esse mirum, quod Rodericus de predicatione S. Jacobi tacuerit, cum non ecclesiasticam, sed profanam seu cum profana plurimque connexam Hispanicarum rerum historiam conscripserit. Sed qualiscumque fuerit causa hujus prætermisionis, saltem Rodericus adventum S. Jacobi in Hispaniam nequam in scriptis suis negavit. Supra autem part. 1.º hujus Commentarii § 5.º diximus, Rodericum ubique in sua Historia de honore ac prærogativis ecclesiæ Compostellanae studiosè tacuisse aut eam locutum fuisse, cujus incertitudo vel causa locutionis aliquam ibidem rationem ex conjectura deducimus.*

493 *At hoc paragrapho penè oblitus fuæram Natalis Alexandri, qui post relata præcipua hujus litris verba, quæ sine ulla scriptura verissima supponit, auctoritatem Roderici Toletani in hac re ita extulit:* Hæc cum summo Patrum omnium applausu urgebat illustrissimus antistes, qui & addidit, se de sancti Jacobi predicatione in Hispaniis nihil à viris eruditis & fide dignis audivisse; sed à piis dumtaxat mulieribus, cum junior esset. Quamobrem in Historia rerum Hispanicarum, quam accuratissime conscripserat, ne leviter quidem meminit itineris à sancto Jacobo in Hispanias suscepti.

494 *At cur Rodericus Toletanus in Historia rerum Hispanicarum, quam tam accuratè scripsisse dicitur, de adventu S. Pauli in Hispaniam non meminit? An hanc etiam fortasse à piis dumtaxat mulieribus audivit, & idcirco historiae suæ inferere noluit? Scio, hanc rationem Alexandro non placituram. Dicat ergo nobis etiam, ob quam accuratè ille Hispanica historia scriptor cum S. Pauli predicationem, patriæ suæ tam utilem quam gloriosam, commemorare prætermiserit. Sed quamcumque sibi causam Alexander allegaverit, semper Rodericus silebit. Licet igitur nobis, silente Roderico, adventum S. Jacobi in Hispaniam tueri, sicut adversarius nostrum defendit Hispanicam S. Pauli predicationem, etiam si Rodericus eandem tacuerit.*

495 *Sed Alexander reponet, Hispanicam S. Jacobi predicationem à Roderico Toletano non solum fuisse in Historia emissam, verum etiam in concilio Lateranensi publicè negatam. Intellego, & tamen exerecitiis grati concedo, cur ac veritate illius Ms. Toletani necdum disceptem, neque erga hunc adversarium liberalis esse debeat. At non tantæ auctoritatis est in re historica, ut ipsi contra traditionem, tota rubre testium famam, credi debeat: maxime cum nullo in errores intra unam aut alteram paginam lapsus sit, & evidenter ostendat fallaciam epochæ ab illo constitutæ. Hæc in exemplari ad me scripto habeo, quod in tom. 3.º pag. 163. dominare videtur antiquitatem Severi Augusti, qui in 2.º Histor. lib. 2.º de re pontificum eius nec scripserat: Sub Archiep. Antonini filio, perfectum quinquaginta agens, de tum primum intra Gallias, & per viâ, terras trans Alpes Dei religionem suscepit.*

496 *Si ipsi sic placuit cludere aut potius re-*

D

de Hispanica
S. Jacobi præ-
dicatione in
scriptis suis
serie taceret,

F

& à Nazare
Alexandro,
illud silen-
tium etiam
objiciens,

F

eique iterum,
gravis etiam
concessa com-
mentarii il-
lius veritate,

A
propterea at-
que non
opponitur.

calare & Anthonium de S. Salpina, qui ex auctoritate
eius in prima, cuius in hoc non habet auctoritatem
re operantem Rodericus testatur, qui fidei non
autem S. Jacobi in Hispaniam negat. Quod
tamen Quod adat de erroribus a S. Salpina
contra historiam componit, etiam in Roderico
historiam recte qualitat, ut eadem fuit apud
Franciscum Almagro in Diatriba, ubi cap. 10,
§ 2, & cap. 12 fides Roderici erroris necesse.
Hec autem errorum attingit multo magis con-
venit in animum componit. Lamentum autem
reor, qui a capite ad calcem erroribus & in-
pugnatis, ut in S. Salpina Almagro, & in
clio Mondexure, & in S. Salpina, & in
paraphrasi fignat componit & ostendimus. At-
tamen totum hoc argumentum, quod Alexander
transferebat, in hoc reperit, & in linguam illam
scriptoris auctoritate nuntiat. Hec hactenus au-
te, in hoc gratis concessi & ad hancem disputat.
Nunc autem personato isti Roderico, seu potius
anonymo fabula plus inventori, laram detra-
ham, atque convincere conatur, tam illam dis-
putationem, a Loaisa editam, prudentissimo
Roderico Tiletano indignam esse, atque con-
fictam a quodam male scripto nugatore, qui adu-
lam voluit praeulibus Tiletanis, quorum iura de-
fensoribus istis non indigent.

§ XVI. Narratio ejusdem litis inepta & falsa esse ostenditur.

Anonymus li-
tis narrator

Quidam Hispanis hic videbor alium ag-
gere, qui excellentissimus marchio Mon-
dexure sit narrationem, a Loaisa vulgatam, ita
distulit & convulsi, ut nihil nobis faciendum
reliquat. Cum tamen ille eruditissimam suam dis-
putationem Hispanice composuerit, non ingratum
fore arbitror lectoribus, lingua Hispanica igna-
ris, si praecipuae ipsius observationes hic in com-
pendium redegeo. Anonymus disputationis nar-
rator errat in ipso commentarii sui exordio, ubi
sic loquitur: Anno Domini ducentesimo supra
millesimum, quinta decima die mensis Novem-
bris, celebrata est sancta & universalis syno-
dus Romae in ecclesia sancti Salvatoris, prae-
sidente domino Innocentio Papa III, pontifica-
tus ejus anno decimo octavo.

C
male signat
annum &
diem, quo ha-
bita est syno-
dus Latera-
nensis,

428 Perperam hic annus Domini & dies men-
sis exprimentur: constat enim, synodum illam
Romae habitam fuisse anno MCCXV die XI Novem-
bris, ut Raynaldus tomo 12 Annalium ad an-
num Christi 1215 num. 2 ex antiquis scriptori-
bus demonstrat. Porro idem memorata narra-
tionis auctor, postea sui inimicus, sibi ipsi con-
tradixit, dum in fine ponit hanc clausulam: Ac-
ta sunt haec apud Lateranum, octavo Idus Oc-
tobris, anno Incarnationis Dominicae millesimo
ducentesimo decimo quinto, pontificatus
domini Innocentii Papae III anno decimo octa-
vo. Hic recte quidem annum Incarnationis Do-
minicae, sed male diem mensis expressit. Hanc
causam cum capite componat, qui voluit. Sol-
tem hinc apparet, quam vera sit vulgaris fa-
bulam: Mendacem memorem esse oportet.

& circa ul-
lam verisimi-
liam spe-
ciem asserit,

400 Paulo post initium (in Loaisiana con-
tiorum collectione pag. 288) imperitus ille repa-
tor Rodericum in scenam iniecit, cumque in con-
cilio Anglice, Theutonice, aliisque linguis con-
cionantem exhibet: Quia, inquit, ex diversis

laudi provinciae tam clerici, quam laici con-
venerant, ut etiam usque ad Oceanum &
testimonia. Iam non sermone perit, & laici &
municipales, sepulchris expendant Romas
v. debet, Theutonice, Francice, Anglice, Na-
varis & Hispanis. Qui eadem, Rodericus
hic omnia nominata in calumnia, ut statim in
in publicam causam potest movere? Quod si
ea fuit, nonne indicium est, in tali con-
cilio publicum sermone habere eo non vult,
quod nec Pontifex nec principes illi Pontifici
indignum?

401 Si Rodericus tot perperis lingulis per-
venerit, potius praesentiam praesentiam & legatum
imaginem invenit, quam a non fuit in
concilio, ut idem nugator fignat. Sed voluit
Lupinus autem praedicationis exordio valde
placuit, utpote quae admiratio in concilio pro-
pter concionatoris acumen & ingenii subtili-
tatem auferret, cum ab Apostolica tempore au-
ditum non sit, aut fignat in concilio, quon-
quam ad praesentem concionem hanc fide-
se, ut ad non diversis linguis cuncta exponen-
do. No duntaxat hunc nugator amorem, quomodo
ibi verbum Dei praesentem Rodericus, cum in
concilio Chronica Fignat nota apud Raynaldum tomo
1 Italia sacra col. 488 legimus, in concilio
ab ipso Innocentio Papa concionem habitam fuisse?
Labbes noster tomo 11 conciliorum parte 1
a col. 121 credit duos sermones, quos in Pon-
tifice in ea synodo pronuntiavit. Certe si pon-
tifer hic hunc fignat Roderico ad praesentem pri-
matibus sui testimonium, quae ad praesentem praesentem
nullo modo spectabant, quaeque Pontifici ac con-
gregatis concilio Patribus Latine exposuisse suffi-
ciebat.

402 Idem impostor huic figmento alteram fa-
bulam subiecit hoc modo: In eodem autem in
concilio obtinuit, (nempe Rodericus Tiletanus)
ut per decennium legati munere in Hispaniam
funderetur. At manifeste falsum est, quod hic
tam confidenter pronuntiatur: nam anno 1217
non videtur fuisse legatus illius Apostolicus in Hispania,
cum Honorius III negotia ecclesiastica de-
votus Hispaniae episcopis commiserit, ut videtur
est apud Raynaldum tomo 13 Annalium ad an-
num Christi 1217 num. 84 & 85. Post hunc
annum legati munere in Hispaniam fignat &
Cardinalis Sabellus, de quo Obolanus noster in
Historia Romanorum Pontificum & S. R. E. Car-
dinalium tomo 2, col. 57 ita scribit: Centius
Sabellus Romanus, Honorii III assensu, ab eo-
dem renuntiatus episcopus Cardinalis Portuensis
& S. Rufinae, legationis munere functus est in
Hispania, ut de eo memoria proditur in regi-
stro Honorii. Sub eodem Pontifice decellit
Romae anno Domini Incarnationis MCCXV,
cum ex Hispania post finitam legationem re-
vertisset. Idem affirmat Ughellus tomo 1 Italia
sacra col. 100.

at in eadem
nugator legat
in Hispania
per decennium
munere obti-
nuit.

403 Quarto alius, qui à marchione Mon-
dexure adducit, ut ipse exim Rodericus per
anonymum hunc auctorem falsitatis convincat, hanc
dum in Historia veterum Hispaniarum lib. 9,
cap. 12 de apostolico Hispaniae legato ita mem-
nit: Eo tempore nempe inter annos 1214
& 1216 erat in Hispania legatus Romanus &
clerus Joannes de Albornoz villa, qui ad hunc
modum Pontifex, Sabellus episcopus Card-
inalis, vir bonus, sapiens, literatus, qui co-
laboratis in singulis regibus concilio, postquam
monita

* ex Pon-
tifice

AUCTORE
G. C.

monita filialis proposuit, ad sedem Apostolicam est reversus, tribus annis legationis expletis. *Quomodo igitur Rodericus ab anno 1215 per decem annos legatus manus in Hispania administravit?*

Et Honorii
III epistola,
quæ forte no-
bis objici pos-
set.

503 Nemo mihi objiciat epistolam Honorii III Pontificis, quæ apud Raynaldum tom. 13 Annalium anno Christi 1218 num. 69 & 70 Hispanos ad sacrum bellum excitat, & Roderico Toletano officium legati decernit his verbis: Ecce tempus opportunitum, ut credimus, ad insurgendum contra eos, quibus citis circumdati, Agarenos. . . . Et licet dignum ac necessarium videretur, ut propter hoc ad vos destinare legatum de nostro latere deberemus: quia tamen dubium nobis erat, utrum in movenda illis guerra regum consilia concordarent, nos tamen pensantes prudentiam venerabilis patris nostri archiepiscopi Toletani, odorem nominis cujus est fama dudum ad nos præconio tanto pertulerit, ut profusi in ejus laudibus videretur, nunc tamen illam avram in eisdem comperimus existisse, cum scientiæ, circumspeditionis, modestiæ, honestatis, ac omnis industriæ longè plus, quam illa retulerit, invenimus in eodem; ei onus hujusmodi duximus imponendum legationis officium, eidem ad id per vestras provincias concedendo, ut cum ad guerram illis movendam ipsorum regum consilia concordaverint, istè, quasi alter Josue, vos præcedat &c. Dat. Lat. 111 Kal. Febr. pont. nostri anno secundo.

falsum esse
ostenditur.

504 Nemo, inquam, mihi objiciat hanc epistolam: nam ex ipsa satis patet, eam legationem fuisse extraordinariam, ac Rodericum deputatum esse ad ea curanda, quæ alterius legati apostolici officium non impedirent. Præterea ex eadem epistola liquet, quod Honorius III primatum anno 1218 Roderico illud munus concesserit, ac proinde quod Rodericus istud sub Innocentio III in synodo Lateranensi non acceperit, ut anonymus comminiscitur. Forte importunus adulator ille alicubi legerat vel audierat, Rodericum munere legati apostolici aliquando fuisse, atque hinc imperitè confinxit, illam dignitatem præfati Toletano publice in concilio Lateranensi collatam esse, ut ex hoc honorifico æcumenica synodi judicio aliqua gloria in ecclesiam Toletanam redundaret, aut inde ejusdem ecclesiæ primatus confirmaretur. At quemcumque in finem anonymus auctor hoc asseruerit, saltem ab ipso illud legationis munus non satis aptè suo tempore collocatum fuisse, patet ex hac ipsa Honorii III epistola, ex qua etiam colligo, Rodericum Toletanum non interfuisse concilio Lateranensi, ut paragrapho sequenti probabo.

Præter incre-
dibilia privi-
legia,

505 Fabulator huic legationis muneri adjungit incredibilia quædam privilegia, quæ in eadem synodo Roderico Toletano concessa esse narrat hoc modo: Sed ultra permissum est illi, ut cum trecentis illegitimè natis dispensare posset; ut ex his ad sacros ordines quidam, alii verò ad beneficia, etiam animarum curam habentia, reliqui ad dignitates & honores ejus voluntate promoverentur, & ut cum aliquibus excommunicatis, sacrilegis, irregularibus, & concubinariis dispensaret. Grande enimvero privilegium, cujus aliud exemplum mihi exhiberi cupio.

Et filium
alterius præ-
sule
tempus,

506 Deinde addit alteram prærogativam, quam Roderico in eodem concilio Lateranensi datam fuisse sic fingit: Et etiam consecutus est, ut quantumvis civitas Hispalensis redderetur

cultui Christiano, sine strepitu iudicii, præ primatus ecclesiæ Toletanæ subesset. Equidem admittit, illud jus Roderico datum aliquando fuisse, sed id ipsi in synodo Lateranensi obtigisse pernego. Satis istud videtur ex ipsa epistola Honorii III Pape, qui apud Labbeum tom. xi conciliorum parte 1, col. 245 Roderico archiepiscopo Toletano hanc potestatem primum anno 1218 concedit his verbis: Hinc est, quod attendentes nobilitatem ecclesiæ Toletanæ, intuitu spiritualis devotionis, quam ad Apostolicam sedem habere dignoscitur, volentes facere gratiam specialem in Hispalensi metropoli, ac ejus provincia: eidem ecclesiæ præsentis scripti privilegio jus concedimus primatiæ: statuentes, ut cum præfata metropolis ad Christianorum manus, Deo favente, redierit, tu frater archiepiscope, ac successores tui, ea quæ spectant ad primatis officium, exerceatis libere in eadem. *Quæ fide ergo dicitur Rodericus in concilio Lateranensi obtinuisse hoc privilegium, quod ipsi tantummodo post tres annos ab Honorio datum est?*

507 Sequitur apud Loaisam pag. 289 altera-
catio Roderici Toletani cum archiepiscopo Braccaren-
censi, in qua tot occurrunt parachronismi, falsitates, ineptiæ, aliæque absurda, ut ea non solum refutare, sed etiam referre pigeat. Verbo uno illic Rodericus, si anonymo credimus, insulse differit, præcipua sui primatus testimonia omittit, seriem Romanorum Pontificum & imperatorum imperitissime perturbat, & impotenter archiepiscopo Braccarensi exprobrat, quod inter decessores suos Burdinum seu Mauritium schismaticum habuerit; quasi is regere non potuisset, Elipandum hæreticum olim archiepiscopum Toletanum fuisse. Profecto hæc non conveniunt scientiæ, circumspeditioni, modestiæ, aliisque Roderici Toletani dotibus, quas supra num. 503 Honorius III Pontifex tantopere extollit.

508 Præterea (verba sunt Francisci Macedo cap. 13 Diatriba) quam puerile illud de pictura Pontificis & Burdini, ad quam necesse erat intendere digitum, & cardinalibus monstrare cum risu quodam Sardónico, eosque ad contemptum Braccarensis gravissimi præfatis incitare. Denique hic Rodericus aliter historiam Burdini narrat, quam illam lib. 6 rerum Hispanicarum cap. 28 literis mandaverit, ut utramque conferenti manifestum fiet. Mihi non lubet immorari us, quæ ab Hispanis apud marchionem Mondexarensis cap. 12, & ab aliis, lingue Hispanica ignaris, apud Franciscum Macedo in Diatriba cap. 17 & sequentibus Latine refutata legi possunt.

509 Nunc progredior ad refellendam concertationem Roderici Toletani cum archiepiscopo Compostellano, quam paragrapho præcedenti totam exhibui, & de qua sæpe laudatus Franciscus Macedo cap. 13 ita judicat: Illud item frivolum est, velle officere traditioni antiquissimæ & receptissimæ restringendo eam ad certas quidam moniales & viduas, cum omnes ferme illam ecclesiæ per totam Hispaniam in suis brevitiis & Missarum solemnibus personarent. Tandem quid ineptius, quam inducere argumentum à consanguinitate Jacobi cum Domino Christo, perinde [quam] hoc ad causam facere posset, & illud imponere Compostellano præfati, qui ne de ea quidem re cogitaret? Quid absurdius, quam conari de dignitate certamen inter Deiparam virginem & Jacobum apostolum institueri, & eo digredi, quod in mentem Compostellani

D

E

idem fabula-
tor affingit
Roderico con-
tumeliosa,

puerilia;

F

tantique præ-
sule indigna
ratiocinia,

A *flamini* episcopi non venerat, & historia de decessu Virginis ad sanctum Ildesontium in Toletano templo commemorare: Quasi auderet ille reliquias sancti Jacobi mortui cum beatissima Virginis glorioso corpore comparare: quod ne feminare quidem, vel impos sui, quispiam potuisset. *Hisce* jactitationibus accedunt crassiores, quorum unum alterumve jam breviter detegam.

*in depri-
menta eccle-
sie Compostel-
lane antiqui-
tate*

§ 10 Rodericus Toletanus contra archiepiscopum Compostellanum ita argumentatus fuisse dicitur: Si antiquitatem Compostellane ecclesie pro te facere existimas, antiquitas ista centum & novem annorum spatio continetur. Si Rodericus hoc intelligat de ecclesia Compostellana, ex quo primum ab Alfonso Casto condita, vel ab Alfonso III postmodum magnificentius instaurata fuit, pluribus seculis a vera illius antiquitate aberrat, ut patet ex his, quae parte I Commentarii § 5, num. 49 & § 10, num. 121 dixi. Sed videtur dumtaxat velle designare tempus, ex quo ecclesia illa ad archiepiscopalem dignitatem erecta est, cum assertionem suam statim probet hoc modo: Dominus Calixtus Papa ad instantiam principis, cleri & populorum Hispaniae metropolitanum jus antiquae & celeberrimae civitatis Emeritenfis Compostellam transtulit anno Domini MEXXIV. At hoc sensu etiam hallucinatur: nam ab anno 1124, quo juxta pseudo-Rodericum ecclesia Compostellana metropolitanum jus obtinuit, usque ad annum 1215, quo concilium Lateranense celebratum est, non centum & novem, sed tantum 91 anni effluerant. Ego autem existimo, Rodericum arithmeticam peritorem fuisse, quam ut in conquin tam facili & exiguo tot annis aberraret.

*atque magni-
tudine*

§ 11 Si quis hoc sphaulma arithmeticum excusare velit, eo quod scriptoris vel amanuensis oscitantia facile error aliquis in numeros irrepit, non ero severus similium mendorum castigator. Autamen non tam facile ignoscam alterum errorem, quem pseudo-Rodericus ad deprimendam ecclesiam Compostellanam in eodem orationis contextu ita obtrudit: Usque ad haec tempora (nempe Calixti II Pontificis, de quo paulo antea egimus) oratorium quoddam admodum parvum erat locus ille, in quo nunc sita est Compostellana ecclesia.

C *crassos errores
commisit,*

§ 12 Istud omnino falsum est, ac ipsi Roderico contrarium; quandoquidem de Alfonso Magno, qui aera octingentesima septuagesima quinta, id est anno Christi 837 regnare cepit, lib. 4 rerum Hispanicarum cap. 15 scribit sequentibus: Ecclesiam S. Jacobi, quae erat terrea, quadris lapideis & columnis marmoreis reparavit. Deinde cap. 18 ejusdem libri celeberrimam istius ecclesiae dedicationem, ad quam plurimi totius Hispaniae praefules convenerant, ita refert: Rex, visis epistolis, gaudio est gavisus, & constituit diem, in qua convenirent nobiles & magnates & principes, qui ecclesiam beati Jacobi dedicarent. Plura de hac Compostellana ecclesia consecratione habet Sampurni Asturicensis apud Sandovalium a pag. 75, ubi inter alia dicit, quod Alfonso construxerit eam valde pulcherrimam. Quomodo ergo usque ad annum 1124, oratorium quoddam admodum parvum erat locus ille, in quo nunc sita est Compostellana ecclesia?

*quos ab ad-
versariis no-
stris observa-
tos non fuisse,
mirum est.*

§ 13 Franciscus Afacedo cap. 19 Diatribae alia hujusmodi pseudo-Roderici ratiocinia exhibet, & ab ipsa veri Roderici historia discrepare ejendit. Porro reliquas anonymi istius fabulatoris narratiunculas, partim falsas, partim infusas, a

nam si se laudatis auctoribus expleat vide, quae *AUCTORE*
de talibus locis jam dicta sunt. *G. C.*
Interea mirari nequeo, quomodo impudens ille commentarii Toletani auctor, quisquis hic deum fecit, apud doctissimos viros tam facile fidem obtinere potuerit. Quid dicam? Nova delectant, ut habet proverbium, & nonnumquam homines vigilatissimos fallunt. Sic putabant multi eruditi Hispani, initio clausi seculi ab impostoribus quibusdam decepti, sese genuina Flacii Lucii D. xvi, Luiprandi, aliorumque veterum auctorum opera invenisse, & pro hoc novo thesauro, tanquam pro aris & focis, acriter decertabant. Sed perspicax quorundam industria fraudem detexit, & tempus paulatim dedit, ea a recentioribus sub falso antiquorum nomine confecta esse, ita ut jam literatus orbis & oculatiores Hispani illos pseudo-scriptores passim contemnant, eosque nuper Lusitani ex academia sua prudenter eliminaverint. Nunc ad evertendam penitus hujus Loaisiani commentarii fidem ostendere conabor, Rodericum archiepiscopum Toletanum concilio Lateranensi non interfuisse. *E*

§ XVII. Ex variis instrumentis probatur, Rodericum Toletanum non interfuisse concilio Lateranensi.

Innocentius III Papa anno pontificatus sui *Tempore In-*
tertio decimo id est Christi 1215 ad Rodericum archiepiscopum Toletanum dedit litteras, *nocentii III*
quibus in editione Baluziana tomo 2, pag. 408 *Papa*
ipsi primum Hispaniae ita confirmat: Hac igitur *verba de pri-*
ratione prudenter inducti, jura nobilis & famosae Toletanae ecclesiae, apostolica Sedis proprie ac specialis filiae, conservare volentes, tuis, venerabilis frater Roderice, quem vera in Christo caritate diligimas, rationabilibus postulationibus paternae pietatis affecta duximus annuendum: ideoque per praesentem privilegia paginam ad exemplar felicitis recordationis Urbani, Gelasii, Calixti, Honorii, Eugenii, Adriani, Alexandri I, Alexandri II, Alexandri III, Urbani & Celestini praedecessorum nostrorum, primatus dignitatem per Hispaniarum regna totae ecclesiae Toletanae, auctoritate apostolica confirmamus, teque primum praetules Hispaniarum respicient, & ad te referent, si quid inter eos dignum exoriri fuerit quod agere. Archiepiscopus Braccarensis hinc Pontificis decreto non paruit. Quare Rodericus misit quendam clericum ad eundem Innocentium, ut decerneret suspensionem argueret. Tunc Pontifex anno 1211 rescripsit, si ob periculum, quod a Braccarense Hispaniae minimebat, id videret facere non posse, sed opportunitate tempore cum lucum esse dubitarent, ut legatur in responsoria Innocentii epistola apud Baluzium tomo 2, pag. 530. Hinc patet, eum contra verum Rodericum Toletanum & archiepiscopum Braccarensem ante eundem Innocentium non interfuisse.

§ 14 Cum autem Rodericus anno 1212 post inter-
dictam inductionem de servitio suo auctoritatem utrumque *leam ex*
ultra esset, ut diceretur Pontificis expectari man- *Braccaren-*
daretur, praefatus Braccarensis, allegans repugnan- *sem*
tiam suam rationibus, item protraxit usque ad tempora Honorii III Pontificis, qui apud Labbeum *sem*
tomo XI, parte 1, col. 242 et capitulo Braccaren-
sium

AUCTORE
G. C.

cavens ita scribit: Coram felicis memorie Innocentio Papi prædecessore nostro, littera inter venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Toletanum, & te, frater archiepiscopo, super primatia solemniter contestata, vobis uti peremptorius terminus assignatus, quo cum rationibus & defensionibus vestris procuratores idoneos ad Sedem apostolicam mitteretis. Cum autem procuratores causæ ad Romanam curiam postea venissent, ac debitis instrumentis carerent, iterum dilationem postularent, quam Honorius usque ad octavas Pentecostes proximè futuras ipsis indulgit. Sed dicit, elapso peremptorio hoc termino, sese ad litem decisionem processurum. Ex his constat, falsum esse, quod post memoratum anonymi commentarium assensu Loaisæ his verbis: Quæ omnia peregit publicè Rudericus Ximendus Romæ in sui primatus causâ, quam obtinuit: nam summus Pontifex primatus honorem eidem coram omnibus contulit, sicut ante in diplomate concesserat. Eundem Loaisæ errorem Gabriel Cossartius noster in notis ad concilium Lateranense tomo 6 parte proximè citatis pag. 236, Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispana tomo 2, pag. 35, atque erudit vir ante me observatum.

B

(de lite tunc
mota inter
Toletanum
& Compellanum
nulli antiqui me-
minerunt)

516 Antequam ad id accedam, quod hoc paragrapho probandum suscepimus, tria notari cupio. Primo hactenus non inveni ullum scriptorem, Loaisæ præfati commentarii editione antiquiorem, qui præsentium Roderici archiepiscopi Toletani in concilio Lateranensi assensum. Secundo neque Innocentius, neque Honorius, quorum epistolæ ad Hispaniam spectantes Cardinalis Arguirius tomo 3 conciliorum a pag. 403 citat, ulli meminerunt de primatu inter Rodericum Toletanum & archiepiscopum Compellanum controverso, ita ut totam hanc altercationem in synodo Lateranensi anonymus fabulator tantum e cerebro suo produxisse videatur. Non tamen inficitur, postea inter Rodericum & archiepiscopum Compellanum de primatu litem Romæ fuisse instauratam: siquidem Joannes de Ferreras in Historia Hispaniæ, nuper Hispanicè edita, ad annum 1273 seu annum Christi 1235 ex antiquioribus monumentis notat, Rodericum Toletanum propterea eo tempore Romam discessisse, quod idem iter Romanum infra num. 519 ex ipsa Roderici Historia satis colligitur, quamvis illic itineris causa non exprimitur. Sed eo tempore Innocentius & Honorius dudum obierant. Tertio litteræ horum duorum Pontificum nusquam indicant, Rodericum Toletanum tempore Innocentii III ob controversiam cum Braccarensi archiepiscopo Romam venisse, ut per se suam causam ageret; imo ex his patens colligitur, quod causa suæ procuratores ad Urbem misert: nam Innocentius anno 1211 in editione Baluziana lib. 14, epist. 57 archiepiscopo Toletano ita respondet: Quod petitiones, quas omni tibi nobis per M. clericum tuum super negotio primatû, nondum admisimus, non ex datum, sed ex providentiâ noveris processisse.

Roma agita-
ta ut utrim-
que per procura-
tores,

517 Illustrissimus Didacus de C. s. in de-
fensione primatus Toletani inter alia hæc opera præfati fol. 24 refert epistolam, die XII Junia-
rii anno 1215 datam, quæ idem Pontifex archiepiscopo Braccarensi præcitat, ut ante festum omnium Sanctorum, proximè venturum, . . . procuratores idoneos ad litem præsentiam destinet, ut causa inter eundem de primatu inter Rodericum Toletanum ac ipsum controverso) fine

possit debito terminari. Id etiam confirmat Honorius Papa, cujus verba superius num. 515 protuli. Idem eruitur ex altera Honorii epistola, apud Labbeum nostrum tomo XI, parte 1, col. 244 relata, in qua ad Rodericum Toletanum de Joanne clerico, Braccarensis archiepiscopi procuratore, ita scribit: Idem procurator terminum, tibi & præfato archiepiscopo, ejusque capitulo, in causa, quæ super primatu inter te & eundem vertitur, à felicis memorie Innocentio Papa prædecessore nostro peremptoriè assignatum, . . . petit prorogari, pro eo, quod I. Guterii canonicus Toletanus, quem procuratorem ad eorum præsentiam, quævis commissa fuit receptio testium, destinasti, judicatus tuit insufficientis ab eisdem. Videtur itaque ea causâ tempore Innocentii III, qui anno 1216, die XVI Julii obiit, utrimque per procuratores acta esse.

518 Attamen propterea non nego, Rodericum esse Rodericum alias Romanum ivisse: nam coram Honorio III ipse comparuit, ut jus primatus sui contra præfatum Braccarensem tueretur; postea autem tempore Gregorii IX Pontificis iterum Romæ fuit, ut causam suam contra archiepiscopum Compellanum ageret, aut forte alia quadam negotia perficeret. Affirmare non auctus sum, quod idem præsul Toletanus anno 1211 ad Innocentium III profectus fuerit, etiam si id præter alios Mariana noster lib. 11 hist. Hisp. cap. 23 asserat his verbis: Rodericus præsul Toletanus Romam amandatus est, [pro] venia peccatorum impetranda omnibus, qui more per ea tempora usitato, cruce insigni distincti ad bellum sacrum convenirent. Non temere de hoc Roderici itinere dubitari possit, cum alii auctores scribant, Giraldum sive Gerardum, qui electus erat Segoricensium episcopus, Romam missum fuisse, ut Christianis, contra Mauros bellaturis, indulgentias ab Innocentio III impetraret. Hæc Giraldi electi Segoricensis legatio eruitur ex ipsis litteris Innocentii Papæ, qui lib. 14, epist. 154 in editione Baluziana tom. 2, pag. 582 Alfonso, Castelle regi respondet, sese omnibus, qui Hispanos in sacro bello adjuverint, remissionem peccatorum concedere, juxta petitionem tuam, inquit, & instantiam dilecti filii Segobienensis electi, nuntii tui, qui circa promotionem ejusdem negotii existit sollicitus & attentus. Rodericus autem Toletanus eo tempore cum quibusdam Hispaniæ præsulibus videtur in Galliam discessisse, ut regni illius incolæ ad bellum contra Mahometanos in Hispania gerendum excitaret. Sed parum refert, ubicumque Rodericus tunc fuerit, si concilio Lateranensi, quod anno 1215 die XI Novembris inchoatum est, non interfuerit, sicut non interfuisse, jam ostendam.

519 Imprimis liceat mihi etiam uti argumento negativo, quo adversarii tones Hispanos oppugnant. Lucas Tudensis, Roderico Toletano coævus, tomo 4 Hist. Hisp. pag. 113 narrat, magnam præsulum multitudinem ad concilium Lateranense convenisse, & silet de præsentia archiepiscopi Toletani, de quo tamen eadem paginâ paulo antea meminit his verbis: Eo tempore reverendissimus pater Rodericus archiepiscopus Toletanus ecclesiam Toletanam mirabili opere fabricavit.

520 Quin imo Rodericus in suis scriptis nullam de hoc itinere Romano mentionem facit, cum Roderici Toletani tamen alibi res a se gestas aut omisas soleat commem-
me-

D

E

F

colligimus ex
silentio Luca
Tudensis

& ipsius Ro-
derici Toleta-
ni,

A

• al. Gua-
dalajara
id est Gua-
dalajara

memorare. Sic lib. 9, cap. 12 agens de bello S. Et amandi contra Mauros dicit: In hac expeditione non interfuit Rodericus pontifex Toletanus, qui Guadalphatare * remanserat, febribus acamine fatigatus. Sic eodem libro cap. 17 nationem reddi, cur ecclesiam Cordubensem, anno Christi 1236 Mauros creptam, non consecraverit: Et quia venerabilis Joannes, inquit, de quo diximus, Roderici Toletani primatis vices gerebat, qui tunc temporis apud Sedem apostolicam morabatur, eliminata sparsa Machometi, & aqua lustrationis perfusa [mezquitam] in ecclesiam commutavit. Qui ita de se loquitur, cur taceret, se celeberrimo concilio Lateranensi interfuisse? Fateor tamen, hoc argumento negativo rem non plane confici. Quare ad alia pergo.

variisque ne-
gotiis Hispa-
niis

B

521 Post mortem Alfonsi VIII regis Castellæ, & Elionore ejus conjugis, qui ambo anno 1214 obierunt, Rodericus archiepiscopus Toletanus, qui cum aliis tribus regis testamenti executores constitutus fuerat, junioris regis Henrici tutelam suscepit, ut probatur ex quibusdam antiquis instrumentis, quæ marchio Mondexarensis atque historici Hispani passim citant. Didacus de Colmenares in Historia Segoviensi cap. 20, § 1 refert integrum Henrici regis diploma, in gratiam ecclesie Segoviensis datum æta mcccii id est anno Christi 1214, decimo octavo die Decembris, cui subscribitur Rodericus Toletane sedis archiepiscopus cum multis aliis die xviii Januarii anno 1215, quando habita sunt comitia in civitate Burgenfi, ut § 2 tradit idem Colmenares, & confirmat marchio Mondexarensis, qui postremi hujus diplomatis egraphum, ex archivo desumptum, penes se conservari testatur.

quibus hic po-
sterior adfuit,

C

• sine Hi-
spanicæ
pachio
• al. homa-
gio

522 Cum interim Berengaria loco fratris minorenns regnum Castellæ administraret, potens Lara familia variis artibus regni procuracionem ambiebat, & aliquo nomine regnare cupiebat, tantumque effecit, ut Berengaria ad conservandam regni tranquillitatem Alvaro Larenfi fratrem suum committere coacta fuerit, postulatis prius quibusdam conditionibus, quas ipse Rodericus lib. 9, cap. 1 ita exponit: Quod cum solers regina Berengaria percepisset, animo gramenti concessit; sed timens insolentias, quæ venerunt, fecit jurare comitem Alvarum & magnates, ut sine ipsius reginæ consilio nec aliquibus terram auferrent, nec aliquibus terram darent, nec vicinis regibus guerram moverent, nec mulctam, quæ Hispaniæ pecti * dicitur, imponerent in aliqua regni parte: & juramento & hominio * in manu Roderici Toletani pontificis firmaverunt, & si contrarium facerent, prodicionis infamia tenerentur. Hæc autem contigisse videntur mense Martio anni 1215, ut inferitur ex quodam instrumento, de quo meminit Alfonsus Muñoz apud Mondexarenses citatus.

• quorum
chronologiam
Mariana
niger

523 Mariana noster in hac historia enarranda ordinem temporum & rerum gestarum perturbat: nam lib. 12, cap. 4 asserit, machinationes Larensum fratrum ex sententia successisse, eo quod Rodericus Toletanus ad concilium Lateranense profectus esset. Deinde capite sequenti juramentum ab Alvaro Larenfi præstitum, de quo supra, usque ad Roderici reditum difert. At hi non placent ea chronotaxis: cum enim synodus Lateranensis tantum sub fine Novembris anno 1215 finita fuerit, non potuit Rodericus Toletanus ante initium anni 1216 in Hispaniam redire. Interim

tomo 2 Hispania illustrata pag 151 l. 1. instrumentum, quo idem Alvarus post majorem ecclesiam auctoritates & prioris juramenti violationem meliora spondet; isti autem instrumento ita subscribitur: Facta charta apud Soriam ip. exp. xv die Februarii æta mccciv id est anno Christi 1216.

524 Itaque juxta Marianæ opinionem si Rodericus mense Januario anni 1216 Romæ in Hispaniam redierit, inter primum comitum Alvarum juramentum, coram Roderico præstitum, & postea emendationis promissionem, una patuit sequi mensis intercedere. At ipse Rodericus lib. 9, cap. 1 narrat, post primum fidelitatis juramentum contigisse sequentia: Qui (nempe Alvarus) cum Gundisalvo Roderici & fratris suis, tunc sibi faventibus, in continenti Burgis egrediens cepit exterrimaria procurare, magnos humiliare, & vulgi divites exhaustire, religiones & ecclesias ancillare, & decimarum tertias, quæ ad ecclesiarum fabricas pertinebant, cepit similiter infiscare. Sed excommunicatus à Roderico Toletano decano, qui vices archiepiscopi tunc gerebat, coactus fuit restituere, & jurare, ne de cetero attentaret. Quis credat, tam multa, tamque diversa tantillo temporis spatio peracta fuisse? Adde, quod Burgenfis magnatum conciliis anno 1215 habitus fuerit, ut ex supra dictis eruitur.

non satis ac-
curate colla-
cavit,

E

525 Neque refert, quod Rodericus decanus Toletanus, qui vices archiepiscopi tunc gerebat, contra comitem Alvarum sententiam excommunicationis tulit: ex eo enim non sequitur absentia Roderici archiepiscopi Toletani, cum verosimiliter hic præsul, variis arduisque ecclesiæ & regni occupationibus obrutus, ad gubernandam vastam suam diocesim semper vicarium habuerit, cui plura negotia committerentur, ut citissimum hodie in multis ecclesiis fieri videmus. Nec id temere dicitur: nam Chronicon generale, à marchione Mondexarensi citatum, satis ostendit, illam anathematis sententiam jussu archiepiscopi Latam esse, & parte 4, cap. 10 habet hæc verba, quæ ex veteri idiomate Hispanico ita fideliter Latina facio: Et quando hoc vidit archiepiscopus dominus Rodericus Toletanus, regnum interdicto subjecit, ita ut eum (scilicet Alvarum Larensem) omnia ablata reddere coegerit, qui juravit, sese exinde nihil amplius ablaturum. Si Rodericus tunc non fuisset in Hispania, certe causam absentie sue indicasset, sicut supra num. 519 rationem reddi, cur Joannes ecclesiam Cordubensem consecraverit. Adde, quod Rodericus die xx Aprilis anno 1215 cum rege fuerit Abule, ubi privilegio, quod in istius urbis gratiam datum est, ita subscripsit: Rodericus Toletane sedis archiepiscopus. Id apud Marchionem Mondexarenses comes de Mora tomo 9, fol. 306 testatur.

Rodericum
præfulem To-
letanum anno
1215 ex Hi-
spania non
discessisse.

F

526 Præterea Rodericus anno 1215 die xvii Septembris in oppido Arevalensi, quod in Castellæ veteri circa limites Legionis situm est, subscripsit donationem, quam rex Henricus Ordini sancti Joannis Hierosolymitani fecit, & quæ Marchio Mondexarensis ex Mss. Joannis Lara Cartæ refert his verbis: Ara vicarii sancti Joannis die Septembris Henricus rex Castellæ donavit in perpetuum fratrius hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani, & commendarii, qui tenuerit castrum de Consoga triginta ecclesias, & mensura Hispanica species, de qua memorat Ficolus I rex Aragonum in Mss. constitutionibus Catalaunia apud Cangium in Glossario? talis de

Ex dubio di-
plomatus,

PRÆDICATIO S. JACOBI IN HISPANIA.

110

AUCTORE
G. C.

mentura Toletana annuatim ad opus castelli de Contogra. Confirmant Rodericus archiepiscopus Toletanus, Tellijs Palentinus episcopus &c. Joannes de Ferreras, supremus regie bibliothecæ Mauritensis custos, in Dissertatione Littona de adventu S. Jacobi in Hispaniam num. 43 asseruit, istud privilegium jam inter suos codices MSS. conservari.

quorum uni
die 27 Se-
ptembris anno
1215,

§ 27 Si Rodericus die xxviii Septembris anno 1215 Arcetula in Castella fuerit, quomodo eodem anno Roma esse potuit viii Octobris, quo die anonymus Joannis commentarii auctor eam Roderici concertationem in concilio Lateranensi habitam fuisse fabulatum? Sed demus, anonymum errasse, & initium synodi Lateranensis die xi Novembris fingendum esse. Hoc posito, si Rodericus terrestri itinere ex oppido Arcetula ad Romam profectus fuerit, debuit spatio quadraginta quatuor dierum ultra trecentas quinquaginta leucas conficere, quod parum est verosimile.

alteri circa
initium anni
1216 Rode-
ricus in Hi-
spania sub-
scripsit,
B

§ 28 Forte quispiam dicet, eum potuisse brevi tempore per mare ex Hispania in Italiam trajicere. At quis sibi facile persuadeat, Rodericum in eo casu tandem distulisse iter Romanum, in quo præter grande terra intervallum, quod Arcetula usque ad aliquam maris mediterranei portum prius peragere oportebat, tota adventus certitudo a venti inconstantia pendebat? Accedit, quod Rodericus simili temporis spatio ex Italia in Hispaniam redire debuerit, cum ante initium Decembris Romæ discedere non potuerit, & die xv Januarii sequentis anni alteri privilegio Atriti subscripserit, ut laudans Joannes de Ferreras in Historia Hispania ad annum Christi 1215 parte 6, pag. 60 asseruit.

& ex Honorii
III epistola
inferitur,

§ 29 Denique ex epistola Honorii III, quam anno 1218 ad episcopos Abulensem & Burgensem dedit, & cujus fragmentum paragrapho præcedenti num. 503 exhibui, probabilissime eruitur, Rodericum concilio Lateranensi non interfuisse: in ea etenim inter alia sic scribit: Nos tamen pensantes prudentiam venerabilis fratris nostri archiepiscopi Toletani, odorem nominis ejus etiam fama dudum ad nos præconio tanto pertulerit, ut profusa in ejus laudibus videretur; nunc tamen illam avaram in eisdem compertinus existisse, cum scientiæ, circumspeditionis, modestiæ, honestatis, ac omnis industrie longè plus, quam illa retulerit, invenerimus in eodem. Ex hoc loquendi modo duplicem deduco sequelam. Prima est, Rodericum Toletanum coram Honorio Pontifice comparuisse, eique ex conversatione notum fuisse; quæ propior notitia etiam confirmatur ex alia ejusdem Pontificis epistola, ad Rodericum Toletanum scripta, quæ apud Libbeum tomo xi, part. 1, col. 244 ita incipit: Te, ac Joanne Bracarense clerico procuratore venerabilis fratris nostri Bracarensis archiepiscopi in nostra præsentia constitutis &c.

C

eum concilio
Lateranensi
circa finem
anni 1215 non
interfuisse,

§ 30 Altera consequentia est, Rodericum Toletanum Honorio III ante pontificatum dimittat ex se non notum fuisse, adeoque illam in concilio Lateranensi cum memoratis archiepiscopis de primatu publicè non concertasse: si enim ibi ita disputasset, & tot tamque diversis linguis coram Pontifice Innocentio & Cardinalibus ad unum stuporem perorasset, ut singuli anonymi, quomodo cum non audisset Honorio, qui tunc sub nomine Ciani cardinalis dignitate fungebat, ut apud Ryppellum tom. 13 Annalium ecclesiasticorum ad annum Christi 1216 num. 16 ex an-

tiquis scriptoribus referunt. Quomodo hic S. R. E. Cardinalis toto concilio tempore præsulum Toletanum adeo celebrem non vidisset? Quomodo dum post mortem Innocentii III ad Pontificatum erectus scribere potuisset, ubi Rodericum Toletanum antea non nisi ex fama cognovim fuisse, ut se nunc in eo plures, quam fama indicat, virtutum dotes invenisse. Ex his itaque probabilissime concludo, Rodericum archiepiscopum Toletanum concilio Lateranensi non interfuisse, quantum id aliqui recentiores scripserint, qui sine antiquis ducibus hunc ineptum & anonymum Toletani primatus defensorem incaute secuti sunt.

§ 31 Post omnia huc usque disputata speramus, equos totius controversiæ arbitros non difficulter consensuros, ut saltem Natalis Alexander deinceps nobis occinere desinat hoc suum epinicion: Habemus firmiorem propheticum sermonem, habemus luculentiora veterum Pontificum Romanorum, scilicet Innocentii I, Hormisdæ, & Gregorii VII testimonia, nec non Roderici Toletani archiepiscopi gravissimam in concilio ecumenico disceptationem, quam concilium & Pontifex probando suam fecerunt. Hoc triumphale adversarii epiphonema sufficienter, ut opinor, antea discussimus: nam duodecimo hujus partis paragrapho probavimus, propheticum sermonem seu textum sacre Scripturæ sine ulla Hispanica traditionis lesione variis modis commode exponi posse. Deinde § 13 & 14 diversis explicationibus ostensum est, nulla Pontificum Romanorum testimonia Hispanica S. Jacobi prædicationi repugnare. Tribus demum sequentibus paragraphis demonstravimus, publicam Roderici Toletani disceptationem in concilio Lateranensi, quam adversarius gravissimam appellat, tanto præfule esse indignam atque à tenebrione quodam consistam, quam proinde concilium & Pontifex nunquam audierunt, multo minus probando suam fecerunt, ut Natalis Alexander nimis confidenter jactat.

D

ejus tamen
præsentiam
in ea synodo
adversarii
tamquam
certam suppo-
nunt.

E

§ XVIII. Novum argumentum contra prædicationem S. Jacobi in Hispania objicitur, ac dissolvitur.

F

Nunc restat ultima difficultas, eaque in spe Lineras Cæciem non minima, quæ mihi aliud quædam fortuito occurrit, & quam miror à nemine hætenus Hispanis objectam fuisse. Dum perolverem opus posthumum illustrissimi Petri de Marca, cui titulus est Marca Hispanica sive limes Hispanicus, à Stephano Baluzio auctum & editum, lib. 4, col. 403 & 404 reperi sequentia: Existat in atchivo ecclesiæ Aufonensis epistola Cæsarii abbatis sanctæ Carcilæ in Monteferrato ad Papam Joannem, in qua narrat, se ordinatum fuisse archiepiscopum provincie Tarraconensis in synodo Compostellana; sed postea, cum in provinciam profectus esset, susceptum non fuisse ab episcopis, immò gravem contradictionem passum à Petro Barcinonensi, Arnulfo Gerundeni, Hattone Aufonensi, Wilado Urgellitano, & Emerico metropolitano sedis Narbonensis.

§ 33 Et quoniam Cæsarius, ut sibi reverentiam

A
ex quibus
prædictis S.
Jacobi in Hi-
spania supra
genari potest.

tiam & ordinationi suæ auctoritatem conciliaret. agebat, se ordinatum fuisse ante corpus beati Jacobi apostoli, qui ecclesias Hispanicas fundaverat, responderunt illi, nullum hinc præsidium caritæ suæ peti ab eo posse, cum certum esset, hunc Sanctum non fuisse apostolum Hispaniarum: QUIA ILLE APOSTOLUS INTERFECTUS HIC VENIT, inquit, NULO MODO AUTEM VIVUS. Ejus erat probare, quod ab aliis negabatur. Non fecit tamen; sed conversus ad distributionem provinciarum factam ab Apostolis, ait, Jacobum SPANIAM ET OCCIDENTALIA LOCA prædicasse. Deinde Papam orat, ut sibi præsto sit adversus contumaces. *Qua fide Baluzius hanc narrationem ex literis Casarii eruit, potest disputari. Interim quisque satis videt, quid adversarii contra S. Jacobi prædicationem in Hispania ex his verbis possint dicere. Si Natalis Alexander hæc intenuisset, haud dubiè confidentius cecinisset triumphum ante ælioriam: siquidem tantopere extollit auctoritatem felis Rodrici Toletani, quem seculo xiii prædicationi S. Jacobi in Hispania contraxisse extimabat.*

ipse editor
Baluzius ful-
sas aut inter-
polatas esse
censet.

534 *Mibi non parum de fitione suspecta redduntur hæc Casarii litteræ, cum in iis ordinatus dicitur die 111 Kalend. Decembris æra decce-xxxviii, id est anno Christi 900, quo fere nondum natus erat, ut ex personarum aliarumque rerum adjunctis manifestum est. Quare vehementer miror, quod Labbeus, eminentissimus A-guirius, & novissime Harduinus in suis conciliorum collectionibus hunc synodum Compostellanam, de qua in aliis antiquis monumentis nulla sit mentio, ad eundem annum 900 retulerint. Vidit hunc anachronismum ipse Baluzius, ideoque statim post proxime memoratum literarum compendium sic notat: Difficile videtur constituere tempus, quo ista acta sunt: nam in epistola Casarii, quam oportet aut falsam esse aut interpolatam, ordinatio ejus peracta dicitur æra deccexxxviii (ea designat annum Christi nongentesimum, ut jam monui) 111 Kal. Decembris; quod manifestè falsum est: nondum enim erat archiepiscopi nomine insignitus anno decceclxxi exeunte (imo serius, cum Benedictus VI primum anno 972 die xx Decembris ad Petri cathedram evehctus fuerit) quo Benedictus VI Papa privilegium ei tum abbati tantum sanctæ Cæcilie concessit. Observa, epistolam Casarii hic à Baluzio dici falsam aut interpolatam.*

Antonius Pa-
gus conten-
dit,

535 Antonius Pagius in Critica historico-chronologica ad Annales Baronii tom. 3, pag. 776 & 777 de hac æra fusè disputat, contenditque, epistolam Casarii non esse rejiciendam, quamvis in ea numerus annorum depravatus fuerit. Unde loco proxime citato ad annum Christi 900, num. 10 ita scribit: Harum litterarum à Casario scriptarum exemplar ab imperito librario facile in numeris depravari potuit; cum Hispani diu cifras, à decessoribus suis usurpatis, ignorarint, eæque nostra tantum ætate è tenebris erutæ fuerint: obliti, inquam, erant, hanc cifram X^v denotare XL, & T pro mille ab illis adhibitam, qui ideo multarum litterarum subscriptiones, in quibus ex reperiebantur, depravarunt. In autographo litterarum Casarii scriptum fuit: æra T viiii, id est æra Mviii, & librarius interpretatus est æra deccexxxviii.

536 Pagius tam confidenter pronuntiat, à Casario positam fuisse notam T viiii, ac si antiqra-

pham ipsius epistolam videret, quod tamen non facile mihi persuaderetur. Facilius enim pinguè crederem, si de unius alteriusve numeri additione, omissione, aut transpositione ageretur. Quod si tantam numerorum mutationem velis librario adscribere, poteris etiam suspicari, periodum de prædicatione S. Jacobi in Hispania ab amanuensi malevolo & Hispanis infenso hæc litteris insertam esse. Igitur hæc Pagii conjectura tam facile negatur, quam asseritur. Nihilominus biduum. 11 sic concludit: In litteris itaque Casarii ad Joannem XIII annus tantum æræ Hispanicæ corruptus, eæque certò concilium Compostellanum anno cmlxxi indictum fuisse demonstrant.

537 At gratis Pagio demus, aram fuisse corruptam ac substituendam esse Mviii, que anno Christi 971 respondet. Hoc etiam concessio, non leves supersunt scrupuli, quos mihi eximi cupio. Imprimis ipse Pagius ad annum 900 num. 8 ita loquitur: Eo Christi anno (sempe 971, de quo ibidem agit) Borellus Barcinonensis comes ad limina apostolorum Petri & Pauli profectus est cum Hattone episcopo Aufonensi & Gerberto monacho Auriliacensi, obtinuitque à Joanne Papa, hujus videlicet nominis XIII, ut Tarraconensis provinciæ metropoliticum jus transferretur ad Aufonensem, & utraque ecclesiæ uniretur. Addit autem, sese hoc didicisse ex Francisco Diego, seu Didaco Dominiano, qui in Hispania comitum Barcinonensium historia lib. 2, cap. 19 profert Latine integram Joannis Pontificis bullam, in mense Januario, indictione quarta decima de hac re datam, & capite sequenti contra Antonium Augustinum ostendit, eam anno 971 scriptam fuisse, ita ut Pagius manibus pedibusque in ejus descendat sententiam.

538 Jam verò ex his sic argumentor ad hominem: Si initio anni 971, quando urbs Tarraconensis sub Saracenorum jugo gemebat, jus metropoliticum ad episcopatum Aufonensem transierit, & utraque ecclesiæ sub Hattone præfule Aufonensi unita fuerit, quomodo Casarius circa ejusdem anni 971 finem (videlicet 111 Kalend. Decembris, ut in epistola Casarii notatur) in concilio Compostellano consecratus fuit archiepiscopus Tarraconensis? Quomodo accepit ecclesiam jam alteri à Pontifice unitam? Nonne Hatto Aufonensis de injuria conquestus fuisset, decessitque, sibi à concilio Compostellano eripi non posse dignitatem, quam à Pontifice Romano acceperat? Nihil horum tamen in epistola Casarii memoratur, ut postmodum videbimus.

539 Neque hinc evadis dicendo, solum archiepiscopi Tarraconensis titulum Casario concessum fuisse, cum Tarraco à Saracenis occuparetur: nam Casarius in litteris suis satis ostendit, se non nudum archiepiscopi Tarraconensis nomen sibi velle, sed jus metropoliticum in sedecim civitates, ecclesiæ Tarraconensi subjectas, quas enumerat. Præterea quæro, cur Benedictus VI in diplomate, quod in appendice Muræ Hispanicæ col. 895 ex archivo Monasterii refertur, postea ad Casarium scribitur hæc verba: Benedictus episcopus, servus servorum Dei, Casario abbati venerabilis carnobii sanctæ Cæcilie Montis-Serrati & cunctæ ræ congregationi, successoribusque tuis perpetuam in Domino salutem. Cur hic Pontifex Casarium Tarraconensis archiepiscopi nomine non compellat, quod jam ab anno 971 habuerat? Nonne à præfules, quos nunc communiter episcopos in par-

AUCTORE
G. C.
sua nomen
dicitur
sola composita

quo etiam
gratia non ef-
10

E

argumenta-
tione ad homi-
nem.

F

Ex diplo-
mate Benedi-
cti VI Papæ

AUCTORE
G. C.

ita vocatus, unde sine ecclesia a Pontifice
non potest appellari? An in curia Romana ne-
cessarium, quod archiepiscopus Tarracensis in-
ter eos tempore gereret? An acutus, Romano
fuit, in quo, coniectura faciat? An fuit? An
quod illi tunc magis iussit ad Pontificem Roma-
num accedere, ut per ipsum confirmaretur?

archiepiscopus
Tarracensis
proponit.

540. Pag. 7. quidam nam. 12. respondet, hinc
archiepiscopus etiam signatus titulum a Pontifice assi-
milari, ne, eo commemorato, veluti Catala-
nia per se ius conturbarentur. Sed ipsi elegimus
sine ulla fundamentis coniecturam, quod ut enim
alia coniectura, nomine natus conturbati fuissent
Catalaunenses episcopi, si essent bonum sibi ar-
rogare videretur, quod Patet ipsi dare non aude-
bant? Nomen alius coniectura fuisset, Casarius
sibi vindicare dignitatem, qua Johannes III. e-
piscopus Ausonensem archiepiscopum, & quam
nihil Pontifex Romanus Casario concesserat?

Similiter
Pag. 10. et
Catalaunenses
episcopi
proponit.
B

541. Non ignoro, hoc Benedicti Pape diploma
a Pagio fictum argui, dum ad eundem
nummum. 12. ita asserit: Verum ex litteris
de subscrisptione videntur, eoque tantum si-
ne conficere, ut monasterium Ripollensis abbas
magis ac magis in possessione monasterii sanctæ
Ceciliæ confirmarentur: nam præter subscrisptionis
falsitatem, rescripti stilius ab eo distans, quo
temporum illorum Pontifices Romani ute-
bantur: Pontifices quippe Romani neque suc-
cubibus potestatem res, prout sibi melius vi-
sum fuerit, statuendi auferre possunt, neque
eosdem excommunicant. Deinde ostendit, hoc
diploma in eo diplomate contineri. Tandem idem
diploma suspectum reddit hoc argumento negati-
vo: Denique anno MXXXIII. quo Berengarius
comes Barchinensis, partibus auditis, abbatem
sanctæ Ceciliæ monasterio Ripollensi adjudica-
vit, ut videre est in ejusdem Berengarii li-
teris mox memoratis, monasterium sanctæ Ceciliæ
monachi nulla privilegia exhibere adversus Ri-
pollenses; sed in sola possessione, in quam
per vim iniuncti fuerant, totum suum jus stan-
dant. Quod si paucos ante annos Benedictus
VI vel VII aliquid in favorem monasterii san-
ctæ Ceciliæ statueret, hic in causa tacitum non
fuisse. Falso, propter illis aliisque Pagia-
tiones fidei huius diplomatis merito in dubium
revocari posse. At si eo tempore, quo hoc litte-
ra sub nomine Pontificis confecta sunt, fuisset me-
ritum de archiepiscopatu Casarii, cur diplomatis
filius tacuisset illum titulum, qui ad gloriam mo-
nasterii sanctæ Ceciliæ etiam pertinebat?

etiam hic
Casarii
monasterium
proponit.

542. Quomodoque scribantur aut explicentur
dissidentes, quas circa archiepiscopatum Tarra-
conensem hæc hæc proposui, saltem de litteris
Casarii idem suspicor, quod Pagius de diploma-
ti Benedicti Pape iudicandum existimat: siqui-
dem præter manifestam errorem chronologicum &
vitiis scribendi modum, plures in prece in his
litteris occurrunt. Ne autem id temere dixisse vi-
dear, & certamen accipe ex ipsa epistola, quæ Ba-
luzii lib. 7. Miscellaneorum a pag. 57. integram
est, & quæ ibidem sic incipit: Sed et si ful-
goris radii clari per luminaria virtutis meri-
tis radiis, florent ut soli ostensione domi,
candent ut lumen, pulchre circumloquuntur
ut res, pulchra executione ecclesiæ, ut ap-
paret, quod omni terra omni vigiliantia, ac ob-
ediunt omnia subnuntiationem, figuram reser-
vare, obsequia unitate, dissolutio per, a-
more, et benignitatis & fidei, veneris con-
nexura, quorum oratio in quo archiepiscopus

no per, non si et incertum... amore & lu-
minis, velino resplendet color, & laus do-
mini, vel per se resonare cernitur, domus meo
Iohanni, ego Casarius indignus, gratia Dei
archiepiscopus provincie Tarracensis, quæ est
fundata in Hispania. Puerile est, quod archie-
piscopo indignum exordium, quod Casario inter-
prete indignum!

543. Deinde causam suam exponere aggredi-
tur hoc modo: O domine mi petri, sanctissime
Apostolice, audite me patet, quomodo ego per-
gi ad domum sancti Jacobi apostolica sedes,
qui est fundatus in suam apostolicam sedem
Galicie. Et ego indignus supradictus tu ad
domum sancti Jacobi, & petri benedictionem
de provincia Tarragona vel suis munificentis,
hoc est Barquinona, Egara, Jerunda, Yacu-
rius, Ausona, Urgello, Hileria, Hycto, Tor-
tuosa, Ciliar-augusta, Ofcha, Pamplona, Au-
cha, Calorra, Tiratona. Et sunt xvi civita-
tes sub metropolitana Tarracensis. Tum lon-
go ordine recenset nomina episcoporum, a quibus
in synodo Compostellana archiepiscopus Tarra-
conensis electus fuerit die 111. Kalend. Decembri-
æ anno MCCCXXXVIII, quæ respondet anno Christi
nonagesimo. Baluzius & Pagius faterentur, hanc
eram falsam esse, ut supra pluribus dictum est.

544. Post hæc Casarius controversiam inter se
& aliquot episcopos ortam ita narrat: Isti epi-
scopi superius exarati unxerunt me & benedixe-
runt de ipsa provincia Tarracensis vel cum
suis munificentis, civitates exaratas. Et ego
Casarius archiepiscopus reversus ad provinciam
meam nominatam, contradixi me episcopi
his nominibus: Petrus Barchinensis episcopus,
Arnulphus quondam qui fuit sedis Gerunden-
sis episcopus, Atto sedis Ausonensis episcopus,
Vitalis Urgelitanensis sedis episcopus, & E-
mericus metropolitanus sedis Narbonensis epi-
scopus. Isti jam supra scripti & nominati, quæ
istam apostolorum, quod est nominatum Spania
& Occidentalia, dixerunt, non erat apostola-
tum sancti Jacobi; quia ille Apostolus interfe-
ctus hic venit, nullo modo autem vivus. Et
ego responsum davi illis secundum canonicam
auctoritatem de Nicæno concilio, ubi fuerunt
trecentum decem & octo episcopi, & secun-
dum canonem Toletanum, ubi subscripserunt
episcopi LXVI episcoporum Spanie & Gothicæ
provinciarum edita anno 111, regnante domi-
no Sisenando, die Nonas Decembris æra MCCC-
XXI. O domine, scitis vos, quia Petrus nam-
que Romam accepit, Andreas Achaia, Jacobus,
qui interpretatur filius Zebedæ, frater
Iohannis apostoli & evangelistæ, Spaniam &
Occidentalia loca prædicavit, & sub Herode
gladio cæsus occubuit.

545. Tunc, enumeratione aliorum Apostolorum
provincie, hæc impetente contra adversarios suos
concludit: O præter sancte, ego dico, qui
hæc contra me, quod verum non esset, con-
tradixi est Domini & legi. Ultimam obsecro
Domini revelate, aut in qua lege scriptum
est, quo loco singuli Apostoli prædicaverint?
Quæ sunt sunt Casarii illos episcopos
contra Domini & legi contrarios, et hæc
capite apud Romanum Pontificem accedisse
autem debet? Sane prudenter dirigit, il-
lam adversariorum opinionem communem traditio-
nem aut hanc repugnat. Fuit ad suspicio-
nem meam confirmationem in hac epistola
epistola, quam non minus impte ac barbare se
abjici-

D

E

F

& inepia
ejusdem ab-
batu responsa

A *filii* : Preter vos , patet , per Deum Patrem omnipotentem , ut vestram consilium & vestram gratiam mihi transmutare faciat per intercessionem venerabilium nomine Galindo . Et quondamque ego citius potuero , cum reverentia magna honore , pergere facio ad limitem sancti Petri apostoli . Et ego cupio vestros pedes osculare & vultum vestrum hilarem videre . Rogamus , ut eilem nobis , donetis ex vestris consiliis , quomodo ego possim explicari super istos . Tu tam agite ut rogamus , & nostris precibus vestras digne accommodare aures , domine & venerabilis Papi . Amen . Fiat . Videri , ex quibus orationibus & c. postea instrumentum predicationis S. Jacobi in Hispania appropinquat ?

446 Satis mirari nequeo , eruditissimum Baluzium tantam auctoritatem tribuisse huic epistole , ut in notis ad eam lib. 7. *Miscellaneorum* pag. 61 ita scripsit : Ceterum valde notandum est , quod Casarius ait in hac epistola , episcopos , qui ei contradicebant , dixisse , Jacobum apostolum interfecit Compostellam venisse , nullo modo autem vivum : cui illorum sententia consonant littere Adefonsi regis Hispanie data anno dcccvi . Has Adefonsi seu Alfonso litteras , quas Baluzius in chartulario Turonensi se vidisse testatur , parte 1. hujus *Commentarii* § 5 exhibui . Sed non video , quomodo ea patenter opinioni illorum episcoporum , qui S. Jacobum etiam in Hispaniam venisse negabant .

B *Adefonsus* potius innuit , sese tali sententia adversari , dum initio epistole presulem Compostellanum vocat egregium pontificem apostolicæ Jacobo sedis . Quomodo ecclesiam Compostellanam titulo apostolicæ sedis decorasset , nisi eam a Jacobo apostolo institutam aut saltem fidei lumine illustratam putasset ? Quippe non solent ecclesie vocari apostolicæ , eo quod in eis corpora Apostolorum quiescant . Sic ecclesia Constantinopolitana vel Amalphitana non appellatur apostolica , etsi ad eius corpus S. Andree apostoli translatum fuerit , de quibus translationibus Martyrologium Romanum ad diem ix Maii meminit .

447 Imo etiam si ultro concederem , Alfonso de predicatione S. Jacobi in Hispania , ne implicite quidem , ullum verbum fecisse , contendo , id ipsi in ea epistola faciendum non fuisse ; quod sic proba .

C *Peterant Turonenses* , cujus Apostoli tantum in Hispania haberetur . Alfonso respondet , ibi certissime quiescere corpus S. Jacobi , sui Zebedai , quod Hierosolymis in Hispaniam translatum fuerat ; & non facit expressam mentionem de ejus predicatione , tum quia de ea non querebatur , tum quia instans tabellariorum & scriptus pluribus cum explicari non permittebat . Quod si ad singula modo voluerimus ea vobis enarrare , inquit Alfonso in suis litteris , in longius vester stilus , quo modum excedemus , epistola iuste , imo festinationem gerulorum , qui noluerunt remorari . Deinde spondet , se omnia liquidius elucidaturque perscripturum , quando clerici Turonenses in Hispaniam venerint . Quomodo igitur sententia illorum episcoporum consonat Alfonso epistola , qua dumtaxat respondet ad ea , que petebantur , & explicat non memorat predicationem S. Jacobi , de qua non agebatur ? Est & aliud , in quo maiorem a Baluzio fidem requiro , ut jam ostendam .

448 Imprimis in tota Casarii epistola nullam invenio , episcopos ipsi adversantes dixisse , quod certum esset , sanctum apostolum Jacobum

in Hispania Evangelium non predicasse . Negant quidem , sanctum illum apostolum in Hispaniam vivum misisse , sed non agerunt , id certum esse . Interim Baluzius , initio hujus paragraphi citatus , in *Marca Hispanica* col. 404 notis tale presulum istorum responsum exhibet : Responderunt illi , nullum hanc presidium causæ tuæ peti ab eo posse , cum certum esset , hunc Sanctum non fuisse apostolum Hispaniarum . Hæc itaque affirmatio methodice parum sincere a Baluzio compendiose in *Marca Hispanica* literarum expositioni inserta est . Si quis id neget , provoco ad textum epistolæ Casarianæ , quam ipse Baluzius lib. 7. *Miscellaneorum* a pag. 57 postea cum notis quibusdam edidit . Præterea ex jam relatis ejusdem epistolæ fragmentis satis colligitur , quid hi presules Casarii obsecrarent , & quid ipse eis responderet . Attamen Baluzius supra num. 532 contractam a se litis hujus synopsin ita concludit : Ejus erat (nempe Casarii) probare , quod ab aliis negabatur . Non fecit tamen ; sed conversus ad distributionem provinciarum factam ab Apostolis , ait , Jacobum SPANIAM ET OCCIDENTALIA LOCA predicasse . Nunc ea Baluzii clausula paucis discutienda est .

449 Dum Casarius respondet , sanctum illum apostolum per Spaniam & Occidentalia loca predicasse , verosimiliter juxta communem istius temporis traditionem , aut vulgo notum antiqui scriptoris tantum locutus est . Videtur sane huic loquendi modum mutuatus esse ab Isidoro aut veteribus Martyrologis , qui simili prorsus utuntur , & quorum verba superius parte 1. § 1 , & parte 2. § 6 & sequentibus retulimus . Immo Casarius putabat , sententiam suam de predicatione S. Jacobi in Hispania tam manifestam ac certam esse , ut episcopos illi opinioni adversantes apud Romanum Pontificem serio accusaret , ac si Domino & legi contradicerent , uti supra vidimus .

450 Certè apud illustrissimum Petrum de Marca tanta est S. Isidori in hac re auctoritas , ut in epistola ad Henricum Valesium de primis Gallie predicationibus existimet , hac sola Hispanos causam suam contra adversarios tueri posse : in ea enim immo diutius post fragmentum , quod parte 2. hujus *Commentarii* § 7 num. 383 protuli , apud nos tomo v Junii pag. 546 sic scribit : Disceptatur quidem apud eruditos de Jacobo in Hispaniam adventu ex eo præcipue capite , quod Apostoli nondum à Judea , fortibus libi apud gentes predicandi distributis , recessissent ; sed quam admodum auctoritate Isidori , qui sui ex prioribus haurire potuit , se tueri possint Hispani adversus opinionis confectæ novitatem , que illis opponi solet , ita notis de Philippo discurrere licet . Quid dicturus fuisset vir illustrissimus , si sancti Hieronymi aliorumque veterum testimonium , que supra adduxi , adhiberet S. Jacobi in Hispaniam prædicari videtur . Sed ad Casarium revertamur , qui ob idem in istorum presulum jam retulimus solido & non suspecto , quod Baluzius in memorata clausula putavit .

451 Cum predicatio S. Jacobi in Hispania ab Casarianis episcopis negaretur , Casarius pro ea certabat concilio Tridentino , quod anno dclxxi id est anno Christi 622 celebratum fuisse ostendat . An non probabat id , quod negabatur , qui tam venerandum antiquitatis monumentum contra eos allegabat ? Tanti pondus erat ea prædictio , ut

AUCTOR
G. C.

E

quorol qui-
busdam epi-
scopis ,

F

Hispanicam
S. Jacobi præ-
dicationem
negantibus .

A meritate aut impietate aliqua possit. Nunc cideamus, quid ea traditio continet.

559 Dum anno 1722 per unam alteramque hebdomadam Cesar-augusta commemorabar, amplissimus D. Franciscus Urquola, ecclesie metropolitanae decanus, coram aliquibus ejusdem ecclesie canonicis ostendit mihi in archiepo sancte Mariae de Pilari concem membranem, in cuius fine narratur, quomodo edificatum fuerit sacellum sancte Mariae de Columna. Historia autem ista (quantum ex charactere conjicere potui) circa seculum xiii scripta videtur, eique prae-

mittitur sequens praefatio: Ad laudem & gloriam summae Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, qui est verus Deus, Trinus & unus, & ad promulganda beneficia & praemia Advocatae humani generis, Filii Altissimi Genitricis, annuntiamus fidelibus universis narratione veridica & fidei, qualiter ab exordio Christianae religionis camera seu basilica sanctae Mariae de Pilari civitatis Caesar-augustanae, & ecclesia ejusdem adorsu fuerit fundamentum. Consequenter

B

notitiae fidelium tradere disponimus pauca quaedam, quae de mirabilibus multis ad nostram notitiam pervenerunt, operante Virginis Filio, precibus & meritis Genitricis ipsius cappellae de praelibato Pilari devotis. *Postulatores propriarum Lctionum pro secundo nocturno Officii dedicationis ecclesiae Metropolitanae Cesar-augustanae in Summario num. 1 citra exhibent hunc prologum, & in Positione num. 9 ex eo colligunt, quod illius scriptoris loquantur tanquam de historia ab immemabili tempore à majoribus accepta, cum dicant, se velle tantum notitiae fidelium tradere . . . pauca quaedam, quae de mirabilibus multis ad suam notitiam pervenerunt.*

560 Deinde sequitur ipsa historia, quam ex praefato codice Ms. judicialiter desumptam, & in Summario num. 1 relata, hic fideliter transcribo. Sic autem habet: Post passionem & resurrectionem Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, ac ipsius in caelum aureo volatuscensum, remansit piissima Virgo virgini commissa Joanni. Crescente vero discipulorum numero in Judaea ad Apostolorum praedicationem & signa facinuerunt quendam corda Judaeorum perfida, magnamque adversus Christi Ecclesiam persecutionem savissimam commovendo lapidantes Stephanum, diversosque nihilominus trucidando. Propterea dixerunt ad eos Apostoli: Vobis quidem primum oportebat praedicare verbum Dei, sed quia repulistis illud, & indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes. Sicque euntes per mundum universum juxta Christi mandatum praedicaverunt Evangelium omni creaturae unusquisque in sorte sua. Cum autem egredierentur de Judaea unusquisque accipiebat congerium *, & benedictionem ab ipsa gloriosa Virgine benedicta.

C

* id est licentiam abeundi

post peragrata alius Hispaniae civitates

561 Interea, revolvante Spiritu sancto, beatus Jacobus Major, frater Joannis, filius Zebedaei, mandatum accepit à Christo, quatenus ad partes Hispaniae verbum Dei praedicaturus accederet. Ipse vero statim pergens ad Virginem, osculatis manibus, licentiam, & benedictionem piis lacrymis postulabat. Ad quem Virgo: Vade, inquit, fili; imple mandatum Magistri tui: & per ipsum te precor, quatenus in una civitate Hispaniae, ubi majorem numerum hominum ad fidem converteris, ibi ecclesiam in mei memoriam, prout te monstra-

vis, facias. Progrediens autem iussus Jacobus ex Hierusalem venit ad Hispanias praedicando. Inde pertransiens per Ilerdensem devenit in civitatem Oveti, ubi unum ad fidem convertit. Sicque Galliciam intrans Patronum civitatem alloquitur *: inde properans in Castellam, quae major Hispania nuncupatur, tandem venit in minorem Hispaniam, quae Aragonia dicitur, in regione illa, quae Celtiberia nuncupatur, ubi sita est Caesar-augustana civitas ad Iberi fluvii ripam.

562 Ibi igitur beatus Jacobus, multis diebus praedicans, viros octo convertit ad Christum, cum quibus quotidie tractans de regno Dei, exibat ex parte noctis ad ripam fluminis quietis causa, in loco ubi palae iacebant. Ibi namque post soporem orationi vacantes,urbationes hominum & molestias gentiliu declinabant. Et ecce post dies aliquot, media nocte iustrante, stabat beatus Jacobus cum fidelibus supra dictis contemplatione & orationibus fatigatis. Ceteris igitur sopore sedatis, in hora ipsa mediae noctis audivit beatus Angelus voces angelorum cantantium AVE MARIA GRATIA PLENA; quasi suavi & venerabili matronale Virginis inchoando Officium: qui statim flebilis genua sua vidit Virginem matrem Christi inter duos choros millium angelorum super pilare, quoddam marmoreum residentem. Conventus igitur celestis militiae angelorum matutinale Virginis cum versu BENEDICAMUS DOMINO compleverunt.

563 Quo finito, piissimus vultus beatae Virginis Mariae Apostolum sanctum ad se quam dulciter evocavit: Ecce, inquit, Jacobe fili, locus signatus, meoque honori deputatus, in quo in mei memoriam tuam indurata mea ecclesia construat: conspice quinimo pilare hoc, in quo sedeo: nam Filius meus, magister tuus, per manus angelorum illud transmisit ex alto, circa cuius situm capellae altare locabis. In quo praesertim loco precibus ac reverentia mea signa & mirabilia Altissimi virtus operabitur admiranda, illis nimirum, qui in suis necessitatibus meum auxilium implorabunt: eritque pilare illud in loco isto usque in finem mundi, & Christum colentes nunquam ex hac urbe deficient. Tunc Jacobus apostolus hilarius letitia multa, innumeras gratias Christo referens easdem retulit Genitrici. Et ecce, subito celestis illa concio angelorum Dominam eorum suscipiens ad Hierosolymam urbem rediit, & in suam cellulam collocavit. Hic est enim exercitus ille millium angelorum, quem Dominus misit ad Virginem in hora, qua Christum concepit, ut illam servarent & viis omnibus recrearent, & illam puerum custodirent.

564 Beatus autem Jacobus de tanta visione, & consuetudine congaudens, continuo cepit ibi aedificare ecclesiam, iussitque, quos ad fidem converterat, supradictis. Capite autem praefata basilica octo quasi passus latitudine, & sexdecim longitudinis, habens pilare praedictum in capite versus Iberum cum altari, in cuius ecclesiae servitium, unum de praedictis in praesentem, quasi magister domus, beatus Jacobus ordinavit. Consecrans vero praedictam ecclesiam, & ipsos Christianos in pace dimittens, reversus est in Judaea, verbum Domini praedicando. Intitulavit autem ipsam ecclesiam, Sanctam Mariam de Pilar. Hae est celebris

AUCTOR G. G.

* id est in ea praedicat

ad urbem Caesar-augustanam venit,

E

* id est in honorem Dei-

F

id est in consuetudine

AUCTORE
G. C.

na mandi ecclesia in honore Virginis apostolicis manibus dedicata. Hæc enim angelica camera in primordiis Ecclesie fabricata. Hæc est aula sacratissima sacus per Virginem visitata, in qua cum angelis cheris visa est scipius Dei Genitrix matris, puerum puerum in hac siquidem oceris Virginis pluribus præsantur beneficia, & operantur insignia multa, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat per infinita secula. Amen.

quam tradi-
tionem R. P. Saluator Gil-
laberte ad
ria capite re-
ducit,

B

quorum se-
cu-um emi-
nentissimus
Agnitius a-
mittere recu-
sat.

565 *Arque hæc est communis Aragonum traditio, quam R. P. Franciscus Saluator Gilaberte ex Ordine B. Mariæ de Mercede redemptionis captivorum in dissertatione sua Ms., quam mihi Cæsar-augustæ perhumaniter communicavit, ad tria potissimum capita reducit his verbis.* Itaque tria simul annuntiaverunt nobis patres nostri; primum, Deiparam adhuc viventem apparuisse Jacobo Cæsar-augustæ super columna inatmorea missa ex alto; secundum, iussisse ipsi, ut sacellum in sui honorem erigeret; tertium, paruisse illico Apostolum, & Pilarensem basilicam construxisse.

566 *Dottissimus Cardinalis de Aguirre hanc secundam traditionis partem admittere renuit, & de ea loco supra citato num. 97 ita loquitur:* Quod verò aliqui aunt, Deiparam Jacobo iussisse, ut oratorium in ipsius honorem ædificaret, videtur à non multo tempore introductum, sine fundamento apud antiquos, & à veritate alienum. Quis enim facile credat, Deiparam tam insigniter humilem, ut propterea ad summam eam dignitatem præ omnibus creaturis elevata fuerit, exegisse eam cultum omnibus mortalibus insolitum à Jacobo? Nec satis occurrat, si dicas, illam non proprio nutu, sed Dei intuitu & inspiratione iussisse, ut is honor sibi ab Apostolo & aliis Christianis intra brevem vitam impenderetur: quævis enim id sit possibile absolute, videtur incongruum modestissimæ & humillimæ Virginis. Quare non est putandas id ipsi inspirasse Deus, sed duntaxat Jacobo, qui absque ulla cenodoxie umbra, aut præsumptionis specie, potuit Dei Matrem, novum orbis prodigium, novo eo cultu & mortalibus insolito venerari. Verum Cæsar-augustani propriarum lectionum postulatorem in response ad animadversiones R. P. D. fidei promotoris § 8 & sequentibus huic eminentissimi viri argumento ita satisfecerunt, ut sacra Rituum congregatio illam Deipara iussionem in Officio exprimi permiserit, sicuti postea videbimus. Jam fundamenta, quibus ea traditio innititur, exhibeamus.

C

§ II. Fundamenta Aragonum pro sua traditione.

Non hic proferam integra probationum instrumenta, ne nimium exerceat commentatus, sed ex illis ea tantum excerpiam, quæ ad memoratam traditionem confirmandam potissimum pertinere Aragones iudicant. Si quis autem ea monumenta integra videre velit, inveniet illa in Summario, sacre Rituorum congregationis oblato, aut locis hic per decursum designandis. Primo allegatur epistola encyclica, quæ Petrus Librana, episcopus Cæsar-augustæ-

nus, anno 1118 post vindictam à Maurorum servitute Cæsar-augustam promulgavit indulgentias à Gelasio II Pontifice concessas omnibus pæclibus, qui manus adiutrices porrexerint auxiliumque præbuerint ad reparationem templi majoris, quod exiguum Deipara adem continebat, quæ juxta historicos Hispanos inter medius gentiliū Maurorumque persecutiones semper usque ad hanc diem stetit ilesa.

668 *Cardinalis Baronius, post Hieronymum Blancas, in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 1118 num. 18 & 19 refert diploma Gelasii Papa, & Petri episcopi Cæsar-augustani epistolam, in qua leguntur sequentia:* Divina favente clementia, vestrisque precibus & fortium virorum audacia Cæsar-augustanam urbem Christianis manibus subjugari, ac beatæ & gloriosæ Virginis Mariæ ecclesiam, quæ diu (proh dolor!) subiacuit Saracenorum ditoni, liberari satis auditis, QUAM BEATO ET ANTIQUO NOMINE SANCTITATIS AC DIGNITATIS POLLERE NOVISTIS.

569 *Aragones ex his verbis, majori charactere impressis, ita argumentantur:* Postrema verba merito in rem nostram sunt ponderanda: nam esto nihil distinctè & in specie de huiusmodi enuntient traditione, mirandum tamen quidquam innuunt, quod cum ea mirè consonat, sive antiquitatis, sive sanctitatis ratio habeatur: antiquitatis quidem basilicæ, veluti quæ à tempore ineuntis legis gratiæ initium duxerit; & sanctitatis, quoniam à Deiparæ præsentia & apparitione consecratus & sanctificatus ille fuerit locus. Unde quæ paucis ac prægnantibus verbis QUAM BEATO ET ANTIQUO NOMINE, SANCTITATIS AC DIGNITATIS POLLERE NOVISTIS, generatim & tacitè complexus est sua in encyclica epistola Cæsar-augustanus episcopus eos alioquens, quibus aliunde res nota erat, distictè pia nostra & constans servavit & referavit traditio.

570 *Baronius tomo 12 Annalium loco mox citato agnoscit huius ecclesiæ dignitatem & antiquitatem, dum post utrumque hoc instrumentum exhibitum sic loquitur:* Hactenus veterandæ antiquitatis monumenta, Hieronymi Blancæ industriâ in lucem prodita in Commentariis rerum Aragonensium de Cæsar-augustano tabulario, quibus indulgentiarum promulgandarum pristinus mos referatur, patiterque antiquus cultus religiosissimæ ecclesiæ, beatissimæ Virginis de Pilari nuncupatæ, quæ hactenus non solum Hispanorum populorum, sed exterorum etiam visitatione frequentatur, universo Christiano orbi illustri famâ notissima. Hic, inquam, eminentissimus ille scriptor agnoscit quidem vetustam ecclesiæ istius celebritatem, sed prodigiosum illius exordium admittere non potuit, cum tomo 9 ad annum Christi 816 adventum S. Jacobi in Hispaniam negaverit, nisi quis probe, eum sententiam mutasse, de qua re aliquid antea diximus.

571 *Alterum eiusdem traditionis documentum est Missa propria, in dedicatione apostolicæ, imo angelicæ, basilicæ beatæ Mariæ Majoris & de Pilari antiquitus decantari solita, quam capitulum Cæsar-augustanum à tempore sancti Petri solummodo prætermisisse creditur, ut juxta istius Pontificis præscriptum sese ad Romanum Missale revertere conformaret. Hæc penes me antiquam istius Missæ exemplar, Gothicis typis excusum, in quo præter illa præfata traditionis testi-*

D

quibus Petrus
Librana
anno 1118
Christianos
excitat

ad restauran-
dam Cæsar-
augustanam
Deiparæ ec-
clesiam.
E

F

pro eadem
traditione as-
serunt vete-
rem Missam
& collectam.

A testimonia leguntur sequens collecta, quæ omnia distincte complentur his verbis: Omnipotens æternæ Deus, qui sacratissimam Virginem matrem tuam inter choros angelorum super columnam marmorea, à te ab alto emissâ, venire, dum adhuc viveret, dignatus es, ut basilica de Pilari in ejus honorem à protomartyre apostolorum Jacobo suisque sanctissimis discipulis edificaretur; præstet quæsumus ejus meritis & intercessione fiat impetrabile, quod fida mente poscimus. Qui vivis & regnas &c.

572 Hujus collectæ usus, ab immemorabili tempore captus, usque ad hanc diem perseverat, quando capitulum ejusdem ecclesiæ quotidie processionaliter ad beatissimæ Virginis sacellum accedit, ubi ea canitur; ut *Cæsar-augusta* existens aliquoties vidi. Postulatores in *Positione* num. 12 de hac collecta ita ratiocinantur: Hoc certe documentum gravissimi ponderis est, cum preces continet ecclesiasticas, in quibus magna semper adhibita cura, ne quidquam intermiscatur, quod vel speciem erroris præ se ferat, vel illa ex parte veritatem ostendat: ægrè enim existimari potest, prælatos ecclesiasticos hujusmodi preces recitari permisisse, quin traditionem ad incudem revocaverint, verissimamque habuerint.

B 573 Conservatur in archivo metropolitano ecclesiæ, & in *Summario* num. 10 exhibetur integrum asservationis (vulgo vocant *Salvaguardia*) editum, quod anno 1299 in lingua vernacula istius temporis promulgavit civitas *Cæsar-augustana*, & quo cavet, ne quis molestus afficeret peregrinos ad ecclesiam sanctæ Mariæ de Pilari, ne peregrinorum devotio erga sacrum istum locum inieperet. Unde patet, tunc venerabilem illam *Deipara* admodum magno populi concursu frequentatam fuisse. In eodem archivo existat privilegium (in *Summario* num. 17 totum profertur) *Joannis II Aragonis* regis, anno 1459 datum, quo plures prerogativas concedit in favorem istius ecclesiæ, quæ inter ecclesias alias Hispaniæ divinis mysteriis & miraculis refulget, & de illius institutione & ædificatione, testante historia, multa miraculosa referuntur; & principaliter illud mirabile, quod in vita ipsius beatæ ac gloriose Virginis, ejusque jussu à beato Jacobo Majori apostolo constructa & ædificata extitit, in cujus capite ipsa beata Virgo pilare marmoreum, quod sibi è celo transmissum habuerat, & supra quod eidem beato Apostolo apparuit, firmari & collocari jussit. Non opus esse arbitror hic plura posterioris ævi testimonia congerere, cum tempore regis *Ferdinandi*, cognomento *Catholici*, illa traditio ita fuerit per-vulgata, ut in suo diploma anni 1504 existimaverit, eam ex Catholicis occiduis neminem latere.

C 574 Non possum tamen, quin hic transferibam partem diplomatis, quo *Callixtus III* summus Pontifex anno 1456 concedit indulgentias visitantibus ecclesiam *S. Mariæ de Pilari*, in qua, inquit, dicta beata Maria Virgo, antequam ad calos assumere, cum *Jesus Christo* filio suo ac domino nostro, beato Jacobo Majori in columna marmorea apparuit, & ob hoc ipsa ecclesia nomen beatæ Mariæ de Pilari assumpsit, ac inibi quamplurima & infinita miracula divina permissione diem ferunt; nec non Christi fideles cum magna devotione & veneratione imaginem ejusdem beatæ Mariæ & ejus Filii in quadam cappella ipsius ecclesiæ, quæ

de mandato beatæ Mariæ per dictum beatum Jacobum fabricata, & camera angelica Dei Genitricis de Pilari nuncupata & appellata existit, colunt & venerantur, & cum magna devotione visitare non cessant. Omitto alia posteriorum Pontificum diplomata; quia nemo dubitat, quin ea traditio posteris hisce seculis fuerit receptissima. Ob eandem rationem præmitto innumeros variarum nationum scriptores, qui à seculo xv illam traditionem literis mandaverunt. Si quis eos nosse desideret, adeat *Processum Cæsar-augustanum*, sacra Rituum congregationi oblatum, ubi in *Positione* a num. 33 de istis auctoribus fit mentio, & ubi in *Summario* num. 21 recitur illorum catalogus, qui ferme ducentos complectitur.

575 Quoniam *Callixtus III* testatur, in sacra illa ade per intercessionem beatissimæ Virginis quotidie innumera patrari miracula (*R. D. Josephus Felix de Amada* canonicus *Cæsar-augustanus* in compendio Hispanico, quod anno 1600 *Cæsar-augustæ* impressum est, sexaginta colligit) ex omnibus unicuique scilicet, quod adeo manifestum est, ut heterodoxos, qui calumniam *Deiparæ* inopie calumniantur aut impugnant, erroris sui convincere debeat, nisi similes ejus calumnias perveracibus quibusdam Judæis, qui Christi doctrinam volebant amplecti, etiam si viderent *Lazarum* ab eo ad vitam revocatum.

576 Contigit istud anno 1640, & *Cæsar-augustæ* coram illustrissimo archiepiscopo *severum* examen subiit. Post duos annos 1642 *Martien-sibus* Latine editum est à *Petro Nourah*, medico *Trecinensi*, qui eo tempore in Hispania commorabatur, & qui post alia huc non spectantia rem gestam sic narrat: Hisce nostris diebus juveni crus abscissam ibidem restitutum est; erat autem juvenis ille *Michaël Joannes Pellicer*, annorum novemdecim, *Calandâ* ortus (pagus *Aragonum* est, *Ordinis Calatravæ*) filius *Michaëlis Pellicer* agricolæ, & *Mariæ Blasco*, ejusdem pagi incolarum. Hic dum *Castelloni de la Plana* (pagus regni *Valentiani* est) avunculo suo *Jacobo Blasco* serviret, ex curru, in quo triticum vehebatur, excidit, atque crus illi dextrum ab rota contractum est. Cumque & ipse & avunculus ejus pauperes essent, *Valentiam* ad domum hospitalis delatus est. Ubi cum variis tentatis remediis nihil proficeret, magnum illud *Cæsar-augustæ* nosocomium petiit, & se *Joanni de Estanga*, chirurgo expertissimo & medicinæ publico ibidem professori commisit, qui crus ex toto corruptum videns, ad quatuor digitos infra genu abscidit, ac terræ mandavit.

577 Juvenis cicatrice obducta ad eam *Sanctæ Mariæ* adiit, ibique nunc opem Virginis implorans, nunc stipem à prætereuntibus petens, biennio integro omnibus se notum fecit. Anno MDXLI, ut parentes inviseret, *Calandam*, patriam suam petivit, unde ad vicina oppida præceptus, sibi parentibusque victum quærebatur. Die vigesima nona Martii, anno a Virginis partu millesimo sexcentesimo quadragésimo, festum colligendo fons, ad focum assistentibus pare, matre, & aliisque duobus conterraneis, lignum eius deposuit, ac cubitum iit. Undecimâ noctis hora mater culculum intrans, duos in filii lecto pedes mirata est, & militem (eorum enim cohors ibidem tunc morabatur) esse suspensa, ad maritum cucurrit, qui filium agnoscens, excitavit; ille vero

AUCTORE
G. C.

in hæc verba prorupit: Somniabam, me in scello divæ Virginis de Pilari lampadis oleo crus ungere. Et pater: Gratias Deo redde, Deipara tibi crus restituit: hoc enim juvenis eo usque ignorabat.

Hæc prædicationem publicam,

578 Stupendum hoc factum mox illa ipsa nocte divulgatum est, & omnes incolæ oculis testes id arbitrati sunt. Die sequenti juvenis à frequenti populo ad templum ductus est, ibi pes (quem Virgo sanctissima distortum, ut omnes miraculum intuerentur, reliquerat) suum naturalem recepit, agnoveruntque eum verè bipedem, quem pridè altero crure destitutum viderant: cui scriba publicam fidem tunc quidem dedit.

post severam
diffensionem

579 Juvenis autem Cæsar-augustam adductus est, res in judicium vocata, datus causidicus, examinati testes, causa ventilata, & tandem die vigesima septima Aprilis anni millesimi sexcentissimi quadragessimi primi sententia, qua factum illud verum & omnem naturæ vim excedens dicitur, lata est ab illustrissimo & reverendissimo domino domino Petro Apolaza archiepiscopo Cæsar-augustano, subscribentibus domino Antonio Xavierre Priore sanctæ Christianæ, domino Joanne Perat vicario generali & officiali canonico S. metropolitane ecclesiæ Cæsar-augustanæ, domino Virto de Virto de Vera archidiacono Cæsar-august., domino Joanne Plano à Frago officiali, domino Philippo Bardaxi sacrorum canonum primario interprete, domino Didaco Chueca canonico magistrali Cæsar-augustano, domino Martino Iribarne Can. Lectore Cæsar-august., Fratre Bartholomæo Foyas Provinciali Ordinis S. Francisci, Fratre Antonio Ortin Abbad Provinciali Ordinis Minorum S. Francisci de Paula, domino Dominico Cebrian cathedralico primario theologia Cæsar-august.

juridicè probatum,

580 Promulgata est sententia à juris utriusque doctoribus, domino Philippo Bardaxi, domino Ægidio Fuster, & Michæle Cipres causidico, & notario publico. Signata ab Antonio Alberti Zaporta notario apostolico, & scribâ principali curiæ ecclesiasticæ Cæsar-augustanæ. In Annales verò retulit dominus Thomas Tamayo de Vargas Hispaniarum ac Indiarum historiographus regius, in eis, quæ addidit Enchiridio temporis, Rever. Pat. Frat. Alfonso Veneri Ordinis S. Dominici, Compluti nuper lingua vernaculâ editis.

descripta
est.

581 Videant hæretici, si hoc tam facillè explodent, ut illud S. Joannis Damasceni, & reliqua, quæ à majoribus accepimus, quæque apud Indos hodie sunt. Hoc enim, & nostro sæculo, & coram multis oculatis contigit, Cæsar-augustæ in civitate frequentissima, & Aragonum regia, spectantibus Hispanis, & Gallicis. Testes examinati, causa per integrum annum actata, & sententia ab archiepiscopo juridicè lata est. Quod si rei tam notæ contradicere audent; quis illos non impudentes, & Judæis magis incredulos incusabit?

descripta
est.
confirmatur.

582 Hunc accedit testimonium nostri Hieronymi Breyli, qui in censura, opusculo est præfixa, se loquitur: Ex mandato R. D. Gabriëlis de Aldama vicarii generalis Matrui legi libellum de stupendo miraculo, nostro sæculo innotito, divæ Virginis de Pilari, quod verum esse scio: cognovi cum puerum primò Cæsar-augustæ absque altero crure ad portam adis ejusdem Virginis stipem poscentem, & eandem

potter vidi Matrui (quod eum rex noster Catholicus adduci jussit) utroque crure incedentem: vidi stigma, quod B. Virgo cæsaræ signum reliquit: nec ego solùm, verùm & reliqui cæsaræ hujus collegii Patres Societatis Jesu viderunt: novi parentes, quibus canonici sanctæ Mariæ de Pilari alimenta præbebant: novi chirurgum, qui ei crus absceidit. Ita verò ab auctore eleganter scriptum est, ut ad Dei gloriam, in argumentum nostræ fidei, & hæreticorum confusionem edi possit. Hoc judico, Matrui in collegio Societatis Jesu, XII Martii, anno MDCLXII. Si hæc testimonia hæreticis nondum satis authentica videantur, legant paragraphum sequentem, quem in eorum gratiam hic addidi, quamvis Commentarius noster jam inde nimium excreverit.

§ III. Juridica archiepiscopi Cæsar-augustani sententia, qua præcedens miraculum confirmatur.

P Rodigio illo, quod superius à num. 576 retulimus, per integrum annum maturè discussò, & testibus severe examinatis, illustrissimus ac reverendissimus archiepiscopus Cæsar-augustanus de veritate illius anno 1641 tulit sententiam, quam ex jam memorato postulatorum Aragonum Summario excerpimus, quod num. 22 hæc authenticum judicium ita refert: In Dei nomine &c. Noverint universi, quod anno à nativitate Domini MDCLXII, die verò XXVII mensis Aprilis apud civitatem Cæsar-augustæ coram illustrissimo & reverendissimo domino Petro Apolaza, Dei & apostolicæ Sedis gratiâ archiepiscopo Cæsar-augustano, regioque consiliario &c., in quodam processu, & causa coram præfato illustrissimo & reverendissimo domino archiepiscopo, & in ejus camera vertente intitulato processu admodum illustrium DD. juratorum concilii & universitatis civitatis Cæsar-augustæ super verificatione ejusdem miraculi, instantibus & supplicantibus doctoribus Philippo Bardaxi, & Ægidio Fuster &c. I. V. DD., & Michæle Cipres notario causidico Cæsar-augustano personis nominatis per dictos admodum illustres DD. Juratos, & concilium præsentis civitatis ad dictum processum faciendum dictus illustrissimus & reverendissimus dominus meus archiepiscopus quamdam in scriptis tulit, legit, & promulgavit definitivam sententiam tenoris sequentis:

584 Christi ac beatæ Virginis de Pilari nominibus invocatis. Nos Don Petrus de Apolaza, Dei & sanctæ Sedis apostolicæ gratiâ archiepiscopus Cæsar-augustanus, regiusque consiliarius &c. visò toto præfati processu, ejusque meritis attentis, diligenter inspectis, summaque cum maturitate rimatis, qui ad instantiam admodum illustrium DD. Juratorum, concilii, & universitatis præsentis civitatis Cæsar-augustæ factis existit, constat ex eo, quod Dns optimus maximus, qui gloriosus est in Sanctis suis, & in maiestate mirabilis, ejus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis inclusimibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii, celestia pariter, & terrena disp-

D

E

Producitur
authentica
sententia

F

in qua archi-
episcopus Cæ-
sar-augusta-
nus asserit.

AUCTORE
G. C.

Deo tantam precibus beatæ Virginis de Pilari; cui ex corde dictas Michaël Joannes se commendavit; Et est super ordinem totius nature creature, cum ipsam crus abscissam & amputatam restitui non valeat; Et est ad corroborandam fidem, quia etiam inter fideles finis, fides augmentum recipere potest, juxta illud Luc. cap. 17. Adauge nobis fidem, & Marci cap. 9. Credo Domine, ajuva incredulitatem meam; profatque ad fovendam fidelem charitatem, & plebs Christianæ devotionem augendam, quibus fides ipsa conservatur; præterquam quod juxta multorum opinionem non est de miraculi essentia, quod ad fidei corroborandam fiat. Et tandem fuit in instanti factum: non sub tam brevi tempore, quod demonstret processum, visus fuit dictus Michaël sine cruce, & cum illo. Igitur non videtur de illo dubitandum.

Illustrissimus
probat sicut
difficultates,

B

591. Neque obstat ea, quæ per dictum Michaëlem, & majorem partem testium deponuntur super articulo xvi, videlicet, quod non statim potuit dictus Michaël pedem firmare: habebat enim nervos & digitos pedis contractos, & impeditos, nec naturalem calorem in crure sentiebat, ejusque apparebat color morticinus, nec erat in longitudine & crassitudine cum altero aequali, quæ omnia essentia miraculi repugnare videntur; tum quia non in instanti fuit factum, tum quia res tam imperfecta non videtur à Deo, qui non novit opus imperfectum: nam respondetur, esse de natura miraculi, quod fiat in instanti, esse verum in his, quæ paulatim natura posset operari, verbi gratia in restituenda sanitate febricitanti, quæ, ut cognoscat, an fuerit miraculosa, vix alio signo cognosci potest, quam ex eo, quod facta est in instanti: nam ex decursu temporis id natura facere potest sine miraculo, & in dubio esset judicanda sanatio naturalis, quia miraculum debet esse supra vires totius nature creature; at verò quando natura neque in instanti, neque paulatim, potest operari, tunc, etiamsi factum non sit in instanti, reputabitur miraculum, ut in casu nostro; nam certum est, quod natura non potest illi, cui crus est amputatum, ullo modo illud restituere, quia de privatione ad habitum non datur regressus.

C
qua huc mi-
raculo opponi
possent,

592. Igitur si visus fuit dictus Michaël unum tantum crus habens, nunc autem duo possidens, miraculose id factum est, quia naturaliter erat impossibile, & si perfecta non fuit ipsi cruri salus restituta, non repugnat essentia miraculi, quia quod erat faciendum miraculose, quod erat restituere crus dicto Michaëli, jam fuit factum perfecte & in instanti; cetera verò, qualia sunt calor, extensio, & dissolutio membrorum, longitudo, & insertio cruris, liberatio ab imbecillitate, recuperatio virium & summitatis, non erat necessarium, quod fierent miraculose, quia hæc omnia natura præstare potest & sic licet facta non sint in instanti, nihil miraculo detrahunt; vel dici potest, quod etiamsi misericors Deus poterit in instanti crus, & perfectam eidem sanitate restituere, tamen ut ait Glossa in cap. 8. Matthæi, quem uno verbo statim curare poterat, pariter curat (loquitur de cæco illo à nativitate) ut magnitudinem humane celsitudinis ostendat, quæ vix quasi per gradus ad lucem pervenit, & gratiam Domini nobis indicat, per quam singula perfectionis incrementa adipiscitur;

vel dicamus, quod hic non fuit successio miraculi, sed pluralitas: nam quemadmodum in dicto cap. 8. Matthæi voluit Christus dominus per unum miraculum dare visum obscuro cæco, cum potuisset dare claudum, & per aliud miraculum voluit pericere visum ejus, ita ut clare videret, & sic, quod poterat fieri per unum miraculum, factum est per duo.

593. Ita in casu nostro Deus poterat etiam in eodem instanti perfectam sanitatem dicto Michaëli dare, voluit tamen per unum miraculum illi crus restituere, licet debile, & mutilatum, & per aliud miraculum, post tres dies, quod calor naturalis cruri restituto communicaretur, nervi & digiti extenderentur, & tandem crus æquale cum altero remaneret: sique non fuit successio in miraculo, sed quadam miraculi divisio, seu multiplicatio; ut quod per unum fieri poterat, per duo, vel plura factum existat, ad ostendendum fortè precibus beatissime Virginis de Pilari id factum esse: cujus visitatione per dictum Michaëlem facta, fuit sanitas eidem integraliter restituta, & ad dicti Michaëlis, & nostram fidem & devotionem cognoscendam.

594. Nec tandem potest obstat, quod dicto Michaëli aliquis dolor remanserit, quia non est contra rationem miraculi, si in liberatione dolor interveniat, vel cum dolore remaneat ille, qui miraculose sanatur, ut patet Marci cap. 9, ubi spiritus ad præceptum Domini exiit ab illo surdo, & muto exclamans, & multum discerpens eum, ita quod vexatus remaneret, ut moratus, & multi dicerent, quod mortuus est; prout nec est contra rationem miraculi, si in sanato remaneat corporis vel membrorum debilitas, tumor, seu durities aliqua; nec etiam fiat cum aliquo ministerio aut adjutorio nature, vel aliquo medicamento humano.

595. Quare his, & aliis attentis, de consilio infrascriptorum, tam sacre theologie, quam juris Pontificii illustrium doctorum dicimus, pronuntiamus, & declaramus, Michaëli Joanni Pellizero loci de Calanda, de quo in presenti processu, fuisse miraculose crus dextrum restitutum, quod antea amputatum habebat, & sic non esse opus à natura, sed mirabiliter & miraculose operatum, esseque miraculo adscribendum, uti concurrentibus omnibus iis, quæ ad essentiam veri miraculi concurrere de jure debent, prout cum presenti illud miraculo attribuimus, & ut miraculum approbamus, & declaramus, & auctorizamus, & ita dicimus &c.

PETRUS ARCHIEPISCOPUS.

596. Huic illustrissimi præfatus sententia subscribunt nonnulli sacre theologie & juris utriusque doctores, alique, quarum nomina paragrapho precedente num. 579 expressa sunt. Denique in fine præfati Summarii hæc sequuntur: Dicta definitiva sententia sic lata, promulgata &c. accepta, laudari & approbata fuit. Quibus instantibus & supplicantibus præfatus illustrissimus Dominus archiepiscopus concessit ejusdem copiam, hæc licet intimacionis suprascriptæ contentis, ex quibus omnibus &c. fuit constitutum publicum instrumentum. Quod id fidem præfatum ab homine presidente hinc diligenter per se. Ut non hetero lex nostri temporis, quæ ea lege fuit, hæc & similia in Actis Sanctorum delictis ac naturæ de mo. expendant, & ad Criminis Ecclesiæ, in qua huiusmodi miracula patiuntur valent, & eorum glorificationem revertantur.

§ IV.

D

et sicut pro-
bat,

E

illud visibus
nature ad-
scribi non
posse

atque hos
prodigium
legitime pro-
batum,

F

et scribis
et similibus
corroboratum,
publice pro-
mulgari per-
missum.

A

§ IV. Difficultates contra traditionem motæ, quibus Arago- nes respondent.

Illustrissimus
hic promotor
contra tradi-
tionem Cæ-
sar-augusti-
nam

D Ecceveram antea omnes illustrissimi Promo-
toris fidei objectiones, & integra Arago-
num ad eas responsa hic proponere; sed postea
mutati consilium, tum quod viderem precedentes
Commentarii partes in nimiam molem excrevisse,
tum quod post obtentum à sacra Rituum congre-
gatione Officium vim perderent multa illius argu-
menta, quibus pro munere suo contendebat, Le-
ctiones proprias Cæsar-augustanis non esse conce-
dendas. Quare hic primo contraham argumen-
ta intrinseca, quæ illustrissimus fidei promotor in
suis Animadversionibus num. 13 ingenue fatetur,
se à Natale Alexandro hausisse; deinde pauca
quedam addam, quæ à minoribus quibusdam
adjuvantibus, & diuturno scriptorum silentio pe-
tuntur.

B

aliqua argu-
menta de-
sumpt ex
Natali Ale-
xandro,

598 Itaque Natalis Alexander in ultima edi-
tione Hist. eccles. tomo 3, dissert. 15, pag. 159
argumenta seu potius dubia sua sic profert: Por-
ro ecclesiam Deiparæ adhuc viventi à sancto
Jacobò erectam quis credat? Quis humillimam
Virginem id jussisse sibi persuadeat? Quis id
licuisse sub ethnicis imperatoribus, & mediis
in persecutionibus sibi fingat; iis temporibus,
quibus Christiani templa nulla habebant, sed
privatis in domibus & in cryptis cætus age-
bant suos; & in exordiis religionis Christianæ?
Hæc obiectio ad tria potissimum capita reducitur,
quibus ex Hispanis autoribus jam singillatim re-
spondetur.

cuius obie-
ctionibus

599 Imprimis jam sæpe laudatus Cardinalis
de Aguirre tomo 1, Conc. Hisp. dissert. 9, ex-
curs. 7, num. 79 prima dubiorum parti ita re-
spondet: Obiter hoc loco observandum, nemi-
ni incredibile censendum esse, quod non mul-
tis post Christi obitum annis vel Jacobus vel
quispiam alius Apostolorum dicaret Deiparæ Vir-
gini, adhuc viventi, templum vel oratorium
aliquod, qualiter juxta traditionem prædictam
creditur Cæsar-augustæ factum: imprimis enim
nulla in eo repugnantia apparet, cum dignitas
propemodum infinita Deiparæ, & sanctitas incom-
parabilis supra omnes electos, & puritas, quæ nulla
major sub Deo potest intelligi, ut loquitur S.
Anselmus, exigant quasi jure suo specialem ali-
quem cultum, nulli alteri mortalium concessum.

C

cum enim
Natalis Aguir-
re

600 Et id certè putandum non est accidisse
nisi ex speciali ordinatione Dei, volentis ac
jubentis, ut Matri suæ singulariter inter omnes
mortales id obsequium impenderetur; curantissi-
que, ne ullum inde sequeretur damnum. Quæ
addidi ad præoccupanda quædam objecta Nata-
lis Alexandri & aliorum. Proindeque nemo
prudenter respuere potest, veluti indecentem
aut rationi adversum honorem ejusmodi singu-
larem Deiparæ à Jacobo apostolo præstitum,
acpotè satis conficio ejus summæ dignitatis, jux-
ta quam nec primam similem visa est, nec ha-
bere sequentem, ut Ecclesia accinit, & præ-
terea divinitus monito ad id agendum.

Aragones
respondent.

601 Deinde num. 96 idem eruditissimus Car-
dinalis ita prosequitur: Quid autem mirum e-
rit, si Deiparæ, in infinitum fere excedenti
Sanctos omnes, concessum fuerit, non modo

ut itatim post dominationem, verum adhuc in
decursu vitæ celestis ac solè purioris splendidio-
ritque oratoria aliquot in ejus honorem extrue-
rentur, tum à Jacobo Cæsar-augustæ, tum ab
aliis Apostolis aut discipulis Christi prædicanti-
bus in variis locis terrarum? Sanè sicuti id in
singulari non est temere affirmandum de certo
aliquo oratorio aut ecclesia, ita nec pro libito
respuendum, ubi gravia omnino fundamenta &
antiqua traditio id suadent. *Postulantes Offici-
um proprium plura his addunt, quæ videri possunt in
Responsione ad Animadversiones R. P. D. fidei
Promotoris § 7.*

AUCTOR
G. C.

602 Alteri dubitationis parti, quæ innuitur, Sanctissimam
illam edificandi sacelli jussionem singulari De-
iparæ humilitati repugnare, jam dudum antè
occurrit Gaspar Sanctius noster, quando in o-
pusculo de S. Jacobi prædicatione in Hispania
tractatu; cap. 8 hoc argumentum eleganter mo-
re suo sic discutit: Hic mihi, nisi aliud instituti
ratio posceret, in Mariæ causâ agendum foret
de humilitatis atque obedientiæ natura; ex quo,
ut mihi ipsi persuadeo, planum cuivis foret,
nihil beatam Virginem contra summum humi-
litaris fastigium esse molitam, cum templum si-
bi à Jacobo ædificari jussit. Planè humilis est,
quicumque, jubente alio, cujus imperio repu-
gnare nefas, ad splendidum aliquem atque sub-
limem dignitatis gradum attollitur. Neque hu-
milis ille censeri debet, qui in loco sordido
atque humili, obstinato consilio latere vult,
si inde superioris voluntas & auctoritas evocat.
Humilis planè est, quem in quancumque par-
tem flectit & versat aliena voluntas, neque pa-
rendum jam amplius existimat suæ.

B

603 Recusabat Petrus pedes suos lavandos
porrigere Præceptoris suo, quia eo se humani-
tatis officio indignum putabat: hoc ita ab hu-
militate profectum videbatur, ut tamen aliquid
deprehendatur arrogantis animi, cum corrigere
vellet Christi consilium, quasi minus deceret
ipsius personam, & quasi Christus, quid ex
omnium usu aut dignitate futurum esset, ne-
sciret. Quare humilior omnino Petrus fuit,
cum dixit velle se, ut non tantum pedes, sed &
manus & caput lavarentur à Christo, quam
cum libera dixit atque audaci voce: Non lava-
bis mihi pedes in æternum.

604 Tunc post pauca idem scriptor sic pergit: non repugn-
ans hoc loco pius dubitet beatam Virginem, dum
templum sibi ædificari jubet, divinæ obsecratæ esse
voluntati; cum nihil aut magnum aut novum molir-
etur in terris, nisi instinctu assilata divino; cum
Spiritus illi sanctus assidue atque familiariter as-
sisteret? Quod si beata Virgo propriè apparuit
Jacobò, sanè tam longo superato tam terrestri
quam maritimo tractu, non posuit ad Tartaco-
ensem illam plagam accedere, nisi agente atque
probante Deo, cujus se voluntati totam ad-
dixerat. Quod etiam judicandum est, si Vir-
ginis tantum species oblata fuit Apostolo: ne-
que enim ab humana virtute fieri potuit, nisi
adjuvante atque admittente divina. *Postulantes
istam questionem fustius examinant in Responsio-
ne proxime citata § 8 & sequentibus, nec etiam
refellunt opinionem Cardinalis de Aguirre, de
qua supra meminimus num. 566. Sed nobis
non licet hæc omnia transcribere, qui pluribus
Sanctis debitores sumus. Quare ea hic assignasse
sufficiat.*

605 Dum tertio loco Natalis Alexander av-

Q

CÆSAR-AUGUSTANA DEIPARÆ IMAGO.

122

AUCTORE
G. C.
Alteram diffi-
cultatem, à
Natali Ale-
xandro propo-
sitam,

B

Aragones
refellunt,

Et, cum fa-
teatur, eam
communem
Hispanorum
traditionem,

C

conquerun-
tur, quod ad-
versarius ei
non acquie-
verit.

rit, quomodo initio Christiana religionis sub eth-
nicis imperatoribus, quando Christiani nulla ha-
bebant templa, sacra illa aedes Caesar-augustana
in honorem Deipara edificari potuerit, postula-
tores jam sapius laudati, ita respondent § 6 :
Levissimi autem momenti objectio ista facile di-
gnoscentur : tunc enim vim aliquam utcumque
haberet, si de magno quodam templo, & sub
dio posito sermo esset ; at cum res sit de exi-
gua aede, parvulo facello, seu oratorio clam
servato, undenam concepta difficultas ? Equi-
dem fatemur, Christianos olim templis caruisse,
quæ priori vocis significationi responderent :
nam templa antiquitus non dicebantur qualibet
sacræ aedes, sed amplissimæ tantum, ut erudi-
tis omnibus notum est. Inde autem nihil ad
præsentem causam vel quod eminentissimos Pa-
tres remorari queat ab approbatione nostrarum
Lectionum, in quibus dicitur, Jacobum, di-
scipulis opem ferentibus, ÆDICULAM Deo in
honorem beatæ Virginis extruxisse, quæ à co-
lumna nomen accepit.

606 Deinde ex sacris & profanis auctoribus
eruditè ostendunt (id ipsum probat eminentissi-
mus Baronius in Annalibus tomo 1 ad annum
Christi 57 à num. 99) Christianos in primor-
diis Ecclesiæ habuisse sacras aedes à privatis do-
mibus distinctas, ac tandem ita concludunt : En
igitur, quot quantisque invincibilibus argumentis
depellatur umbra illa difficultatis à Natali Ale-
xandro, alioquin hac in causa nimis jam præ-
judicato scriptore, injecta circa primævam sa-
cræ Columnensem ædem, exigua quidem,
pauperem, non palam initio expositam, sed
clam & in occulto repositam ac servatam, quem-
admodum & ejus testatur fama, & scriptores ac
traditio fidem faciunt.

607 Cum verò Natalis Alexander tacite fa-
teatur, hanc prodigiosam sacelli Caesar-augustani
edificationem ab omnibus scriptoribus Hispanis
referri, iidem postulatotes in Responsione toties
memorata § 5 sic contra eum argumentantur :
Supponit auctor, scriptores omnes rerum Hi-
spanicarum fidem facere Pilarenis traditionis,
ipsique calculum addidisse. Quis autem credat
(ut ejus arguendi formulam fundamento vali-
diore retorqueamus) innumeros Hispanicarum
rerum scriptores universim cæcutisse, aut oculo
sponte clausisse, ne obvia viderent, quæ
pro responsione objicit Natalis Alexander ? An-
gusta enim & afflicta Christianæ religionis ex-
ordia, quemadmodum & sanctissimæ Virginis
eximiam, supra quam dici potest, humilitatem
nemo illorum ignoravit ; & nihilominus in sen-
tentia cuncti persisterunt à majoribus accepta,
difficultatis umbras ex conjecturis illis subnascentes
contemnendo ; quippe qui optimè noverant, nascentis
Ecclesiæ gressus, illiusque incrementa non
ad humanæ prudentiæ regulas exigi debere, sed
ad omnipotentis Dei virtutem, qua juxta Da-
nielis prophetiam lapillus de monte sine mani-
bus abscissus superbam confregit statuam, in
cineres redegit, atque ita in magnum excrevit
montem, universamque implevit terram.

608 Porro Christiana religio signis, virtuti-
bus, & miraculis singularissimæque Dei auxi-
liantis providentiæ & incepit & adolevit. Non
ergo æstimandæ objectiones à Natali Alexandro
suscitatae, ut traditionis nostræ fidem everteret ;
immo quæ illæ continent difficilia, religionis in-
fantæ ac primæ illius ætati consona omnino
juxta divina sunt consilia. Cum denique scriptor

ille de historiæ possibilitate non dubitet, sed tan-
tum de facto, conqueruntur Aragones, quod ce-
leberrima traditioni non acquieverit, ac imme-
mor fuerit istius regulæ, quam in sua Historia
ecclesiastica tomo 3 postrema editionis differt. 17,
sec. 1, pag. 179 sibi præfixerat, dum rationem
reddit, cur traditionem de appulsu S. Mariæ
Magdalene, Lazari & Marthe in Gallias teneatur,
qua de re in secunda hujus Commentarii
parte § 3 plura diximus.

609 Alii apostolicam S. Jacobi paupertatem, Aliis argu-
sumptuosam ac difficilem sacra ædis structuram, mentis ex
Marianæ imaginis formam & materiam obijciunt, Sanctio re-
aliisque hujusmodi minutis traditionem illam velli-
cant. Verum illis Sanctius noster loco supra citato re-
ponit sequentia : Sane isti, quicumque sunt, huma-
nis rationibus omnia metiuntur, neque ad di-
vinum opus divinas etiam vires & potestatem
adjungunt. Idem, credo, multo melius obij-
cere potuissent de marmoreo templo in mediis
fluctibus excitato in honorem & tumultum Cle-
mentis Papæ. Si hæc manus requirunt homi-
num, non dubium, quin aliquid operæ Jacobus
in illius sacrarii fabricam contulerit ; sed
neque pius aliquis dubitabit, opinor, opem ibi
quoque intercessisse divinam, sicut alibi quoque
contigisse ecclesiastici produnt annales : quia aut
angeli ipsi manus admovent, sicut de mar-
morea Clementis æde canit Ecclesiæ, & de tem-
plo, Michaëlis nomini consecrato in Gargano
monte, antiqua & constans traditio est ; aut
Tarraconensium animi in Jacobum religionisve
causam sic affecti, ut brevi sine ullo euangeli-
cæ prædicationis incommodo ædes illa sacra æ-
dificari potuerit ; quæ sanè, quia exigua fuit,
neque adeo artificiosè polita, haud multum o-
peræ requirebat aut spatii.

610 Plerique demum præcipuum negationis suæ
argumentum desumunt ex silentio veterum scripto-
rum, qui de sacrario illo, per tot secula perseverante,
non meminerunt. At huic ratiocinationi negativa po-
stulatotes in Responsione § ultimo sic occurrunt :
Quod si plura in hanc rem non suppetunt priorum
seculorum scripta, mirabitur nemo, qui mente re-
volverit dirissimas Hispanicis regnis illatas cla-
des, Daciano illorum præfide, qui non solum
Christi fidelibus, sed etiam omnibus scriptis,
sive ad Sanctorum memoriam, sive ad Christiana-
nam religionem pertinentibus crudele attulit bel-
lum, morem gerens impio Diocletiano. Tunc
post antiqua hujus subdola crudelitatis testimonia,
qua supra num. 324 dedi, sic ad eandem po-
steriorum seculorum calamitatem transeunt : Si
quæ diffugere potuerunt Diocletiani edictum &
Daciani rabiem, armatamque solertiam, periire
prorsus Arabum furore, subsequenter seculis
Hispanias devastantium Et quod antiqui-
tatem præcipuè ecclesiasticam Caesar-augustæ ad
extremum penè interitum adduxit, id tandem
fuit, quod tempore irruptionis Maurorum epi-
scopus, qui tunc erat Bentius nomine, sacris
codicibus ac permultis Sanctorum reliquiis Pi-
larenis ecclesiæ acceptis, ad montes sese in fu-
gam contulit, ut constat ex Canonica cœnobii
sancti Petri de Taberna. Fragmentum istius Canonice
seu historie in prima hujus Commentarii parte
num. 113 dedimus, adeo ut illam episcopi Caesar-
augustani fugam hic iterum probare non sit necesse.

611 Ceterum postulatotes conjiciunt, hos co-
dices Caesar-augustanos deinde in Pinnatense Or-
dinis Benedictini monasterium, quod in Arago-
nia montanis exstat, translatos fuisse (id admo-
dum

propter itera-
tam Arago-
nia ruinam
perisse dicuntur.

D

E

F

A dum verosimile est, cum Hieronymus Blancas ipsam Canonicam Tabernensem post flammam superstitem in canobio Pinnatensi invenerit) ac postea incendio consumptos ibidem periisse. Ut ut est, laudatus Hieronymus Blancas in prefatione ad suos Commentarios tomo 3, Hisp. Illust. pag. 572 jacturam veterum monumentorum Aragonensium indicat his verbis: Antiquæ res nostræ, quod te minime ignorare arbitror, Loaysa eruditissime, adeo scitu difficiles sunt & perobscuræ, ut non modò quæ præcis illis sæculis, sed quæ avorum ætate gestæ fuerunt, vix à nobis, nisi abstrusa & perturbata ratione, comprehendantur. Plures autem istius jacturæ afferuntur causæ multiplicesque; hæ tamen præcipuæ: nam in ipsis regni initiis memoriæ proditur, Pinnatensem sanctioris ærarii locum igne consumptum fuisse, instauratumque denuo, multos post annos incendio simillimo conflasse: cumque ibi veterum privilegiorum exempla, monumentaque publica asservanda exstarent, flammis combusta omnia intinere. Postea quoque alia ejusmodi cum ibidem reposita servarentur, à Rainundo Berengario, Barcinonensi comite, Ranimiri II regis genero, circa annum Christi mcl extraxta feruntur. Ex his tandem concludunt, mirum non esse, si antiquiora priorum sæculorum testimonia, in membranis exarata, hodie exhiberi nequeant.

§ V. Officium proprium ab Aragonibus pro sua traditione Romæ impetratum, & publica de illo lætitia.

QUAMVIS ab immemorabili tempore festum dedicationis ecclesiæ S. Maria de Columna celebratum fuerit, ut patet ex Missa Gothicis characteribus excusa, tamen in generalibus Aragoniæ comitiis, anno 1678 Caesar-augusta habitis decretum fuit, ut nomine ipsius regni apud summum Pontificem ageretur, & Officium proprium cum Octava ac historiali narratione hujus miraculose apparitionis enixe à sancta Sede peteretur, ut constat ex Actis Curie, quæ supra laudatus R. P. Franciscus Salvator Gilaberte mihi describi curavit. Sed tum res in longum protracta est, & tandem sacra Rituum Congregatio, ad quam preces Catholici regis & archiepiscopi capitulique remissa fuerant, respondit anno 1694, non esse locum concessioni propriarum Lætionum. Cum postmodum causa resumpta esset, referente eminentissimo Cardinale Gabriellio, sacra Congregatio anno 1704 in eadem sententia persistit. Ab eo tempore ob bellicos tumultus atque turbas, quibus Aragonia concutiebatur, causa intermissa fuit.

C 612 Nondum tamen Aragonæ omnem spem abiecerant obtinendi Officium, quod tantopere desiderabant: nam anno 1717 vix à turbulenta patria sua ruina paulisper respiraverant, quando eandem rem iterum Roma urgere decreverunt. Opportunè eo tempore ob gravia Capituli negotia in Urbem mittebatur R. admodum D. Josephus Martinez Rubio, Canonicus Caesar-augustanus, quem honoris & amicitia causâ hic libenter nomino, cui simul demandatum est, ut in veras priores

repulsa causas inquireret, & pro impetrando Officio prudenter instaret.

614 Is igitur pro ea, quæ pollet, rerum generalium peritia causam aliter disposuit, si-milia argumenta breviter collegit, relictis fabulosis testimoniis, quæ antea purpuratorum Patrum aures offenderant, ut postulatorem in Responsione ad animadversiones R. P. D. Promotoris fidei num. 11 non obscure indicant, dum illustrissimo fidei Promotori, iteratam repulsam obijcipienti, respondent, alium omnino à præsentis fuisse causæ statum, tum quoad inductas probationes, tum quoad Officii propositi qualitatem & circumstantias: olim enim postulatorem, nimia ducti confidentiâ, pauca exhibuere monumenta, eaque non in forma probante, nec, ut fas erat, compulsata; ut taceamus, magnam tunc eos fecisse vim in Chronicis Flavii Lucii Dextri, Marci Maximi, aliorumque similium subleste fidei librorum, qui sæculo XVI jam desinente, illustrium antiquorum scriptorum personato nomine in lucem prodire, & merito eminentissimis Patribus stomachum movere potuerunt; quos nunquam modo in suffragium advocamus, nec ullo in pretio habemus, multo melioris notæ ac certis innixi auctoribus, monumentisque & notissimis & antiquioribus, quam [sint] supposititia illa chronica. Deinde afferunt alias discrepantie notas, quas hic brevitatibus causâ omitto.

615 Res quidem ob brevem laudati canonici in Curia Romana moram tunc ad exitum perducere non potuit: ille enim sequenti anno Caesar-augustam rediit, postquam Officio obtinendo primum aditum, ut ita loquar, ad sacrum Congregationis tribunal aperuerat. Cum itaque jam major impetrandi Officii spes affulgeret, causa novo ardore urgeri cepit, & illius cura R. P. Josepho Nicolao Caveno, Ordinis B. Mariae de Mercede redemptionis captivorum, qui anno 1719 Romam proficiscebatur, commendata est. Tunc autem in inclita Aragonia metropoli maximè opus fervebat: nam authentica instrumenta ex archivis juridicè cruebantur, argumenta pro pia & antiqua traditione ubique conquirebantur & concinno ordine collocabantur, dirigente omnia R. D. Josepho Martinez Rubio, qui desiderati successus impedimenta antea Roma intellexerat, atque adeo causæ statum optime noverat, & Romana curia stylum in hujusmodi processibus disponendis experientiâ didicerat.

616 Imo ita animi Aragonum successi sunt amore erga beatissimam Virginem, ut afflictis illis temporibus magnificum templum in ipsius honorem Caesar-augusta à fundamentis erexerint, cujus sumptuosam structuram, anno 1722 nondum perfectam, admiratus sum. Tunc etiam pius reliquorum Hispanorum fervor apparuit: nam statim nomine Catholici regis pro concessione propriarum Lætionum preces Innocentio XIII summo Pontifici porrectæ fuerunt, quas præcesserant supplices litteræ ab archiepiscopis, episcopis & capitulis, quorum omnium catalogus in sum-mario num. 6 textur, ita ut tota Hispania ad hanc causam evincendam conspirasse videatur.

617 Interea R. P. Josephus Nicolaus Caveno, his instrumentis eminentissimo Cardinali Orighio traditis, negotium sibi commendatum diligenter promovebat, & post varias cum illustrissimo fidei promotore disceptationes effecit, ut res die 111 Julii anno 1723 in Congregatione coram

AUCTORE
G. C.

sedm. auctus
mon. auctus
instruiti

F

F

CÆSAR-AUGUSTANA DEIPARÆ IMAGO.

124

AUCTORE
G.C.

coram sex Cardinalibus proponeretur, & fere
ad optatum finem perduceretur, nisi aliquis ser-
pulus occurrisset circa proprias lectiones, quas hic
in gratiam curiosæ lectoris ex numero 7 Summa-
ri exhibeo: LECTIO IV. Ex Apostolis, qui
post admirabilem Christi in cælos ascensum ad
docendas omnes gentes, distributis sibi terrarum
partibus, protecti sunt; Jacobus, cognomento
Major, divino consilio in Hispaniam appulit: ubi
cum discipulos nonnullos Christianis mysteriis in-
buisset, Cæsar-augustæ, quæ Aragoniæ caput &
metropolis est, aliquamdiu substitit, ibique à
beatissima Virgine Dei Genitrice Maria insigni be-
neficio dignatus est, cujus memoriam celebri
traditione commendatam plurima etiam verusta-
tis monumenta ad posteros propagarunt.

Sacra Rituum
congregationi

B

618 LECTIO V. Apostolo enim, ut ferunt,
ad Iberi fluminis ripam unâ cum discipulis no-
ctu secedere solito, ut rerum divinarum con-
templationi liberius vacaret, Deipara adhuc in
humanis agens apparuit, ac sese inter angelo-
rum choros columnæ insistentem conspiciendam
dedit, eique injunxit, ut omnipotenti Deo sac-
cellum dedicaret. Quare Jacobus nihil cuncta-
tus, discipulis opem ferentibus, ædiculam Deo
in honorem beatæ Virginis extruxit, quæ à
columna cognomen accepit. Ac plane miran-
dum est, quod regione toties à Christiani no-
minis hostibus, ac Saracenis præsertim vexata,
totque sacris templis aut solo æquatis aut in pro-
fanos usus conversis, hæc beatæ Virginis ædes
sarta tecta perpetuo steterit.

Lectiones pro-
prias secundi
Nocturni pro-
posuerunt,

C

quibus non
admissæ, aliæ
substitutæ &
probata sunt,

619 LECTIO VI. Inter ipsas autem infeli-
cium temporum clades hæc sacra religionis, san-
ctitatis, ac publici consilii ara portusque salutis
incolis fidelibus fuit. Sed procedentibus dein-
de seculis, cum ad eam undique populi con-
fluerent, assiduis prodigiis maxime nobilitata est,
ac summorum Pontificum, regumque privile-
giis & largitionibus insignita. Quibus permotus
Innocentius XIII Pontifex Maximus ad cultum
illibate Virginis amplificandum benigne conces-
sit, ut in ejusdem ecclesiæ dedicatione quarto
Idus Octobris ab omnibus, qui in civitate ac
diocesi Cæsar-augustana ad horas canonicas te-
nentur, Officium solenni ritu recitaretur: qua
ipsa die ecclesiæ etiam sancti Salvatoris ejusdem
Metropolitaneæ dedicatio celebratur.

620 Videns igitur R. P. Josephus Nicolaus
Cavero, difficultatem concessionis non amplius
circa substantiam, sed dumtaxat circa rei mo-
dum, versari, memoratus secundi Nocturni Le-
ctiones mutavit, & pro iis alias ex sermone S.
Bernardi de dedicatione ecclesiæ desumptas sub-
stituit, ac in fine historiam apparitionis Deipa-
ræ contraxit hoc modo: Sane inter cetera sacra
loca, quæ in Hispaniis speciali devotione co-
luntur, illustri fama ille notissimus est, qui
Virginis Mariæ nomine Cæsar-augustæ Deo con-
secratus à columna cognomen accepit: ut enim
pia & antiqua traditio habet, cum Jacobus A-
postolus, Major nuncupatus, divino consilio in
Hispaniam appulisset, & aliquamdiu Cæsar-au-
gustæ substitisset, ibi à beatissima Virgine in-
signi beneficio dignatus est; ipsi namque, ut
ibidem perhibetur, cum aliquot discipulis noctu
ad Iberi fluminis ripam oranti Deipara, adhuc in
humanis agens, apparuit, eique injunxit, ut sacel-
lum extrueret. Quare nihil cunctatus Apostolus,
discipulis opem ferentibus, ædiculam Deo in ejus-
dem Virginis honorem dedicavit. Procedentibus
autem seculis angustior accessit ecclesia, cujus de-

dicatio, atque etiam alterius ecclesiæ sancti Salvato-
ris in civitate & diocesi Cæsar-augustana quarto
Idus Octobris anniversaria solemnitate celebratur.
Hæc posteriores Lectiones à Congregatione, die VII
Augusti anno 1723 habita, cui interfuerunt duode-
cim Cardinales, approbatae sunt.

621 Quapropter sacra Rituum Congregatio, sicut patet ex
Ela de iis relatione summo Pontifici, edidit se-
quens decretum: Cum archiepiscopus, capitulum,
magistratus, & academia Cæsar-augustana, nec non
plures archiepiscopi & episcopi Hispaniæ S.M. Cle-
menti P. XI nonnullis abhinc annis humillimas
preces porrexerint, novissimè verò serenissimi
regis Catholici Philippi V ad sanctissimum D. N.
Innocentium XIII piæ supplicationes accesserint
pro concessione lectionum propriarum secundi No-
cturni in festo dedicationis ecclesiæ metropolitaneæ
Cæsar-augustæ, illas verò sanctitas sua ad sacram
Rituum congregationem remisit, sacra eadem
congregatio ad relationem eminentissimi & reve-
rendissimi D. Cardinalis Orighi, instante P. Magistro
Fr. Josepho Nicolao Cavero, procuratore ge-
nerali Ordinis B. M. V. de Mercede redemption-
is captivorum, & tam in scriptis quam in
voce R. P. D. Prospero de Lambertinis fidei pro-
motore audito, re pluries maturè discussa, in-
dulsit atque concessit, ut in festo dedicationis
ecclesiarum sanctissimi Salvatoris & beatissimæ
Virginis de Columna civitatis Cæsar-augustæ pro
secundo Nocturno superscriptæ lectiones pro-
priæ, desumptæ ex sermone S. Bernardi, cum
additione in fine sextæ lectionis nonnullorum
verborum, ab omnibus Christi fidelibus civita-
tis & diocesis Cæsar-augustanæ, qui ad horas
canonicas tenentur, die XII Octobris in festo
dedicationis earundem ecclesiarum recitari pos-
sint & debeant, si sanctissimo Domino nostro
visum fuerit. Die VII Augusti MDCCXXIII. Et
facta de prædictis per me secretarium eidem
sanctissimo Domino nostro relatione, Sanctitas
sua benigne annuit. Die XI ejusdem mensis &
anni. Inferius subscribebatur: F. Card. Paulu-
tius Præf. Tunc infra locum ✠ sigilli habeba-
tur. N. M. Tedeschi archiepisc. Apamenus sac.
Rit. cong. secretarius.

622 Vix credi potest, quantam letitiam concessio
huius Officii Hispanis omnibus ac præsertim Arago-
nibus attulerit: nam simulatque certus memorati
decreti nuntius in civitatem Cæsar-augustanam ad-
venit, continuo capitulum metropolitanum, ma-
gistratus, ac universitas in mutuas gratulationes
eruperunt, & gaudium suum regi Catholico per
litteras communicarunt; cives verò Cæsar-augustani,
eâ famâ per urbem sparsâ, statim in plateas alacri
cursu prodire, ad sacratissimam Deipara adem
confluxere, & beatissimam Virginem variis lau-
dibus extulere, quas etiam pueri lato clamore per
plateas ubique repetebant. Mox omnium ecclesiarum
campana pulsabantur, festivi ignes excitabantur,
tot facies atque lumina accendebantur, ut no-
ctis tenebræ omnino superarentur. Verbo uno tota
civitas in summam letitiam effundebatur. In-
genue fateor, me incapacem esse, qui paucis hic
exprimam reliquos triumphos per solennem dedica-
tionis Octavam celebratos, ingeniosa lemmata &
carmina, atque platearum ornamenta, de quibus
D. Joannes Franciscus Escuder integrum librum
Hispanicè conscripsit. Itaque hic solum superesse vi-
deo, ut Aragonibus de pia & antiqua traditione
novo sacra Congregationis judicio confirmata, ex
corde gratuler, meque potentissimo Deipara Cæsa-
r-augustanæ patrocinio commendem.

D

E

F

INDEX PARAGRAPHORUM ET CAPITUM.

Jacobus major Apostolus & martyr, Compostellæ in Hispania. COMM. HIST. PARS 1. Sancti distinctio, cultus, Acta, martyrii palæstra & tempus; reliquæ, gloria posthuma, patrocinium & miracula. § 1. Hujus S. Jacobi ab aliis homonymis distinctio, cultus ex variis monumentis; § 2. Sancti hujus Apostoli parentes, patria, vitæ institutum, aliaque acta ante martyrium 7. § 3. Martyrium ejusque tempus ac locus 9. § 4. Translatio sacri corporis in Hispaniam 12. § 5. Revelatio & præsentia corporis S. Jacobi in Hispania 15. § 6. Corpus S. Jacobi variis ecclesiis falso attributum 19. § 7. Multiplex contentio de ejus capite, quod diversæ ecclesiæ sibi vindicant 22. § 8. Pars sacri capitis, quam Pistorienses in Italia possident 25. § 9. Aliæ illius reliquæ multis locis honoratæ 28. § 10. Peregrinationes ad Compostellanas S. Jacobi reliquias antiquitus institutæ 32. § 11. Patrocinium S. Jacobi in bellis Christianorum contra infideles 36. § 12. Examen stupendæ cujusdam victoriæ, quæ invocatione Deiparæ ac S. Jacobi in Lusitania de Mauris relata fuisse dicitur 40. § 13. Auctor miraculorum, eorumque diversa narratio 43. MIRACULA, auctore, ut volunt Calixto II Papa; ex *Ms. monasterii Marchianensis, quod cum altero Ms. basilicæ S. Petri contulimus*. Prologus. CAP. 1. S. Jacobus captivos liberat, peccatum in chirographo scriptum mirabiliter delet, mulieri sterili filium impetrat, eundemque à mortuis resuscitat 47. CAP. 2. Apostolus obsequium peregrino suo exhibitum remuneratur, juvenem injustè suspensum miro modo in vita conservat, & alteri homini in angustiis succurrit 49. CAP. 3. Auxilium à S. Apostolo præstitum periclitantibus in mari, aliisque clientibus, qui opem ejus imploraverant 51. CAP. 4. Prodigiosa mercatoris captivi, militisque in certamine periclitantis liberatio, & obsequii, pauperibus peregrinis exhibiti digna remuneratio 53. CAP. 5. Mira resuscitatio hominis, qui fraudulenta dæmonis persuasionem se ipsum interfecerat 54. CAP. 6. Ultronea sacelli apertio, victoriæ contra Saracenos prædictio, & hominis ad mortem condemnati liberatio 56. CAP. 7. Ægri sanatio, multiplex captivi liberatio, paupertatis levamen, & puniatio quorundam, qui festum S. Jacobi celebrare neglexerunt 57. ALIA MIRACULA quæ in Italia contigerunt, auctore Contarino, clerico synchrono, & teste in multis oculato. Ex *Ms. cod. Pistoriensis, cujus authenticum apographum anno 1727 accepimus*. Prologus. Exponitur, qua occasione civitas Pistoriensis sacras S. Jacobi reliquias Compostellâ acceperit 59.

CAP. 1. Miracula patrata in ipsa reliquiarum translatione, & alia quædam paulo post eandem secuta 60. CAP. 2. Medici dubitatio de miraculis sublata, paralyticis & contractis sanitas restituta, ac mira historia de quadam columba 62. CAP. 3. Multi à variis morbis & infortuniis liberati 64. CAP. 4. Duo magnis periculis erepti, & alius extremo supplicio prodigiosè subductus 66. PARS II COMM. HIST. De prædicatione S. Jacobi in Hispania § 1. Quibus populis S. Jacobus prædicasse dicatur 69. § 2. Qua occasione & quomodo de adventu S. Jacobi in Hispaniam dubitari cœperit 71. § 3. Prædicatione S. Jacobi in Hispania potissimum traditione nititur 73. § 4. Traditio illa quibusdam rationibus & veterum testimoniis stabilitur 76. § 5. S. Hieronymus prædicationem S. Jacobi in Hispania tradit 79. § 6. Eadem traditio in vetustissimo Hispaniæ Officio ab immemorabili tempore legitur 81. § 7. S. Isidorus Hispalensis eandem traditionem confirmat suo testimonio quod ipsi vindicatur 83. § 8. Eadem traditio à S. Juliano, qui seculo VII ecclesiam Toleranam rexit, confirmatur 86. § 9. Hispanica S. Jacobi prædicatione ex antiquissimo Martyrologio Autissiodorensi, & cæteris seculi octavi testimoniis corroboratur 88. § 10. Ex auctoribus sequentium seculorum eadem traditio probatur 90. § 11. Respondetur argumentis adversariorum à tempore & loco desumptis 92. § 12. Explicatur difficultas ex epistola Pauli apostoli contra adventum S. Jacobi in Hispaniam objecta 94. § 13. Solvitur objectio quæ ex epistola Innocentii I Papæ formatur 97. § 14. Respondetur difficultati quam adversarii ex epistola Gregorii VII Papæ objiciunt 100. § 15. Proponitur lis, cujus occasione Rodericus archiepiscopus Toletanus prædicationem S. Jacobi in Hispania negasse dicitur 102. § 16. Narratio ejusdem litis inepta & falsa esse ostenditur 105. § 17. Ex variis instrumentis probatur, Rodericum Toletanum non interfuisse concilio Lateranensi 107. § 18. Novum argumentum contra prædicationem S. Jacobi in Hispania objicitur, ac dissolvitur 110. APPENDIX de Cæsar-augustanæ Deiparæ imagine, quam S. Jacobus crexisse traditur. § 1. Qualis sit ea Aragonum traditio 114. § 2. Fundamenta Aragonum pro sua traditione 116. § 3. Juridica archiepiscopi Cæsar-augustani sententia, qua præcedens miraculum confirmatur 118. § 4. Difficultates contra traditionem motæ quibus Aragonenses respondent 121. § 5. Officium proprium ab Aragonibus pro sua traditione Romæ impetratum, & publica de illo lætitia

MONITIO

Ad Lectorem.

Postquam Acta S. Jacobi Majoris typis excusa essent, Excellentissimus dominus Didacus de Mendoça Corte Real ex Hollandia, ubi cum summa prudentiæ fama ac laude legationem pro potentissimo Lusitaniæ rege obierat, Ulyssiponem rediturus, Museum nostrum Antverpiense præsentia suâ honoravit. Cum de re litteraria, in qua vastam ejus eruditionem admirati sumus, colloqueremur, incidit sermo de prædicatione S. Jacobi in Hispania, quam ut probabiliorem defendendam susceperamus. At Excellentissimus dominus quæsit, an sciremus, prædicationem illam à R. P. Michaële de S. Maria ex Ordine S. Augustini libro Latinè scripto & non ita pridem in Lusitania edito impugnari. Addidit, alios Lusitanicè opinionem R. P. Michaëlis refutasse. Ingenue fassi sumus, hanc novam inter ipsos Lusitanos controversiam nobis hætenus ignotam esse, eo quod epistolæ nostræ, qua ab aliquot annis statum celeberrimæ academici Lusitanicæ & notitiam lucubrationum ejus expetieramus, nihil responsum fuisset. Instanter itaque Excellentissimum dominum rogavimus, ut ipse ea opuscula, tum Latina tum Lusitanica, ad nos mitti curaret, cum sat temporis superesset, ut sententiam mutaremus, vel argumenta R. P. Michaëlis refelleremus, antequam tomus sextus Julii nostri in lucem prodiret. Vir Excellentissimus petitioni nostræ benignè annuit, ac promissis stetit, ut intelligo ex litteris eruditissimi domini Emmanuelis Pereira da Sylva Laal, quas die 25 Novembris anno 1728 ad nos dedit, sed quæ (nescimus quo casu) post elapsum fere trimestre dumtaxat nobis redditæ fuerunt: is enim dignissimus laudatæ academici Lusitanicæ socius in suis humanissimis litteris significat, memoratam R. P. Michaëlis dissertationem, aliaque opuscula, simul cum quibusdam suis lucubrationibus, jam à se ad nos missa fuisse. Sed hætenus nihil eorum vidimus, & utrum ea in mari perierint, an etiamnum alicubi hæcant ignoramus. Cum itaque editionem hujus tomi diutius differre non liceat, de his lectorem præmonendum esse censuimus.

